180. Tiistaina 12 päivänä tammikuuta 1999

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

1) Hallituksen esitys rakennuslainsäädännön uudistamiseksi 7096

Hallituksen esitys 101/1998 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 6/1998 vp
Lakialoite 138/1997 vp
Toivomusaloite 329/1995 vp

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

Pääministerin ilmoitus Sonera Oyj:n osakkeiden myynnistä 7115

Pääministerin ilmoitus 3/1998 vp

Mietintöjen pöydällepano

2) Hallituksen esitys laeiksi vakuutusoikeudesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta hallintolainkäyttölain voimaantulon johdosta 7176

Hallituksen esitys 83/1998 vp
Lakivaliokunnan mietintö 22/1998 vp

3) Hallituksen esitys raideliikennevastuulaiksi ja laiksi liikennevakuutuslain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 234/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 23/1998 vp

4) Hallituksen esitys laiksi julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajista 7177

Hallituksen esitys 242/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 65/1998 vp

5) Hallituksen esitys maaseutuelinkeinojen rahoituslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... ,,

Hallituksen esitys 60/1998 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 15/1998 vp

6) Hallituksen esitys laeiksi kiinteistönmuodostamislain, kiinteistörekisterilain 5 ja 14 b §:n ja kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 49 a §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 110/1998 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 16/1998 vp

7) Hallituksen esitys laiksi eläkeoikeuden siirtämisestä Suomen työeläkejärjestelmän ja Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmän välillä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... ,,

Hallituksen esitys 258/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 36/1998 vp

8) Hallituksen esitys eräiden asuntolainoitusta koskevan lainsäädännön muutoksenhakusäännösten muuttamiseksi .... ,,

Hallituksen esitys 237/1998 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 7/1998 vp

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Törnqvist.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Ala-Harja, Dromberg, Ihamäki, Jansson, Liikkanen ja Vistbacka.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Ala-Harja ja Jansson,
tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Ihamäki ja Liikkanen sekä
tämän kuun 15 päivään sairauden perusteella ed. Vistbacka.

Uudet hallituksen esitykset

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentti on antanut viime joulukuun 23 päivänä sekä kuluvan tammikuun 8 päivänä eduskunnalle hallituksen esitykset n:ot 279 ja 280.

U-asiat

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että 17 päivänä joulukuuta 1998 ja 7 päivänä tammikuuta 1999 päivätyillä valtioneuvoston kirjelmillä ovat puhemiehelle saapuneet valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:ssä tarkoitetut Euroopan unionin asiat n:ot U 83 ja 84.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitut asiat käsiteltäviksi suureen valiokuntaan, jolle
asian n:o U 83 osalta talousvaliokunnan ja
asian n:o U 84 osalta hallintovaliokunnan ja
työasiainvaliokunnan on annettava lausunto.

Kertomus eduskunnalle niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1996 ovat antaneet aihetta

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että hallituksen kirjelmän ohella viime joulukuun 14 päivältä on eduskunnalle saapunut kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1996 ovat antaneet aihetta (K 14/1998 vp). Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Merkitään saapuneiksi vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 1246, 1271, 1276, 1280, 1292, 1298, 1302, 1304, 1308—1312, 1314, 1317—1319, 1323, 1325, 1326, 1331—1333, 1336—1338, 1340, 1341, 1343, 1344, 1346, 1347, 1349, 1350, 1352, 1353, 1355, 1357, 1361—1365, 1369, 1371, 1374, 1383 ja 1386.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys rakennuslainsäädännön uudistamiseksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 101/1998 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 6/1998 vp
Lakialoite 138/1997 vp
Toivomusaloite 329/1995 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelu:

Ed. Tiusanen: Arvoisa rouva puhemies! Arvoisat kollegat! Eduskunta edellytti 3 päivänä kesäkuuta 1969 ryhtymistä toimenpiteisiin rakennuslainsäädännön kokonaistarkistuksen aikaansaamiseksi. Tänään, siis lähestulkoon 30 vuotta myöhemmin, eduskunnan täysistuntokäsittelyssä on hallituksen esitys rakennuslainsäädännön uudistamiseksi. Lain uudistamisen historia on ollut värikästä. Edellisen eduskunnan aikana hallitus antoi marraskuun viimeisenä päivänä 94 eduskunnalle esityksen rakennuslain muuttamisesta. Hallituksen esityksen käsittely raukesi kuitenkin eri vaiheiden jälkeen tuolloin eduskunnassa.

Nyt käsittelyssä olevaa hallituksen esitystä on edeltänyt pitkä ja perusteellinen rakennuslakitoimikunnan työskentely. Rakennuslakitoimikunnan mietintö on tarjonnut lakiesityksen käsitte-

lylle hyvän ja tukevan pohjan. Ympäristövaliokunnalle jäi kuitenkin kohtuullisesti purtavaa sen aloittaessa syyskuun alussa hallituksen esityksen käsittelyn. (Hälinää)

Toinen varapuhemies (koputtaa): Anteeksi, ed. Tiusanen. Pyydän edustajia rauhoittumaan.

Puhuja: Kiitos, rouva puhemies. Näin loman jälkeen edelleen asiaan.

Perustuslakivaliokunta kuten myös hallintovaliokunta ovat osaltaan kuulleet asiantuntijoita antaessaan ympäristövaliokunnalle lausuntonsa. Molemmat puoltavat lakiesityksen hyväksymistä.

Lakiesitykseen liittyy lisäksi ehdotukset rakennuslainsäädännön uudistuksesta aiheutuvista muutoksista 23:een muuhun lakiin.

Maankäyttö- ja rakennuslain yleisenä tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle ja edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää kehitystä. Tavoitteena on edelleen turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevista asioista. Tämä on näin todettu lakiesityksen 1 §:ässä.

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteet todetaan selkeästi lain 5 §:ssä. Tarkoituksena on luoda turvallinen, terveellinen, viihtyisä, sosiaalisesti toimiva ja eri väestöryhmien, kuten vanhusten, lasten ja vammaisten, tarpeet tyydyttävä elin- ja toimintaympäristö sekä edistää yhdyskuntarakenteen ja alueiden käytön taloudellisuutta, rakennetun ympäristön kauneutta ja kulttuuriarvojen vaalimista, luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilyttämistä. Samalla halutaan estää ympäristöhaittoja, tuetaan luonnonvarojen säästeliästä käyttöä, yhdyskuntien toimivuutta ja hyvää rakentamista. Liikenteen tarkoituksenmukaista järjestämistä painotetaan 5 §:ssä sekä erityisesti joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen toimintaedellytyksiä. Siis varsin hyviä ajatuksia on, arvoisa puhemies, tavoiteosassa.

Näitä tavoitteita toteuttavista kaavojen sisältövaatimuksista säädetään kunkin kaavamuodon osalta erikseen. Kaavamuotoja ovat maakuntakaava, yleiskaava ja asemakaava. Kunnat voivat laatia lisäksi yhteisen yleiskaavan.

Maankäyttösopimukset on kohotettu ensi kertaa lain tasolle. Samalla 11 §:ssä todetaan, etteivät ne voi syrjäyttää tässä laissa kaavoitukselle asetettuja tavoitteita tai sisältövaatimuksia. Sopimukset vaaditaan avoimiksi, ja niistä on tiedotettava kaavan laatimisen yhteydessä.

Uusia käsitteitä on edelleen suunnittelutarvealue. Se on pitkälti yhtenevä nykyisen taaja-asutusalueen kanssa. Kunta voi osoittaa suunnittelutarvealueiksi alueita, joiden kohdalla on odotettavissa suunnittelua edellyttävää yhdyskuntakehitystä tai joilla erityisten ympäristöarvojen tai ympäristöhaittojen vuoksi on tarpeen suunnitella maankäyttöä.

Uutuutena lakiesityksessä on edelleen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden määrittäminen. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet koskevat muun muassa sellaista alueurakennetta, jolla on kansainvälinen tai maakunnallista merkitystä laajempi merkitys. Samoin asiat, joilla on merkittävä vaikutus kansalliseen kulttuuri- tai luonnonperintöön, valtakunnallisesti merkittävä vaikutus ekologiseen kestävyyteen tai ympäristöhaittojen vähentämiseen, kuuluvat valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden piiriin.

Lakiesitys sisältää merkittävän avauksen kohti avoimuutta ja edellyttää kaavoja valmistelevien viranomaisten tiedottavan kaavoituksesta niin, että kaavoitusta voidaan seurata ja asianosaisilla on myös mahdollisuus vaikuttaa kaavoitukseen. Merkittävää on edelleen, että paikalliset ja valtakunnalliset ympäristö- ja luonnonsuojelujärjestöt on lain tasolla nostettu osallistujiksi myös kaavoituksen valmisteluvaiheessa ja myös mahdollisessa valitusprosessissa.

Laki edellyttää toteutettavaksi kaavoituskatsaukset. Näin halutaan vahvistaa kaavoituksen avoimuutta. Alueellisten ympäristökeskusten rooli kaavoitusta ohjaavana toimijana korostuu kehittämiskeskustelujen muodossa.

Lakiesityksessä on siis selkeästi tuotu lain tavoitteet esiin. Ne ovat ympäristön kannalta kestäviä ja luovat uutta entistä parempaa suunnittelua. Näiden siirtäminen kaavojen sisältövaatimuksiksi on se oleellisin asia ja kohta, johon tulee kiinnittää käytännössä huomiota. Samoin sisältövaatimusten ja myös lain tavoitesäännösten saaminen muutoksenhaun perusteluiksi on tärkeätä. Tämän on niin hallintovaliokunta kuin ympäristövaliokunta todennut tarpeelliseksi.

Lakiesitys sisältää säännökset vähittäiskaupan suuryksikköjen määrittämisestä ja siitä, milloin kaupan suuryksikköjen sijoittumista on syytä ohjata. 2000 kerrosneliömetriä ylittävät suurmyymälät, jotka sijoittuvat maakuntayleiskaavan keskustatoiminnoille osoitettujen alueiden

ulkopuolelle, edellyttävät hanketta varten laadittua asemakaavaa.

Valiokunnan saamien tutkimusselvitysten mukaan kaupan uudet suuryksiköt vaikuttavat kuluttajien käytökseen ja vähentävät jo olemassa olevien kauppojen asiakasmääriä. Ympäristövaliokunta kiinnittääkin huomiota myös siihen, että liikuntaesteisten, autottomien ja heikon ostovoiman omaavien kotitalouksien asema heikkenee suuryksikköjen määrän kasvaessa. Valiokunta toteaakin kaupan rakennemuutosten seurauksena hyväosaisten aseman paranevan ja heikompiosaisten aseman vaikeutuvan sekä yrittäjien että kuluttajien keskuudessa. Saadun selvityksen mukaan vähittäiskaupan rakennemuutos suuryksikköineen on jo nyt vähentänyt kaupan palveluksessa olevien nettomäärää noin 4 000 henkilöllä. Arvoisille kansanedustajille haluan huomauttaa, että autottomien kotitalouksien määrä on Suomessa noin 32 prosenttia.

Arvoisa puhemies! Maankäyttö- ja rakennuslakiesityksen tavoitteet avoimuudesta ja osallistumisesta täsmentyvät useassa eri pykälässä. Esimerkiksi 62 §, Vuorovaikutus kaavaa valmisteltaessa, sisältää määräyksen järjestää kaavoitusmenettely ja siihen liittyvä tiedotus niin, että alueen maanomistajilla ja niillä, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua tästä mielipiteensä. Uudessa 63 §:ssä, Osallistumis- ja arviointisuunnitelma, säädetään riittävän aikaisessa vaiheessa laadittavasta osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelystä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista.

Valiokunnalle esitettiin epäilyjä siitä, että avoin ja vuorovaikutuksellinen suunnittelu hidastuttaisi kaavoitusta. Tähän valiokunta toteaa kokemuksen viittaavan pikemminkin siihen, ettei vuorovaikutteinen suunnittelu hidasta kaavoitusprosessia. Epäilyjä oli osoitettu muutaman kaupunkikunnan taholta, jotka ovat tulleet kuuluisiksi kyseenalaisista, kaupunkikuvaa tuhoavista purkuhankkeistaan ja kaavoitusepäselvyyksistään.

Perustuslakivaliokunta tähdentää puolestaan omassa lausunnossaan, että asianomaisten uusien säännösten toimivuutta tulee seurata ja tarvittaessa ryhtyä lisätoimiin vaikutusmahdollisuuksien turvaamiseksi.

Arvoisa puhemies! Kunta voi lakiesityksen mukaan määräajaksi, kuitenkin enintään kymmeneksi vuodeksi, nimetä jonkin alueensa kehittämisalueeksi. Kehittämisalueeksi voidaan nimetä esimerkiksi rakennettu alue, jonka suojelemiseksi tai elinympäristön parantamiseksi erityiset kehittämis- tai toteuttamistoimenpiteet ovat tarpeen.

Alueellisten ympäristökeskusten toiminta muuttuu samalla lakiesityksen mukaan muutoksenhaun käsittelijöistä asiantuntijaksi, kaavoitusta ohjaavaksi asiantuntijatahoksi. Tärkeää on edelleen se, että alueellisilla ympäristökeskuksilla on oikeus oikaisukehotukseen, jos kunnan laatima yleiskaava tai asemakaava on laadittu ottamatta huomioon valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita tai muutoin vastoin lain säännöksiä ja jos se on yleisen edun mukaista. Tällöin asia saatetaan uudelleen kunnan päätettäväksi.

Uuden maankäyttö- ja rakennuslain valitusoikeudesta on kannettu aiheestakin huolta. Valitusoikeus tehdystä kaavapäätöksestä on tärkeä kansalaisoikeus. Valitus tulee nyt ohjautumaan hallintotuomioistuimeen. Valitusoikeus on jokaisella kunnan jäsenellä sekä jokaisella, johonka tehty kaavan tai rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskeva päätös kohdistuu. Valituksen perustaa voidaan sekä ympäristö- että hallintovaliokunnan käsitysten mukaan laajentaa siis lain tavoitteiden suuntaan, koska tavoitesäännökset, jotka ovat lain 1 ja 5 §:ssä, ohjaavat sisältövaatimusten soveltamista.

Keskeinen kansalaisoikeus, valitusoikeus, on turvattava. Valiokunnan saaman käsityksen mukaan hallinto-oikeuksien käsittelemät valitukset eivät koidu valittajalle taloudelliseksi rasitteeksi. Hallinto-oikeuksilla on edelleen asian selvittämisvelvollisuus tehdyn valituksen johdosta. Asiantuntijakuulemisen yhteydessä valiokunnalle on vahvistunut käsitys hallintotuomioistuimien asiantuntemuksen vahvistamistarpeesta. Niiden mahdollisuus saada asiantuntija-apua työnsä tueksi on toteutettava. Ympäristövaliokunta edellyttää lain toimivuuden seuraamista tältä osin.

Samalla myös ympäristökeskuksien voimavarojen tarve on huomioitava. Niiden tehtävät, jotka edellyttävät kaiken kaavoituksen seuraamista, tulevat lisääntymään. Asiantuntijakuulemisessa tulikin ilmi alueellisten ympäristökeskusten kasvanut resurssitarve.

Puhemies! Tähän mietintöön liittyy kaksi vastalausetta. Keskustan vastalause koskee muun muassa suunnittelutarvealuetta, ranta-alueita koskevia säännöksiä, maan luovuttamista ja lunastamista, korvauksia sekä voimaantulosäännöksiä. Lisäksi keskustapuolueella on oma lausumaehdotuksensa.

Vähittäiskaupan suuryksiköksi vastalause esittää kaupan suurmyymälää, jossa myymäläpinta-ala on vähintään 2 000 neliömetriä. Näin tämä vastalause esittää suurmyymälän rajan nostamista siitä, mitä hallituksen esityksessä ehdotetaan, ja on lähempänä kaupan ketjujen kuten S-ryhmän ja Keskon kantoja kuin pienkauppiaiden ja erikoisliikkeiden kantoja.

Toinen, ed. Smedsin vastalause, yhtyy osin keskustan vastalauseeseen. Vähittäiskaupan suuryksikön määrittelyssä esitetään kuitenkin hallituksen esitystä pienempää pinta-alarajaa vähittäiskaupan suuryksiköille eli 1 500 neliömetriä.

Arvoisa puhemies! On luonnollisesti kysymyksiä, jotka liittyvät lopuksi tähän hallituksen esitykseen. Alankin siitä, onko valiokunnan työ ollut riittävää. Onko käsillä oleva rakennuslain kokonaisuudistus todellinen askel kestävän kehityksen tiellä yhä terveellisemmän ja turvallisemman, viihtyisämmän ja ihmisiä palvelevan rakennetun ympäristön suuntaan? Tuleeko Suomesta tämän jälkeen parempi paikka olla ja elää?

Vastaus löytyy meistä itsestämme. Se löytyy maamme kunnista ja niiden asukkaista. Painopiste kaavoitusprosessissa tulee siirtymään sen alkuun. Se ei enää ole valitusmahdollisuudessa. Se on enemmän vuorovaikutuksessa ja kaavoituksesta tiedottamisessa. Sitä tukevat kaavoituskatsaukset ja kehittämiskeskustelu. Siihen kuuluvat kaavoituksen toteuttamisen aikaansaamien ympäristövaikutusten selvittäminen, maankäyttösopimusten avoimuus, suunnittelutarvealueiden käyttöönotto, kehittämisalueet sekä ympäristö- ja luonnonsuojelujärjestöjen vahvistuva asema valitusprosessissa.

Jos ihmiset eivät ole aktiivisia eivätkä vaikuta kaavoitusprosessin alkuvaiheessa, voitaneen ennakoida myöhemmän valitustien olevan tällä hetkellä voimassa olevaa kivisempi. Kuntia ei voi myöskään pitää aina kestävän kehityksen, monipuolisen ja persoonallisen kaupunki- ja kuntakuvan esitaistelijoina. Monet tuhotut kaupunkimiljööt ja toisistaan erottumattomat kirkonkylät ja kuntakeskukset ovat tästä surullinen todiste. Onnistuakseen ja päästäkseen lain tavoitteiden kuvaamaan maaliin rakennuslaki tarvitsee entistä ahkerampia ja osaavampia kansalaisia, entistä aktiivisempaa kansalaistoimintaa tuekseen.

Valiokunnan puheenjohtajana minulla on ilo kiittää valiokuntaa rakentavasta työskentelystä. Ympäristövaliokunnan työskentely on näiden vuosien aikana ollut yhteistyötä ja yhteisiä näkemyksiä etsivää, jolloin pääasiaksi ovat nousseet ympäristö ja sen vaatimukset. Näin toimimme myös useamman kuukauden jatkuneessa maankäyttö- ja rakennuslain uudistamistyössä.

Arvoisa puhemies! Haluan lopuksi viitata valiokunnan lausumaehdotuksiin, joita on kolme, ja siihen, että ne tulisivat todella vakavasti huomioon otetuiksi valtionhallinnossa.

Ensimmäinen lausumaehdotus lähtee siitä, että uuden rakennuslainsäädännön toimivuutta seurataan ja kiinnitetään erityistä huomiota kansalaisten yhdenvertaisuuteen ja vaikutusmahdollisuuksiin. Edelleen eduskunta edellyttää, näin esitämme, että kaupan suuryksiköiden sijoittumiseen, kuntien väliseen yhteistoimintaan ja viranomaisten voimavaroihin kiinnitetään huomiota.

Toinen lausumaehdotus lähtee siitä, että kaivoslain ja uuden rakennuslainsäädännön keskinäistä soveltamista on selvitettävä ja annettava tarvittaessa eduskunnalle lakiehdotus, joka turvaa maankäytön kokonaisvaltaisen suunnittelun ja ympäristövaikutusten huomioimisen kaivospiirien valtausalueella.

Kolmantena valiokunnan lausumaehdotuksena valiokunta esittää eduskunnalle, että se edellyttäisi hallituksen selvittävän eräiden kaavoituksen toteuttamiseen liittyvien seikkojen, kuten julkisen ja yksityisen tahon välisen kustannusten jaon kaavoituksessa, maankäyttösopimuksissa jne., tarkemman sääntelyn ja antavan mahdolliset tarvittavat lakiehdotuksensa tästä asiasta eduskunnalle.

Ed. K a u t t o : Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva lakiesitys on ollut valmisteltavana aktiivisesti koko 90-luvun. Jo edellisellä eduskuntakaudella tehdystä, viime metreillä kaadetusta uudistusesityksestä on tiettyjä elementtejä mukana. Lakia valmistellut toimikunta aloitti työnsä kuitenkin niin sanotusti puhtaalta pöydältä pyrkien mahdollisimman hyvään ja laajalti hyväksyttävään lopputulokseen.

Lain valmistelun yhteydessä on kuultu ehkä laajemmin kuin minkään muun lain yhteydessä niin asiantuntijoita kuin myös kansalaisilta tulleita palautteita. Lopputulokseen onkin oltu pääosin tyytyväisiä. Mielestäni lain yleinen henki onkin se, että niin rakennettu, rakentamaton kuin kaavoitettavana oleva ympäristömme on myös yhteistä omaisuuttamme, jota pitäisi pystyä säilyttämään ja toteuttamaan mahdollisimman terveellisesti, toimivasti, viihtyisästi ja kestävästi. Pelkät taloudelliset edut eivät voi olla ainoa päätekijä, sillä rakennettu ympäristö ei ole

vain hetken tuote, vaan se tulisi nähdä aikansa hengen ja arvostusten muistomerkkinä, joka säilyy parhaimmillaan jopa vuosisatoja.

Nopean yhdyskuntarakenteen muutosvuosina 60- ja 70-luvuilla rakentamisen tulokseen suhtauduttiin kuin nopeakiertoiseen kulutushyödykkeeseen, ja sen seurauksena meillä on nyt runsaasti peruskorjattavia lähiöitä. Tämä laki on osaltaan tehtyjen virheratkaisujen ja tuhottujen asuinympäristöjen synnyttämä, koska se korostaa niin kestäviä arvoja kuin kestävää kehitystäkin.

On tietysti selvää, että laki ei sinänsä virheitä estä, mutta se antaa kuitenkin mahdollisuudet nykyistä parempaan suunnitteluun ja toteutukseen. Rakentamisen arkkitehtoninen tulos on tietysti yksilöllinen makuasia, josta voidaan väitellä laidasta laitaan. Lakiesitys antaa kuitenkin kansalaisille uudenlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa jo ennen varsinaisen kaavoitustyön aloittamista siihen, mitä he odottavat ja toivovat ympäristöltään.

Uuden osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyn onkin pelätty vaikeuttavan ja pitkittävän kaavoitustyötä. Tehdyt useat erilaiset kokeilut ja eräiden kuntien omaksumat toimintatavat ovat kuitenkin osoittaneet päinvastaista. Ihmiset ovat kokeneet myönteisesti vaikutusmahdollisuutensa, ja ristiriitanäkökohdat on voitu käsitellä jo ennakkoon hyväksyttävän lopputuloksen saamiseksi. Lisäksi tulevaisuuden rakentaminen on yhä enemmän joko täydennys- tai olemassa oleviin alueisiin liittyvää lisärakentamista, jolloin alueen ihmisillä on usein parempi käytännön asiantuntemus kuin ehkä uutta urbaania rakentamista suunnittelevalla virkamiehellä. Tämä ei tarkoita sitä, että väheksyisin ammattilaisten merkitystä. Päinvastoin olen huolissani heidän riittävyydestään, koulutuksestaan ja ammattitaidostaan tulevina vuosina.

Toinen kansalaisten kannalta keskustelua herättänyt kysymys on ollut valitustien muuttuminen ympäristöviranomaisilta hallinto-oikeusjärjestelmään. Myös henkilökohtaisesti minulle tämä oli yksi lain valmistelun vaikeita kohtia. Mielipiteeseeni vaikutti ratkaisevasti kuitenkin se, että mielestäni on tärkeätä, että neuvoja ja ohjeita antava viranomaistaho ei ole sama kuin riitatapauksen lopullinen ratkaisija. Muutos takaakin ympäristöviranomaisille paremmat mahdollisuudet antaa ohjeita sekä seurata kunnallista kaavoitustointa. Heillä on tarvittaessa sekä niin sanottu veto-oikeus että myös valitusmahdollisuus. Myös itse lakiin on kirjattu erittäin perusteellisesti niin sanottuun hyvään kaavoitukseen liittyviä vaatimuksia, joiden pohjalta kansalaiset voivat esittää mahdolliset eriävät mielipiteensä ja näkemyksensä.

Kansalaisia on taas vuorostaan peloteltu sillä, että tästä lähtien valitusta ei pystyisi tekemään kuin asianajaja-armeijan avulla. Käsitys perustuu siihen, että siviili- ja rikosoikeusmenettely on sotkettu hallinto-oikeuskäsittelyyn. Samasta kansalaisten valitusmahdollisuuksien turvaamisesta johtuen ei ole aiheellista sisällyttää lakiin hävinneen osapuolen korvausvelvollisuutta, vaikka niin sanottuja ammattivalittajiakin silloin tällöin löytyy. Kaavoitusvalituksen käsittelyyn liittyy usein myös tarvetta niin monenlaiseen erilaiseen asiantuntemukseen, että on tärkeätä, että asian ratkaisussa on ilman esteellisyyttä käytettävissä mahdollisimman laaja asiantuntijasektori.

Lain käsittelyn yhteydessä keskustelua ovat herättäneet myös asemakaavojen ajanmukaisuuden arviointi ja rakennuskiellot määräaikoineen. Mielestäni nimenomaan käytännössä esille nousseet tapaukset osoittavat näiden kohtien tarpeellisuutta, ja on muistettava, että rakennuskieltoja päinvastoin rajataan nykyiseen lakiin verrattuna. Kunnilla on myös oltava keinoja sekä vanhojen kaavojen ajanmukaistamiseen muuttuneen yhdyskuntakehityksen vuoksi että toisaalta riittävän valmisteluajan takaamiseksi, jos halutaan pyrkiä hyvään suunnitteluun. On myös muistettava se, että kunnilla on oltava mahdollisuus varautua pidemmälläkin aikavälillä tulevaisuuden uusia tarpeita varten. Esimerkiksi yhä meneillään oleva muuttoliike ja yhdyskuntakehitys tulevat varmasti asettamaan tulevaisuuden suunnittelulle sellaisia haasteita, joita ei nyt ole mahdollista nähdä, saatikka toteuttaa. Jokaisella sukupolvella on oikeus omiin kädenjälkiin.

Ehkä kiihkeimmin jaapas — eipäs-keskustelua on herättänyt suurmyymälöiden sijoittumisen ohjaus. Myönnän, että lakiesityksen 2 000 kerrosneliömetrin rajaus näyttää hyvin erilaiselta eri alueilla. Mielestäni onkin ollut pääasia se, että vaikutuksiltaan merkittävät kohteet kuitenkin tarkastellaan ja arvioidaan nykyistä paremmin. Onhan aika outoa, jos Euroopassa Kreikkaa lukuun ottamatta vain Suomi olisi jatkossakin maa, jonka yhdyskuntasuunnittelussa ei pidettäisi merkittävänä suurmyymäläyksiköiden sijoittumista.

On syytä muistaa myös se, että suurmyymäläyksiköt eivät yksistään luo uusia palveluja tai ehkä huokeampia hintoja, vaan ne muuttavat

yhdyskuntarakennetta vähentämällä pienmyymäläpalveluja ja luovat muun muassa uusia tie- ja liikennöintitarpeita, joiden kustannukset maksetaan yhteisin verovaroin. En lukeudu suurmyymälöiden vastustajiinkaan, vaan näen, että niiden toteutuksessa on nykyistä paremmin otettava huomioon vaikutukset olevaan ja tulevaan yhdyskuntarakenteeseen.

Suurmyymäläyksiköiden sijoittuminen on usein myös vähintään kahden kunnan kauppaintressi. Niinpä on monia kannattajia sille ajatukselle, että kyseisiä yksiköitä voitaisiin sijoittaa vain yleis- tai maakuntakaavassa oleville alueille. Tässä vaiheessa kuitenkin asemakaavallisen toteutuksen katsottiin takaavan riittävän valmistelun ja harkinnan myös naapurikuntien osalta.

Lakiesityksessä on kuitenkin lähdetty vakavasti siitä, että yhteistä talousaluetta olevien kuntien olisi syytä ruveta harkitsemaan kuntakehitystään myös yhteisten yleiskaavojen puitteissa. Mielestäni kasvava pääkaupunkiseutu ja maakuntakeskukset kehyskuntineen ovat nimenomaan sellaisia alueita, joilla olisi kiireellisesti lähdettävä yhteiseen yleiskaavalliseen tarkasteluun asuntojen, työpaikkojen, liikenneratkaisujen, ympäristö- ja virkistysalueiden jne. osalta. Mielestäni se olisi nimenomaan alueellista kehitystä ja parempaa yhdyskuntarakennetta tukevaa toimintaa, josta säästöjä kertyisi kaikille osapuolille pidemmälläkin aikavälillä.

Mielestäni onkin syytä seurata sitä, miten kunnat osaavat ottaa uudet mahdollisuudet käyttöönsä, koska on muistettava, että hyvät yhdyskuntaratkaisut ovat myös valtiontaloudellisesti meidän kaikkien kannalta merkittäviä. Ne eivät ole yksin kuntien omaa politiikkaa silloin, kun kustannukset jakaantuvat kaikkien kannettavaksi.

Arvoisa puhemies! Lain valiokuntakäsittelyssä pystyttiin vielä korjaamaan eräitä käsittelyn aikana esille tulleita yksityiskohtia. Lakiesityksen henki ja tavoitteet pystyttiin kuitenkin viemään läpi hyvinkin yksituumaisesti.

Opposition esittämät vastalauseet ovat mielestäni osittain perusteettomia tulkinnallisista syistä, ja pääosin ne lähtevätkin siitä, että maanomistuksen nähdään keskustassa vielä menevän yli kaiken yhdyskuntasuunnittelussakin. Olisipa mielenkiintoista nähdä, miten niillä opeilla tehtäisiin järkevää kaupunkisuunnittelua ja kaupunkipolitiikkaa!

Arvoisa puhemies! Uskon, että lakiesitys nostaa suunnittelun arvostusta ja tarpeellisuutta keskeisenä tulevaisuudentekijänä.

Ed. W i d e r o o s : Fru talman! "Ingen är entusiastisk utom lagsnickarna själva" skrev en kritisk debattör i Hufvudstadsbladet då byggnadslagskommissionen hade avgett sitt betänkande för nästan exakt ett år sedan. Sedan dess har regeringen och nu senast riksdagens miljöutskott anslutit sig, om inte till entusiasterna, så åtminstone till de nöjdas skara. Lagförslaget är bra, det utgör ett steg i rätt riktning och det förtjänar att understödas.

Delegeringen av själva beslutandemakten till kommunal nivå, vilket är en av de ledande principerna i den nya lagstiftningen, utgör en del av den utveckling vi befinner oss i just nu. Det är inte längre centralmakten som skall leda utvecklingen på alla nivåer i vårt samhälle. Kommunerna skall ansvara för den kommunala utvecklingen och genom sitt regionala samarbete för den regionala utvecklingen. Staten skall försvara de riksomfattande intressena. Det här får naturligtvis inte innebära att staten skall frånsäga sig allt ansvar på lokal och regional nivå. På staten skall det fortfarande ankomma att se till att likställigheten i landet är en princip som får konkreta uttryck och inte bara blir tomma ord.

Jag har svårt att förstå mig på dem som säger att medborgarnas påverkningsmöjligheter kommer att minska då den nya lagen träder i kraft. För det första betyder ju delegeringen av makten till kommunen att hela planeringen kommer ett steg närmare demokratin på lokal nivå. Planeringsfrågorna kommer att bli ännu centralare frågor i kommunalvalen än tidigare, när det inte längre går att gömma sig bakom den statliga fastställelsemyndighetens rygg. Det är det demokratiskt valda kommunfullmäktige som har såväl beslutandemakten som ansvaret för ändamålsenligheten inför kommunens invånare. Bland kritikerna har det framförts att endast beslutandemakten hos en statlig myndighet kan utgöra en motpol till de starka ekonomiska intressen som påverkar planläggningen. Det är faktiskt inte ett särskilt demokratiskt synsätt.

Puhemies! Päätösvallan siirtäminen kuntatasolle, mikä on uuden lainsäädännön yksi keskeinen periaate, on tärkeä osa nykyistä kehitystä. Keskusvallan tehtävä ei ole enää johtaa kehitystä yhteiskuntamme kaikilla tasoilla. Kunnat vastatkoot kunnallisesta kehityksestä ja alueellisen yhteistyön kautta alueellisesta kehityksestä ja valtio koko maata käsittävistä tavoitteista. Tämä ei kuitenkaan saa merkitä sitä, että valtio sanoutuu irti kaikesta vastuusta paikallisella ja alueellisella

tasolla. Valtion on yhä edelleen huolehdittava siitä, että maan eri osien yhdenvertainen kohtelu pysyy periaatteena, jolloin konkreettinen sisältö ei jää vain sanahelinäksi.

Medborgarnas påverkningsmöjligheter förbättras också i och med förslaget om program för deltagande och bedömning som skall kopplas till planläggningen i ett tidigt skede. Det har kritiserats som ett substitut för de begränsade besvärsmöjligheterna, men det är frågan om ett linjeval. Besväret, som i dag kanske ses som medborgarens främsta påverkningsmöjlighet, skall fungera som rättsmedel för den vars rätt kränks.

Verkligt påverkande skall ske i ett så tidigt skede som möjligt. Därför skall kommunerna, när planeringsprocessen sätter igång, förpliktas ta sig en funderare över hur medborgarna skall informeras, höras och ges en roll i planläggningen. Kommunerna befinner sig på så sätt i en ny situation: det gäller att agera innan besluten fattas, inte informera kommuninvånarna om redan fattade beslut.

Kansalaisten vaikutusmahdollisuudet kohentuvat myös esitetyn osallistumis- ja arviointisuunnitelman myötä, joka liitetään kaavoitukseen varhaisessa vaiheessa. Arvostelijat sanovat sen olevan kaventuneiden valitusmahdollisuuksien korvike, mutta kysymys on tietoisesta linjanvalinnasta. Kenties kansalaisten tärkeimpänä vaikutusmahdollisuutena pidetyn muutoksenhaun tehtävänä onkin toimia sen henkilön oikeuskeinona, jonka oikeutta on loukattu.

Todellisen vaikuttamisen on tapahduttava niin aikaisin kuin mahdollista. Tästä syystä kunnat on kaavoitusprosessin käynnistyessä velvoitettava pohtimaan, miten kuntalaisia on informoitava, kuultava, ja mikä rooli heille annetaan kaavoituksessa. Kunnat ovat siinä mielessä uudessa tilanteessa: on toimittava ennen kuin päätökset tehdään. Ei riitä, että kunta tiedottaa jo tehdyistä päätöksistä.

Det att kommunerna får ansvar för ändamålsenligheten i planläggningen innebär inte att de har fria händer. Både innehållskraven för planer och statlig förhandsstyrning kommer att ge ramar för kommunernas spelrum. Det här är påkallat, t.ex. för att miljöhänsynen inte skall glömmas bort. Det att man nu lyfter fram innehållskraven och deras betydelse välkomnar vi särskilt i Sfp, eftersom vi redan framförde det alternativet för fyra år sedan då ett förnyande av byggnadslagstiftningen senast var aktuell.

Fru talman! Stormarknadsfrågan är den som kanske har varit mest på tapeten under lagförslagets behandling i riksdagen. Man kunde diskutera och ifrågasätta agerandet bland förslagets motståndare och fråga sig vad som egentligen låg bakom. Men jag skall begränsa mig till att behandla substansen.

Hur detaljhandelns servicenät byggs upp har vittgående följder för samhällsstrukturen. Därför är det viktigt att byggandet av stormarknader fås in under planläggningens paraply. Det undantagsbyggande som i dag har varit mera regel än undantag, det är ohållbart i längden. Jag har från första början ställt mig bakom regeringens förslag. Det bör påpekas att det vi håller på att skapa inte är ett stormarknadsförbud, som tyvärr alltför många har låtit påstå. Men beslutsfattandet i fråga om byggandet av stormarknader måste få klarare spelregler och kopplas intimare samman med den övriga planläggningen. Också här måste demokratin fungera.

Puhemies! Suurmyymäläkysymys on herättänyt paljon keskustelua lakiesityksen eduskuntakäsittelyssä. Esityksen vastustajien toiminnasta voisi keskustella, ja kyseenalaistaakin sen voisi kysymällä, mitä sen taustalla oikein oli, mutta keskityn nyt vain asiasisältöön.

Sillä, miten vähittäiskaupan palveluverkosto rakennetaan, on laajat seuraukset yhdyskuntarakenteelle. Tämän takia on tärkeää, että suurmyymälöiden rakentaminen saadaan kaavoituksen sateenvarjon alle. Poikkeusluparakentaminen, joka on nykyisin ollut pikemminkin sääntö kuin poikkeus, on kestämätöntä. Olen alusta asti tukenut hallituksen esitystä. On todettava, että emme ole luomassa suurmyymäläkieltoa, niin kuin jotkut valitettavasti ovat väittäneet, mutta suurmyymälöiden rakentamista koskevalle päätöksenteolle on saatava selvemmät pelisäännöt, ja ne on liitettävä kiinteämmin muuhun kaavoitukseen. Myös tässä demokratian on toimittava.

Fru talman! Trots att en undersökning visat att man genom att satsa på stormarknader i stället för närbutiker ökar butiksresas längd i större grad för befolkningen på landsbygden än i städerna är stormarknadsbyggande i praktiken ett problem som rör städerna och stadsområdena. Stormarknadsbyggandet utarmar stadskärnorna och försämrar servicen där. Samtidigt påverkar stormarknadsbyggandet också de butiker som

finns på den närliggande landsbygden. Avståndet till detaljhandeln ökar och folk blir allt mer beroende av bilen. De som inte är bilburna får sämre tillgång till servicen och på landsbygden blir vi allt mer beroende av bilen på grund av att kollektivtrafiken allt mer dras in. I städerna bidrar stormarknadsbyggandet till samma, ur samhällsutvecklingens synvinkel olyckliga, trend.

Eftersom det hör till stadsbebyggelsens positiva sidor att det är möjligt att bo nära servicen är det någonting som vi vill försvara. Därför vill jag gärna fråga motståndarna till stormarknadsparagraferna i lagen: Vilken är er stadspolitik? Vår stadspolitik i svenska riksdagsgruppen handlar om att god service hålls tillgänglig för alla. Vår stadspolitik handlar också om att invånarna skall ha möjlighet att påverka i ett tidigt skede, också när det gäller byggande och planering.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Syksyisen tiiviin, väliin jopa myrskyisältäkin kuulostaneen asiantuntijakuulemisprosessin ja valmistelun jälkeen on meillä täällä nyt ensimmäisessä käsittelyssämme ympäristövaliokunnan rakennuslakia koskeva mietintö. Lopputulos ansaitsee kouluarvosanan hyvä.

Lainuudistuksen sisällön kolmijakoperiaate on hyvä. Kaavoituksen ohjaus, neuvonta ja valvonta sekä asiantuntija-apu keskittyvät selkeästi nyt ympäristöhallinnon rooteliin. Valitustie on taas hallintotuomioistuintie. Muutos haluttiin ympäristöministeriössä sitoa laajennettuun järjestöjen valitusoikeuteen. Tällöin myös alueellinen ympäristökeskus voi valittaa kaavasta.

Kolmantena pilarina avoimen kansalaisyhteiskunnan tavoite toteutuu kaavoitusprosessin alkuun edellytetyn osallistumis- ja arviointisuunnitelman laatimisen kautta. Vuorovaikutuksen piiriin pyritään näin saamaan erityisesti ne kansalaiset, joiden elinympäristöön kyseisellä kaavoitusprosessilla on vaikutusta.

Kaikkeen uuteen, mikä merkittävästi muuttaa entistä käytäntöä, sisältyy erinomaisen paljon hyvää ja kehitystä eteenpäin vievää, mutta sen rinnalla syntyvät ja löytyvät käytännön toiminnossa taas uudet epäkohdat ja taas uudet uuden toimintamallin mukanaan tuomat riskit. Tavoiteltu ideaali ei aina toteudu sellaisenaan, koska toteuttajina ovat ihmiset.

Kansalaisosallistuminen vaatii kansalaisaktiivisuutta ja asiallista sekä ymmärtävää kiinnostusta. Myös kansalaisten tulisi ymmärtää, että kaava palvelee koko yhteisöä, jolloin kaikki itse kunkin yksilölliset tarpeet ja näkemykset eivät sellaisenaan voi koskaan toteutua. Ideaalin uhkana voivat olla toimimattomat kansalaiset ja toisaalta kapeat järjestöaktivistiryhmät, joiden toiminnan kautta vaikutusvalta voi taas uudella tavalla keskittyä. Sellaista liikehdintää on ollut nähtävissä myös meillä. Kansalaisia tulisi myös aidosti opastaa käyttämään nyt uusia vaikutuskanaviaan, jolloin vastuu demokratian toimimisesta jakautuu mahdollisimman monille harteille. Ei uusi laki sinällään voi koskaan poistaa vallan keskittymisen ja keskittämisen oireilua.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on mietintönsä perusteluissa halunnut kiinnittää huomiota joihinkin asiantuntijakuulemisissa erityisesti esille nousseisiin seikkoihin, joista muutamia haluan tuonnempana tarkastella.

Valiokunta käsitteli hyvin perusteellisesti suurmyymälöiden sijoittamisen ohjauksen ongelmatiikkaa, joka on myös varsin tarkkaan kirjattu mietintöömme. Ongelmaa voi tarkastella kahta kautta. Toinen on myymälätoimintojen asettamat tarpeet ja toinen on yhdyskuntarakenteelliset paineet. Myymäläkoko ja tilatarpeet ovat suoraan verrannolliset kaupungin tai taajaman kokoon ja asukasmäärään. Mitä suurempi kaupunki, sitä suuremmat paineet hypermarkettien rakentamisen. Mitä pienempi kunta, sitä suurempi uhka suurmyymälä on kyseisen kunnan keskustapalveluille.

Tällöin hyvin usein tuli käydyissä keskusteluissa ja kuulemisissa mieleen se, että Suomen kehitys on muuntautumassa sellaiseksi, että meillä on runsas miljoonapiiri eli Helsingin suuralue ja sitten muu Suomi, jonka ongelmatiikka erityisesti hyvin selkeästi näkyy suurmyymäläkysymyksessä. Sama asia on toki tullut monessa muussakin yhteydessä esille, eli saatettaisiin tarvita jopa hieman erilaistavaa lainsäädäntöä näiden ongelmien ratkaisemiseen.

Toisaalta niin pitkään, kuin kansalaiset eivät ostoskäyttäytymisellään ota selkeästi kantaa palvelujen säilymisen puolesta eli aktiivisesti omilla hankinta- ja toimintapäätöksillään pyri säilyttämään ja turvaamaan oman asuintaajamansa palveluja, on ymmärrettävää, että yhdyskuntien rakenteellisesta tarkoituksenmukaisuudesta vastaavat tahot ovat halukkaita käyttämään lainsäädännöllisiä keinoja ehjien ja terveiden taajama- ja kuntarakenteiden ylläpitämiseksi.

Toisaalta voi taas todeta, että uuteen lakiin on kirjattu uusi taajamatuhon mentävä aukko eli valtakunnalliset tavoitteet, kuten olen kutsunut kyseistä valtakunnan kaavaa. Valtakunnallisten

tavoitteiden asetannasta vastaa valtioneuvosto. On siis erinomaisen tärkeää, että tulevat valtioneuvostot tiedostavat vastuunsa tämän uuden työvälineen käyttämisessä valtakunnan tasapainoisen kehittämisen eteenpäin viemiseksi. Valtakunnan kaavoillahan voidaan pahimmassa uhkakuvassa tyhjentää etelä- ja länsisuomalaisten takaaman parlamentaarisen enemmistön turvin vaikkapa koko Pohjois- ja Itä-Suomi susi- ja karhureservaatiksi.

Haluan alleviivata, että sellaisten kehitysnäkyjen välineenä ei varmasti tuota valtakunnallista tavoiteasetantaa tule koskaan käyttää ja sitä ei varmasti laissa ole tarkoitettukaan. Päinvastoin, kuten mietinnössä totesimme, ympäristövaliokunta piti hyvänä, että maankäytön suunnittelutasojen roolia selkeytetään ja että valtakunnan tasolla asetetaan alueiden käytön yleisluontoiset tavoitteet. Todettiin kuitenkin, että tavoitteenasetanta oli sangen yleisluonteista, ja jotkut asiantuntijat pitivät tätä jopa myös kyseenalaisena.

Toisaalta, kun tällä tavoitteenasetannalla on alemmille kaavatasoille sitova vaikutus eli valtakunnalliset tavoitteenasetannat sitovat maakuntakaavaa ja maakuntakaava taas puolestaan kuntien kaavoitusta, väärin asetetut tavoitteet saattavat haitata maakuntien kehitystä. Tästä syystä valiokunta piti tärkeänä ja korosti, että valtakunnallisten tavoitteiden asettamista on selvitettävä ja valmisteltava huolellisesti.

Arvoisa puhemies! Aion vielä jatkossa käsitellä muutamia asioita eli suunnittelutarveasiaa, kerrosalan laskentaperiaatetta sekä rakennusvalvonnan toimenkuvaa.

Ympäristövaliokunta piti suunnittelutarvealuetta koskevaa pykälää hyvänä. Valiokunta korosti kuitenkin samalla, että alueen osoittaminen suunnittelutarvealueeksi ei merkitse sen joutumista rakennuskieltoon. Hyväksyessään pykäläehdotuksen valiokunta totesi, että suunnittelutarvealueeksi osoittamisen kriteerit jäävät vääjäämättä lakitasolla yleisluonteisiksi. Tästä syystä valiokunta korosti, että pykälää tulee käyttää vain tarkoituksensa mukaisesti, eli suunnittelutarvealueiksi tulee osoittaa vain sellaisia alueita, joilla tarvitaan suunnittelua, eli suunnittelutarvealuetta ei saisi käyttää yksipuolisissa kuntarakenteissa haitantekoon tai jopa politiikantekovälineenä.

Kerrosalapykälää käsitellessään valiokunta yksityiskohtaisissa perusteluissaan kiinnitti huomiota siihen, että lvi-teknisiä — eli tämä koskee ilmastointikonetekniikkaa, lämmitystä ym. — tiloja tulisi voida sijoittaa rakennuksiin muuallakin kuin kellariin tai ullakkokerrokseen ilman, että näitä tiloja lasketaan kerrosalaan. Näillä saattaa olla monesti taloudellisia sekä laitteiden toiminnan kannalta ja myös kaupunkikuvallisista syistä sellaisia perusteita, että nämä tilat tulisi voida sijoittaa niin sanottuihin välikerroksiin eikä rakennuksen katolle tai kellariin. Siitä syystä mietinnössä todettiin asiantuntijakuulemisten perusteella, että lakiehdotus ei tätä periaatteellisesti estä ja että kaavamääräyksillä voidaan osoittaa tätä varten vielä oma erityinen rakennusalansa tai kertoa, että näitä asioita ei lasketa kerrosalaan.

Toinen asia, johon kerrosalasäännöstä käsiteltäessä kiinnitettiin huomiota, oli se, että eri rakennusmateriaaleilla toteutetut hankkeet joutuvat eriarvoiseen asemaan. Tämä koskee erityisesti eroja betonirakentamisen ja puurakentamisen välillä.

Rakentamista säätelevät myös monet muut normit. Tällaisina mainitsen esimerkiksi palotekniset ja ääneneristystekniset normit, jotka edellyttävät, että puurakenteisissa rakennuksissa huoneistoja erottavien väliseinien paksuusero on 150 millimetriä. Tämä tarkoittaa sitä, että jos me haluamme kestävän kehityksen hengessä edistää puurakentamista, rakennusoikeuden menetys 30 asunnon kerrostalossa, jos se tehtäisiin puurakenteisena, on noin runsaan yksiön verran eli 30—40 neliötä rakennepaksuuksista johtuen, mikä tietysti tarkoittaa myytävänä pinta-alana sellaista rahasummaa, että tämä osaltaan voi olla estämässä puurakentamisen kehittymistä ja eteenpäinmenoa.

Siitä syystä valiokunta kiinnitti tähän huomiota ja esitti selvitettäväksi, voidaanko maankäyttö- ja rakennuslain nojalla annettavassa asetuksessa tai muissa määräyksissä tai ohjeissa antaa säännöksiä väliseinien laskemisesta huoneistoalaan tai kerrosalaan siten, että ne eivät saattaisi puurakentamista betonirakentamiseen nähden epäedulliseen asemaan.

Lopuksi haluaisin kiinnittää huomiota rakennusvalvonnan tehtäviin. Rakennusvalvonnalle tulee uuden rakennuslain myötä yhä enemmän vastuuta. Kun lain valmistelun prosessin aikana todettiin, että niin sanottu yksityinen rakennustarkastus vaatii aivan oman erillisen lainsäädäntönsä, se vedettiin lain yhteydestä pois. Toisaalta laki ei ottanut kantaa siihen, voiko usealla kunnalla olla esimerkiksi yhteinen rakennustarkastaja.

Pienissä kunnissa ja taajamissa on ongelmana

se, että hankkeiden määrä erityisesti negatiivisesta asukasmääräkehityksestä johtuen saattaa olla niin vähäinen, että kun lainsäädäntö muuttuu, tulee uusia normeja ja muita, rakennustarkastuksen ammattitaito saattaa jäädä jälkeen niistä vaatimuksista, koska työkokemuksen määrä saattaa olla vähäisempi. Toisaalta kunnat säästämispolitiikassaan ovat asettaneet rakennustarkastajalle sellaisia muita lisätehtäviä, jotka saattavat tehdä hänet jääviksi valvontatehtävän suorittamiseen. Siitä syystä olisi erinomaisen tärkeää, että tulevien rakentamista koskevien asetusten säätämisen yhteydessä kiinnitettäisiin huomiota rakennustarkastajan jääviyteen ja ammattitaitoon ja asetussäädännön kautta tuettaisiin hänen työtään.

Arvoisa puhemies! Laki sinällään ei tee hyvää ympäristöä mutta antaa siihen erinomaiset edellytykset. Esteettiset käsitteet ja arvot ovat vaihdelleet kulttuureittain ja aikakausittain. Yhdyskuntarakenteen ammattitaitoinen suunnittelu on aina edellytys hyvälle asuin- ja elinympäristölle. Tämä laki antaa välineet. Ammattitaitoa ja osaamista täytyy taas olla sekä kaavoittajilla että päättäjillä, ja kaikilla muilla rakentamisen sektorin ammattilaisilla sekä kansalaisilla tulisi olla aktiivista välittämistä ympäristöstään.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Tie rakennuslain kokonaisuudistukseen on ollut pitkä ja mutkikas. Tarve uudistetulle lainsäädännölle on kuitenkin ollut koko kuluvan vuosikymmenen yleisesti tunnustettu. Edellinen eduskunta oli vähällä onnistua. Työ kuitenkin jäi nykyiselle eduskunnalle ja vielä sen viime metreille.

Rakennuslain kokonaisuudistus on siis hyvin tarpeellinen. Nyt hyväksyttäväksi tuleva esitys sisältää myös lukuisia parannuksia, vaikkakin pitää todeta, että ympäristövaliokunta kuuli myös asiantuntijoita, jotka pitivät lakiesitystä pahasti keskeneräisenä. Esitys sisältääkin runsaasti tulkinnanvaraisia kohtia, joita esityksen perusteluissakaan ei ole kyetty täsmentämään. Erityisesti kannattaa mainita se, että valiokunnalla oli käytettävissä myös varsin keskeneräinen asetusteksti. Kun rakennuslaki koskettaa kuitenkin käytännössä jokaista kansalaista, tulisi sen olla, niin kuin kaiken lainsäädännön, selkeä ja yksiselitteinen.

Rakennuslailla on yhtymäkohtia luonnonsuojelulakiin ja Naturaan, ja siitä johtuu myös osittain varmasti se, että tulevaisuudessa tulkinnanvaraisuuksia ja epäselvyyksiä esiintyy.

Rakentamiskysymykset ovat laajaa mielenkiintoa herättäviä, tarkasteltiinpa niitä kansalaisten taikka yhteiskunnan näkökulmasta. Kokonaisvarallisuudestamme suurin osa, noin 75 prosenttia on fyysistä, rakennettua ympäristöä, ja rakentamisosuus bruttokansantuotteestakaan ei ole vähäinen. Se on liki kolmannes. Viime aikojen kiihtynyt muuttoliike taas kasvattaa rakentamisen osuutta.

Kansalaisen näkökulmasta mielenkiintoa herättää muun muassa se, miten päätöksentekijät eri tasoilla tulkitsevat ympäristö- ja kauneusarvoja sekä miten he jakavat etuja ja haittoja, joita kaikkia liittyy aina rakentamiseen ja kaavoitukseen. Valitettavasti kyseinen lakiesitys ei anna kovin järeitä välineitä päätöksentekijöille. Tehokkuusajattelussa, joka hallitsee rakentamista, edut pyrkivät jakautumaan herkästi epätasaisesti. Joku saa rakentamisoikeutta. Toisen kohdalle osuu taas suojelupuisto tai niin edespäin. Siksi olen iloinen siitä, että valiokunnan mietinnössä on selkeästi korostettu kansalaisten yhdenvertaista kohtelua ja että lainsäädännössä heti alkupykälissä korostuvat sellaiset periaatteet kuin kestävän kehityksen periaate ja hyvän elinympäristön rakentamisen periaate.

Nykyisen rakennuslupa- ja kaavoituskäytännön pahimpia ongelmia ovat olleet byrokraattisuus, osittainen mielivaltaisuus, kansalaisten osallistumismahdollisuuksien puutteellisuus, päätöksenteon etäisyys jne. Näitä löytyy kovin monia. Nyky-yhteiskunnan kehittämistä on kuitenkin vaikea ajatella ilman vuorovaikutteisuutta niin suunnittelussa kuin päätöksenteossa.

Uuden lain parhaimpiin periaatteisiin kuuluu päätäntävallan siirtäminen kuntiin sekä valitusasiain siirtäminen ympäristöhallinnosta tuomioistuimiin. Ympäristöministeriön ja alueellisten ympäristökeskusten toimenkuvaksi jää ohjanta ja koulutus. Kaavoitusprosessissa rakennuskielloille määrätään vihdoinkin enimmäiskesto, joka tosin on vielä monien asiantuntijoidenkin ja esimerkiksi muistaakseni hallinto- ja perustuslakivaliokunnankin mukaan liian pitkä. Keskustassa olisimmekin halunneet lyhyempiä rakennuskieltoaikoja.

Kaava-asioiden muutoksenhakujärjestelmään liittyvä oikaisukehotusmenettely on sen sijaan aika erikoinen eikä varmastikaan valitusprosessin kannalta tule olemaan ongelmaton. Jotkut lääninoikeudet ovatkin suhtautuneet tähän varauksellisesti.

Yksi kyseisen lain mielenkiintoisimmista ja julkisuudessakin hyvin esillä olleista kysymyksis-

tä on, kuten täällä jo kaikissa puheenvuoroissa on tullut esille, kaupan suuryksiköiden sijainninohjaus. Kansalaisen näkökulmasta on tärkeää, että kaupan palveluverkosto on monipuolinen ja kattava ja etenkin peruspalvelut ovat kohtuullisesti ja myös kohtuuhintaisesti saatavilla.

Valiokunta kuuli tästä asiasta runsaasti asiantuntijoita ja kirjoitti mietintöön erilaisia näkökohtia. Minusta kohtuullisen hyvin, koska asia ei ole mitenkään joko — tai, mustavalkoinen asia, kuten julkisuudessa on annettu ymmärtää. Se on hyvin monimutkainen kysymys. Haluan itse korostaa sitä, että ihannetila olisi tietenkin se, ettei mitään rajoituksia lainsäädännössä tarvitsisi tehdä, mutta sellainen ei käytännössä tänään toimi. Kuitenkaan liian tiukkoihinkaan lupaehtoihin ei pitäisi mennä. Kultaisen keskitien löytäminen tämänkin asian kohdalla olisi ihanteellista.

Erityisen tärkeää on korostaa, että kun päätöksiä kaupan suurmyymälöistä tehdään, niiden vaikutukset selvitetään etukäteen perusteellisesti. Nyt lakiin tuleva 2 000 kerrosneliömetrin rajaus on tietenkin hihasta vedetty ja keinotekoinen, ja sen pitäisi siis soveltua yhtä hyvin Merijärvelle kuin Vantaalle, mutta näin ei käy. On valitettavaa, ettei kokonaisuudistusta valmistellut parlamentaarinen toimikunta kyennyt käsittelemään tätä asiakokonaisuutta tunteettomasti asiapohjalta. Keskustan vastalauseessa yritetään pehmentää asiaa niin, että ehdotamme 2 000 kerrosneliömetrin koskevan vain myymäläpintaalaa. Suuriin muuttovoittoisiin keskuksiin on tarpeen rakentaa isoja myymälöitä paitsi asiakasmäärän myös tuotevalikoiman takia. Toivottavasti luvat tulevaisuudessa heltiävät aina silloin, kun perusteellista tarvetta on. Jos suurmyymälät ovat liian ahtaita, kärsivät siitä sekä kuluttajat että myöskin tuottajat ja esimerkiksi meille hyvin tärkeä luomuala.

Yhdyskuntarakenteemme on Suomessa hyvin heterogeeninen. Siksi on vaikeaa löytää sellaisia säännöksiä, jotka olisivat kaikissa kunnissa kaikilla seutu- ja talousalueilla sopivia. Tässä kohtaakin olisi voitu antaa päätösvalta yleisen hengen mukaisesti kunnille ja kuntalaisille, mutta näin ei tapahtunut. Tulkoon mainituksi, että nyt laissa oleva kaupan suuryksikkökoko ei ole yksiselitteinen eurooppalaisessakaan mittakaavassa. Myös esityksessä mainittu yleiskaavojen mukainen keskustatoimintojen alue, jonka ulkopuolelle kaupan suuryksikön rakentamisen ehtona olisi sen salliva erityinen kaavamerkintä, on käsitteenä hämärä. Keskustatoimintojen alueet ovat hallinnollisia ydinalueita. Siksi ehdotimme tutumpaa, selkeämpää käsitettä, taajamakäsitettä.

Rakennuslain uutuuksiin kuuluu suunnittelutarvealueen käyttöönotto, jolle hallitus ei esittänyt minkäänlaista ajallista käyttörajausta. Suunnittelutarvealueen hyväksyminen ei sekään saa johtaa mielivaltaisuuksiin, siis siihen, että jotakin tiettyä aluetta pidetään kunnassa perusteettomasti vaikka ikuisesti suunnittelutarvealueena. Valiokunta kirjoitti tarkennuksen pykälään, aikarajan 10 vuotta kerrallaan, mutta se mahdollistaa kuitenkin vielä aika epämääräisen käytön suunnittelutarvealueelle, jos näin halutaan ja jos halutaan, kuten täällä todettiin, politikoida.

Keskustan vastalauseessa on sen takia esitys, että suunnittelutarvealue saisi olla enintään 10 vuotta ja se olisi ehdoton maksimi. Suunnittelutarvealue tällaisena, kuin se nyt on pykälässä, voi johtaa siihen, että alue on käytännössä rakennus- ja toimenpidekiellossa, vaikka näin ei tarkoiteta, sen takia, että rakennusluvan edellytykset tuolle kyseiselle alueelle ovat hyvin tiukat. Siksi pidänkin välttämättömänä, että käytännössä päätöksentekijöitä tullaan ohjaamaan suunnittelutarvealueen käyttämisessä selkein ja yhtenäisin perustein esimerkiksi siten, että asetuksella nyt sanotaan tarkasti, mitä tällä alueella tarkoitetaan ja minkälainen sen tulisi olla.

Kansalaisyhteiskunnassa tiedon saannin ja välittymisen tulee olla avointa ja nopeaa. Kun kaavojen valmistelu kiinnostaa laajasti kansalaisia, on siksi tärkeätä, että asianosaisille ja muillekin kansalaisille tiedotetaan kaava-asioista avoimesti jo suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa. Tähän asti maanomistajakaan ei aina ole saanut riittävän ajoissa tai ylipäänsä tietoa yksityiskohtaisesta yleiskaavasta ja on siten jopa saattanut menettää muutoksenhakuoikeutensa puutteellisen tiedon perusteella.

Arvoisa puhemies! Kyseisen lakikokonaisuuden heikoin kohta korvaus- ja lunastusasioiden ohella on epäilemättä ranta-alueiden rakentamista koskeva säädöstö. Siinä lain yleistä henkeä rikotaan räikeästi, ja sen alku on luonnollisesti muutama vuosi sitten hyväksytyssä luonnonsuojelulaissa. Nyt seuraa oikeastaan vain sille jatkoa. Kunnilta otetaan rakentamispäätösten teko pois ja siirretään päätösvalta ympäristökeskuksille. Tälle ei ole löytynyt mielestäni asianmukaisia perusteita asiantuntijakuulemisessa. Olen itse sitä mieltä, että tässäkin asiassa, siis rantarakentamista koskevissa poikkeusluvissa, päätöksenteko pitäisi antaa kunnille samalla periaatteella kuin kaikki muutkin poikkeusluvat, jotka nyt

siirtyvät ympäristökeskuksilta kuntien päätettäviksi.

Maanomistajien kannalta taas on kohtuutonta, että rannoillemme on tullut pakkokaavoitus. Suomen rannat eivät tarvitse pakkokaavoitusta. Kunnissa on asiantuntemusta antaa silloin, kun tarvitaan, rakennuslupia harkinnan mukaisesti. Rantojen asemakaavoittaminen tulee kohtuuttoman kalliiksi, kaavaprosessi kestää yleensä pitkään ja poikkeuslupakäytäntö muodostuu varmasti hyvin vaikeaksi. Miksi tällainen lainsäädäntö halutaan, siihen ei vastausta ole löytynyt. Erityisesti korvauskysymykset varsinkin Natura-rannoilla eivät tule hoitumaan näillä pykälillä eivätkä näillä säädöksillä.

Tässä yhteydessä, arvoisa puhemies, haluan vastata ed. Kautolle, kun sanoitte äsken, että maanomistus nähdään kaiken kattavaksi periaatteeksi keskustassa. Tämä ei pidä alkuunkaan paikkaansa, mutta täytyy kuitenkin korostaa sitä, että suomalaisen perustuslakihengen mukaisesti tulee kunnioittaa myöskin yksityisomistusta, sekä maanomistusta että muuta yksityisomistusta. Sitä periaatetta ei voi rikkoa, niin kuin nyt joiltakin osin kyllä tapahtuu.

Kun lakiin on otettu käsite ranta-alue, merkinnee se myös sitä, että poikkeuslupien tarve ulottuu tulevaisuudessa hyvin laajoille alueille. Muutenkin tässä rantarakentamisessa on epätarkkuuksia. Mikä on esimerkiksi vähäisen laajennuksen käsite, ja mitä tarkoittaa se, että ranta-asemakaavassa voidaan erityisellä määräyksellä yleisten alueiden toteuttaminen määrätä kiinteistönomistajan tehtäväksi? Herää kysymys, onko esimerkiksi yleinen uimaranta tällainen alue.

Mielestäni Lipposen hallitus on heikentänyt suomalaista korvaus- ja lunastuslakikäytäntöä monin eri tavoin. Sekä luonnonsuojelulaki että Natura 2000 -käsittely ovat siitä aivan selkeinä esimerkkeinä. Meillä on lukuisia esimerkkitapauksia nähtävinä. Natura-käsittely on kärsinyt tästä menettelystä, ja mielestäni hyvä, erinomainen asia on saanut aiheettomasti huonoa mainetta juuri siksi, ettei nykyinen hallitus ole vaivautunut kunnioittamaan yksityisomistusta perustuslain hengen mukaisesti eikä suostunut alun alkaen maksamaan maanomistajille oikeudenmukaisia korvauksia.

Lopuksi, arvoisa puhemies, haluan todeta omalta osaltani sen, että ympäristövaliokunta onnistui kovista paineista huolimatta parantamaan edelleen hallituksen esityksiä ja perustyötä valiokunnan lisäksi tekivät hallintovaliokunta ja perustuslakivaliokunta, joiden mietinnöt ovat hyvin asiantuntevia. Mietinnön yleiseen henkeen olen tyytyväinen. Vastalauseessa keskusta on päätynyt ottamaan vain keskeisimpiä erimielisyysaiheita esille. Uskon, että ne asiat ja jotkut muutkin asiat ovat sellaisia, että tätäkin lakia joudutaan kuitenkin kohta muuttamaan.

Ympäristöministeri H a a v i s t o: Arvoisa puhemies! Jos vanhat merkit pitävät paikkansa, kun ed. Isohookana-Asunmaa sanoi, että lakia joudutaan kohta muuttamaan, niin voi kuitenkin vierähtää taas jonkin aikaa, ennen kuin eduskuntakäsittelyyn päästään, koska on kysymyksessä 40 vuotta vanha lainsäädäntö, jota on 30 vuotta pitänyt kohta muuttaa. Elämme siinä mielessä historiallista hetkeä, että tämä 30 vuoden muutosprosessi on tänään menossa.

Kun tänä päivänä on hyvin trendikäs ilmaisu ilmassa, "Oikeus onneen", niin voi sanoa, että tämä lakiesitys on ollut siinä mielessä edellä aikaansa, että tässä käsitellään kansalaisten oikeutta hyvään ympäristöön, oikeutta hyvään suunnitteluun ja myös oikeutta vaikuttaa oman elinympäristönsä suunnitteluun aivan lähtökohdista asti. Olen hyvin tyytyväinen, ettei kukaan ole tätä tässä keskustelussa asettanut kyseenalaiseksi eikä tätä uudistusta siinä mielessä kiistänyt.

Haluan muutamaan asiaan, jotka ovat tähän mennessä keskustelussa tulleet esille, tässä puuttua. Ensimmäiseksi haluan kuitenkin lausua kiitokset valiokunnalle, joka on tehnyt hyvin perusteellista, hyvää työtä ja, voi sanoa, hyvin tiukassa aikataulussa kuullut suuren määrän asiantuntijoita ja tehnyt mielestäni erittäin laadukkaan mietinnön ja myöskin aivan tärkeitä tarkennuksia ja korjauksia tähän lakiesitykseen. Samalla haluan myös kiinnittää huomiota siihen, että virkamiesvalmistelu ja sitä ennen rakennuslakitoimikunta on tehnyt varsin hyvän työn tässä. Kun joskus virkamiehiä haukutaan ja joskus erityisesti ympäristövirkamiehiä haukutaan, niin haluan kyllä asettua tätä trendiä vastaan ja sanoa, että tämä joukko on varsin hyvin paneutunut alaansa ja tässä rakennuslain uudistuksessa näkee, miten perusteellista, hyvää työtä myöskin virkamiesvalmistelussa on tehty.

Sitten muutamiin kysymyksiin. Ed. R. Korhonen epäili hieman näitä valtakunnallisia suunnittelutavoitteita, niiden asettamista. Hän pelkäsi, että Itä- ja Pohjois-Suomi asetetaan susireservaatiksi näihin uusien valtakunnallisten tavoitteiden pohjalta. Voin nyt heti sanoa, että tämä ei ole nykyisen hallituksen tarkoitus eikä ministeriön tarkoitus, ja epäilen, että sellaista hallitusta ei

tähän maahan tule, jolla tällaisia tarkoitusperiä on. Näistä asioistahan tässä valtakunnallisessa tavoitteenasetannassa ei lainkaan ole kysymys, vaan sellaisista valtakunnallisista intresseistä, jotka voivat liittyä energia- ja liikennehankkeisiin, rakennusperinnön suojeluun, maisemansuojeluasioihin ja tämän tyyppisiin asioihin, ja uskon, että ne ovat sellaisia, jotka tavoitteet hyvin suuri osa suomalaisista myös tänä päivänä jakaa.

Ed. Korhosen puheenvuorossa puhuttiin kaupan suurmyymälöistä ja sanottiin, että tämä korreloisi suoraan aina kaupunkien koon mukaan: mitä isompi kaupunki, sitä isompia kauppoja tarvitaan. Minä kävin Pariisissa syksyllä, ei siellä kovin suuria kauppoja vieläkään kortteleissa ole, vaan siellä on kaupan palveluverkko toteutettu edelleen pien- ja lähikauppaverkostoon nojautuen. Minusta on kysymys poliittisesta tahdosta ja hyvästä suunnittelusta siinä, millä tavalla halutaan kaupan palveluita kuntalaisille ja kaupunkilaisille tarjota. Myös suurissa keskuksissa voidaan lähipalvelut säilyttää, jos tätä market-rakentamista järkevästi hillitään, ja siihenhän nämä pykälät tässä pitkälti perustuvat.

Olen hyvin tyytyväinen, että valiokunta käsittelyn jälkeen on päätynyt tukemaan hallituksen esitystä näiltäkin osin ja että vihdoin saadaan market-rakentaminen tietyn suunnittelujärjestelmän piiriin. Sitä ei voida enää poikkeusluvilla toteuttaa, niin kuin nykyään, ja myös tämä pykälä jo varsin nopeasti eli maaliskuun alusta tulee näin ollen voimaan.

Ehkä sitten ed. Isohookana-Asunmaan puheenvuoron ikään kuin kiistanalaisiin kohtiin sen verran, että odotin juuri, missä vaiheessa tulevat rantarakentaminen ja hajarakennusoikeus esiin. Nämähän olivat niitä kysymyksiä, joihin rakennuslain uudistukset aikaisemmin ikään kuin kaatuivat. Nyt täytyy sanoa, että tämän rakennuslain uudistuksen painopiste on selvästi siirtynyt rakennettuun ympäristöön — asutuskeskuksiin, kaupunkeihin — ja rantarakentaminen tai kysymys hajarakennusoikeudesta ei ole enää tämän päivän Suomessa niin suuri poliittinen kiistakysymys kuin se aikaisemmin on ollut.

Rantarakentamiseen mielestäni on saatu hyvä suunnittelujärjestelmä luonnonsuojelulain uudistamisen yhteydessä. Ideana on se, että siellä, missä rakennuspaineita on, myös suunnittelua tarvitaan. En ymmärrä, että rantarakentamisen suunnittelun yhteydessä puhutaan pakkokaavoituksesta. Miksei sitten sanota, että Helsingin keskustassakin on pakkokaavoitusta? Kyllä se kaavoitus tulee aina pakollisena kuvaan, kun suunnittelua tarvitaan. Mielestäni tämä on vähän harhaanjohtava ilmaisu.

Myös kysymys suunnittelutarvealueista ratkaisee hyvin pitkälle, voisi sanoa, ikuisen kiistan hajarakennusoikeudesta niissä kunnissa, joissa tällaista suunnittelutarvetta on, joissa uusia rakennettavia alueita suunnitellaan. Mielestäni on hyvin luonnollista, että kunta voi vaikuttaa ratkaisuillaan siihen, että se voi katsoa eteenpäin 10—20 vuoden päähän ja varata tiettyjä alueita tulevaisuuden rakentamiselle. Tämä on varmasti kaikkien kuntalaisten edun mukaista pitkällä tähtäimellä, enkä pidä tätäkään maanomistajan näkökulmasta vaarallisena.

Mutta ennen kaikkea haluan puuttua ed. Isohookana-Asunmaan puheen siihen kohtaan, jossa hän sanoi, että hallitus on heikentänyt korvauskysymyksiä. Tiedän, että keskustelussa on nostettu esiin erilaisia ajatuksia. On sanottu, että silloin, kun esimerkiksi rantarakentamisen poikkeuslupa evätään, siitä pitäisi maksaa korvaus. Johan on merkillistä, jos luotaisiin sellainen järjestelmä Suomeen, jossa siitä, että viranomaiset, kunnat tai alueelliset ympäristökeskukset, käyttävät harkintavaltaansa joissakin tilanteissa, pitäisi saada rahaa, jos ei saakaan jotakin poikkeuslupaa. Sehän olisi aivan mahdoton lypsyjärjestelmä. Ei voida tällaiseen järjestelmään Suomessa mennä.

Mutta näiden pykälien perusteella ja voimassa olevan luonnonsuojelulain tai nyt uuden rakennuslain pohjalta on mahdollista, että selvät menetykset maanomistajalle korvataan, selvät menetykset myös Natura-suojeluohjelman yhteydessä korvataan.

Jos sanotaan, että tämä hallitus ei ole pitänyt huolta korvauspolitiikasta, niin kun tulin ministeriksi lähes neljä vuotta sitten, pöydälläni odotti 3,2 miljardin markan lasku aikaisemmista suojelupäätöksistä, ja siihen tämä hallitus vastasi. Ennen kuin sanotaan, että mitään ei ole tehty, pitää muistaa, että on nyt kaivettu kuvetta ainakin sen 3,2 miljardin markan verran. Varmasti tulevaisuudessa tulee uusia ratkaisuja, jotka myös maksavat, mutta nyt on rahoitus kaikille nyt tehdyille ratkaisuille mukaan lukien Natura 2000 -ohjelma, ja mielestäni se täytyy kuitenkin tunnustaa. Jos halutaan aivan uusia erilaisia korvauspykäliä, joissa joitakin spekulatiivisia menetyksiä halutaan korvata, se on toinen asia, mutta todelliset menetykset nykypykälillä voidaan kyllä korvata.

Arvoisa puhemies! Ehkä vielä yksi asia, joka ei vielä keskustelussa ole noussut esille, mutta jolla mielestäni on myös kaupungeissa ja kaupunkikulttuurissa merkitystä. Tässähän kysytään, tuoko rakennuslaki mitään uutta luonnonsuojelupuolelle. Ei se kovin paljon uutta tuo muuta kuin kansalliset kaupunkipuistot ja mahdollisuuden niihin. Olen ollut hyvin iloinen, että pykälä on otettu hyvin vastaan. On monia kaupunkeja — muun muassa Turun Ruissalo-hanke ja Hämeenlinnassa Aulangon suunnittelu — joissa on nähty, että kansallisen kaupunkipuisto-nimikkeen alla vapaaehtoiseen suojeluun hakeminen on myönteinen asia, jolla voidaan nimenomaan kaupunkilaisten lähivirkistysalueita suojata. Olen hyvin iloinen, että tämä on kunnissa ja kaupungeissa otettu myönteisesti vastaan ja ensimmäiset projektit ovat jo lähteneet liikkeelle. Siinä mielessä tämä on ehkä harvinainen laki, että se toimii jo ennen voimaantuloaankin tässä mielessä osana suunnittelua joissakin kunnissa.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin vastata, että oli aika suoraviivainen yksinkertaistus minulle, että suuriin suuria ja pieniin pieniä. Se nousi ehkä näissä asiantuntijakuulemisissa esille.

Itse olen täsmälleen samaa mieltä kuin ministeri, että pienet, viehättävät kaupat ovat paljon miellyttävämpiä asioida kuin suuret marketit. Niissä tulee aakeen paikan kammo. Mutta meiltä uupuu tällainen kaupunkiperinne.

Minusta juuri miljöökoulutus läpäisyperiaatteella voisi olla äärettömän tärkeää. Sitähän meillä on meneillään nyt jo sangen arvokkaasti. Entinen rakennushallituksen pääjohtaja Matti K. Mäkinen toimi yliopistossa miljöökoulutusprofessorina. Sinä aikana pantiin paljon tällaisia projekteja liikkeelle. Itse alan ammattilaisena pidän äärettömän tärkeänä, että kansalaiset opetetaan arvostamaan ympäristöään. Se ei synny tyhjästä. Meillä ovat tavallaan miljöön arvostamisen perusteet kaikonneet. Ne eivät voi olla jotain muotioikkuja.

Kun puhuin valtakunnan tavoitteista, halusin korostaa nimenomaan sitä, että niiden kautta voi syntyä uhkia. Siitä syystä on äärettömän tärkeää, niin kuin valiokuntakin totesi, tietoisesti tehdä niitä ratkaisuja, koska niillä voidaan toisaalta tukeakin hyvää kehitystä ja saada aikaan ekologisesti edullisia ratkaisuja ja samalla pitää maa myöskin sillä tavalla järkevästi hoidossa ja hanskassa, että olevaa asutusta ja olevaa kulttuurimaisemaa hyödynnetään.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun ministeri Haavisto totesi, että tämän lain mukaisella market-rakentamisen hillitsemisellä, tuon 2 000 neliömetrin rajalla, päästäisiin samanlaisiin tuloksiin kuin on Pariisissa, niin minunkin täytyy olla vähän ylpeä. Minäkin olen käynyt Pariisissa, ministeri Haavisto, ja myöskin niissä kaupoissa. Ei tällä lailla toteuteta Pariisin mallia. Se on aivan selvä asia. Minä en ymmärrä sitä, miksi te toitte yleensä tämän esille, koska se oli kuin vieraalta planeetalta tempaistu esimerkki.

Mitä tulee poikkeuslupiin, se tarkoittaa ilmeisesti rantarakentamista. Ministeri Haavisto totesi, että poikkeusluvan epäämisestä korvauksen maksaminen on mahdotonta. Se riippuu, ministeri Haavisto, siitä, mitkä ovat poikkeusluvan epäämisen perusteet. Joskus on olemassa yhteiskunnallinen etu tai vaatimus, joka aiheuttaa sen, että poikkeuslupaa ei voida myöntää. Asiaa ei voida myöskään kaavoituksella toteuttaa. Kyllä kai silloin on mahdollista ja tämänkin lain mukaan periaatteessa on mahdollisuus korvauksen saamiseen. Te suhtaudutte aivan selvästi rannanomistajia vastaan vihamielisesti toteamalla, että kaikissa tapauksissa tällaisen poikkeusluvan epäämisestä ei voi saada korvausta. Eihän se tällä tavalla ole edes tämänkään lain mukaan. Näin minä asian näkisin.

Rouva puhemies! Kun kaavoitusasiat menevät hallintotuomioistuimiin — tämä nyt perustuu ed. Kauton näkemykseen — se on hyvä asia siinä mielessä, että ympäristökeskuksiin ja ympäristöministeriöön pystytään aina vaikuttamaan poliittisesti hyviä suhteita käyttäen, mutta tuomioistuin on vielä Suomessa tuomioistuin, johon kukaan ei yritäkään vaikuttaa poliittisesti. Siinä mielessä on hyvä, että hallintotuomioistuimet astuvat valituskohteina tähän asemaan. Tämä liittyy oikeastaan ed. Kauton aikaisemmin käyttämään puheenvuoroon, jonka perusteita en ehdi tässä selvittämään sen enemmälti. Hän tietää varsin hyvin, mitä minä tarkoitan.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tosiaan kaupan neliömetrimäärän määrittelyssä minusta on hyvä, että on kuitenkin yksi tietty raja, joka koskee suurempia kuntia ja pienempiä kuntia, koska olisi erittäin vaikea tulkita lainsäädäntöä riippuen siitä, mistä alueesta on kyse. Täytyy muistaa tosiaan, että eihän tämä mikään este ole sille, minkä kokoisen kaupan saa toteuttaa, vaan se riippuu muusta. Kun se selvite-

tään asemakaavallisesti, löydetään paras mahdollinen ratkaisu.

Vielä ed. Isohookana-Asunmaalle, kun hän sanoi, ettei hänen puheenvuoronsa ole omistajan ääni. Kyllä minä sanon, että sieltä kaikui isännän ja omistajan ääni nimenomaan niissä näkökulmissa, jota hän halusi tässä laissa painottaa. Yhtenä vastauksena siihen, miksi rantarakentamiseen tarvitaan myöskin kaava, täytyy sanoa, että se on lähtenyt oikeastaan isäntien omista toimenpiteistä. On tapahtunut paljon niin, että yksi vähän sukkelampi on ehtinyt lyödä rannat rahoiksi ja toinen vieressä nuoleekin näppejään. Mielestäni tällainen kokonaisvaltainen katsaus, kun hän kovasti peräänkuulutti oikeudenmukaista kohtelua maanomistajien kesken, on nimenomaan niitä toimia, jotka tässä laissa nyt antavat tähän mahdollisuuksia.

Samoin suunnittelutarvealueesta. Minua ihmetyttää, että se nähdään jonkinlaisena peikkona. Mielestäni se päinvastoin antaa aivan uudenlaisia mahdollisuuksia parempaan yhdyskuntasuunnitteluun hyvin erityyppisissä ratkaisuissa. Ei se tosiaan ole mikään lopullinen kielto, mutta ei yhden sukupolven tarvitse rakentaa joka paikkaa.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minuakin hämmästytti ministeri Haaviston Pariisi-vertaus, koska hän tietää niin kuin me kaikki, että siellä on sekä isoja että pieniä kauppoja. Se ei ollut yhtä nokkela kuin oikeus onneen, joka on meillä, toivon mukaan kaikilla todellisena tavoitteena.

Rantarakentaminenhan ei tänä päivänä ole todellakaan niin kiistanalainen kuin se oli jokin aika sitten. Lähtökohta ihmisten suuttumukselle on varmasti se Holkerin hallituksen päätös, joka silloin tehtiin valmistelematta ja erittäin epäoikeudenmukaisesti ja johon on jälkikäteen vasta korvausjärjestelmä luotu, ja sen toimeenpano kestää vuosia. Kaikki eivät ole vieläkään saaneet oikeudenmukaisia korvauksia.

Rantarakentaminen vaatii kaavoitusta. Sitähän emme ole kieltäneet missään vaiheessa, kuten ed. Kauttokin hyvin tietää, mutta kaikkialla se ei ole tarpeellista. Erityisesti ongelmana on Natura, kun se ei salli rakentamista yleensä. Varmasti maanomistajan ei ole järkevää ryhtyä tekemään kaavaa alueelle, jolla on Natura, kun tietää, että sinne ei voi rakentamista kovin paljon tulla eikä poikkeuslupia tule sinne saamaan. Korvaukset jäävät saamatta. Tämä ei voi olla oikeudenmukainen periaate.

Ed. M. Koski: Arvoisa rouva puhemies! Rakennuslain kokonaisuudistus on tarpeellinen. Keskusta on sitä mieltä, että se tulee toteuttaa, mutta lähdemme siitä, että siinä on määrättyjä puutteita, jotka näkyvät tarkemmin meidän vastalauseestamme.

Mielestäni rakennuslain kokonaisuudistuksen osalta aika selvästi määritellään se, kenelle kaavoitusvalta kulloinkin kuuluu. Valtakunnan kaavan osalta valtioneuvosto määrittää valtakunnallisesti merkittävät maa-alueet, ja maaseutukaavan osalta taas maakunnat määrittävät omat tarpeensa. Seudullisen kaavan osalta kunnat yhteistyössä voivat seudullisesti tutkailla omia alueitaan ja harjoittaa yhteistyötä kaavan laadinnan osalta. Kuntien kaavoituksen osalta valta siirtyy kunnille. Se on hyvä asia, ja luotan siihen, että kunnat osaavat sitä valtaa oikein käyttää.

Seudullisen kaavan osalta olen aika varma siitä, että sen merkitys tulevaisuudessa aika tavalla tulee kasvamaan johtuen siitä, että meille on muodostunut seutukuntia, jotka toimivat hyvässä yhteistyössä ja pyrkivät löytämään sellaisia toimintoja, jotka seutukunnan kannalta olisivat hankkeita, jotka ylikunnallisesti voitaisiin yhdessä hoitaa. Todennäköisesti kaavoituskysymys omalta osaltaan tulee olemaan aika merkittävä yhteistyön väline ja mahdollisuus.

Maanomistusoikeudet mielestäni ovat keskeisiä kysymyksiä kaavoituksen osalta. Kun ed. Kautto totesi, että keskusta on vähän isäntähenkinen puolue, joka puolustaa maanomistusoikeutta, tunnustan näin olevan ja ainakin omalta osaltani todella arvostan maanomistusoikeutta. Se on omistusoikeus siinä kuin mikä omistusoikeus tahansa, elikkä ei kenenkään omaisuutta pidä lähteä kansallistamaan kuulematta tai sopimatta omaisuudesta ja sen käytöstä.

Mielestäni tässä asiassa Lipposen hallitus on epäonnistunut elikkä Lipposen hallituksen aikana maanomistajan oikeusturvaa on pala palalta kavennettu. Sitä on tapahtunut luonnonsuojelulain kautta. Natura 2000 -ohjelma on sitä kaventanut, ja myöskin tämä rakennuslakiesitys omalta osaltaan ainakin Naturan korvausten kautta kaventaa maanomistajan omistusoikeutta.

Mielestäni tämä kehityssuunta on vaarallinen ja väärä sen takia, että jos tällä linjalla jatkamme, se todennäköisesti tulee aiheuttamaan sen, että maanomistajat alkavat puuttua jokamiehenoikeuksiin. Meidän täytyy muistaa, että Suomessa on ainakin Euroopan laajimmat jokamiehenoikeudet. Voi olla, että kansainvälisestikin olemme

huippuja jokamiehenoikeuksissa. Omalta osaltanikin olen sitä mieltä, että ne ovat hyvät ja ne tulee säilyttää, mutta jos maanomistusoloihin ja maanomistusoikeuteen liian paljon puututaan, se tulee tulevaisuudessa aiheuttamaan sen, että ihmiset alkavat omilla maillaan rajoittaa yhteisiä jokamiehenoikeuksia ja siitä muodostuu ongelmia. Jokamiehenoikeuksia on varjeltava sillä tavalla, että ne ovat myös tulevaisuudessa käytettävissä. Ne antavat mahdollisuuksia myös henkisesti purkaa itseään luonnon parissa.

Puutunkin tässä puheenvuorossani aika keskeisesti Natura-ratkaisuun, joka mielestäni on epäonnistunut ratkaisu. Nyt Natura-korvaukset ovat osoittautuneet erityisen ongelmallisiksi. On hämmästyttävää, että Natura-alueina on Euroopan unionille esitetty sellaisiakin alueita, joista ei ole maanomistajan kanssa yhteisymmärrykseen päästy. Mielestäni korvausjärjestelmästä pitäisi aina pystyä sopimaan, ennen kuin omistusoikeuteen puututaan. Siksi vähimmäistoimena keskusta edellyttää, että ranta-alueiden osalta maanomistajille maksetaan Naturan aiheuttamasta menetyksestä oikeudenmukaiset korvaukset.

Mielestäni rakennuslain osalta rantojen korvausmenettely ei toimi. Sehän edellyttää sitä, että rannalla täytyy olla rantakaava, jossa on osoitettua rakennusoikeutta, jota Natura kaventaa, jolloin muodostuu korvausvelvollisuus.

Nyt kun tiedämme, että rantojemme kaavoitukset ovat vielä kesken ja on olemassa ranta-alueita, joita ei ole kaavoitettu rakentamista varten, epäilen syvästi, että kun sinne lähdetään hakemaan rantakaavaa, se ei tule hyväksyttyä, sen perustaminen ei onnistu. Silloin ei myöskään muodostu korvausvelvollisuutta.

Keskustan ryhmä oli ja on edelleenkin sitä mieltä, että rantarakentamisen osalta poikkeuslupamenettely olisi tullut siirtää kuntiin. Se olisi jollakin tavalla voinut tätä ongelmaa hiukan laukaista, antaa päätösvallan hiukan lähemmäs rannanomistajaa ja myös purkaa sitä ruuhkaa, joka tällä hetkellä poikkeuslupien osalta vallitsee. Rantarakentaminen on nykyisellään vaikeuksissa. Sen toivat esille myös hirsirakentajat, jotka olivat asiantuntijoina kuultavina. He valittivat sitä, että kun rantakaavat eivät valmistu, poikkeusluvat ovat ruuhkautuneet, rantarakentaminen on pysähtynyt ja siitä on muodostunut todellinen ongelma.

Siksi tämä poikkeuslupamenettely olisi tullut siirtää kunnille, mikä olisi johdonmukaista ottaen huomioon muut poikkeuslupamenettelyt. Lisäksi rantoja koskevaa pakkokaavoitusta ei mielestämme pitäisi laajentaa taustamaastoon, kuten lakiesityksessä esitetään. Taustamaastoon laajentaminen on aika epämääräinen käsite. Todennäköisesti se rakentaminen, joka lähtee rannasta, voi jatkua aika pitkään rantakaavoituksen säätelemällä ranta-alueella, koska sen määrittely ei ole kovinkaan tarkkaa.

Ed. Isohookana-Asunmaa toi omassa puheenvuorossaan esille myös rajoitusajat, jotka ovat kohtuuttoman pitkiä. Ne rajoittavat rakentamista, ja valiokunnan mietinnössä esimerkiksi todetaan, että kymmenen vuoden jälkeen voidaan uudelleen perustaa suunnittelutarvealue samalle alueelle. Keskustan ryhmä oli sitä mieltä, että kymmenen vuotta on tarpeeksi pitkä aika, ja jos siinä ajassa ei alueen osalta ratkaista sen käyttöä, silloin suunnittelutarvealueen määrittely tulee poistaa.

Myöskään maanlunastusasioitten osalta ei ole ihan selvää menettely, milloin korvausvelvollisuus muodostuu aiheutetusta haitasta. Se olisi pitänyt pystyä määrittelemään selvemmin. Vetoan tässä siihen, että jos jonkin omaisuuden käyttöä rajoitetaan sillä tavalla, että se vaikuttaa ihmisen toimeentuloon, kyllä täytyy silloin pystyä myös korvausmenettelystä sopimaan.

Kokonaisuudessaan voisi sanoa, että rakennuslain käsittely eteni valiokunnassa hyvässä yhteisymmärryksessä. Kuulimme asiantuntijoita, saimme hyviä vastauksia, saimme myös hyviä muutoksia lakitekstiin mietinnön kautta. Mutta ajan osalta täytyy sanoa, että olisimme tarvinneet valiokunnassa vielä hiukan aikaa. Pienellä kiireellä loppuvaiheessa kuitenkin jouduimme menemään hiukan oikaisten näitä ongelmia, joista keskusteltiin. Jossakin vaiheessa tapahtui myös jonkinasteinen yhteentörmäys. Käsittääkseni kokoomus oli siihen saakka ollut aika pitkälle tukemassa niitä käsityksiä, joita keskustan ryhmällä oli muutostarpeitten osalta. Tämän yhteentörmäyksen jälkeen kokoomus siirtyi ruotuun ja asia tuli päätökseen.

Ympäristöministeri H a a v i s t o: Arvoisa puhemies! Haluan puuttua vain yhteen asiaan, joka ei aikaisemmassa keskustelussa ole vielä tullut esille, mutta joka ed. M. Kosken puheenvuorossa tuli. Se oli keskustan vastalauseeseenkin sisällytetty ajatus jokamiehenoikeuksien supistamisesta. Vaikka se on täälläkin kirjoitettu muotoon, että keskusta kannattaa kyllä jokamiehenoikeuksia, niin se on minusta ikään kuin vähän piiloteltu uhkaus, että sanotaan, että jos vielä

toimitaan näin ja näin, niin maanomistajat alkavat rajoittaa jokamiehenoikeuksia.

Minusta tämä on aika vakava ja suuri asia, kun tänä päivänä maanomistajien tai ainakin maillaan asuvien ihmisten määrä vähenee ja kaupunkilaisille ja muillekin ovat hyvin tärkeitä sekä lähivirkistysalueet että muut virkistysalueet. Jokamiehenoikeudet ovat hyvin pohjoismainen ja myös hyvin suomalainen ilmiö. Pidän tätä vähän outona vihjailuna jokamiehenoikeuksien rajoittamisen suuntaan. Olisin mielelläni kuullut, mitä tällä tarkemmin tarkoitetaan.

Kiistän kyllä jyrkästi, että mitkään niistä toimenpiteistä, joita on tehty lainsäädännön kehittämisessä tai muuten, olisivat ajaneet siihen suuntaan, että jokamiehenoikeuksia rajoitettaisiin. Päinvastoin esimerkiksi tämänkin eduskunnan käsittelemät kalastusuudistukset ja tämän tyyppiset toimet ovat laajentaneet tavallisten ihmisten mahdollisuuksia nauttia luonnosta ja käydä luonnossa. Mielestäni on hyvin tärkeää, että myös tästä periaatteesta eduskunta eri yhteyksissä pitäisi kiinni.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta oli hyvä, että ed. M. Koski oli ainakin rehellinen näkökulmastaan, josta hän asiaa käsitteli.

Minun täytyy sanoa, että joudun kyllä katsomaan asiaa muustakin kuin maanomistajan näkökulmasta. Minun tapani katsoa tätä on kaikkien suomalaisten, kaikkien kansalaisten osalta, jotta se ympäristö, jota toteutetaan, muodostuisi kaikille mahdollisimman hyväksi.

Samoin minun korviini kuulosti erittäin pahalta uhkaus, että jokamiehenoikeuksiin ryhdyttäisiin puuttumaan. Onko tämä nyt kepun "luppaus" kaupunkiasukkaille, joilta he kalastavat ääniä?

Sitten siitä, miten rantojen korvaukset menevät: Valiokunnassa otimme asiasta erittäin hyvin selkoa. Mietintöön on kirjattu seuraavaa: "Ympäristövaliokunta toteaa, että erityisten rajoitusten sisällön tarkempi määrittely lakitasolla on hankalaa. Saadun selvityksen mukaan tällaisesta rajoituksesta on korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisujen valossa kysymys esimerkiksi silloin, jos rakentaminen maa- ja metsätalousalueella kokonaan kielletään. Myös alueen maa- ja metsätalouskäyttöä olennaisesti rajoittavat määräykset saattaisivat aiheuttaa lunastus- tai korvausvelvollisuuden. Ympäristövaliokunta korostaa, että korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisut muodostavat tulevaisuudessakin esimerkkipohjan rajoitusten sisällön määrittelyssä lakia sovellettaessa." Meillä oli tulkinta, että se koskee nimenomaan myös ranta-alueita ja Natura-alueita.

Ed. M. K o s k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En epäilekään, etteivät korvaukset toimi, mutta sen määrittäminen, milloin haitta on syntynyt, on aika epämääräistä. Se on juuri se ongelma, joka tässä on olemassa.

Jokamiehenoikeuksien osalta en todellakaan todennut, että keskustan linja on lähteä kaventamaan niitä. Totesin vain sen, että jos maanomistajien kanssa ei yhteistyö pelaa ja jos ollaan kaventamassa maanomistusoikeutta, suojelemassa maita sopimatta maanomistajan kanssa, silloin tämä aiheuttaa todennäköisesti vastareaktion, joka on kaventamisen suuntainen, eli jokamiehenoikeuksia helposti lähdetään kaventamaan. Tämä on mielestäni huono kehityssuunta, joka tulee välttää sillä, että pystytään sopimaan maanomistajien kanssa suojelusta ja vastaavista asioista ja löytämään ratkaisu sitä kautta.

Ed. M e r t j ä r v i : Arvoisa puhemies! Kuunnellessani edellisiä puheenvuoroja aivan samalla tavalla vähän hiukset pystyssä kuuntelin tällaista jokamiehenoikeuksien rajoittamista. Kyllä se minustakin uhkalta kuulosti. Toivottavasti se ei sitä ole, niin kuin ed. M. Koski halusi sen selittää.

Esillä oleva esitys rakennuslainsäädännön uudistamiseksi on tämän vuosikymmenen mittavin lakiuudistus, mikä on täällä todettukin, ja se tulee vaikuttamaan meidän kaikkien, jokaisen kansalaisen arkiympäristöön ja myös elämän laatuun. Sen mittavuutta osoittaa sekin, että lakia on valmisteltu lähes 30 vuotta. Kuten täällä todettiin, asuinympäristöön kohdistuvat odotukset ja vaatimukset tänä aikana ovat muuttuneet ja rakentamisen painopiste on muuttunut uudisrakentamisesta kaupunkirakentamiseen, korjaamiseen ja ympäristön ylläpitämiseen.

Ympäristöasioiden hallinta on niin kuntien kuin elinkeinoelämänkin menestymisen eräs perustekijä näinä päivinä. Tämä ajattelutapa on tietysti meille vihreille ollut aina yksi toimintamme perusasenteista, joten vihreän ihmiskuvan realisoituminen tässä laissa on minulle erityisen suuri ilo.

Lakiuudistuksen lähtökohtana olevat kestävän kehityksen ja hyvän ympäristön tavoitteet näkyvät laissa eri tavoin. Ne näkyvät tavoitteissa, jotka täällä ovat jo tulleet esille. Tarkoitukse-

na on parantaa myös alueiden käytön suunnittelun mahdollisuuksia ohjata yhdyskuntakehitystä, toimintojen sijoitusta ja ympäristön käyttöä sellaiseen suuntaan, joka edistää kestävää kehitystä, vähentää ympäristöhaittoja ja säästää myös luonnonvaroja. Tämä tukee myös tällä hetkellä hyvin ajankohtaisia tavoitteita ilmastomuutoksen ja happamoitumisen torjunnassa.

Yksi lakiuudistuksen keskeisiä tavoitteita on kehittää suunnittelua nykyistä avoimemmaksi ja vuorovaikutteisemmaksi. Kuten on tullut esille, tämä on ollut kaikkien meidän, jotka valiokunnassa olemme, yhteinen asia ja olemme sitä kaikki kannattaneet. Avoimuutta, vuorovaikutusta ja suunnittelun perustumista riittävään vaikutusten arviointiin korostetaan laissa oikeastaan ihan joka mutkassa. Näin vihreänä täytyy sanoa, että tässä on vihreä ajattelutapa myös konkretisoitunut lain kirjaimiksi.

Kansalaisten kannalta uusi laki tuo selviä vaikutusmahdollisuuksia oman elinympäristön suunnittelussa. Osallisten käsite on laissa aikaisempaa selkeämpi ja laajempi. Jos ajattelemme, mitä tämä käytännössä merkitsisi, niin upeimmillaan tämä homma tietysti toimisi siten, että kunnassa päätöksentekijät ja kuntalaiset olisivat jatkuvasti mukana yhteisen ympäristön kehittämisprosessissa. Tavallaan kaavoituksessa noudatettava toimintatapa muuttuisi päälaelleen. Kaavoituksen painopiste siirtyy prosessin alkupäähän kuntaan ja kuntalaisiin, heidän kantojensa selvittämiseen ja huomioimiseen. Lain 63 §:n mukaan kaavaa laadittaessa tulee laatia kaavan tarkoitukseen ja merkitykseen nähden tarpeellinen suunnitelma osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista. Tähän pitää liittyä avoin tiedottaminen.

Nykyiselle suunnittelukulttuurille tämä merkitsee monessa kunnassa ratkaisevaa muutosta. Salaileva, pienessä päättävässä sisäpiirissä tapahtuva valmistelu, jossa helposti on kätkeydytty sellaisen kuin keskeneräisen asian suojan taakse, on nyt lopussa. Kansalaisdemokratian kannalta tämä on välttämätöntä, mutta myös siksi, että juuri aiemmanlainen asioiden hoitamistapa on ollut omiaan lisäämään kansalaisten epäluottamusta niin virkamiehiin kuin poliitikkoihinkin.

Näin suuren kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämisen arvostelijat ovat epäilleet, että näin laaja osallistuminen hidastaisi kaavoitusta, mutta niin kuin edelläkin on todettu, siitä voidaan olla aivan toista mieltä. Nykyisen lain hitain vaihe on ollut muutoksenhaku. Nyt valitusten lukumäärä ilmeisesti laskee ja prosessi nopeutuu.

Täällä on myös puhuttu siitä, kuinka suuri vastuu kunnalle tulee siitä, että lain henki toteutuu. Tämä on nostanut esille kysymyksen kuntien voimavarojen ja asiantuntemuksen riittävyydestä. On epäilty myös sitä, onko kunnissa ammattitaitoa ja voimavaroja luoda hyviä kaavoja ilman ympäristöviranomaisen valvovaa silmää. Tässä ovat ne haasteet, joiden pohjalta koulutusta ja tietoa tullaan tarvitsemaan.

Uuden lain mukaan kunnat voivat tehdä yhteisiä yleiskaavoja, ja tämä on erittäin hyvä tapa suosia kuntayhteistyötä ja lisätä alueellista suunnittelua. Pienet kunnat voivat myös ottaa yhteisen kaavoittajan, mikä on kunnille myös edullista. Yhteinen yleiskaava soveltuu myös monen kunnan yhteisen järvialueen tai jokilaaksojen suunnitteluun. Tästä esimerkkinä Tuusulanjärven kulttuurimaisema, jossa järven ympäristökunnat ovat jo aloittaneet selkeän yhteistyön suunnittelun.

Kuntien lisääntynyt vastuu kaavoituksessa asettaa siis myös painavia vaatimuksia. Tietoa ja koulutusta on lisättävä niin virkamiehille ja päättäjille kuin kuntalaisillekin. Lakia on tehokkaasti tehtävä kaikille tutuksi tämän vuoden aikana, niin että lain edellyttämä vuorovaikutus mahdollistuu heti lain tullessa voimaan ensi vuoden alussa.

Koulutusta ja ympäristöasioiden asiantuntijoita tarvitaan myös lääninoikeuksiin, minne valitusten käsittely siirtyy. Näitä asioita on ympäristövaliokunta halunnut korostaa todetessaan, että kansalaisten yhdenvertainen kohtelu ja samanlaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaaminen ovat oleellisia asioita lakia sovellettaessa.

Arvoisa puhemies! Uusi rakennuslaki tuo myös uuden kaavan eli maakuntakaavan. Näin uuden rakennuslain myötä maakuntien rooli kasvaa kaavoituksen ja alueellisen kestävän kehityksen yhteensovittajana.

Maakuntakaava on kuntarajat ylittävien alueidenkäyttökysymysten ratkaisija. Tulevissa maakuntakaavoissa ratkaistaan koko Suomen kannalta tärkeiden alueidenkäyttötavoitteiden painopisteet, muun muassa sellaiset kuin tuulivoimapuistojen, energialaitosten ja liikenneväylien sijoittelu sekä palveluiden sijoittuminen esimerkiksi kaupan palveluverkkosuunnitelmilla. Kaavoitusta ja uusia aluevaltauksia aluesuunnittelussa on mahdoton tehdä ilman resursseja.

Maakuntaliittojen olisikin nyt kohdennettava resursseja maakuntakaavoitukseen.

Kuten on tullut jo esille, voimakkaimpia poliittisia tunnekuohuja lain valmisteluvaiheessa ovat herättäneet market-rakentamisen ohjaus ja vanhentuneiden kaavojen toteuttamisen estäminen. Ympäristövaliokunta kuuli useita asiantuntijoita ja päätyi lain esittämään ohjaukseen suurmyymäläasiassa, mutta ristiriitoja tässä on, kuten äskeisestä debatista kävi ilmi.

Suurmyymälöiden sijoittumisessa taajamien ulkopuolelle on kuitenkin selviä haittavaikutuksia, joita on jo tuotu esillekin: keskusta-alueiden näivettyminen, autoilun lisääntyminen. Minusta pelkästään jo sen tosiasian, että jo nyt kauppojen rakennemuutos on vähentänyt työvoimaa useilla tuhansilla henkilöillä ja näin lisännyt muutenkin vaikeaa työttömyyttä, pitäisi olla yksi vahva peruste ohjauksen ja suurmyymälöiden koon rajoittamisen puolesta.

Vanhentuneiden kaavojen toteuttamisen kontrolloimiseksi laki sisältää velvoitteen asemakaavan ajanmukaisuuden arvioinnista. Tämä oli myös kiistakysymys, joka täälläkin tuli esille. Kaavan vanhentuneisuus on aiheuttanut kuitenkin useita ongelmia ja ristiriitoja juuri siinä vaiheessa, kun rakennushanke on jo käynnistymässä. Uusi laki korostaa kunnan velvollisuutta pitää kaavansa ajanmukaisina, tarpeita ja tavoitteita vastaavina. Jos määräajan jälkeen, joka on määritelty 13 vuodeksi, asemakaava on yhä merkittävältä osaltaan toteuttamatta, sen ajanmukaisuus on arvioitava, ja siksi aikaa sille alueelle pannaan rakennuskielto, kunnes saadaan uusi kaava. Tämähän vain edesauttaa sitä, että arvokkaat ja hyvät alueet asutuskeskuksissa eivät seiso tyhjän panttina tai että niille rakennetaan jotakin sellaista, jota tämä hetki ei enää vaatisi.

Arvoisa puhemies! Uusi rakennuslaki sisältää myös mahdollisuuden kansallisten kaupunkipuistojen perustamisen. Ministeri Haavisto toi juuri tämän äsken esille. Tämän tyyppisiä puistojahan meillä on ollut jokunen, mutta nyt tämä mahdollisuus laajenee, ja sitä on todella käytetty heti hyväksi. Jos palaan jälleen kotimaisemiini, Tuusulanjärven tienoon puisto- ja kulttuurialueet olisivat esimerkiksi juuri tällaisia alueita, jotka täyttäisivät ne kriteerit, joilla tällainen kansallinen kaupunkipuisto voitaisiin saada asukkaiden olohuoneeksi.

Viime aikoina on arvostelun kohteeksi noussut suomalaisen rakentamisen taso. Uudessa rakennuslaissa painottuu myös rakentamisen laadun varmistaminen. Rakennusten eri rakennusvaiheiden suunnittelu jaetaan teknisten ja ympäristöllisten vaatimusten perusteella vaativuusluokkiin, ja tällaiseen suunnitelmalliseen rakennetun ympäristön vaalimiseen tähtää myös se, että rakennuksilla on käyttö- ja huoltokirja, jonka avulla on mahdollisuus seurata rakennuskannan kuntoa.

Rakentamisen säännöksissä painottuvat laadun varmistamisen lisäksi elinkaariajattelu, ympäristökysymykset ja korjausrakentamisen edistäminen. Elinkaariajattelun periaatteita ovat rakennuksen pitkäikäisyys, muunneltavuus ja huollettavuus. Tämän tyyppinen rakentamisen edistäminen, jossa tavallaan otetaan huomioon myös rakennuksen asujan, perheen, elinkaari, tuntuu erinomaisen käyttökelpoiselta ja lämpimältä.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan aivan niin kuin ympäristövaliokunta mietinnössään toteaa, rakennuslainsäädännön uudistusehdotus vastaa suomalaisen yhteiskunnan muutoksen haasteisiin ja muodostaa hyvän pohjan rakennuslainsäädännön kokonaisuudistukselle. Lain hengen toteuttaminen vaatii kuitenkin selkeästi muuttuvaa kaavoituskulttuuria. Kuntien edun mukaista on ilman muuta pyrkiä nopeasti tähän muutokseen, sillä nykyajan kansalaiset osaavat arvostaa ihmisläheistä ja asukkaansa huomioivaa asuinyhteisöä.

Ed. R o s e n d a h l : Arvoisa puhemies, värderade talman! Ur motiveringarna till förslaget till markanvändnings- och byggnadslag kan utläsas att kommunernas inflytande på planeringen kommer att öka och att man i stället betonar de statliga myndigheternas roll som rådgivare och sakkunniga organ med vikt på förhandsstyrning.

Underställningsförfarandet beträffande olika planer kommer att slopas och miljöcentralerna ges i stället möjlighet att kräva att en plan, som kommunen godkänt, skall rättas till. Rättelseyrkandet skall ställas inom bestämd tid och miljöcentralen har besvärsrätt över en plan som kommunen godkänt. Besvären går till länsrätten.

I förslaget finns regler om hur statens rådgivande och sakkunniga funktion skall utövas. Mellan kommunen och den regionala miljöcentralen skall t.ex. en gång om året föras ett utvecklingssamtal. I 66 och 77 §§ finns också regler om myndighetsförhandlingar. Man kan fråga sig om det föreslagna förfarandet är för schematiskt och för styvt? Borde förhandlingarna basera sig på frivillighet med hänsyn till den kommunala självbestämmanderätten? Frågan bör utredas.

Puhemies! Esityksen perusteluissa todetaan, että perinteistä hajarakennusoikeutta ei haluta rajoittaa, mutta että se sivuutetaan, mikäli suunniteltu maankäyttö niin vaatii.

Lakiesityksen 16 §:ssä säädetään suunnittelutarvealueista. Käsite suunnittelutarvealue korvaa nykyisen taaja-asutuskäsitteen. Pääsäännön mukaan suunnittelutarvealueella rakentaminen edellyttää yksityiskohtaista kaavaa. Mitään aikarajaa edes siitä, milloin kaavoitus aivan konkreettisesti tulisi aloittaa, ei esitetty.

Esityksen 137 §:ssä säädetään rakennusluvan myöntämisen edellytyksestä suunnittelutarvealueella. Nämä edellytykset ovat käytännössä hyvin tiukat. Näillä alueilla vallitsee käytännössä pysyvä rakennus- ja toimenpidekielto, mikä vaikeuttaa huomattavasti haja-asutusoikeuden käyttöä.

Suunnittelutarvealueiden säännöt ovat ylipäänsä aika laveat, mikä pahimmassa tapauksessa voi johtaa jopa sääntöjen väärinkäyttöön. Sekä ympäristö- että perustuslakivaliokunta ovat kiinnittäneet tähän huomiota ja ehdottavat, että määräys alueen osoittamisesta suunnittelutarvealueeksi on voimassa enintään 10 vuotta kerrallaan. Määräaikaa ei pitäisi uusia ilman pätevää syytä. Valiokunta lausuu pykälän käytöstä täsmällisiä rajoja, joita minusta on syytä noudattaa.

Hajarakennusoikeus on maa- ja metsätalouden ja koko maaseudun kannalta ensiarvoisen tärkeä. Kaikilla maaseutuelinkeinoilla on tarve pystyä hyödyntämään hajarakennusoikeutta. Hajarakennusoikeutta ei missään tapauksessa saa vähentää esimerkiksi määräämällä alueita toistuvasti suunnittelutarvealueiksi. Valiokunnan lausuma on otettava huomioon käytännön kaavoituksessa.

Rantojensuojelu on mukana esityksessä suurin piirtein samassa muodossa, jonka se sai luonnonsuojelulain uudistamisen yhteydessä vuonna 1997. Esityksen 72 §:n 2 momentissa ulotetaan kaavoituspakko myöskin rantavyöhykkeen ulkopuoliselle alueelle, jos siellä on odotettavissa tietyn tyyppistä rantaan tukeutuvaa loma-asutusta. Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että tämä säännös vastaa voimassa olevan rakennuslain 123 a §:ää, jossa rantakaavan välttämättömyyttä säädellään. Uuden 72 §:n 2 momentin sanamuoto ei suoraan vastaa nyt voimassa olevaa 123 a §:ää, jolloin tulee kysyneeksi, laajennetaanko rantojensuojelu varsinaisen rantavyöhykkeen ulkopuolelle.

Mitä tulee kaavoittamattomiin rantavyöhykkeisiin, kunnalla, ei siis alueellisilla ympäristökeskuksilla, on oltava oikeus myöntää poikkeuslupa kuultuaan alueellista ympäristökeskusta.

Lyhennän vähän puhettani tässä vaiheessa.

I lagförslaget saknas också en mera allmän ersättningsparagraf, som skulle berättiga markägaren till ersättning i sådana fall där ersättning inte kan beviljas då så inte stadgas särskilt. I t.ex. förslagets 14 § stadgas att kommunala byggnadsordningsbestämmelser inte får vara oskäliga för markägaren, men ingen ersättningsregel finns för de fall där byggnadsordningen kanske ändå blir oskälig. Även oskäligheter, som har att göra med områden som behöver planläggas och strandzoner, saknar ersättningsregler.

I lagar, som reglerar markanvändningen, finns ersättningsregler där oftast en viss ersättningströskel preciseras. När det blir fråga om begränsningar med stöd av olika lagar kan det lätt hända att ersättningströskeln inte uppnås beträffande olika begränsningar. Däremot kan det hända att när begränsningarnas effekt sammanslås kan bortfallet bli betydande. I vår gällande lagstiftning finns inga regler för hur ett kumulerat bortfall skall ersättas. Inte heller i anslutning till förslaget till ny markanvändnings- och byggnadslag föreslås sådana regler. Regler om ersättning av kumulerat bortfall borde därför intas i inlösningslagen.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

P u h e m i e s : Tämän asian käsittely keskeytetään Sonera Oyj:n osakkeiden myyntiä koskevan pääministerin ilmoituksen antamisen takia. Asian käsittelyä jatketaan tässä täysistunnossa pääministerin ilmoituksen ja siihen liittyvän keskustelun jälkeen.

Pääministerin ilmoitus Sonera Oyj:n osakkeiden myynnistä

Pääministerin ilmoitus 3/1998 vp

P u h e m i e s : Ulkopuolella päiväjärjestyksen annetaan valtiopäiväjärjestyksen 36 a §:ssä tarkoitettu pääministerin ilmoitus Sonera Oyj:n osakkeiden myynnistä (PI 3/1998 vp).

Liikenneministeri A u r a : Arvoisa puhemies! Pääministeri Paavo Lipponen on pyytänyt valtiopäiväjärjestyksen 36 a §:n mukaisesti minut liikenneministerinä antamaan ilmoituksen eduskunnalle Sonera-osakkeiden myynnistä.

On erittäin hyvä, että eduskunta voi keskustella tästä asiasta. Lyhyessä ajassa on vaikea antaa tarkkaa ja yksityiskohtaista selvitystä Suomen kaikkien aikojen suurimmasta osakkeiden myynnistä. Tässä ilmoituksessa käsitellään vain muutamia keskeisiä asioita. Talousvaliokunta, valtiovarainvaliokunta ja liikennevaliokunta saavat huomenna yksityiskohtaisen ja tarkan selvityksen asioiden kulusta.

Tässä vaiheessa keskustelun polttopisteessä on voimakkaasti väite siitä, että valtio on myynyt 22 prosenttia Sonerasta liian halvalla. On myös sanottu, että valtio ei ole ollut omistajana riittävän ahne.

Keskustelusta saa helposti sellaisen kuvan, että tällaisen osakemyynnin voi suorittaa juuri siihen hintaan, mihin haluaa. Näin ei ole. Hinta haetaan aina markkinoilta, sekä kansainvälisiltä että kotimaisilta, ja hinta määräytyy markkinoiden palautteen pohjalta. Se, minkä myyjä voi ratkaista, on, milloin markkinoille menee, ja tietenkin, jos markkinoilta saatava hinta ei ole riittävän hyvä, voi myyjä kieltäytyä myymästä. Tämä ei ole teoriaa, sillä Fortumin tapauksessa ensimmäisellä kerralla valtio ei myynyt, koska hinta ei ollut valtion mielestä riittävän korkea ja energiatoimialan näkymien arvioitiin edelleen heikkenevän.

Kun haluaa keskustella siitä, tehtiinkö oikea päätös, meidän täytyy henkisesti palata tiistaiaamuun viime vuoden lokakuun 6 päivään, jolloin hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta tosiasiallisesti teki päätöksen siitä, että Soneran myyntiä lähdetään viemään eteenpäin. Hieman ensin taustaa.

Tuolloin takana oli pörssikurssien jatkuva laskeminen heinäkuun puolestavälistä lähtien. Kaikki osakkeet, jopa Nokia, olivat laskeneet voimakkaasti. Fortumin osakemyynti oli päätetty siirtää. Maailmalla oli kuitenkin näissä vaikeissakin olosuhteissa tehty telealan osakemyyntejä, joista yksi oli japanilaisen NTT Docomon suorittama maailman suurin osakemyynti. Talouspoliittinen ministerivaliokunta joutui ratkaisemaan, lähdetäänkö eteenpäin Soneran osakemyynnillä. Silloinen keskustelu senhetkisessä taloustilanteessa oli enemmän keskustelua siitä, meneekö tilanne vielä huonommaksi. Luotettiin kuitenkin, että Soneran kaltainen hyvä yritys menee vaikeissakin tilanteissa hyvin kaupaksi. Näin ollen talouspoliittinen ministerivaliokunta päätti, että Soneran osakemyynnillä lähdetään liikkeelle.

Soneran osakkeen hintaväli vahvistettiin 9 päivänä samaa lokakuuta eli saman viikon perjantaina, vain päivä Helsingin pörssin historiallisen yli 8 prosentin romahduksen jälkeen. Hintaväliksi liikenneministeriö päätti 36—45 markkaa, mikä välittömästi informoitiin talouspoliittiselle ministerivaliokunnalle. Hintaväli vahvistettiin poikkeuksellisen suureksi markkinatilanteen epävarmuudesta johtuen ja erityisesti sen takia, että yläraja saatiin pidettyä korkealla. Yhtiön arvon määrittämiseksi käytettiin vertailukohteina erityisesti eurooppalaisia matkapuhelinoperaattoreita eikä laitevalmistajia kuten Nokiaa.

Käydystä keskustelusta saa myös sen kuvan, että oli huono asia, että osakemarkkinat kääntyivät nousuun. Yhdysvaltain keskuspankki alensi korkoaan ja maailmalta alkoi tulla muita positiivisia uutisia. Markkinoiden kääntyminen nousuun oli hyvä asia. Soneran osakemyynti sai lentävän lähdön, koska maailman osakemarkkinoilla oli tilaa. Kurssit vahvistuivat nopeassa ajassa lähes 30 prosenttia ja Soneran osakkeen kysyntä muodostui ennätykselliseksi. Kysyntää oli 20-kertaisesti tarjontaan verrattuna, mutta tähän pitää suhtautua sopivan kriittisesti. Kun markkinoilla tiedetään, että tavaraa on vähemmän tulossa myyntiin kuin sitä halutaan, niin ostopyynnöt mitoitetaan 2-, 5-, 10- tai jopa 20-kertaisiksi. Alalla tätä kutsutaan inflatoinniksi.

Seuraava ratkaiseva vaihe oli juuri ennen myynnin loppumista 5 ja 6 päivänä marraskuuta. Myynnin pääjärjestelijöiden kanssa pohdittiin, mennäänkö asetetun hintahaarukan 45 markan yläpuolelle vai ei. Monista syistä liikenneministeriö päätyi siihen, että näin ei kannata menetellä. Oli ensinnäkin otettava huomioon, että vähittäissijoittajat olivat tehneet ennätysmäärän hintatarjouksia tuossa hintavälissä. Lisäksi oli otettava huomioon yhtiön hyvä pörssimaine, joka heijastuu tuleviin myynteihin ja osakkeesta myöhemmissä myynneissä saatavaan hintaan. Pörssimarkkinat opettavat, että liian ahne ei pidä olla.

Erityisen ongelmallista ilmoitetun hintahaarukan ylärajan ylittäminen olisi ollut kotimaisten vähittäissijoittajien kannalta. Moni näistä 80 000 sijoittajasta oli ensimmäistä kertaa pörssimarkkinoilla, ja vaikka myyntiehdoissa lukee, että yläraja voidaan ylittää, olisi Soneran osakkeen saama vastaanotto ollut huono, jos tuo ilmoitettu yläraja olisi ylitetty.

Kansainvälisten institutionaalisten sijoittajien osalta ylärajan korottaminen olisi aiheuttanut sekaannuksen viimeisen viikonvaihteen aikana. Kaikki merkintätarjouksen tehneet instituutiot olisi täytynyt käydä läpi, ja heiltä olisi tullut saada uudet arviot siitä, olisivatko he uusilla pelisäännöillä mukana. Tästä olisi myös yhtiön tuleva pörssimaine kärsinyt pahasti.

Liikenneministeriö päätti, kuten kotimainen pääjärjestäjä suositti, että hintahaarukan ylärajaa, 45 markkaa, ei ylitetä. Kansainvälinen pääjärjestelijä oli suositellut harkittavaksi 3 markan korotusta. Hintavälin pitämisellä Soneralle haluttiin luoda hyvä pörssimaine ja varmistaa valtion lähes 80 prosentin Sonera-omistuksen arvon kehitys. Osake nousi heti 62 markkaan. Siitä eteenpäin kurssin nousu oli nopeaa. Lähes vastaavan kurssinousun koki samana aikana Nokian osake, ja näiden kahden osakkeen kurssikehitys on ollut aivan eri luokkaa kuin Helsingin arvopaperipörssin muiden osakkeiden kurssikehitys.

Tämä vahva kehitys on antanut myös aiheen esittää mielipiteitä, että Soneran osakkeet myytiin liian halvalla. Toistuvasti on koetettu saada ymmärretyksi, että valtio-omistajan kannalta on vähintään yhtä tärkeää, että sen haltuun jääneen 4/5:n Sonerasta pörssiarvo kehittyy hyvin, kuin se, mitä valtio myyjänä sai myymästään 1/5:sta eli 22 prosentista. Toki on niin, että pörssiarvo on teoreettista arvoa niin kauan, kun osakkeiden myynti ei toteudu.

Tulevassa keskustelussa on hyvä muistaa, että eduskunta sai syksyn aikana tiedon niin asetetusta hintavälistä, arvioiduista tuloista kuin lopullisesta hintapäätöksestäkin. Tämä seikka ei ole ollut esillä viime aikojen keskustelussa.

Eduskunnalle 30. lokakuuta annetussa toisessa lisätalousarvioehdotuksessa ilmoitettiin alustava hintaväli ja vastaavat arvioidut tulot. Talousarvioehdotus saatettiin valtiovarainvaliokunnan käsittelyyn marraskuun 4 päivänä. Tämä tapahtui ennen valtioneuvoston lopullista myyntipäätöstä, joka tapahtui siis seuraavana päivänä, 5. marraskuuta, sekä osakkeiden myynti-, hinnoittelu- ja allokaatiopäätöstä, joka tapahtui 9 päivänä marraskuuta.

Eduskunta hyväksyi lisätalousarvion joulukuun 4 päivänä. Eduskunnalle ilmoitettiin vielä 11 päivänä marraskuuta valtiovarainministeriön kirjeellä lopullinen hintapäätös sekä valtion myynnistä saamat tulot, jotka ylittävät talousarvioehdotuksessa alustavasti ilmoitetun määrän.

Soneran myyntiin liittyen on arvosteltu erittäin voimakkaasti myös Soneran ylimmän johdon osakesijoituksia omaan yhtiöön. Tämä keskustelu on saavuttanut jos ei loppupistettä niin huipentumansa, kun Sonera Oy:n pääjohtaja Pekka Vennamo on erotettu Sonera Oy:n palveluksesta.

Haluan kuitenkin todeta, että olen edelleen sillä kannalla, että yhtiön johdon sitouttaminen yhtiöön omilla rahoillaan on omistajan edun mukaista. Kun on omat rahat pelissä, katsoo yhtiönkin rahojen perään paremmin.

Sen sijaan on täälläkin avoimesti tunnustettava, että me liikenneministeriössä emme onnistuneet olemaan riittävän avoimia ja riittävän selkeitä niistä pelisäännöistä, jotka Sonera Oy:n avainhenkilöiden osallistumiseen tähän osakemyyntiin asetettiin. Vennamo on maksanut siitä oman hintansa, ja minä olen siitä oman poliittisen vastuun ottanut.

Tässä keskustelussa olisi tärkeätä katsoa eteenpäin, koska käydyssä keskustelussa on ollut vahva jälkiviisauden maku. Hallituksella on kyllä tarkoin harkitut pelisäännöt, joita noudatetaan osakemyyntien yhteydessä. Ne noudattelevat varsin kattavasti jo edellisen hallituksen aikana määriteltyjä linjauksia. On kuitenkin ilmeistä, että näiden pelisääntöjen läpikäynti ja edelleen kehittäminen on tarpeellista. Erityisesti tarkennusta ja kehittämistä tarvitaan menettelytavoissa, joita noudatetaan, kun osakemyynnin tai -annin yhteydessä tai optioiden tai muiden kannusteiden muodossa sitoutetaan henkilökuntaa ja toimivaa johtoa yhtiöön. Tällainen työ onkin jo käynnistetty.

Suomen valtion kokonaan omistamasta Suomen PT Oy:stä on puolentoista vuoden kuluessa onnistuttu muodostamaan Suomen Posti Oy, joka on hyvin toimiva ja yksi harvoista kannattavista posteista maailmassa ja joka säilyy sataprosenttisesti valtion omistuksessa, sekä Sonera Oy, joka on pörssiarvoltaan Suomen toiseksi suurin yritys. Valtion omistuksen arvo on Sonerassa lähes 57 miljardia markkaa eli enemmän kuin valtion omistamien muiden valtionyhtiöiden pörssiosakkeiden arvo yhteensä. Valtio on saanut Sonerasta myyntituloina 7 miljardia markkaa ja ylimääräisenä osinkona miljardin.

Liikenneministeri Auran puhe on ruotsinkielisenä näin kuuluva:

Statsminister Paavo Lipponen har i överensstämmelse med 36 a § riksdagsordningen bett mig att i egenskap av trafikminister ge riksdagen

en upplysning om försäljningen av aktierna i Sonera.

Det är mycket bra att riksdagen kan diskutera denna fråga. Med kort tidsfrist är det svårt att exakt och detaljerat redogöra för den genom tiderna största försäljningen av aktier i Finland. I denna upplysning behandlas bara några centrala frågor. Ekonomiutskottet, statsutskottet och trafikutskottet får i morgon en detaljerad och exakt redogörelse över händelseförloppet.

För närvarande kretsar debatten kring påståendet att staten har sålt 22 procent av Sonera för billigt. Det har också sagts att staten som ägare inte varit tillräckligt girig.

Av debatten får man lätt det intrycket att det går att genomföra en sådan här aktieförsäljning till det pris man behagar. Så är dock inte fallet. Priset hämtas alltid på marknaden, såväl den internationella som den nationella, och priset bestäms utifrån responsen på marknaden. Det som säljaren kan avgöra är tidpunkten för emissionen, och om priset på marknaden inte är tillräckligt högt kan säljaren naturligtvis vägra sälja. Detta är inte bara teori, för i fallet Fortum sålde staten inte vid första försöket, eftersom priset inte ansågs tillräckligt högt och det bedömdes att utsikterna inom energibranschen skulle komma att försvagas ytterligare.

När vi vill diskutera om ett riktigt beslut fattades måste vi i minnet återkalla vad som hände på morgonen tisdagen den 6 oktober 1998, då regeringens finanspolitiska ministerutskott fattade det faktiska beslutet om att framskrida med försäljningen av Sonera. Först några bakgrundsfakta.

I bakgrunden fanns den kurssänkning som fortgått på börsen sedan mitten av juli. Alla aktier hade sjunkit kraftigt i värde, t.o.m. Nokias. Man hade beslutat att skjuta upp försäljningen av aktier i Fortum. Också under dessa svåra omständigheter hade aktier inom telebranschen dock sålts ute i världen; bl.a. genomförde det japanska NTT Docomo världens största aktieförsäljning. Finanspolitiska ministerutskottet blev tvunget att avgöra om man skulle framskrida med försäljningen av Soneraaktier eller inte. I det rådande ekonomiska läget handlade diskussionen närmast om huruvida situationen skulle komma att förvärras ytterligare. Man litade på att aktierna i ett bra företag som Sonera skulle ha god åtgång också under svåra omständigheter. Således beslutade finanspolitiska ministerutskottet att försäljningen av aktier i Sonera skulle inledas.

Prisintervallet för Soneraaktien fastställdes den 9 oktober 1998, dvs. fredag samma vecka, endast en dag efter Helsingforsbörsens historiska ras på 8 procent. Trafikministeriet beslutade om ett prisintervall på 36—45 mk. Finanspolitiska ministerutskottet informerades omedelbart om detta. Prisintervallet fastställdes som exceptionellt stort på grund av det osäkra marknadsläget och i synnerhet på grund av att den övre gränsen kunde hållas hög. Vid fastställandet av bolagets värde användes som jämförelseobjekt i synnerhet europeiska mobiltelefonoperatörer och inte tillverkare av apparatur, som t.ex. Nokia.

Den förda debatten ger också det intrycket att uppgången på aktiemarknaden var en dålig sak. Den amerikanska centralbanken sänkte räntorna, och andra positiva nyheter började strömma in från olika delar av världen. Uppgången på marknaden var en god sak. Försäljningen av Soneraaktier fick en flygande start, eftersom det fanns efterfrågan på den internationella aktiemarknaden. Kurserna stärktes på kort tid med närmare 30 procent, och efterfrågan på Soneraaktier blev rekordartad. Efterfrågan var 20 gånger så stor som utbudet, men till detta måste man i viss mån förhålla sig kritisk. Om marknaden vet att en vara kommer till försäljning i mindre mängd än önskat, dimensioneras köpanbuden 2-, 5-, 10- eller 20-faldigt.

Nästa avgörande fas inföll den 5—6 november 1998, just innan försäljningen avslutades. Tillsammans med de huvudsakliga arrangörerna av försäljningen dryftades om man skulle överskrida prisintervallets maximigräns eller inte. Av många orsaker drog trafikministeriet den slutsatsen att detta förfarande inte lönar sig. För det första måste det beaktas att småplacerarna hade kommit med ett rekordantal prisofferter inom detta prisintervall. För det andra måste också bolagets goda rykte på börsen beaktas, vilket återspeglar sig vid framtida försäljningar och det pris som ges för aktierna. Aktiemarknaden lär en att inte vara alltför girig.

Att överskrida det angivna prisintervallets övre gräns skulle ha varit särskilt problematiskt ur de inhemska småplacerarnas synvinkel. Många av dessa 80 000 placerare gjorde sitt första inträde på börsmarknaden, och trots att det står skrivet i försäljningsvillkoren att den övre gränsen kan överskridas skulle Soneraaktien ha fått ett dåligt mottagande om den uppgivna övre gränsen hade överskridits.

I fråga om de internationella institutionella placerarna skulle en höjning av den övre gränsen ha orsakat förvirring under det sista veckoslutet.

Man hade varit tvungen att gå igenom samtliga institutioner som anmält intresse för aktier och alla dessa borde ha gett nya uppskattningar av om de ville delta trots de nya spelreglerna. Ett sådant förfarande hade också haft som följd att bolagets framtida rykte på börsen hade fått sig en allvarlig törn.

Trafikministeriet beslutade — i enlighet med den inhemska huvudarrangörens rekommendation — att den angivna övre prisgränsen på 45 mk inte skulle överskridas. Den internationella huvudarrangören hade rekommenderat att man skulle överväga en höjning på tre mark. Genom att stå fast vid prisintervallet ville man skapa ett gott börsrykte för Sonera och säkerställa en värdeutveckling på inemot 80 procent för statens del. Aktien steg omedelbart till 62 mk. Därefter var kursstegringen snabb. Under samma period upplevde Nokiaaktien nästan motsvarande kursstegring och kursutvecklingen har för både Soneras och Nokias vidkommande varit i särklass jämfört med de övriga aktiekurserna på Helsingfors Fondbörs.

Den starka utvecklingen har också gett anledning till åsikter om att Soneras aktier såldes alltför billigt. Upprepade gånger har man försökt förmå folk att inse att det ur statens synvinkel i dess egenskap av ägare är minst lika viktigt att börsvärdet på de fyra femtedelar som stannade i statens besittning utvecklas positivt, som att resonera om vad staten i egenskap av säljare får för den femtedel, dvs. 22 procent som den sålde. Det är självfallet så, att börsvärdet är ett teoretiskt värde, så länge aktierna de facto inte säljs.

I den förestående debatten skall man gärna komma ihåg att riksdagen under höstens lopp fick information om såväl prisintervallet som om de uppskattade inkomsterna och det slutliga prisbeslutet. Den här omständigheten har inte kommit fram i de diskussioner som förts under den senaste tiden.

I det förslag till en andra tilläggsbudget som förelades riksdagen den 30 oktober 1998 uppgavs det preliminära prisintervallet och motsvarande inkomster enligt uppskattning. Budgetförslaget lämnades till statsutskottet för behandling den 4 november 1998. Detta skedde före statsrådets slutliga försäljningsbeslut den 5 november 1998 och före det beslut som den 9 november 1998 fattades om aktieförsäljningen, prissättningen och allokeringen.

Riksdagen godkände tilläggsbudgeten den 4 december 1998. Så sent som den 11 december 1998 underrättades riksdagen genom ett brev från finansministeriet om det slutliga prisbeslutet och om de inkomster staten får genom försäljningen. Enligt brevet överstiger inkomsterna det belopp som preliminärt angetts i budgetförslaget.

I samband med Soneraförsäljningen har också den högsta ledningens aktieplaceringar i det egna bolaget kritiserats i mycket skarpa ordalag. Den debatten har nått, om inte sin slutpunkt, så åtminstone sin kulmen i och med att Sonera Ab:s generaldirektör Pekka Vennamo har avskedats från sin befattning i bolaget.

Jag vill dock framhålla att jag fortfarande är av den åsikten att det är förenligt med ägarintresset att bolagets ledning med sina egna pengar binds vid bolaget. Den som har sina egna pengar "i blöt" ser också till att bolaget förvaltas väl.

Däremot vill jag också i detta forum öppet tillstå att vi i trafikministeriet inte lyckades vara tillräckligt öppna och tillräckligt entydiga beträffande de spelregler som i fråga om Sonera Ab:s nyckelpersoner formulerades för deras medverkan i aktieförsäljningen. Vennamo har i det avseendet betalat sitt eget pris och jag har tagit mitt eget politiska ansvar i frågan.

I den här diskussionen är det viktigt att vi blickar framåt — den debatt som hittills förts har nämligen haft starka inslag av efterklokhet. Regeringen har givetvis noggrant övervägda spelregler som iakttas i samband med aktieförsäljningar. Reglerna följer så gott som helt och hållet de linjedragningar som gjordes under den förra regeringens mandatperiod. Det är dock uppenbart att spelreglerna bör inventeras och vidareutvecklas. En precisering och bearbetning krävs i fråga om framför allt det förfarande som iakttas när man i samband med aktieförsäljning eller aktieemissioner eller i form av optioner eller andra sporrar binder personalen och den operativa ledningen vid bolaget. Detta arbete har redan inletts.

PT Finland Ab, som finska staten ägde till hundra procent, har inom loppet av bara ett och ett halvt år omvandlats till Posten Finland Ab — ett välfungerande och ett av de få lönsamma postverken i världen, som till hundra procent kvarstår i statens ägo — samt till Sonera Abp, som i fråga om sitt börsvärde är Finlands näststörsta företag. Värdet av statens aktieinnehav i Sonera uppgår till närmare 57 miljarder mark, dvs. till ett högre belopp än värdet de övriga statsägda statsbolagens börsaktier står för sammanlagt. Staten har i försäljningsinkomster från Sonera fått sju miljarder mark och i extra dividend en miljard mark.

P u h e m i e s : Ilmoituksen johdosta sallitaan keskustelu. Eduskuntaryhmien edustajat käyttävät ryhmien suuruusjärjestyksessä enintään 3 minuutin pituiset puheenvuorot. Niiden jälkeen myönnän puheenvuoroja siinä järjestyksessä kuin edustajat ovat niitä varanneet ennen istuntoa. Nämä puheenvuorot saavat kestää enintään 2 minuuttia. Puheenvuoron voi varata P-painiketta käyttäen. Lisäksi myönnän harkintani mukaan vastauspuheenvuoroja, jotka saavat kestää enintään 1 minuutin. Vastauspuheenvuoroja pyydetään nousemalla seisomaan ja painamalla V-painiketta.

Keskustelu:

Ed. T u o m i o j a : Arvoisa puhemies! Ministeri Auran ero sen jälkeen, kun ilmeni pääjohtaja Vennamon salanneen oleellista tietoa, on ollut hänen oma ratkaisunsa, eikä ryhmämme ainakaan esitetyllä perusteella olisi sitä edellyttänyt. Mutta Auran virheeksi jää Vennamon osakeannissa saaman erityiskohtelun hyväksyminen, joka ei sisältynyt hallituksen päätökseen eikä julkistettuihin antiehtoihin.

Kysymyksiä on herättänyt annin hinnoittelu. Kun eduskunnalla ei syksyllä ollut perusteita arvostella hallituksen ratkaisua, on jälkiviisautta tehdä sitä nytkään. Valiokuntien on kuitenkin saatava selvitys käytetyn konsultin osuudesta ja siitä, miten ja kenelle Merrill Lynch on määräysvaltansa alaiset osakkeet ohjannut.

Soneran antiin ei ole ilmeisesti liittynyt mitään lainvastaista. Sekin, mikä on sopimatonta, näyttää jääneen vähäiseksi sen rinnalla, miten esimerkiksi Cultorin johto optioillaan menetteli juuri ennen yhtiön tulosvaroituksen julkistamista. Röyhkeimmät esimerkit kapitalismin todellisuutta edustavasta ahneilusta eivät siten suinkaan löydy valtion yrityksistä.

Yritysten hyvästä hoidosta kannattaa maksaa johdolle kunnollista, tulokseen suhteutettua palkkaa. Miljoonaoptiot eivät kuitenkaan ole järjellisessä yhteydessä yritysten menestykseen. Optioahneilu ja johdon palkitseminen lyhytaikaisten kurssivaihtelujen perusteella ei ole eettisesti terveellä eikä taloudellisesti kestävällä pohjalla. Oikea tapa palkita tuloksesta ovat koko henkilöstöön ulottuvat järjestelyt, kuten henkilöstörahastot ja bonuspalkat.

Optioita hyväksyttävämpänä voi pitää johtajien sitomista osakeomistuksen kautta. Yksityistettäessä ensisijaisen kohteen tuleekin olla koko henkilöstö. Johdon sitouttaminen kuulostaa erityisen irvokkaalta, jos samanaikaisesti työmarkkinoilla pienipalkkaisista halutaan tehdä kertakäyttötavaraa.

Vastaisuudessa yhteisen kansallisomaisuuden käsittelyyn on suhtauduttava huolellisemmin. Yksityistämistä on arvioitava hyvin tarkkaan. Valtion omistajapolitiikkaan tulee kuulua paitsi yksityistäminen myös mahdollisuus tehdä uusia sijoituksia.

Omistajapolitiikan keskittäminen on paikallaan, jolloin luonteva vaihtoehto on kauppa- ja teollisuusministeriö. On myös arvioitava yhtiöiden hallitusten ja hallintoneuvostojen tehtäviä. Omistajavalvonnan välineinä niillä on oltava riittävä valta ja vastuu. Emme tee mitään hallintoneuvostoilla, joiden puheenjohtaja on yhtä ulkona yhtiönsä asioista kuin Sonerassa.

Monet syyt valtion yritysten olemassaololle ovat menettäneet merkitystä. Mutta julkinen omistus voi olla ehkä ainoa keino varmistaa riittävä suomalaisuus. Koska Suomessa on hyvä olla edes yksi kohtuullisen kokoinen suomalaispankki, on Leonia säilytettävä valtion omistuksessa. Myös Fortum ja Sonera toimivat aloilla, joilla valtion on varmistettava riittävä kotimaisuus.

Ulkomaiset sijoittajat ovat tervetulleita, mutta he eivät saa murentaa työmarkkinajärjestöjen arvokasta yhteistyötä, jossa molemmin puolin tupopöytää on istunut ihmisiä, joita yhdistää halu Suomen kansantalouden menestyksen varmistamiseen. Tämä vaarantuu, jos työnantajaedustajat ovat vain ulkomaisten sijoittajien palkkarenkejä, joilla ei ole vastuuta eikä erityisintressiä Suomen menestykseen.

Ed. K ä ä r i ä i n e n : Arvoisa puhemies! Lipposen hallituksen olisi pitänyt kirkastaa itselleen valtionyhtiöiden myyntiperiaatteet heti työnsä alkumetreillä. Nyt vahinko ehti tapahtua. Juuri asetettu Sailaksen ryhmä tulee auttamatta myöhässä.

Soneran osakkeen hintahaarukka pantiin liian alas. Tämän esitimme jo marraskuussa. Joulukuun alussa äänestettiin eduskunnassa ponnesta, jossa keskusta sanoutui irti Soneran myynnin yhteydessä tehdyistä virheistä. Emme saaneet tuolloin tukea edes vasemmalta, jossa nyt melko värikkäästikin arvostellaan hallituksen Sonerapolitiikkaa.

Ajankohdan valinta pörssin ollessa romahduksen jälkeen montun pohjalla johti kansallisomaisuuden alennusmyyntiin. Liikenneministeriö ei suostunut nostamaan osakkeen hintaa,

vaikka toinen myynnin pääjärjestäjistä täällä kuullun mukaan sitä esitti. Tuli miljardiluokan tappio. Tästä vastuun kantaa koko hallitus.

Yhteisen omaisuuden myynnissä pitää kansalle antaa nykyistä laajemmat omistamisen mahdollisuudet. Pienosakkaiden osuus Soneramyynnissä oli pieni, eikä tiedottaminenkaan ollut tässä mielessä asianmukaisen tehokasta.

Sonerankin tapauksessa kysymys on sinivalkoisesta omistuksesta: kuka omistaa Suomen? Viime aikojen kehityssuunta on huolestuttava. Viittaan Enso — Stora-ratkaisuun, Merita Nordbanken-järjestelyyn, tapahtumiin vakuutusyhtiö Pohjolassa ja tietenkin Soneraan. Suomalaisomistusta valuu pois käsistämme. Hallituksella ei ole ollut suunnitelmaa eikä kantaa suomalaisomistuksen vahvistamiseen. Keskustalla on. Nykymeno ei käy. Lähipäivinä julkistamme perusteellisen linjanvedon suomalaisomistuksen turvaamisesta.

On perusteltua, että yritysjohto omistaa yrityksen osakkeita. Mutta rohmuaminen ja sen hyväksyminen hallitustasolla ei ole hyväksyttävää. Todella pahaksi tämän tekee se, etteivät pääministeri eikä esittelevä ministerikään ole olleet oman kertomansa mukaan tietoisia kaikista Soneran johdon osakeoperaatioista. Palkitsemisessa täytyy ottaa huomioon kaikki henkilöstöryhmät, ei pelkästään kaikista eduista jo muutoinkin hyötyvä huippupalkkainen johto.

Arvoisa puhemies! Kansan oikeudentunto on kärsinyt viime vuosina kovia kolauksia. Lainmukaisuus ei yksin riitä. Valtiovallan toiminnan on oltava myös oikeamielistä ja kansalaisiin nähden ehdottoman yhdenvertaista.

Ed. Zyskowicz: Arvoisa rouva puhemies! Radiossa kokoontui aikoinaan viisasten kerho. Pelkään pahoin, että tänään täällä kokoontuu jälkiviisasten kerho. Jälkeenpäin voimme tietysti kaikki sanoa, että Soneraa myytiin liian halvalla. Samanlainen jälkiviisastelu on yhtä hyvin mahdollista esimerkiksi Nokian kohdalla. Samaan aikaan myytiin kymmeniä miljoonia Nokian osakkeita liian halvalla. Kukaan ei olisi tuolloin osannut ennustaa, että Soneran ja Nokian kurssit nousevat parissa kuukaudessa yli 100 prosenttia. Sellaista pörssineroa ei ole vielä syntynytkään, joka pystyy luotettavasti ennustamaan pörssikurssien käyttäytymisen.

Opposition arvostelu myyntiajankohdan kehnoudesta on silkkaa jälkiviisautta. Keskustan mukaan myyntipäätöstä ei olisi saanut tehdä, koska kurssit olivat olleet laskussa. Samaan aikaan keskusta kuitenkin manasi maahan synkkiä talousnäkymiä, mikä kaiken järjen mukaan olisi johtanut pörssikurssien alentumiseen edelleen.

Mistä keskusta tiesi, että kurssilasku päinvastoin pysähtyisi? Tarkoittaako keskusta sitä, että myyntipäätöksen saa tehdä vain, kun kurssit ovat olleet nousussa? Mistä keskusta silloin tietää, milloin nousu pysähtyy, jotta ei taas myytäisi liian halvalla? Jotta ette olisi pelkästään jälkiviisaita, ed. Aho, voisitteko nyt kertoa meille vaikkapa vain sen, onko Soneran kurssi tämänpäiväisen hinnan ylä- vai alapuolella esimerkiksi kolmen kuukauden päästä?

Arvoisa puhemies! Viime vuosina on myös valtionyhtiöihin luotu uudenlaisia kannustejärjestelmiä. Kokoomuksen mielestä sellainen järjestelmä, jossa yritysjohto hankkii omilla rahoillaan yrityksensä osakkeita, on hyvä. Kuitenkin näissä asioissa tulee noudattaa täyttä avoimuutta, joka Soneran tapauksessa ei toteutunut.

Johdon osakeostoihin kohdistunut arvostelu on ollut osin varsin kaksinaamaista. Ed. Kääriäinen, te sanoitte Ilta-Sanomissa 29 päivänä joulukuuta, että jos pääjohtaja isolla palkalla hoitaa yhtiöitä, kyllä sen pitäisi riittää. Kuitenkin juuri te olette valtionyhtiöiden miljoonaoptioiden isä, sillä helmikuussa 94 kauppa- ja teollisuusministerinä lähetitte salaisen kirjeen, jossa katsoitte, että osakkeisiin perustuvista johdon kannustejärjestelmistä valtionyhtiöidenkin osalta optiolaina on sopivin järjestelmä. Ensin hallituksessa ajetaan optioita ja sitten oppositiossa vastustetaan kaikkia kannustejärjestelmiä.

On hyvä, että valtionyhtiöiden myynnin pelisääntöjä selkeytetään. Ahon hallituksen aikana aloitettu ja nykyhallituksen yksimielisesti jatkama yksityistämispolitiikka on sinänsä ollut oikeata. Valtion tehtävänä on taata kansalaisten turvallisuus ja hyvinvointi, ei omistaa ravintoloita tai teollisuusyrityksiä. Samalla valtiovallalla on sekä omistajana että lainsäätäjänä suuri vastuu siitä, että jatkossakin Suomessa on suuria yrityksiä sinivalkoisessa omistuksessa.

Lopuksi, arvoisa puhemies, totean, että kokoomuksen eduskuntaryhmä arvostaa suuresti sitä Suomessa hyvin poikkeuksellista tapaa, jolla liikenneministeri Matti Aura otti poliittisen vastuun Sonera-asiassa. Sitä pahoittelemme, että Matti Aura on päättänyt luopua eduskuntavaalihdokkuudesta.

Ed. M. Korhonen: Arvoisa rouva puhemies! Suurena riskinä on, että 90-luku jää talous-

poliittisesti katsottuna historiaan kahden suuren puhalluksen vuosikymmenenä.

Ensin oli pankkikriisi, jossa miljardeja valui taitamattomasti hoidetun operaation seurauksena osaksi keinottelijoille. Toisena riskinä näyttää syntyvän se, että valtionyhtiöiden yksityistäminen johtaa tulokseen, jossa myös kansallisvarallisuutta siirtyy keinottelijoille. Kumpaisenkin ratkaisun virheet ja jäljet johtavat oikeiston ideologisten tavoitteiden juurille.

Peruskysymys, joka on käymättä tarkasti läpi, on edelleenkin se, mitä muuta yhteiskunta saavuttaa yksityistämisellä kuin oikeiston ideologisia tavoitteita. Me vasemmistoliitossa olemme sitä mieltä, ettei juuri mitään, mitä muutoinkin ei olisi pystytty saavuttamaan. Tuottavuuden kehityksen ja tehokkuuden näkökulmasta ei ole olennaista se, kuka omistaa, vaan se, mitä omistaja vaatii. Valtion ohjauksella, kun se on asiantuntevaa ja osaavaa, saavutetaan yhteiskunnallisesti huomattavasti parempia tuloksia kuin markkinavoimat koskaan tulevat edes tavoittelemaan.

Yhteiskunnan edun pitäisi olla suuri arvo myös porvaripuolueille. Tästä syystä pitäisi käydä koko yksityistämiskeskustelu muuttuneissa oloissa uudelleen vastaamaan tämän hetken tarpeita. Kun kokonaisvaltaista vetovastuuta yksityistämisestä ei ole ollut, on puuttunut myös operatiivinen vastuu. Siksi yksityistämisen pelisäännöt ja tehtävän suorittajat on määriteltävä tarkasti ja nopeasti.

Päättämisen paikka on myös johdon palkkaus- ja sitoutumisjärjestelmissä. Ei mitenkään eikä millään pysty puolustelemaan nyt käytettyjä menettelytapoja liittyen järjestelyihin koskien niin optioita kuin osakeantejakin. Työntekijöiltä vaaditaan sitoutumista 6 000—8 000 markan kuukausipalkalla, ja johtoa pitää palkita miljoonan vuosiansion lisäksi. Täysin käsittämätön tapa hoitaa asioita!

Tuloksesta voi palkita, mutta järjellisissä ja kohtuullisissa puitteissa. Palkitsemisen pitää koskea myös koko henkilöstöä. Tällä hetkellä esimerkiksi Soneran henkilöstöä ollaan lomauttamassa. Se siitä, kun yksityinen marssii sisälle!

Soneran tapaus toi esiin yksityistämisen raadollisuuden. Samalla se toivottavasti toimii keskustelun avaajana markkinatalouden suitsien tarpeellisuudesta. Nyt siihen vielä on mahdollisuus. Kaikkea ei ole vielä menetetty. Meillä suomalaisilla on vielä mitä myydä tai olla myymättä. Meillä on vielä mahdollisuus valita, annetaanko yksityistämisen jatkua ja missä laajuudessa ja missä muodossa sekä myös kenen ehdoilla yksityistetään.

Arvoisa puhemies! Vasemmistoliitto on vaikka välittömästi valmis uusien tiukkojen sääntöjen tekemiseen koskien yksityistämistä, pelisääntöjen, joilla ei pelata vain harvojen ja valittujen puolesta vaan koko yhteiskunnan eduksi.

Ed. R o s e n d a h l : Arvoisa puhemies, värderade talman! Mottot för dagens debatt kunde väl vara att "Ingen är på förhand så klok som efteråt". Säkerligen skulle hanteringen av ärendet, inklusive avgångarna ha sett annorlunda ut om vi hade haft två år fram till valet. Detta är skäl att beakta, då man bedömer i vilken mån det skedda är ett bestående tecken på en ny politisk kultur.

Utförsäljningen av Sonerabolaget behöver debatteras, trots att de huvudansvariga har avgått. Både statsministern och oppositionsledaren har krävt utredningar om spelreglerna för privatisering av statsbolag. Statsministern har även helt riktigt frågat sig om staten är tillräckligt starkt företrädd i förvaltningen av sina egna bolag, eftersom statens representanter i styrelser och förvaltningsråd också bär det politiska ansvaret för bolaget. Ansvaret kan inte till den delen överföras till marknaden eller på tjänstemän, eftersom händelsen i statsbolag kan rubba landets politiska ledning. Framför allt behövs klara och på politisk nivå godkända direktiv för ändamålet.

Soneran myyntiin ei ilmeisesti sisälly mitään laittomuuksia, vaan vain joukko virheitä. Tästä syystä niin eduskunnan kuin katuparlamentinkin on lähinnä pohdittava sitä, mikä meni pieleen ja mikä voidaan korjata yksityistämisessä jatkossa. Moraalia ei, kuten tunnettua, voida luoda lailla ja säännöillä, joskin sellaisia luonnollisesti tarvitaan yleisenä suojana ahneutta vastaan. Tarvittaessa näitä voidaan ja pitääkin tiukentaa. Tämähän on tällä hetkellä ajankohtainen asia myös eduskunnassa niin sanottujen sisäpiiririkosten osalta.

Hallintoneuvoston suppea valvonta ja kyky seurata Soneran osakkeiden myynnin toteuttamista herättää kuitenkin kysymyksiä. Ei ole myöskään hyväksyttävää, että asianomaista ministeriä informoidaan sanomalehdistön kautta siitä, miten osakemerkintä on toteutettu yhtiössä.

Eduskuntaa ei voida syyttää jälkiviisaudesta, jos se haluaa keskustella Soneran osakeannin ajankohdasta ja hinnoittelusta, koska se ei saa-

nut tietoa niistä yksityiskohdista ja perusteluista, jotka johtivat annin toteuttamiseen juuri silloin, kun kurssi oli romahtanut. Vertailun vuoksi voidaan mainita Fortum, jossa myyntiä lykättiin markkinointitilanteeseen vedoten. Miksi kaksi näin erilaista arviota kahdessa valtionyhtiössä?

Markkinoilla oltiin ilmeisesti täysin vakuuttuneita siitä, että Soneran osake hinnoiteltiin alhaiseksi. Tämä näkyi voimakkaana ylimerkintänä, joka olisi riittänyt myymään koko yhtiön useaan otteeseen. Mutta liikenneministeriö teki, kuten tunnettua, toisen arvion. Yhtiön todellinen arvo sitä vastoin oli ilmeisesti täysin ilmeinen ainakin yhtiön pääjohtajalle ja muille toimihenkilöille, jotka käyttivät hyväkseen huonosti perusteltuja sääntöjä, jotka sallivat heidän merkitä moninkertaisesti enemmän osakkeita kuin tavalliset kansalaiset ja muut sijoittajat.

Ei ole mitään tietoa siitä, onko esimerkiksi Fortumin johto ollut yhtä innokas osallistumaan yhtiön osakeantiin, joka kaikesta päätellen on realistisemmin hinnoiteltu.

Det var inte utförsäljningen som sådan, som väckte medborgarnas harm och kritik, utan främst särbehandlingen av bolagets direktörer och det sätt, på vilket den utnyttjades. En aktieteckning som denna binder på inget sätt direktörerna vid bolaget, eftersom de helt fritt kan avyttra sitt innehav då de går över till annan tjänst.

Talman! Svenska riksdagsgruppen anser att det senast nu klart framgår att det bör ställas strikta krav på de villkor, enligt vilka ledningen vid statsbolag kan teckna aktier i samband med privatiseringar samt på hur detta bör offentliggöras på förhand. Ledningen är självfallet alltid intresserad att få aktierna så billigt som möjligt, eller kan misstänkas vara det. Dessutom kan den anses vara jävig då den på sätt eller annat alltid är inblandad i genomförandet av utförsäljningen. Också för ledningen återstår ju alltid alternativet att teckna aktier i bolaget och börsen i normal ordning sedan marknadspriset har utformats. Självklart bör lagens och börsens regler om insiders efterlevas till punkt och pricka. Den som inte är villig att underkasta sig marknadens stränga krav i detta avseende kan inte fungera som chef för ett börsbolag.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Soneran osakkeiden myynnistä löytyy paljon kysyttävää. Ex-pääjohtaja Vennamon osakkeet ja niiden siirrot ovat tavattoman paljon pienempi asia kuin se, myytiinkö koko osakepotti tahallaan alehintaan. Vennamon osuus Sonera-joululahjasta on paljon vähemmän kuin tuhannesosa.

Valtio sai toki osakkeista enemmän kuin luultiin eduskunnan antaessa myyntiin luvan, mutta kuitenkin paljon vähemmän kuin olisi ollut mahdollista. Arviot valtion kirstuun kilahtamatta jääneestä rahasta ovat vaihdelleet kahdesta kymmeneen miljardiin. Saamamme aineiston perusteella ei pysty todistamaan, onko hinnan alhaisuus ollut tahallista tai onko se johtunut taitamattomuudesta. Emme tiedä, millaiset mahdollisuudet osakkeita merkinneillä Soneran johtajilla oli vaikuttaa toisaalta siihen hintaan, jolla osakkeita lähdettiin tarjoamaan, ja toisaalta siihen, että ministeriö ei korottanut hintaa, kun kysyntä ylitti odotukset.

Myydystä potista noin puolen omistajat jäävät tuntemattomiksi, salaisen hallintarekisterin taa. Emme tiedä, piileskeleekö näiden ulkomaisten omistajien takana kotimaisten tahojen peitefirmoja.

Jotta voisimme olla varmoja siitä, että peli on ollut puhdasta, tarvitsisimme paljon enemmän tietoa. Ainakin eduskunnan valiokuntien pitäisi saada tietoonsa uusien omistajien koko lista. Korostan sitä, että meillä vihreillä ei ole mitään todisteita väärinkäytöksistä. Pulma on siinä, että nykyisen kaltainen järjestelmä antaa sellaisiin mahdollisuuden. Nimittäin sillä hetkellä, kun liikenneministeriö päätti, keille lukemattomista halukkaista osakkeita myydään ja kuinka paljon, hinnan edullisuus oli jo tiedossa.

Toisin sanoen järjestelmä pitää muuttaa sellaiseksi, että väärinkäytösten mahdollisuuksia ei tarjoudu. On laadittava uudet puhtaan pelin säännöt valtion osakkeiden myyntiin. Niihin kuuluvat välttämättä ainakin seuraavat asiat:

Ensinnäkin osakkeiden myyntihinta ei saa olla yhden ministerin päätettävissä, vaan päätöksentekijöiden joukon tulee olla laajempi. Toiseksi puolueiden vaalirahoituksen tulee olla julkista, jotta puolueiden taustavoimat tunnetaan. Tähän mennessähän ainoastaan vihreät ja vasemmistoliitto ovat sitoutuneet julkistamaan oman vaalirahoituksensa. Kolmanneksi valtionyhtiöitä yksityistettäessä uusilta omistajilta pitää voida edellyttää sitoutumista omistuksen julkisuuteen tai lakia on muutettava siten, että hallintarekisterin kaltaisista salaisista omistajaluetteloista luovutaan. Neljänneksi sisäpiirirekisterit pitää saada tietoverkkojen kautta reaaliaikaisina julkisiksi.

Arvoisa puhemies! Vihreiden mielestä puhtaan pelin sääntöjä tarvitaan jo ministerien ja

päätöksiä valmistelevien virkamiesten oikeusturvan vuoksi. Jos järjestelmä on avoin, kenenkään ylle ei voi perusteitta heittää epäilyksen varjoa.

Ed. J ä ä s k e l ä i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Pääopetus tästä kaikesta on se, että selkeät valtionyhtiöiden yksityistämisessä noudatettavat pelisäännöt olisi tullut luoda ajoissa. Tässä kaupassa jo 10 prosentin myynti esimerkiksi eläkerahastoille olisi antanut markkinoilta oikean käsityksen kohdallaan olevasta Soneran osakkeen pörssiarvosta. Nyt on Soneraa myyty halvalla ja samalla päädytty tilanteeseen, jossa sen arvo pörssissä tuntuu korkealta. Pienen osakemyynnin jälkeen osakkeita olisi voitu myydä enemmän. Johtajat olisi voitu sitouttaa markkinoilta löytyneellä oikealla hinnalla. Mahdolliset erikoisehdot olisi tullut tiedottaa aktiivisesti.

Kansallisomaisuuden myynnissä tulee olla erityisen varovainen, koska eettinen vastuu yhteisellä työllä luodun omaisuuden käsittelyssä on hyvin korkea. Johtajien kohdalla hyvää pelisilmää tulisi käyttää tällaisessa tapauksessa kokonaan valtion hyväksi. Sitä vartenhan johtajille maksetaan korkeaa palkkaa.

Arvoisa puhemies! Selkeät pelisäännöt valtionyhtiöiden yksityistämisestä olisi tullut luoda jo kauan sitten. Voimme iloita Soneran kurssista, mutta toimitusjohtajan kehuminen ja irtisanominen lähes yhtäaikaa maistuu jo syntipukin etsimiseltä. Korostamme, että osakkeiden myynti tässä vaiheessa jokaisen johtoon kuuluvan kohdalla olisi ja on erityisen paheksuttavaa. Olisi ehdottomasti parempi tehdä sitouttamista sellaisilla järjestelyillä, joista maksetaan palkkavero. Silloin ei kansalaisten kokemus yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta horjuisi, kuten viime aikoina joissakin tapauksissa on nähty. Työstä tulkoon palkka, ei bonusta.

Viime aikojen tapahtumat tuovat jo mieleen 80-luvun lopun. Silloinkaan millään kasvulla ei tuntunut olevan mitään rajaa. Nyt Soneran yhteenlaskettu pörssiarvo olisi suurempi kuin kolmen metsäjätin yhteensä. Hintojen nousupaine näkyy alueellisesti ja esimerkiksi pääkaupunkiseudulla rakennettavien asuntojen hintaodotuksissa. Varsinkin niillä pörssin aloilla, joilla osakkeen arvo ei perustu reaalitalouteen vaan enemmänkin pinnallisiin käsityksiin, on hyvinkin syytä varoa nopeita arvojen laskuja. Samalla päättäjien on vakavasti puututtava talouden alueellisesta kuumenemisesta aiheutuviin haittoihin, koska ne näkyvät toisaalla rajuna taantumisena.

Pörssikeinottelun suhteen on syytä miettiä todellisia käytännön toimenpiteitä. Eräs vaihtoehto olisi nostaa alle vuoden ajan omistettujen osakkeiden myyntivoiton verotus 50 prosenttiin niin kuin kristillinen liitto on esittänyt. Olisi syytä säätää pörssikaupalle esimerkiksi 0,1 prosentin suuruinen pörssivero, joka turvaisi palveluita tavalliselle kansalle eli heille, jotka eivät näyttöpäätteellä seikkaile.

Arvoisa puhemies! Samalla joudumme vakavasti miettimään, mikä on omistamisen ja työnteon suhde. Olisi ihanteellista ja tavoiteltavaa, että omistaminen liittyisi nykyistä enemmän työpaikkaan. Aivan välttämätöntä olisi, että palkka liittyisi selkeästi työntekoon. Kukaan ei voi väittää, että näillä näkyvissä olevilla kurssiarvoilla kukaan sen enempää johtajista kuin muistakaan olisi ansainnut voittonsa työtä tekemällä. Se on tämän tarinan opetus. Integraatio ja globalisaatio muodostuvat kansalaisten mielissä rumiksi sanoiksi, jos eräät hyötyvät ja kansa kärsii. Tällaisia piirteitä on viime aikoina näkynyt.

Ed. T a r k k a : Rouva puhemies! Sonerasta on ehkä sittenkin tullut kokoistaan suurempi ongelma poliittisin perustein. Siinä ei ole mitään tavatonta, että pääjohtajalla on yhtiönsä osakkeita, ja jos hän hankkii ne velaksi, sitä vakuuttavampaa sitoutumista hän sillä osoittaa. Pääjohtaja Vennamolle ohjattu ja ohjautunut osake-erä oli luultavasti melko hyvin mitoitettu Soneran kokoon nähden.

Protestanttisen etiikan on ehkä vaikea ymmärtää tällaista toimivan johdon edullista osakesalkkua, mutta markkinoille on täysin ymmärrettävää ja oikeastaan välttämätöntä tällainen menettely. Markkinat reagoisivat pikemminkin siihen, jos tällaista järjestelyä ei olisi, kuin siihen, että pääjohtaja osti osakkeita. Kun ollaan markkinoilla, ollaan markkinoilla.

Virhe tapahtui ehkä siinä, että pääjohtaja ei kertonut perheensä sisäisistä kaupoista. Ne eivät Soneran kannalta muuttaneet tilannetta, mutta omistajan ja johdon välisen luottamuksen ja avoimuuden kannalta niistä olisi pitänyt kertoa, kysymättäkin.

Ministeri Auran reaktio pääjohtajan vaikenemisella osoittamaan epäsolidaarisuuteen on ymmärrettävä ja periaatteessa oikea. Hän tuli, tosin tietämättään mutta kuitenkin, antaneeksi väärää tietoa pääjohtajasta ja johtaneeksi siten muita hallituksen jäseniä harhaan. Hänen eronsa on meillä harvinaista poliittista ryhdikkyyttä. Ministeri Aura on kunnian mies.

Pääjohtajan ero sen sijaan ei ollut kovin hyvin

perusteltu. Se oli kokoomuksen ylireaktio poliittiseen hälyyn. Jo nyt hyvin arvokkaan ja tulevaisuudessa vieläkin arvokkaamman yrityksen pääomistaja otti itse asiassa tarpeettoman suuren riskin, joka onneksi ei kuitenkaan toteutunut. Kun jonkin kaukaisen pörssin kiireinen meklari näki päätteeltään, että Soneran pääjohtaja on erotettu ja luki pikaisesti tapauksen taustan, hän todennäköisesti ei ihastellut toiminnan ryhdikkyyttä ja nopeutta. Todennäköisemmin hän ihmetteli hetken aikaa, mitähän tuossa firmassa oikein on vialla, kun sen omistaja käyttäytyy noin kummallisesti. Onneksi markkinat eivät reagoineet negatiivisesti tähän aiheelliseen kummasteluun, vaan kaikki meni hyvin, mutta riskirajalla käytiin ja tarpeettomasti.

Sonera-sotkun suurin ongelma on tietysti osakkeiden hinnoittelu. Kritiikki on periaatteessa paikallaan, mutta käytännössä sen paisuttelu on jälkiviisaudella mässäilyä. Jos tulevaisuus tunnettaisiin etukäteen, kaikki olisi kovin helppoa. Sitä ei kuitenkaan tunneta yleensä elämässä eikä pörssissä varsinkaan. Tulevaisuuden tuntemattomuudesta aiheutuvat riskit olisivat selvästi paremmin hallittavissa, jos tällaiset operaatiot toteutettaisiin huutokauppaperiaatteella. Nyt kaalimaan vartijaksi päässeet konsultit joutuivat ylivoimaiseen kiusaukseen rakennella toimeksiantonsa ohessa ikiomaa pikku bisnestä. Välittäjän syliin kaatui iso kasa helppoa rahaa. Valtionkin kassaan kertyi paljon rahaa, mutta taitavammin toimien sitä olisi kertynyt vielä enemmän.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Eduskunnassa joulukuussa 1997 tehty äänestyspäätös Soneran yksityistämisen aloittamisesta merkitsi sitä, että ruvettiin myymään hyvin lypsävää lehmää. Teleyhtiöhän on tuottanut voittoa ja on maksanut omistajalleen valtiolle osinkotuloa viime vuosina yhteensä useita miljardeja markkoja. Valtio siis menettää tuloa, pysyvää tuloa, Soneran yksityistämisen seurauksena. Eikä Sonerakaan yksityistämisestä hyödy, koska yksityistämisestä saadut rahat menevät valtion kassaan.

Kuka sitten yksityistämisen taustalta löytyy? Soneran yksityistämistä halusivat ennen muuta kokoomusjohtoiset uusliberaalit sekä erilaiset saalistajat. Soneran listautuessa pörssiin saalistajat pääsivätkin iskemään. Näin siksi, että Soneran myyntihinta osakkeelta painettiin liian alas, 45 markkaan. Tähän hintapäätökseen vaikuttivat liikenneministeriön lisäksi varmaankin Soneran johtajat sekä aivan varmasti amerikkalaispankki Merrill Lynch.

Soneran johtajille matala myyntihinta oli hyvä, koska heille Aura ja kumppanit olivat jostakin syystä luvanneet omat isot erilliset osakepotit. Entisen pääjohtajan Pekka Vennamon saamat 47 000 osaketta ovat tähän mennessä tuottaneet hänelle voittoa jo 2,6 miljoonaa markkaa.

Amerikkalaispankki Merrill Lynch sai Soneran osakkeiden ulkomaanmyynnistä tiettävästi 190 miljoonan markan järjestelypalkkion. Lisäksi pankille annettiin jälleen jostakin kumman syystä optio eli oikeus noin 19 miljoonan osakkeen lunastamiseen jälkikäteen alkuperäisen hinnan mukaisesti. Amerikkalaispankki käyttikin tätä liikenneministeri Auran sille lupaamaa optiota kurssin lähdettyä nousuun.

Amerikkalaispankin kautta joillekin on mennyt lähes 19 miljoonaa Soneran osaketta, joiden supertuotto oli siis aivan varma. Keitä nämä lottovoiton saaneet ovat, sitä ei tiedetä, koska liikenneministeri Aura ei tätä suostu paljastamaan. Asiasta on saatava selvyys, sillä Merrill Lynchin kautta on järjestynyt jollekin tähän mennessä jo 800 miljoonan markan voitto, ja sen on Suomen valtio hävinnyt. Menivätkö rahat Amerikkaan vai kiertyivätkö ne sieltä jonnekin muualle, se on selvitettävä tämän eduskuntakäsittelyn aikana.

Arvoisat kansanedustajat, minä vetoan vasemmistoon, että lopetetaan valtionyhtiöiden myynti, sitoudutaan tähän, koska tämän tien päästä ei löydy mitään hyvää. Vetoan myös keskustaan, että palaatte kekkoslaisille linjoille. Te kannatitte Soneran myyntiä, mutta lopetetaan tämä koko homma, valtion omaisuuden hävittäminen.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa puhemies! Valtioneuvostolaiset pakkokollegat ja zombien sopulit sekä arvoisa työnantajani kansa, kun on paikalla television välityksellä, kun tämä soppa alkoi, minä tulin ensin tosi onnelliseksi siitä, että kolmaskin isoista puolueista mokasi oikein kunnolla, sillä muutaman vuoden sisällä, kun otetaan edellinen hallitus mukaan, nämä niin sanotut valtapuolueet ovat kyllä paljastaneet, kenen asialla ne ovat, kenen isojen poikien asialla. Naiset eivät varmaan pahastu, kun sanon, että isojen poikien asialla on oltu ja kovasti. Tässä on hyvä hylätä ja unohtaa kaikki keskustan oppositiojorinat, koska meillä on tosiaan oikeakin oppositio tässä maassa. Muistetaan nyt ne optiokaupat ja muut; työreformihan aloitettiin sillä, että palkitaan pätevä johto, ja pistettiin miljoona ihmistä työttö-

miksi, ja kannattaa nyt muistaa siinä oppositiossa ollessa nämäkin asiat.

Aloin kuitenkin tuntea myötätuntoa ministeri Auraa kohtaan, kun hänen ensi lausuntonsa oli se, että hänellä ei ollut riittävästi tietoa näistä asioista. Minusta se kuvaa loistavasti sitä tilannetta, missä Suomessa ollaan ja varsinkin tässä yhteydessä, kun on kyse tiedonvälityksestä — no niin, siellä sitä ollaan — tietoliikenteestä ja telehommista eli Sonerasta. Eli ollaan informaatioyhteiskunnassa. Suomi on kärkimaana, ja sitten liikenneministerillä ei ole tietoa asioista. Tietysti Raamatussa sanotaan, että eihän silloin syntiä vielä tee, kun ei tiedä, mitä tekee. Sitten vasta tekee syntiä, jos tietää, joten tässä mielessä kyllä kristillisesti ero tuli ehkä vähän huonoon aikaan. Eli meillä on informaatio, mutta ei tiedetä, missä mennään.

Arvoisa puhemies! Hyvänä esimerkkinä voin kuvata, että kun puoli vuotta sitten puolueeni nimi muuttui kirjavaksi puolueeksi, kipu, niin nämä Ylen miehetkin puhuvat aina gallupeissa koko ajan ekologisesta puolueesta ja sitten ovat muut. Aina puhutaan päiväyksestä ja siitä, kuinka me emme tiedä mistään mitään, mutta sanonpa kyllä tässä tiedonvälitysyhteiskunnassa, että täytyisi jokin kansangallup ehkä järjestää, eikä enempää nyt mainosteta puoluetta, mutta kirjavan puolueen tietää jokainen Kymppitonnin katselija.

Mutta tässä yhteydessä paljastuivat todella nämä sisäpiirihommat, kuinka kansa on aina sivuutettu. Loppujen lopuksi kaikki tulee näkyväksi. Sekin sanotaan Raamatussa, että lopun aikoina kaikki se, mitä teette salassa, tulee näkyväksi. Tästähän tuli tiedotusvälineille kiitos!

Tietysti, jos ministeri Aura ei olisi vetänyt johtopäätöstä ja kun muistetaan, kenen omistuksessa suomalainen tiedonvälitys on, niin olisiko tästä tullut nyt tämmöinen vaalitäky loppuun asti, niin kuin näistä parista muusta ministeriselkkauksesta on tullut? Siinä mielessä kokoomus kyllä toimi erinomaisesti ryhmänä, ettei jättänyt kiusaamaan tähän ikävästi tätä.

Sitten vielä sanoisin Pekka Vennamosta, että hänen kohtalossaan taisi olla eliitin katkeruuslisä. Eliittihän ei anna anteeksi sitä, että nousukkaat tulevat jonnekin. Taisi olla viimeisiä kansanmiehiä sitten, joka saatiin ulos näistä paikoista. Isä Vennamon kohtalo hyvänä esimerkkinä: Ennen kuolemaa ei edes ministerin titteliä annettu, eli tässä näkyy koko ajan "kansa tietää". Tai "kansa tuntee" näissä asioissa kipua syvästi edelleen, kuinka kohdellaan...

P u h e m i e s (koputtaa): Ed. Virtanen, kolme minuuttia on kulunut!

P u h u j a : Onko kulunut?

Sitten sanoisin vielä ed. Aapo Saarelle, että lopetetaan ne hallintoneuvostot, koska kansahan tietää, että siellä ryypätään ja ollaan kaikilla Postin ja Soneran majoilla. Niillä ei tehdä mitään, koska niillä ei ole päätösvaltaa. Eli ed. Aapo Saaren suusta tässä tapauksessa tuli keskustalaiseksi harvinaisesti totuus.

Anteeksi, että vähän ylitin ajan.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Tosiasia on, että Soneran osakkeen hinta asetettiin liian alhaiseksi. Epäselvää on, tapahtuiko se tyhmyydestä vai jostain muusta syystä. Ilmeisesti syitä virhepäätökseen oli useita, sekä tyhmyyttä että omanvoitonpyyntiä ja ahneutta ja ehkä myös hätäilyä. Vastuu tyhmästä päätöksestä on maan hallituksen talouspoliittisella ministerivaliokunnalla ja sen keskeisillä päättäjillä, pääministerillä ja valtiovarainministerillä, joiden päätöksiä ministeri Aura toteutti. Ministeri Auraa kohtaan tunnen myötätuntoa.

Valtiollisen Telen eli Soneran yksityistämisprosessi ylitti hallituksen ammattitaidon ja kyvyn. Virhe tuli jo neuvonantajapankin valinnassa, joka on osoittautunut huonoksi ratkaisuksi. Merrill Lynch ei suurta palkkiotaan ansaitse.

Soneran osakkeen hinnanmäärittelyssä ei ollut pelkkää tyhmyyttä. Tähän viittaa se, että muun muassa pääjohtaja Vennamo ja myös eräät Soneran hallintoneuvoston jäsenet ahnehtivat osakkeita suuret määrät suoraan tai epäsuorasti; ne eivät ole vielä julkisuudessa, ovat hallintorekistereissä, oletan. Ainakin he siis tiesivät tai olettivat, että hinta tulee nousemaan eli merkintähinta on alhainen. Tässä tilanteessa heidän omaa etuaan palveli alhainen merkintähinta. Heillä ei ollut mitään syytä vaikuttaa siihen, että merkintähinta olisi määrätty korkeammaksi, mikä olisi ollut valtion ja veronmaksajien etu, ja sitähän Vennamon ja hallintoneuvoston ja hallituksen olisi pitänyt edustaa eikä omaa etuaan. Soneran hallintoneuvosto oli todella pukki kaalimaan vartijana. Mahdotonta ei ole, että merkintähintaa pyrittiin tahallaan saamaan alhaiseksi, jotta tietyt tahot korjaavat voitot. Kaiken kaikkiaan hallitus hukkasi taitamattomuudessaan miljardeja markkoja veronmaksajien varoja.

Virhettä ei vähennä se, että virhe voidaan todeta vasta nyt jälkikäteen. Koko valtionyhtiöiden yksityistämiskysymys olisi tullut miettiä pa-

remmin. Nyt hallitus yllätettiin Sonera-jupakassa housut kintuissa.

Posti-Telen osalta on muitakin arvoja kuin pelkästään osakemyynnistä valtiolle tulevat markat. Tämä on hallitukselta ja pelimiehiltä unohtunut. Pelkästään poliittisesti valitut hallintoneuvostot ovat Sonera-jupakassa osoittaneet kelvottomuutensa. Sonera-jupakka osoittaa, miten suoraan yksityisestä talouselämästä kopioidut toimintatavat eivät sovellu julkiseen toimintaan. Valtion tarkoitus on kokonaan toinen kuin yksityisen yrityksen. Valtion arvojen tulee olla toiset kuin yksityisen yrityksen. Se, mikä on oikein ja tervettä talouselämässä, voi olla väärin julkisessa hallinnossa.

Pääministeri Lipponen: Arvoisa puhemies! Paras akateeminen asiantuntemus on ollut sitä mieltä, että Soneran osakkeiden hinta asetettiin jotakuinkin kohdalleen. Se olisi tietysti voinut olla korkeampi näin jälkeenpäin katsoen, mutta on helppo antaa ohjeita merelle silloin, kun siellä myrskyää ja ennustetaan vielä suurempaa myrskyä.

Kansallisomaisuuden, valtion omaisuuden, arvo on monikymmenkertaistunut siitä, mitä se oli edellisen hallituksen aikana. Tämän ainoastaan totean. Ja mitä Soneraan tulee, on kiitettävä yhtiön johtoa ja henkilöstöä siitä, että on pantu kuntoon sellainen yritys, josta saadaan näin paljon arvoa liikkeelle.

On hyvä, että meillä on ollut sellainen anti, joka on rohkaissut markkinoita tämän hallituksen aikana, enkä moiti edellistä, koska oli eri tilanne. On annettu enemmän anteja, joihin suuri yleisö voi osallistua, suomalaiset. Meidän markkinamme ovat vielä täysin kehittymättömät. Tarvittiin tällaista rohkaisua markkinoille, jotta on jälleen päästy parempiin näkymiin.

Valtionyhtiöpolitiikkaa on selkeytetty ja kehitetty tällä kaudella. On sijoitettu näin saatuja tuloja tutkimukseen ja kehitykseen. On tullut jäntevyyttä. Periaatteita on edelleen selkiytettävä. Hallitus on asettanut valtiosihteeri Sailaksen johdolla työryhmän selvittämään yksityistämisperiaatteita nimenomaan, mitä tulee johdon osuuteen.

On aivan paikallaan, että eduskunta keskustelee ja että vaalien alla keskustellaan. Minusta kuitenkin tuntuu siltä, että tässä on vähän sellaista ilmiötä ja varsinkin, kun on paljon rahaa liikkeellä, että silmät alkavat kiilua, ja kun vaalit lähestyvät, se vaikuttaa huomattavasti puheenvuoroihin.

Uskon tästä huolimatta, että loppujen lopuksi käsitykset — se, mitä ajatellaan eri tahoilla eduskunnassa siitä, mitä pitäisi tehdä yksityistämisessä — eivät ole niin kaukana toisistaan, eli käytännönläheisesti, markkinaehtoisesti on lähdettävä siitä, että tietyt peruspalvelut — kansallinen turvallisuus, yhteiskunnan peruspalvelut — on syytä pitää yhteiskunnan omistuksessa, mutta sellaisia yrityksiä, jotka kilpailevat vapailla markkinoilla markkinaehtoisesti, pitää maltillisesti yksityistää säilyttäen valtion osuutta sen verran kuin katsotaan tarpeelliseksi. Ei tässä ole niin valtavan suurista eroista kysymys.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa puhemies! Tässä ei ole mielestäni ongelmana jälkikäteisviisastelu, niin kuin ed. Zyskowicz sanoi, ja tähän pääministeri viittasi. Enemmänkin on kysymys siitä, että ei ole ollut etukäteisviisastelua. Hallitukselta on puuttunut selkeät periaatteet siitä, mitä myydään, miten myydään, kenelle myydään ja ennen kaikkea milloin myydään.

Keskustan vastalauseessa jo viime vuonna todettiin, että tässä myytiin väärään aikaan, väärään hintaan ja että kotimaiset piensijoittajat taas jätettiin syrjäpuolen asemaan. Luulen, että lyhytnäköiset budjetin tasapainottamistavoitteet johtivat tässä nyt väärään aikaan myyntiin, mikä voidaan selkeästi todeta.

Soneran myynnin yhteydessäkin on kysymys siitä, miten suomalaisen omistajuuden tässä käy. Juuri tämän yhtiön yhteydessä olisi pitänyt edistää suomalaista osakesäästämistä ja myydä paljon enemmän suomalaisille piensijoittajille ja kansalaisille näitä osakkeita.

Toivon, että tämä hallitus ei enää myy yhtään mitään, mutta seuraava hallitus linjaa selkeät periaatteet, miten valtionyhtiöitä yksityistetään tulevaisuudessa, ja että meillä on myöskin selkeä ohjelma siitä, miten suomalaista omistajuutta edistetään muuttuvassa maailmassa.

Valtiovarainministeri Niinistö: Arvoisa puhemies! Tässä vaiheessa haluaisin puuttua väitteeseen alihinnoittelusta ja väärään aikaan myymisestä ja haluan siteerata ed. Pekkarista. Me kävimme täällä teidän kanssanne 4.11., marraskuun 4 päivänä, varsin tiukan väittelyn esittelemästäni lisätalousarviosta. Esittelin Soneramyynnin silloin varovaisuusperiaatteen mukaisesti alimpaan mahdolliseen hintaan eli 36 markkaan osakkeelta, jolloin tuohon lisätalousarvioehdotukseen oli merkitty 4,6 miljardia tuloja. Te vähän riitautitte ylipäätään tuota lisäbudjettia ja

totesitte kuitenkin: "Uskon, että Soneran suunnalla se, mitä tapahtuu, on aivan positiivista - -." — Näin siis 4. marraskuuta, jolloin lähes kuukauden mittaisen ajan Soneran anti oli ollut jo julkisuudessa tiedossa.

Lisäksi haluaisin kysyä suoraan keskustan ryhmän puheenjohtajalta Aapo Saarelta, onko hän ollut paikalla Soneran hallituksessa 6.10., siis jo lähes kuukautta aikaisemmin, jolloin epäilemättä näitä myyntiehtoja myös on käsitelty.

P u h e m i e s : Tässä vaiheessa sallin mieluusti lyhyen debatin, ja nämä puheenvuorot kaikki ovat minuutin puheenvuoroja, vastedes myös ministereiden vastauspuheenvuorot.

Ed. A h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puheenvuoroni liittyy pääministeri Lipposen jo käyttämään puheenvuoroon, jossa hän arvioi valtionyhtiö- ja yksityistämispolitiikkaa ja oli mielestäni aivan oikeassa siinä, että yksityistämispolitiikka on saanut laajempaa kannatusta ja sillä on juurensa jo 90-luvun alussa tehtyihin ohjelmiin. Haluaisin kuitenkin korostaa erästä seikkaa, sitä, että se, että on olemassa, niin kuin esimerkiksi edellisen hallituksen kaudella, ohjelma yksityistämisen toteuttamiseksi, ei tarkoita sitä, että sitä on ryhdyttävä välittömästi toteuttamaan. (Ed. Puisto: Mitä se sitten tarkoittaa?) Vuonna 91 tehtiin tällainen ohjelma, joka pantiin naftaliiniin kahdeksi vuodeksi sen takia, että markkinatilanne oli sellainen, että yksityistämisen edistämistä ja toteuttamista ei pidetty tarkoituksenmukaisena. Sitä käytettiin siinä vaiheessa, kun markkinat tekivät mahdolliseksi myydä valtion omaisuutta veronmaksajien kannalta järkevällä tavalla ja järkevällä hinnalla. Näin olisi Sonerankin tapauksessa voitu menetellä.

Toiseksi haluan todeta suomalaisen omistuksen suhteen vain sen, että myös kysymys suomalaisen omistuksen tulevaisuudesta pitäisi tässä ottaa käsittelyyn.

P u h e m i e s (koputtaa): Minuutti on kulunut! Myönnän tässä vaiheessa seuraavat vastauspuheenvuorot: edustajat Zyskowicz, Pekkarinen, Perho ja Saari. Tähän rajaan debatin. Meillä on viitisenkymmentä varsinaista puheenvuorolistan puheenvuoroa.

Ed. Z y s k o w i c z (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Itsekin olisin viitannut siihen, että ed. Pekkarinen eduskunnassa vielä marraskuun alussa kehui, että Soneran kohdalla hän uskoo kaiken olevan positiivista. Tämä tuli jo todettua, mutta en ollut siihen varautunut, että ed. Hassikin ryhtyy Soneran hinnan osalta vihreiden edustajana täällä harrastamaan jälkiviisautta. Ehkä hänelle paras vastaus on se, mitä lisäbudjetin lähetekeskustelussa vihreiden kansanedustaja Ulla Anttila, valtiovarainvaliokunnan jäsen Ulla Anttila, eduskunnassa lausui. Ed. Hassi, tämä on siis teille:

Kun kauppaa valmisteltiin, Hex-indeksi oli laskussa ja osakkeiden hintakehityksen ei oletettu nousevan, mikä on osittain selittänyt sitä, miltä pohjalta valmistelutyötä tehtiin. Näin ollen tähän, mikä Soneran tuotto lopulta on, liittyy hirvittävän paljon jälkiviisautta, siis hirvittävän paljon jälkiviisautta, ed. Hassi. Oli paljon asioita, joita ei voitu ottaa huomioon. Samanlaisia riskejä liittyy kaikkiin muihinkin kauppoihin. Näin siis vihreiden edustaja Ulla Anttila joulukuun alussa. Hän istuu ed. Hassin vieressä, joten hän voi varmaan vielä lisää valaista asiaa ed. Hassille.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Niinistölle: Ministeri Niinistö tietää, että me vastustimme Soneran myynnin käynnistämistä tuossa vaiheessa, jolloin se käynnistettiin.

Mitä tulee hintaan, ministeri Niinistö, te olette oikeassa. Sanoin kolme sanaa täällä 4.11. sen jälkeen, kun hallitus oli päättänyt käynnistää joka tapauksessa Soneran myynnin. Sanoin, että Sonera oli hyvässä nousussa. Ministeri Niinistö, enempää en minä kuin ei Merita Corporate Financekaan voinut kuvitella, ettei hallitus olisi valmis tarkistamaan sitä myyntihintaa, nostamaan sitä hintaa, kun kerran kurssit puhuivat selvästi noston puolesta. Te ette tarkistaneet. Te panitte alennusmyynnin, mutta miten te kohdensitte alennusmyynnin? Kohdensitte sen vain joillekin, yrityksen johdolle ja vain yrityksen johdolle, ei tavallisille työntekijöille, ja lisäksi ulkomaisille sijoittajille. Tässä meidän kritiikkimme marraskuussa. Tässä meidän kritiikkimme edelleen tänä päivänä.

P u h e m i e s (koputtaa): Ja tässä meidän kritiikkimme: minuutti on minuutti. Sitä kannattaa harjoitella.

Ed. P e r h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä debatissa ja keskustan puheenvuorossa pääviesti oli todellakin osakkeiden myyntihinta. Kun ottaa huomioon, että valmistelussa useat eri asiantuntijat päätyivät siihen

hintahaarukkaan, jonka ylärajalla myynti toteutettiin, tilannetta verrattiin vastaavan toimialan kansainvälisiin anteihin eli hankittiin erittäin paljon ja perusteellista taustatietoa, niin olisiko tämän analyysin ja tämän hintahaarukka-arvion jälkeen liikenneministeriön ja -ministerin pitänyt sitten hihastaan ravistaa jokin tuulesta temmattu hinta? Kyllä tässä on mietitty asia perusteellisesti, ja edelleen totean, että jälkiviisaus tässä asiassa ei voi johtaa muuhun kuin loppumattomaan väittelyyn.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Niinistö kysyi, olinko läsnä siinä hallituksen kokouksessa, jossa hinta-asetantaa on käsitelty. Suoraan kysymykseen suora vastaus: minulla ei ollut mahdollisuutta olla siinä kokouksessa mukana. Mutta minä hämmästyin suuresti kyllä, miksi ministeri Niinistö sotkee tämän asian tähän mukaan, sen vuoksi, että eihän tuota myyntipäätöstä tehnyt myöskään Soneran hallitus. Kuten ministeri Niinistö varsin hyvin tietää, sen teki talouspoliittinen ministerivaliokunta, jossa ministeri Niinistö mitä ilmeisimmin on ollut paikalla. Siitä seuraten liikenneministeriö joutui tuon hinnanmääritykseen tekemään hyvin nopeasti aikana, jolloin pörssit olivat pohjassa.

Valtiovarainministeri N i i n i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pekkariselle: 4 päivänä marraskuuta te lausuitte sanatarkasti, luovutan puheenne teille käyttöönne, että Soneran suunnalla se, mitä tapahtuu, on aivan positiivista. Te lausuitte näin, kun te olitte lukenut ehdotuksen, jossa Soneran osakkeen hinnaksi oli varovaisuussyistä arvioitu 36 markkaa kappaleelta. Seuraavana päivänä hallitus, valtioneuvosto, teki 5.11. muodollisen päätöksen siitä, että toimenpiteisiin voidaan ryhtyä, korotti jo todennäköistä haarukkaa 40—45 markkaan, ja liikenneministeriö teidän puheestanne viiden päivän päästä korotti 9 markalla sitä arviota, johon te olitte ottanut kannan, osakkeelta 45 markkaan, ja myi näitä osakkeita. Muu viisautenne alkoi vasta paljon, paljon myöhemmin.

Ed. U. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En voi olla muuta kuin imarreltu siitä, että ed. Zyskowicz pitää minua valtakunnan johtavana asiantuntijana siinä, mikä liittyy osakkeiden hintojen kehitykseen. (Ed. I. Kanerva: Vain vihreiden johtavana!) Tuossa puheenvuorossa, jonka pidin lisäbudjetin käsittelyn yhteydessä, viittasin siihen tietoon, jonka verojaosto oli saanut. Se kysymys, jota ed. Hassi omassa puheenvuorossaan käsitteli, liittyi siihen, millaiset mahdollisuudet osakkeita merkinneillä Soneran johtajilla oli vaikuttaa siihen hintaan, jolla osakkeita lähdettiin tarjoamaan, ja se oli asia, josta ei verojaostossa tuolloin keskusteltu. Se on toki myös kysymys, josta toivottavasti saamme lisätietoa. Mutta olen edelleen samaa mieltä kuin tuolloin joulukuun alussa, että emme voi lähteä väittämään ulkopuolisten arvioitsijoidenkaan näkemysten perusteella, että tämä hinta olisi kurssimuutosten perusteella ollut varsinainen alihinta.

Pääministeri L i p p o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisi hyvä saada keskustalta käsikirja siitä, milloin osakkeita pitää myydä ja milloin ostaa. Se olisi varmasti menekkituote, jonka arvo nousisi korkeammalle kuin Nokian osake. Tässä asia on käännetty täysin päälaelleen. On pantu markkinoille loistava suomalainen tuote, joka on Sonerassa tehty johdon ja henkilöstön toimesta. Ei osattu arvioida täysin markkinatilannetta, mutta tämä on ollut suuri menestys, josta valtio on saanut huomattavaa tuloa, ja valtion kansallisomaisuuden arvo on moninkertaistunut tällä tavalla. Minusta tämä vahvistaa uskoa siihen, että kannattaa jatkaa yksityistämistä juuri tällä tavalla tapauskohtaisesti. Tässä on tehty joitakin virheitä menettelytavoissa, mutta minusta tämä pitäisi nähdä positiivisesti sillä tavoin, että tämä on rohkaissut myös yksityisiä suomalaisia sijoittajia olemaan mukana markkinoilla. Me emme tiedä, mikä on tilanne vuoden kuluttua, ed. Aho. Onko teillä käsikirjassa tieto, mikä on Soneran osakkeen hinta silloin? Nyt näyttää varsin positiiviselta.

Ed. A h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei tietenkään voi olla mitään käsikirjaa, mutta täytyy olla valmius reagoida. Kun markkinatilanne muuttuu, niin täytyy olla valmius reagoida molempiin suuntiin, ja tällaista valmiutta ei nyt ollut. En tiedä, mitkä olivat syyt, jotka saivat hallituksen toimimaan tässä asiassa tavalla, joka johti siihen, että selvästi veronmaksajat ovat tässä kärsineet. Sonera ei ole ainoastaan Soneran johdon ja työntekijöiden aikaansaannos, vaan se on myös veronmaksajien, puhelimen käyttäjien aikaansaannos, meidän maksamamme.

Toiseksi pidän kyllä pulmallisena paitsi hinnoittelukysymystä myös sitä, että tällä menolla

valtaosa suomalaisesta teollisuudesta ja yritystoiminnasta on vähitellen pääosin ulkomailta omistettua, ja se ei voi olla Suomen edun mukaista. Odottaisin, että Suomen hallituksella olisi tähänkin kysymykseen jokin kanta, ennen kuin kaikki omistamisen keinot ja mahdollisuudet on menetetty.

P u h e m i e s : Tässä vaiheessa myönnän vastauspuheenvuoron enää ministeri Auralle, minkä jälkeen siirrymme noin 50 hengen puhujalistaan.

Liikenneministeri A u r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Nissilä otti esille yksityishenkilöiden saaman määrän osakemyynnissä. Se määritellään aina etukäteen, toisin kuin osakkeiden muu jako. Silloin kun tuo määrä määriteltiin, se määriteltiin monta kertaa suuremmaksi kuin yksikään muu aikaisempi osakemyynti suomalaisille tavallisille sijoittajille. Se määrä riitti erittäin hyvin aina osakemyynnin aivan muutamaan viimeiseen päivään asti, jolloin tuli todellinen ostoryntäys, koska myynti instituutioille oli loppunut, ja silloin tietenkin tuli moninkertainen ylitys.

Nyt on niin, että ei voida myydä, ei ole yksityisten henkilöiden edun mukaista, että heille myydään valtaosa osakkeista, koska silloin osakkeelle ei tule hyvää kurssikehitystä. Tarvitaan erilaisia omistajia, kansainvälisiä omistajia, kotimaisia omistajia, kotimaisia yksityisiä omistajia. Kun sille saatiin hyvä omistusrakenne, sille saatiin hyvä kurssikehitys. Suurimman hyödyn hyvästä kurssikehityksestä on saanut Suomen valtio eli Suomen kansa.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Minusta on oikeastaan turha käydä pitkää keskustelua siitä, myytiinkö Sonera liian halvalla, tai siitä, millä moraalilla pääjohtaja Vennamo osakekauppojaan teki. Paljon tärkeämpi kysymys on se, kuinka suhtautua näihin uusiin yritysjohdoille tarkoitettuihin kannustimiin ja sitouttamisjärjestelmiin kuten anteihin ja optioihin.

Joutuu vakavasti kysymään, ovatko yritysjohtajat todella sellainen muista poikkeava työntekijäryhmä, jolle palkka, tavallista suurempi sellainen vielä, ei riitä kannustimeksi ja työhön sitouttamiseksi. Optiothan ovat 90-luvulla Yhdysvalloista Eurooppaan ja Suomeen levinnyt yritysjohtajien palkitsemisjärjestelmä. Miten ne ovat toimineet Amerikassa? Ensinnäkin sinne ovat syntyneet kahdet työmarkkinat, joista toisilla, nimenomaan yritysjohtoa koskevilla, työsuorituksella ja siitä saatavalla palkitsemisella ei ole mitään reaalista suhdetta. Normaalin ihmisen elinikäiset ansiot on voitu optiojärjestelyillä tienata hetkessä. USA:ssa tuloerot ovatkin rävähtäneet hallitsemattomiksi.

Toiseksi optioiden tavoitteena on sitouttaa johtajat yritykseen. Lopputuloksena itse asiassa nämä sitoutusjärjestelyt ovat syynä siihen, että johtajien sitoutuminen yritykseen on itse asiassa heikentynyt. Yhdysvalloissa tilanne on se, että johtajat vaihtavat yrityksiä kiihtyvällä tahdilla. Nykyisin työsuhde kestää keskimäärin 2,5 vuotta. Johtajat hakeutuvat yrityksestä toiseen hakien entistä suurempia ja huikeampia etuuksia. Tällaisella työmarkkinoiden rapautumisella ei itse asiassa ole rajaa. Tämä kehitys on pysäytettävä jossain vaiheessa. Poliittisin päätöksin se on tehtävissä muun muassa valtionyhtiöiden osalta Suomessa. Kysynkin:

Eikö hallituksen pitäisi ryhtyä toimiin kieltääkseen optioiden kaltaiset sitouttamis- ja kannustinjärjestelyt valtion yrityksissä?

Ed. U o t i l a : Arvoisa rouva puhemies! Kannustaminen ja sitouttaminen ovat päivän muotitermejä. Työttömiä ja köyhiä pyritään kannustamaan ja sitouttamaan työhön ja aktiivisuuteen leikkaamalla heiltä oikeutta työttömyysturvaan ja toimeentulotukeen. Pörssiyhtiöiden johtajia taas sitoutetaan ja kannustetaan rakentamalla heille miljoonia tuottavia optiojärjestelyjä ja etuoikeuksia osakeanneissa. Köyhiä siis kannustetaan ottamalla heiltä rahaa ja rikkaita antamalla heille lisää rahaa. Tämä ei ole oikeudenmukaista.

Soneran myynnissä suuri vääryys tapahtui silloin, kun liikenneministeriö antoi yhtiön ylimmälle johdolle etuoikeuden saada haluamansa määrän osakkeita, kun taas muun muassa muu henkilöstö joutui tyytymään kymmenesosaan. Johdolle, joka pystyy muita paremmin arvioimaan tulevaa hintakehitystä, annettiin kymmenkertainen etu. On myös muistettava, että vaikka vastuu myyntihinnan määrittelystä olikin liikenneministeriöllä, niin uskon myös Soneran johdon vaikuttaneen hinnan määrittelyyn.

Minusta yrityksen johdon aitoa sitoutumista ja uskoa yrityksen tulevaisuuteen osoittaisi se, että johtajat ostaisivat yhtiöstä osakkeita pörssistä sen jälkeen, kun niille on markkinoilla muodostunut hinta. Ei aitoa sitoutumista tuo sattumanvarainen tai suunniteltu pikamiljoonavoitto, vaan luottamus oman yrityksen kurssikehitykseen pitemmälläkin aikavälillä.

Sonera on jälleen lomauttamassa satoja asennuspuolen työntekijöitään. Yhtiö on suuntautumassa entistä aggressiivisemmin ulkomaille ja keskittymässä kännykkäpuoleen. Samalla se on nähtävästi laiminlyömässä eduskunnankin tahdon mukaisen laajakaistaverkon rakentamisen taajamien ulkopuolelle.

Meidän onkin puhuttava Soneran ja muiden valtion yritysten osalta niiden yhteiskunnallisesta roolista, tehtävistä, työllisyydestä ja siitä, mihin myyntituloja suunnataan. Ennen kuin uusia myyntipäätöksiä tehdään, tarvitaan hengähdystauko ja pelisääntöjen tarkistaminen tiukempaan suuntaan.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Soneran myynnin ajankohta oli todella virheellinen. Hallitus lupaili pitkin syksyä, että se ei tarvitse viime vuodelle velkaa niin paljon kuin budjettiin oli kirjattu. Se oli selkä seinää vasten, se tarvitsi tuloja, ja huonossakin tilanteessa se meni myymään Soneraa.

Kun te päätitte kuitenkin käynnistää Soneran myynnin, te todella hinnoittelitte Soneran väärin. Se, mitä täällä sanoin esimerkiksi marraskuun 4 päivänä, oli todella siihen tapaan, että totesin, että se, mitä Soneran suunnalla tapahtuu, on positiivista. Enkä voinut kuvitella, niin kuin ei Merita Corporate Financekaan, ettei Suomen hallitus olisi kurssikehityksen seurauksena ollut valmis tarkistamaan sitä hintaa, joka lopullisesti osakkeelle vahvistettaisiin. Täällä sekä ministeri Niinistö että, ymmärsin, myös pääministeri ottivat selvän vastuun, kun kertoivat, että he tiesivät tämän asetelman. Jos tällaisen tietoisen vastuun ottaminen todella tapahtui, niin on ollut hyvä, että se on tullut tässä sanotuksi.

Kaiken lisäksi tämä halvalla myynti, todella vielä kertaalleen, tapahtui niin, että väitän, että aivan ylivoimainen valtaosa suomalaisista ei tiennyt, että sen kansallisvarallisuutta myytiin halvalla. Aivan valtaosa suomalaisista ei tiennyt, että yrityksen ylintä johtoa ja muutamia ulkomaisia sijoittajia suosittiin sillä tavalla kuin tehtiin.

Nämä kaikki ratkaisut ovat, eivät Vennamon virheitä, Vennamolla voi olla omat virheensä, vaan hallituksen poliittisia ratkaisuja ja hallitus kantaa näistä vastuun. Tämän vastuun analyysi kuuluu nyt eduskunnalle, joka analyysi alkaa useassakin eri valiokunnassa.

Liikenneministeri Aura (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan käyttää hyvin lyhyen vastauspuheenvuoron, kun ed. Pekkarinen toi esille Merita Corporate Financen. Merita Corporate Financen kanta oli, että asetettua hintahaarukan ylärajaa 45:tä markkaa ei ylitetä.

Ed. Kemppainen: Rouva puhemies! Sonera-tapahtumaketjun kehitys ei ole kyllä ollenkaan looginen. Vielä vuodenvaihteeseen asti tätä kehuttiin jopa maailman parhaaksi osakeanniksi. Tässäkin keskustelussa pääministeri totesi, että on saatu hieno suomalainen tuote markkinoille. Sitä pitää ihmetellä, miten päävastuussa tästä tuotteesta oleva pääjohtaja Vennamo saa potkut, jos hän on saanut tällaisen tuotteen aikaan ja markkinoille.

Hallitus on käyttäytynyt ylimielisesti näissä asioissa koko kautensa ajan kahdessa kysymyksessä. On ollut kovastikin julkista kritiikkiä optiojärjestelyistä ja on asetettu kyseenalaiseksi valtionyhtiöiden osakkeiden yksityisille myymisen periaatteet, mutta hallitus ei ole ollut valmis tuomaan asioita yhteisesti tänne arvioitavaksi ja päätettäväksi. Nyt, kun tilanne on johtanut tähän, on paniikkitilanteessa tehty ratkaisu, että nyt viimeisille kuukausille, jolloin varmaan ei enää yhtään yksityistetä, oltaisiin tekemässä pelisäännöt.

Kyllähän suurin virhe on ollut myyntiajankohdan valinta. Epäilemättä suurin syy myynnin käynnistämiseen on ollut sama, joka johti myös potkuihin ja irtisanomiseen, eli vaalipaniikki ja vaalien lähestyminen. (Ed. Sasi: Keskustan vaalipaniikki!) — Keskustalla ei ole ollut vaalipaniikkia, mutta hallitus ... (Naurua. — Ed. Zyskowicz: Teillähän on työreformi!) pyrki käynnistämällä osakemyynnin tähän aikaan peittämään valtiontalouden vajetta, jotta sitä ei olisi tarvinnut velalla lainoittaa, ja se teki sen näin nopeasti. Sen takia se joutui valitsemaan tämän ajankohdan huolimatta siitä, että ajankohtaa meidän taholtamme arvosteltiin. (Ed. Zyskowicz: Jälkikäteen!) — Myös silloin, kun tämä käynnistettiin. (Ed. Zyskowicz: Missäs ne dokumentit ovat?)

Kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Puutun vain optiokysymykseen. On todella niin, että perinteisessä optiojärjestelmässä ei ole oikeastaan mitään erityistä kiittämistä. Senpä vuoksi tämän hallituksen aikana on luovuttu siitä järjestelmästä, joka todella ministeri Kääriäisen aikana päätettiin ja ohjastettiin valtionyhtiöille. Nyt päätökset tarkoittavat sitä, että johdon palkitseminen on osa koko henkilöstöä koskevaa palkit-

semisjärjestelmää. Optioitten osalta on siirrytty toimialakohtaiseen vertailuun, joka tarkoittaa sitä, että ansiotonta arvoa ei synny, vaan pitää pärjätä kovassa kansainvälisessä kilpailussa kovimpien toimialan kilpailijoiden kanssa.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta, mukaan lukien puheenjohtaja Pekkarinen, ja eduskunta ovat yksimielisesti pitäneet välttämättömänä muun muassa valtiontaloudellisista, eri hankkeiden rahoituksesta johtuvista syistä Soneran hallittua myyntiä. Samoin yksimielisesti on valtiovarainvaliokunta merkinnyt myynnistä saadut 8 miljardia markkaa talousarvioon.

Osakkeiden myynnin ajankohdasta ja hintamäärittelystä voidaan tietysti spekuloida loputtomiin. Alhaiseksi jäänyt merkintähinta aikaansai toki sen, että selkeänä epäkohtana ilmeni organisaatioita ja henkilöitä villinnyt rahanhimo. Tämä muistutti jo sukulaisten suosimista ja kansallisvarallisuuden jakamista itänaapurin tyyliinkin. Ei voi olla niin, että kohtuullisen korvauksen yhteisestä omaisuutemme hoidosta saaneille johtajille sitouttamisen nimessä järjestettiin tällaisia lottopotteja.

Asiaa selvitettäessä eduskunnassa on nyt myös selvitettävä liikenneministeriön virkamiesten sekä ennen kaikkea Soneran hallintoneuvoston puheenjohtajan toiminta ja vastuunkanto. Talousvaliokunnan odotan perusteellisesti selvittävän asian tätäkin puolta.

Osakekauppajärjestelyt ja valtion omaisuuden realisointi on mielestäni perusteltua keskittää pääministerin esittämällä tavalla valtiovarainministeriöön säilyttäen operatiivinen johto kauppa- ja teollisuusministeriössä tai toimialaan liittyvässä ministeriössä. Mutta koko hallituksen tulee myös selkeämmin asettaa valtion omistajuuteen ja kansalliseen strategiaan liittyvät linjaukset muun muassa alueelliseen kehitykseen ja työllisyyteen liittyvien päämäärien suhteen.

Yritysten omistuksen kansainvälistyessä ei voida pelkästään käsi lipassa seurata sinivalkoisen omaisuutemme valumista ulkomaisille omistajille. Pelkkä myyminen ei osoita riittävää valtion omistajuuden taitamista. Tarvitaan myös panostuksia ja näkemyksiä uuden kansallisvarallisuuden luomiseen tuleville sukupolville.

Ed. H u o t a r i : Arvoisa puhemies! Liikenneministeri Aura mainitsi puheessaan johdon sitouttamisen osakeannin kautta. Ylimmälle johdolle Sonerassa annettiin vapaus ostaa osakkeita lähes mielin määrin. Sen sijaan muulle henkilöstölle tarjottiin ostettavaksi noin 3 500 osaketta, mutta koska anti oli suosittu ja siksi ylimerkitty, henkilöstö ei saanut sitouttaa itseään yhtiön menestykseen kuin noin 600 osakkeen ostolla. Samaan aikaan liikenneministeri antoi kuitenkin johtaja Vennamolle oikeuden myös sijoitusyhtiönsä kautta hankkia edullisia osakkeita. En yhtään ihmettele henkilöstön ja kansalaisten kummastelua.

Henkilöstön sitouttamista yhtiöön ei ole lisännyt myöskään tieto noin 160 työntekijän lomautuksista. Tällä viikolla lomautuslaput jaetaan. Ahneimmat osakkeita ostaneet ja sitoutetut johtajat myivät osakkeensa lähes heti.

Miksi osakeantia ei toteutettu siten, että Soneran asiakkaat olisivat päässeet osakkaiksi? Näinhän teki eräs vakuutusyhtiö muuttuessaan osakeyhtiöksi.

Valtionyhtiöiden yksityistämiskysymyksessä on nyt pidettävä aikalisä. On arvioitava tähänastisen yksityistämisen tulokset ja merkitys. Markkinauskovaiset ovat saaneet liian pitkään toteuttaa yksityistämispolitiikkaansa hinnalla millä hyvänsä ja myös niillä aloilla, joilla on merkitystä kansalaisten hyvinvoinnin kannalta. Esimerkiksi Sonera vastaa tietotekniikan perusverkkojen rakentamisesta maassamme. Toteutuuko Suomi tietoyhteiskunnaksi -tavoite tasavertaisesti, mikäli perusverkon rakentaminen uhrataan markkinatalouden alttarille?

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ensinnäkin totean sen, että sen paremmin ministeri Auran kuin muidenkaan ministerien selvityksissä ei ole tullut mitään uutta asian kehityksestä eli siitä mustavalkoisesta totuudesta, että Soneran osakkeet myytiin polkuhintaan Merrill Lynchin ehkä omaksi, ehkä ulkomaisten sijoittajien hyväksi tekemällä hintasuosituksella. Soneran hinta oli ainakin 20 markkaa alakantissa, mikä merkitsee 2,5 miljardin markan tappiota valtiolle. Tämä on hyvin realistinen ja alakantissa oleva arvio. (Ed. Zyskowicz: Kai te kerroitte sen silloin!)

Kun Pekka Vennamo sitten näki, totta kai hän tiesi, että nyt hänen johtamansa firma myydään alakanttiin, polkuhintaan, hänet valtasi tietysti ahneus ja hän osti kaikella rahalla, mitä oli saatavissa, laillisesti, sillä tavalla kuin hänelle oli oikeus annettu. (Ed. Gustafsson: Mikä oli johtajan vastuu?) Hän ei tehnyt mitään väärää tai laitonta siinä, että hän osti. Se vain osoitti sen, että hänenkin mielestään oltiin polkuhinnoissa. Se oli todis-

te siitä. Mutta ei Pekka Vennamo tehnyt mitään väärää, mutta hänet erotettiin. Minä en ymmärrä, miksi hänet erotettiin.

Liikenneministeri Aura puolusteli Pekka Vennamoa niin kauan, kunnes huomasi, että pääjohtajan vaimokin oli sitoutunut tähän yhtiöön, joka tietenkin on luulenkki, kun pääjohtajan vaimokin sitoutuu, noin sitoutumisen kannalta, niin hän repi pelihousunsa, ministeri Aura, ja erosi. En minä ymmärrä sitäkään, minkä vuoksi te erositte tässä tapauksessa, jos Pekka Vennamo oli oman vaimonsa tähän asiaan sekoittanut.

Minä näen asian näin: tässä on peiteoperaatio, jossa Pekka Vennamon ja hänen perheensä päälle on vedetty pahamaineisen rikollisen viitta. Taas ministeri Auran ja hallituksen päälle on vedetty marttyyrin viitta. Tämä on tietynlainen harhautusoperaatio, jossa halutaan kiinnittää mieli pois todellisesta asiasta, toisin sanoen siitä valtavasta tappiosta, joka yhteiskunnalle on tullut, ja kohdistaa se Pekka Vennamon miljoonaan tai kahteen, jotka ovat kuin hyttysen uloste Itämeressä siihen verrattuna, mitä yhteiskunta sai tässä takkiinsa.

Rouva puhemies! Minä totean sen, niin kuin ed. Tennilä täällä totesi: tämä asia on perusteellisesti selvitettävä, kenen taskuihin menivät yhteiskunnan rahat, ja tämän rinnalla Pekka Vennamon saannot ovat pieniä.

Ed. M. Pohjola: Arvoisa puhemies! On oikein, että liikenneministeri Matti Aura eroaa tehtyään vakavan virhearvion asiassa, joka kansalaisten kannalta on sekä periaatteellisesti että taloudellisesti merkityksellinen. Tämä poliittinen menettely olisi tullut omaksua viimeistään silloin, kun Suomesta tuli Euroopan unionin jäsen.

Mielestäni liikenneministerin ei kuitenkaan olisi tarvinnut erota sen johdosta, että hän oli tehnyt väärän arvion pääjohtaja Vennamosta. Sitä vastoin eroon oli painavia syitä sen vuoksi, että Soneran osakeanti toteutettiin kansalaisten yhdenvertaisuutta loukkaavalla tavalla, jossa valtion virkamiehet järjestelivät valtionyhtiön johtajille huomattavia taloudellisia etuisuuksia. Suomen hallitusmuodon kansalaisille takaama yhdenvertaisuus edellyttää, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan.

Yhdenvertaisuudesta poikkeamisen perusteeksi tarjottiin johdon sitouttamista. Tämä ahneutta ja eriarvoisuutta korostava peruste ei ole hyväksyttävissä. Eikö pääjohtajan palkka jo sellaisenaan ole riittävän sitouttava? Ovatko valtionyhtiö Soneran johtajat lähtökohtaisesti vähemmän sitoutuneet kuin valtionyhtiö Fortumin johtajat?

Entä miten sitouttamista voi perustella myös pääjohtaja Vennamon omistamalle sijoitusosakeyhtiölle myönnetyllä erivapaudella merkitä kaikki varatut osakkeet? Juridisestihan ei ole enää kyse pääjohtaja Vennamosta, vaan itsenäisestä oikeushenkilöstä, osakeyhtiöstä, olkoonkin, että Vennamo lähes sataprosenttisesti sen omisti. Aikooko liikenneministeri sitouttaa myös sijoitusosakeyhtiön? Missä on tämä päätös?

Arvoisa puhemies! Se, mikä ei ole oikeus ja kohtuus, ei saata olla lakikaan. Perustuslaki piirtää selkeät oikeuden ja kohtuuden rajat, joiden mukaan olisi tullut toimia. Ei riitä, että valtion toimenpiteet ovat lain mukaisia. Niiden on myös näytettävä lain mukaisilta.

Tämän jälkeen tulee olla selvää, että valtionyhtiöiden osakeannit keskitetään yhden ministeriön tai valtioneuvoston kanslian alaisuuteen.

Liikenneministeri Aura (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle ja miksei myös ed. M. Pohjolalle haluan pääjohtaja Vennamon erottamispäätöksestä todeta sen, minkä viikko sitten maanantaina totesin. Syy siihen oli, että hän ei ollut antanut pääomistajalle eli valtiolle ja sen edustajalle liikenneministeriölle oikeata tietoa siitä, että hän oli myynyt omistamia osakkeitaan jo hyvin aikaisessa vaiheessa. Myöskään silloin, kun olin sanonut hänelle, että kai hän ymmärtää, että ei voi näitä osakkeita myydä, hän ei ilmoittanut, että hän oli ne jo myynyt. Sen lisäksi hän kirjoitti lehdistötiedotteen, jossa tarkoin valituin sanakääntein jätettiin sen lehdistötiedotteen lukijat ja siinä mielessä myös pääomistaja väärään käsitykseen siitä, mikä on Vennamon oma osakkeenomistus. Tämä oli syy siihen luottamuspulaan, joka johti siihen, että Sonera Oy:n hallitus päätti erottaa pääjohtaja Vennamon.

Muissa suhteissa pääjohtaja Vennamo on toiminut täysin oikein omistajan tahdon mukaisesti ja hän on ollut hyvä pääjohtaja Sonera Oy:ssä.

Ed. Saarnio: Rouva puhemies! Kuten keskustelussa on käynyt selväksi, Soneran yksityistämisen yhteydessä tapahtunut johtajien yksipuolinen suosiminen osakeannissa ja ennen muuta heidän omistustietojensa piilottaminen on nostanut julkisuudessa aivan aiheellisesti hälyä.

Puuttumatta tässä tilanteessa sen paremmin Soneran osakkeen merkintähintaan kuin entisen pääjohtajan Vennamon sinänsä tuomittavaan osakekeinotteluun, on todettava, että väitteet siitä, että valtio olisi tässä prosessissa jotain voittanut, ovat kyllä silkkaa potaskaa. Ei Soneran arvo siinä mitenkään muuttunut, että siitä osa myytiin yksityisille. Soneran todellinen arvo oli vain aikaisemmin rutkasti aliarvioitu.

Ministeri Auran sinänsä kunnialliselle erolle on annettu varsin vaatimaton selitys. Pääjohtaja Vennamon ja hänen yhtiönsä osakekaupoista ei ministeri Auran pitäisi ottaa yksin syytä niskoilleen, mutta sen sijaan osakkeen hinnoittelussa tapahtuneesta arviointivirheestä voisi ministeri Auran lisäksi kantaa vastuuta moni muukin ministeri ja itse asiassa koko hallitus, joka antaa yksityistämisen tapahtua vain yhden ministeriön vastuulla.

Kaiken kaikkiaan Soneran yksityistämisprosessin valossa eduskunnan tulisi arvioida uudelleen se, jatketaanko valtionyhtiöiden yksityistämistä ylipäätäänkään ja jos jatketaan, millä ehdoilla. On välttämätöntä, että valtionyhtiöiden yksityistämisen pelisäännöt määritellään uudelleen. Ikävää on se, että pelisääntöjen tarkistus tapahtuu niin sanotusti kantapään kautta.

Tähän päivään asti yksityistäminen on näyttänyt olevan eräille poliittisille voimille ideologinen itsetarkoitus, eräänlainen markkinatalouden taivas tai vähintäänkin eldorado. Tästä syystä yksityistämisen sivuvaikutuksetkin näyttävät ja täyttävät vapaan saalistuksen tunnusmerkistön.

Jos yksityistämistä vielä kaikesta huolimatta jatketaan, pitäisi mielestäni olla itsestäänselvää, että myyntituloista suuri osa käytetään maamme elinkeinorakenteen monipuolistamiseen ja työllisyyden parantamiseen. Tähän valtionyhtiöiden rakentaminenkin on aikoinaan perustunut.

Ed. K a u t t o : Arvoisa puhemies! Minusta tämän keskustelun aikana on tullut selvästi esille, että kun päätös osakeannista ja annin hinnasta tehtiin, niin kaikki vakavasti otettavat asiantuntijat pitivät hintaa silloin oikeana. Ei edes keskustan valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja Pekkarinen eivätkä muutkaan keskustalaiset, jotka ovat Soneran hallintoneuvostossa tai hallinnossa, asettaneet tätä kyseenalaiseksi, ei edes hallintoneuvoston puheenjohtaja ed. Saari. Onkin syytä kysyä, mistä tämä jälkiviisaus. Perustellusti voidaan myös väittää, että siihen ei voi suhtautua asiallisesti varsinkin, kun tämän keskustelun aikana on tullut esille, että johtajien osakeannin isäksi on todettu edellinen kauppa- ja teollisuusministeri, ed. Kääriäinen.

On myös muistettava, että myyntihinnan aikoihin keskustan näkemys Suomen ja maailmantalouden tilanteesta oli varsin synkkä. Mikäli keskustan ennakoima taloudellinen tilanne olisi tähän mennessä toteutunut tai olisi lähitulevaisuudessa toteutumassa, niin ei osakekurssienkaan kehitys olisi muodostunut sellaiseksi kuin se on nyt. Näin ollen voikin vakavasti kysyä keskustan talouspoliittisen linjauksen perään. Onko puolue nyt muuttanut kritiikin myötä näkemystään Suomen lähiaikojen talouskehityksestä, vai onko tämäkin pelkkää vaalipopulismia?

Osakeantia voidaan yleisesti pitää onnistuneena, kun valtion omaisuus on siinä sivussa kaksinkertaistunut. Sen sijaan yhtiön johdon menettely ei kaikilta osin sovittujen pelisääntöjen mukainen ole, varsinkaan se, että omaisuutta on siirretty toiselle yhtiölle. Siinä mielessä varmasti pelisääntöjen tarkistaminen on tarpeen varsinkin, kun selvästi epäillään myös bulvaaniyhtiöiden käyttöä.

Ed. K ä ä r i ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näihin optioväitteisiin, joita tulee solkenaan ed. Zyskowiczin aloittamana, sanon lyhyesti, että aikoinaanhan tehtiin päätös siitä, että valtionyhtiöitten johtoa tullaan käsittelemään tilanteen muutoksen takia samalla tavoin kuin yksityiselläkin puolella on asioitten laita. Mutta olennaista on se, että tämän päätöksen jälkeen Ahon hallitus päätti kiristää olennaisella tavalla optioetujen verotusta, siis tehdä sen samalla tasolla kuin on tuloverotuksenkin veroaste. Se on edellisen hallituksen tekemä päätös.

Minusta on tärkeä asia, että koko henkilökunta pääsee kannustinsysteemien piiriin, ja on hyvä, jos tämän hallituksen puitteissa on tämmöinen valmistelu meneillään, että tämäkin asia tulee vähitellen kuntoon.

Ed. P e l t o m o : Arvoisa puhemies! Vauhtisokeus on paha juttu, kun se yllättää. Yleensä se johtaa äkkipysähdykseen. Näin kävi myös valtionyhtiöiden yksityistämisen kohdalla. Yksityistettiin vinhaa vauhtia. Edellisen hallituksen jäljiltä pelisäännöissä ja menettelytavoissa oli kuitenkin puutteita. Röyhkeys, ahneus ja oman edun tavoittelu nostivat päätään Sonerassa. Pääjohtaja Vennamon osakejärjestelyissä saama erikoiskohtelu loukkaa syvästi kansalaisten oikeudentuntoa ja yhdenvertaisuutta. Pääjohtaja kuit-

tasi kaikki varaamansa osakkeet myös sijoitusyhtiönsä kautta. Tavalliset sijoittajat saivat vain osan haluamistaan osakkeista. Tälle menettelylle oli liikenneministeriön ja sitä kautta ministerin hyväksyntä. Tuomiot tulivat: pääjohtajalle kenkää ja liikenneministeri kantoi poliittisen vastuun jättämällä ministerintehtävät.

Soneran pääomistaja on Suomen valtio, eikä ole yhdentekevää, miten yhteistä omaisuutta hoidetaan. Soneran osakejärjestelyt ja siihen liittyvät epäselvyydet antoivat aiheen ainakin hetkeksi pysähtyä miettimään päättäjien ja virkamiesten tekemisiä ja tekemättä jättämisiä.

Olivatko muut ministerit tietoisia pääjohtaja Vennamon erityiskohtelusta muihin sijoittajiin nähden? Mitä hallitus aikoo tehdä, jotta jatkossa valtionyhtiöiden osakemyynnissä turvataan sijoittajille yhdenvertainen kohtelu? Olisiko valtionyhtiöiden ohjaus paremmin hoidettavissa, jos valtionyhtiöt keskitetään yhden ministeriön alaisuuteen? Erityisesti huonoina aikoina poliittisella ohjauksella on merkitystä myös työpaikkojen säilymisen kannalta. Muistissani on erityisesti Engelin yksityistäminen, jonka seurauksena valtio eli veronmaksajat tuomittiin maksamaan korvauksia kymmeniä miljoonia laittomista toimenpiteistä.

Soneran hallinnon ylintä omistajavaltaa käyttää hallintoneuvosto. Miksi hallintoneuvosto ja erityisesti sen puheenjohtaja eivät puuttuneet aiemmin tilanteeseen? Jos poliittisella hallintoneuvostolla ei ole muuta kuin teoriassa valtaa, niin mihin sitä tarvitaan?

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Nyt lienee paikallaan todeta, että valtionyhtiöpolitiikkaa ja sen osana muun muassa yksityistäminen ja omistusjärjestelyt on tehty perusteellisen harkinnan pohjalta. Siinä ovat pelisäännöt olleet olemassa. Kyseessä on pitkä linja jo Ahon hallituksen ajalta. Tulokset ovat olleet erinomaisia. KTM:n sektorilla on tehty kuusi toimialajärjestelyä, ei siis myyntiä, ja viisi myyntiä. Yritykset ovat saaneet pääomaansa vahvistusta. Niitten omavaraisuus tällä hetkellä kestää minkä tahansa kansainvälisen kilpailun. Niillä pyyhkii hyvin, ja ne kykenevät työllistämään paremmin kuin koskaan aikaisemmin. Tämä on pitkä linja. Ahon hallituksen aikana painotettiin kyllä enemmän sitä, että ulkomaista pääomaa tulisi Suomeen. Tällä hetkellä siihen ei ole sellaista tarvetta.

Tulojen käyttö on myöskin hyvin perusteellisesti harkittu. Siitä on ohjelmallinen paperi olemassa hallituksella. Perusasia siinä on se, että vahvistetaan valtion taloutta ja luodaan tilaa poliittiselle päätöksenteolle tässä salissa, ja sen mukaan voidaan tulevaisuuden panokset asettaa.

Ed. R. K o r h o n e n: Arvoisa puhemies! Lähtökohtaisesti Soneran yksityistäminen meni asiantuntijoiden mielestä kaikkien taiteen sääntöjen mukaan. Osakkeiden myyntihinta selvitettiin usean asiantuntijatahon toimesta sangen laajasti ottaen huomioon selvitysajankohdan pörssinäkymät. Soneran osakkeen myyntihinta asetettiin selvityksellä saadun hintahaitarin yläpäähän. Soneran hinnoittelussa toimittiin siten niin hyvin kuin se vallitsevassa tilanteessa suinkin oli mahdollista. Ministeri Matti Auralla oli siis täysi syy luottaa alansa osaavien ammattilaisten näkemykseen osakkeen oikeasta hinnasta.

Soneran kysyntä ylitti kuitenkin kaikki odotukset. Osakkeen hinta lähti vaikuttavaan nousuun. Teoriassa olisi kuitenkin voinut olla täysin mahdollista, että Soneran hinta siinä pörssinäkymässä ja niitten keskustapuolueen ennusteiden mukaan olisikin alkanut laskea ja olisikin asettunut alun perin arvioidun hintahaitarin alapuolelle. Tällaisessa tapauksessa kukaan ei olisi tullut moittineeksi yksityistämistä vaan osakkeenomistajille olisi todettu lakonisesti, että mitäs maksoitte niin paljon.

Jos kuitenkin olisi näytettävissä, että asiantuntijoina kuullut pankki- ja sijoitustahot olisivat tahallaan tai tietoisesti johtaneet valtiota harhaan oman edun tavoittelunsa vuoksi, olisi heidät saatettava toki edesvastuuseen. Kaikkihan voisi teoriassa olla mahdollista pienessä maassa ja kapeilla markkinoilla, ainakin lehtijuttujen mukaan. Näytön paikka vain on melkomoinen.

Ministeri Matti Aura uskoi ja luotti Soneran johtoon ja oli valmis puolustamaan Vennamon osakkeenomistusta. Kun ministeri Aura huomasi, ettei Vennamo ollut hänen luottamuksensa arvoinen, Aura ei epäröinyt toimia: Vennamo sai lähteä johtajan paikalta. Samalla ministeri Aura kantoi vastuun omasta virhearviostaan.

Ed. P u l l i a i n e n: Arvoisa puhemies! Tapahtunut on tapahtunut ja sillä siisti. Hallitus on tehnyt johtopäätökset siitä, mihin valtionhallinnollisesti tämän tilanteen johdosta pitäisi jatkoa ajatellen ryhtyä.

Keskustelussa käytetyt puheenvuorot ovat osoittaneet, että tässä näyttää selvästi olevan kansallinen kokoomus ratkaisun takana ja muut

mukana enemmän tai vähemmän sitä arvostellen, arvioiden. Tietysti on sillä tavalla, että 21.3. pelin lopullinen ratkaisu tulee silloin, kun kansa uurnilla ratkaisee asian.

Minun lyhyen puheenvuoroni kärki on kuitenkin siinä, että minä ole ymmärtänyt koko tässä prosessissa yhtä asiaa, ja se on konsulttien käyttäminen. Minä en voi ymmärtää, että samat konsultit ehdottavat sitouttamista yhtiöön sillä tavalla kuin nyt on esitetty, ja täsmälleen samat konsultit lähettävät head hunterit liikkeelle, että ne toimitusjohtajat houkutellaan toiseen firmaan. Tämähän johtaa ainoastaan siihen, mitä ed. Kiljunen totesi, että kupataan yhtiöitä sen kun keritään sekä yksityisellä että valtion puolella ja joka puolella. (Sos.dem. ryhmästä: Se on kansainvälistä rosvousta!) — Se on kansainvälinen rosvoustapa, varmasti juuri näin!

Arvoisa puhemies, ihan lyhyesti vielä yksi asia. Semmoinen tietoisku, johon ministeri Aura ehkä pystyy vastaamaan: Miksi liikenneministeriö ei tehnyt päätöstä, siis huom! päätöstä, pääjohtaja Vennamon yhtiölle myönnettävästä erityiskohtelusta osakkeiden myynnistä, kun siitä oli olemassa ministeriössä muistio, mutta mitään konkreettista päätöstä ei tehty?

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt tämä keskustelu on todella mennyt siihen myös, millä tavalla ministeri Auran rooli yksityistämisen yhteydessä on aiemmin näyttäytynyt. Hän on aina vastannut viime vuoden aikana esimerkiksi ed. Tennilälle, että tämä on kansainvälinen tapa taikka että näin toimii vapaa markkinatalous. Mitään tarkempia vastauksia emme ole aiemmin saaneet. Tässä mielessä minä nostan hattua ed. Tennilälle myös hänen ryhmäpuheenvuorostansa. Hän siinä edusti sellaista vanhakantaista vasemmistolaista ajattelua, jota ainakin itse toivoisin enemmän olevan vielä meidänkin keskuudessamme.

Tähän yhteyteen vielä toinen huomio. Se on se, että jollakin tavalla poliittisesti tämän kaiken yllä liehuu nyt kokoomuksen ja vennamolaisuuden liitto. Sitä voisi sanoa Sonera-vaaliliitoksi, niin kuin Kuopion vaalipiirissä ovatkin kokoomus ja perussuomalaiset liitossa. Nyt täältä vain puuttuu ed. Vistbacka antamasta tälle selityksen.

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Mielestäni keskustelu osoittaa sen, että oppositiolla ei ole mitään sellaista vaaleja silmällä pitäen, jossa voisi keskittyä olennaiseen, vaan keskitytään kaikkeen epäolennaiseen. Teillä ei ole todellista vaihtoehtoa vaaleja varten.

Mitä tulee arvostuskysymykseen, kysyn vain teiltä, kaikki viisaat, kuka teistä osasi ennen Soneran pörssiin menoa arvioida, että Sonera on arvokkaampi kuin koko Suomen metsäteollisuus, UPM Kymmene, StoraEnso ja Metsä-Serla yhteensä. Ei varmasti kukaan! Jos joku täällä salissa olisi niin väittänyt, häntä olisi pidetty varmasti taloustaitamattomana.

Mitä tulee sitten teihin, suuret viisaat tällä hetkellä, pitäisikö nyt pian edelleen myydä Soneran osakkeita? Mikä on tuleva kurssikehitys? Nouseeko kurssi vai eikö? Kun te olette niin viisaita, kertokaa nyt, pitääkö valtion hyödyntää nykyinen kurssitilanne, ja voitteko antaa varmuuden siitä, että kurssi ei jatkossa tule laskemaan.

Mitä tulee henkilöstöön, haluan todeta sen, että on aivan oikein, että koko henkilöstöä sitoutetaan yhtiöön. Näinhän tässäkin tapauksessa tehtiin henkilöstöannin myötä. Anti olisi voinut olla selvästi suurempi. On aivan oikein, että myös johtoa sitoutetaan, mutta pidän paljon parempana, että johto itse ostaa osakkeita, sijoittaa omia rahojaan siihen, kuin optioita, joita ed. Kääriäinen on tuonut valtionyhtiöihin, minkä hän itse myönsi, mutta aivan oikein hän totesi myös sen, että verotusta silloin korjattiin, mikä oli aivan oikea toimenpide, koska optioissa ei ole mitään omaa rahaa käytettävissä ja silloin itse ei riittävästi mielestäni sitoudu yhtiöön. Rahan sijoittaminen yhtiöön on aivan oikein.

Mitä tulee ed. Tennilän väitteeseen siitä, että valtion rahaa hävitetään, se että valtionyhtiöitä yksityistetään, osoittaa selvästi, että niiden arvo nousee. 8 miljardia markkaa saatiin 20 prosentista Soneraa. Pelkästään sen korkotuotto on 400 miljoonaa markkaa vuodessa, joka on enemmän kuin koko varallisuusveron tuotto, eli yksityistäminen tässä yhteydessä kannattaa, ja se on eräs tapa saada meidän taloutemme tasapainoon.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Sasille totean hyvin suoraan, että on aika erikoiset mittarit, jos te panette Soneran arvokkaammaksi kuin Suomen metsäteollisuus. Miettikää nyt vähän substansseja kuitenkin!

Sitten kysymykseen, miten ylipäätään pitää suhtautua hintoihin. Tässähän on kuitenkin käymässä sitten loppujen lopuksi niin, että valtio menettää erittäin hyvätuottoisen yhtiön, jos Sonera kokonaan myydään. Se on tuonut valtion

kassaan miljardeja markkoja. Sitten itse asiassa on vielä niin, että Sonera ei hyödy yhtään näistä rahoista. Se on omilla tulorahoillaan pystynyt kaikki nämä investoinnit hoitamaan. Nyt, kun sitä kupataan valtion kassaan, Soneran asemahan käytännössä tulee heikkenemään.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vertasin vain tämänhetkisiä pörssikursseja. Nykyisillä pörssikursseilla Sonera on arvokkaampi kuin koko Suomen metsäteollisuus pörssissä. Ei tarvitse kuin laskea yhteen. Mielestäni tämä osoittaa sen, että ed. Tenniläkään itse ei usko näitä lukuja eikä usko sitä, kuinka hyvän tuoton valtio on saanut yksityistämisen myötä Sonerasta.

Haluan korostaa sitä, että tietysti valtio asettaa tuottovaatimuksensa yhtiön arvon mukaisesti. Jos yhtiö ei ole pörssissä vaan valtion omistuksessa, sen tuottovaatimus on huomattavasti alhaisempi kuin se tuottovaatimus, joka nyt Soneralle tullaan asettamaan, kun se on itse pörssissä ja sen arvo on 70 miljardia markkaa.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Kiitän ensinnäkin tästä vastauspuheenvuorosta. (Naurua)

Arvoisa puhemies! Kiinnitän huomiota hinnan määrittelyyn ja esitän oikeastaan kysymykseni ministeri Auralle tähän liittyen. Kun Lontoon niin sanotussa harmassa pörssissä kahta kolmea päivää ennen lopullista hinnan määrittelyä Soneraa myytiin 62—63 markan hintaan, eikö, ministeri Aura, tämä osoita sitä, että loppujen lopuksi Soneran hinta, kun se oli 45 markkaa, tuli liian alhaiseksi määritellyksi, koska markkinat olivat jo arvostaneet Soneran muualla tähän 62—63 markan hintaan? Ministeri Aura, kun te varmasti tiesitte tämän asian, mikä oli se perimmäinen syy, minkä takia te olitte puoltamassa 45 markan hintaa?

Liikenneministeri A u r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nythän me keskustelemme siitä, olisiko nostettu yli asetetun hintahaarukan eli 45 markan. Olen sitä keskustelua täällä jo aikaisemmin käynyt. Niin kuin sanottu, kansainvälinen pääjärjestelijä Merrill Lynch, mikä on täällä moneen kertaan sanottu, ehdotti 3 markan korotusta, ei suinkaan minnekään 60 markkaan. Kotimainen pääjärjestelijä, jota nimeä käytin puheenvuorossani, joka pitää sisällään sanan Merita Corporate Finance, ei suositellut sitä vaan suositteli tästä kiinni pitämistä.

Niin kuin silloin sanoin, meidän näkökulmastamme oli tärkeätä luoda hyvä pörssimaine Soneralle, ei pettää niitä 80 000:ta suomalaista, jotka olivat sitoutuneet ostamaan, tarjoutuneet ostamaan näitä osakkeita luottaen siihen hintahaarukkaan, jonka hallitus oli asettanut. Näin lähdimme siitä, että jos lähdemme ylittämään sen ja olemme ahneita, luomme huonon pörssimaineen Soneralle ja sitä kautta sille huonon kurssikehityksen. Me pyrimme hyvään kurssikehitykseen ja olemme saaneet sen hyvän kurssikehityksen. Niin kuin aikaisemminkin sanoin, siitä suurin hyötyjä on Suomen valtio, joka edelleen omistaa 78 prosenttia Sonerasta.

Ed. A h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Elon puheenvuoron jälkeen, joka oli ensimmäinen vasemmalta tullut järkevänoloinen puheenvuoro keskustelussa. On toki tullut muitakin, mutta sanotaan yksi monista tärkeistä puheenvuoroista. (Ed. Zyskowicz: Näin nopeasti muuttuu keskustan linja!)

Haluaisin kuitenkin sanoa sen, että olen ihmetellyt muita vasemman suunnan puheita siitä, että nyt on moralisoitu Pekka Vennamon saamia suuria rahoja ja pidetty moraalittomana, että anti toteutettiin tällaisella tavalla, kun samaan aikaan kansainväliset suursijoittajat pistivät taskuunsa samassa suhteessa rahaa ja huomattavasti suurempia rahasummia kuin konsanaan yrityksen johto. Jos on moraalitonta, että Vennamo saa tällaista rahaa, miten voi olla moraalisesti oikein se, että kansainväliset suursijoittajat tekevät tällaisia tilejä?

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Olennaista on, että vuosikymmenien aikana työllä ja hielläkin kerätty suomalainen kansallisvarallisuus on nyt tämän sukupolven aikana siirtymässä ennennäkemättömällä vauhdilla ja kiireellä yksityisille ja vieläpä ulkomaisille suursijoittajille, joilla on tavoitteena tosiasiassa vain voittojen mahdollisimman suuri määrä, ja sitä kautta tulevat myös saneeraukset helposti eteen.

Presidentti Kekkosen johtavina periaatteina olivat koko maan asuttuna pitäminen, maatalouden omavaraisuus, perusturva, koulutuksellinen tasa-arvo, kattava yliopistoverkko ja myös yhtenä tärkeimmistä valtionyhtiöiden perustaminen ja kehittäminen tarjoamaan työtä ja palveluja kaikkialla maassa. Nyt Lipposen vasemmistovetoinen oikeistohallitus tuhoaa tätä perintöä ta-

vattoman suurella vauhdilla. Se on hämmästyttävää, ja sanoisin, että häpeällistä.

Olennaista on myös se, että Soneran osakkeiden myynti tapahtui alihintaan. Siitä emme tänä päivänä pääse mihinkään. Hallitus käytti asiantuntijoita, jotka ilmeisesti eivät olleet todellisia asiantuntijoita, tai sitten syynä on se, mihin on ed. Hassi muun muassa viitannut, että on ollut tarkoituksellista tämä menettely. Jos näin on, eduskunnan on syytä asettaa tarkastusvaliokunta tutkimaan asia perusteellisesti, että tällaiset arvelut häivytetään tai selvitetään.

Hallituksen olisi mielestäni tullut asettaa haarukan yläraja ylemmäksi. Miksi sitä ei tehty? Olisihan voitu myydä sitten alemmalla hinnalla, jos olisi ollut kysyntä niin heikkoa, että se olisi näin edellyttänyt. Ehkä tähän on viisas vastaus, mutta tätä en ymmärrä, miksi yläraja piti panna niin alas, että se nyt on häpeällisen alhaalla.

Arvostelu on nyt jälkiviisautta, mutta hallituspuolueet suunnittelevat edelleen suuria omaisuuden myyntejä, joten opiksi on otettava. Ennen ei pidä muuta tehdä kuin säännöt on saatu kuntoon.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa rouva puhemies! Sonera-skandaali on murheellinen esimerkki kolmesta Suomea mädättävästä ilmiöstä.

Ensiksi keinottelutalouden vahvistuminen. Sillä en tarkoita Vennamon afäärejä. Tarkoitan yhä räikeämmäksi muuttuvaa keinottelua meidän kaikkien yhteisellä kansallisvarallisuudella. Sen seurauksena tuloerot kasvavat järkyttävän nopeasti ja rapauttavat lopunkin uskon siihen, että työllä on suomalaisia yhdistävää arvoa. Keinottelun lainalaisuuksiin kuuluu, että voitosta ei jää montakaan euroa kansantalouttamme vahvistamaan.

Toiseksi itsekkyys. Soneran yhteydessä itsekkyyttä on kutsuttu sitouttamiseksi. Itsekkyyden suosiminen kannustaa röyhkeyteen ja vieraannuttaa johdon niistä arvoista, joiden varassa menestys pitkällä aikavälillä lepää. En voi uskoa, että minkä tahansa pääjohtajan yksityistalouden kulutuksen moninkertaisesti ylittävä palkitseminen optioilla ja osakeanneilla on välttämätöntä johdon yhtiössä pitämiseksi. Tämä Amerikasta apinoitu järjestelmä on kupla, joka estää yritysten henkilöstön enemmistön sitoutumisen työpaikkansa kehittämiseen.

Lopuksi tekopyhyys. Erityisesti keskustan on syytä katsoa peiliin. Se käynnisti viime vaalikaudella nyt vailla suuntaa ajelehtivan valtion liikelaitosten yhtiöittämisen ja yksityistämisen. Sonera-sopassa suurimmat krokotiilinkyyneleet on vuodattanut hallintoneuvoston puheenjohtaja Aapo Saari, jolla on aitiopaikka sanoa mielipiteitään Soneran päätöksistä siellä, missä niitä tehdään. Jos jäsenet eivät koe voivansa vaikuttaa asioihin, lakkautetaan hallintoneuvostot. Nukke-elimiä valtion yrityksissä ei meidän poliitikkojen suiden tukkimiseksi tai palkitsemisvälineeksi tarvita.

Ed. Saari: Arvoisa puhemies! Keskustelussa muutaman kerran on kysytty Soneran hallintoneuvoston ja erityisesti sen puheenjohtajan vastuunkannon perään. Hallintoneuvosto ja minä sen puheenjohtajana kannamme vastuun täsmälleen ja juuri niistä asioista, joita yhtiöjärjestyksessä hallintoneuvostolle on annettu tehtäväksi. Mutta niin kuin on käynyt ilmi, tällaisessa osakemyynnissä, jossa valtio-omistaja myy osakkeitaan, päätöksenteko ei ole yhtiön hallintoelimillä, vaan siinä päätöksentekijöitä ovat olleet valtioneuvosto ja liikenneministeriö. Se hallintoneuvosto, joka valtioneuvostoa ja ministeriötä valvoo, on tämä sali. Ei sitä minkään valtionyhtiön hallintoneuvosto voi tehdä. (Eduskunnasta: Mitä te teette sitten?) — Esimerkiksi sellainen asia, jonka ed. Uotila otti esille, on asia, johon hallintoneuvoston täytyy puuttua, eli kysymys siitä, täytyykö Soneran vielä ollessaan pörssiyhtiö huolehtia siitä, että tässä maassa tiedonsiirtoverkot rakennetaan tasaisesti niin, että laajakaistaverkkoja on joka puolella maata niin, että tätä kapasiteettia tarvitsevat yritykset voivat sijoittua joka paikkaan. Se on hallintoneuvoston tehtävä, mutta ei suinkaan meidän tehtävämme ole valvoa valtakunnan hallitusta. Niistä asioista mielelläni otan ohjeita vastaan tältä salilta tässä keskustelussa.

Valtiovarainministeri Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Luulen, että tästä kehkeytyy varsin mielenkiintoinen hallintoneuvostokeskustelu. En sinänsä puutu puheenjohtaja Saaren rooliin. Mutta yhtiöjärjestyksen ulkopuolella on yhtiölainsäädäntö ja siellä hallintoneuvostolle asetetaan aivan keskeinen tehtävä, osakeyhtiölaissa siis. Siellä kerrotaan, että hallintoneuvoston tulee ottaa kanta kaikkiin laajakantoisiin yhtiön tulevaisuutta koskeviin kysymyksiin. Minä tiedän hyvin, että todennäköisesti yksikään hallintoneuvosto valtionyhtiöissä ei tätä työtä tällä hetkellä tee eikä ehkä kykene tulevaisuudessakaan tekemään.

Siksi tässä salissa on aina perusteltu, kun me olemme tästä ennenkin keskustelleet, on sanottu, että ei niinkään osakeyhtiölain mukainen tehtäväkenttä vaan valtion omistajapuheenvallan käyttäminen kansanedustajien välityksin on tärkeää. Nyt kuitenkin tässä yhteydessä todetaan, että omistajan puhevaltaa käyttää ministeriö. Nyt joudumme kysymään, onko valtionyhtiöitten hallintoneuvostoilla siinä muodossa, kuin ne tällä hetkellä toimivat, todellakaan mitään tehtävää.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Osin tämä keskustelu vaikuttaa hyttysten kuurnimiselta sellaisessa tilanteessa, jossa puolet siitä osakemäärästä, joka myytiin, on vielä teillä tietymättömillä. 78 miljoonaa osaketta on, joiden omistajaa me emme tiedä, ja olisi kai vähin vaatimus, herra liikenneministeri, että me tietäisimme, kuka omistaa puolet nyt myydyistä osakkeista. Te olette viitanneet julkisuudessa siihen, että on olemassa osakkeiden hallintarekisteri. Kuitenkaan ulkomaisesta omistuksesta, johon 78 miljoonaa osaketta meni, hallintarekisteri ei kerro meille, kenen käsissä nämä ovat. Niin kauan kuin tätä kysymystä ei ole selvitetty, me emme tiedä, mihin ne rahat ovat menneet. Herra liikenneministeri, kun nyt tämä asia on tullut keskusteluun, onko teillä uutta tietoa tässä kysymyksessä?

Ed. A a l t o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eri valtionyhtiöiden hallintoneuvostojen asema on hiukan erilainen. Se riippuu vähän siitä, miten yhtiön työjärjestys osakeyhtiölain pohjalta on kirjoitettu. Mutta kaikilla niillä on selkeä rooli valvoa yhtiön toimintaa, ja tässä valvojan roolissa hallintoneuvostoilla on aina mahdollisuus antaa ohjeita eri asioista yhtiölle. Kun Sonera Oy:n tapauksessa kuitenkin hallintoneuvoston asemaa on sillä tavalla vahvistettu, että hallintoneuvoston puheenjohtajalla on oikeus osallistua yhtiön hallituksen kokouksiin, olisi tässä tapauksessa hallintoneuvoston pitänyt oma-aloitteisesti puuttua niihin asioihin, joita nyt jälkeenpäin kritikoidaan.

Ed. Saapunki, joka on Soneran hallintoneuvoston jäsen, sanoi aamutelevisiossa, että hänellä ei ole mitään syytä epäillä, ettei hinta monien asiantuntijalausuntojen pohjalta olisi ollut silloin oikein asetettu. En tiedä, mitä muut keskustalaiset hallintoneuvoston jäsenet ja puheenjohtaja siitä arvelevat, mutta ed. Saapungin aamuinen lausuma oli hyvin uskottava.

Ed. Z y s k o w i c z (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Aura on hyvä esimerkki ryhdikkäästä poliittisesta vastuunotosta. Hallintoneuvoston puheenjohtaja Saari on loistava esimerkki poliittisesta vastuun pakoilusta. Kun Soneran hallituksessa, jossa ed. Saarella on tilaisuus hallintoneuvoston puheenjohtajana, ja velvollisuuskin itse asiassa, olla mukana, käsiteltiin kuudessa kokouksessa tätä osakemyyntiä, näistä kuudesta kokouksesta hallintoneuvoston puheenjohtaja Saari vaivautui osallistumaan kahteen kokoukseen. Jos teillä oli niin paljon viisautta siitä, että aika on väärä, hinta on väärä, kohde on väärä, niin olisitte ihmeessä, hallintoneuvoston puheenjohtaja Saari, vienyt tämän viisauden mukananne sinne hallituksen kokoukseen, jossa näitä asioita puitiin, ja kertonut sen silloin siellä.

Mitä tulee tähän hinnan asetantaan, niin Helsingin kauppakorkeakoulun rahoituksen professori Martikainen ja laskentatoimen professori Kallunki Oulun yliopistosta ovat jälkikäteenkin todenneet, että tulosten mukaan Soneran osakkeen merkintähinta vastasi sillä hetkellä vallinneita yhtiön kasvu- ja tulosodotuksia. Eli kun täällä puhuttiin moraalittomuudesta, niin moraalitonta on myös se, että tällä jälkiviisastellaan.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä yhtiöjärjestyksessä todetaan kyllä myöskin näin, että hallintoneuvoston tehtävänä on päättää hallitukselle annettavista ohjeista asioissa, jotka ovat laajakantoisia tai periaatteellisesti tärkeitä, siis yhtiön hallitukselle. Mutta nyt täytyy muistaa, että yhtiön hallituskaan ei tehnyt niitä myyntipäätöksiä eikä niitä hinnoittelupäätöksiä. Silloin kun valtio myy omaisuuttaan, valtion päätöksentekoelimet suvereenisti tekevät niistä ratkaisut, ja sitä valtion omistajavaltaa tässä tapauksessa käyttivät valtioneuvosto, sen talouspoliittinen ministerivaliokunta ja liikenneministeriö.

Nyt kun tapahtuneen valossa katsotaan, mitä on tapahtunut, niin voidaan todeta ja minusta on ollut hyvin yleinen käsitys se, että kun osakkeiden arvo ilman liiketoiminnassa tapahtuneita mitään muutoksia yli kaksinkertaistui runsaassa kuukaudessa, niin niistä olisi taitavammalla hinnan asetannalla ollut mahdollista saada myöskin enemmän hintaa.

Liikenneministeri A u r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Samana aikanahan, johon ed. Saari vetosi, myös esimerkiksi Nokian

osake nousi lähes samassa vauhdissa, ja sinä aikana kun valtio myi osakkeitaan, niin myös Nokian osakkeita myytiin runsaasti ja ihan samalla logiikalla voitaisiin niitä käsitellä.

Mitä ed. Laakson esille ottamaan hallintarekisteriin tulee, niin sehän on meillä normaali käytäntö. Ulkomaalaiset omistavat suomalaisten yhtiöiden osakkeita hallintarekisterin kautta, jolloin omistajat omistajina yksilöityinä eivät tule rekisteröityä, elleivät jostain syystä halua yhtiökokouksessa tulla käyttämään äänivaltaa, jolloin ne tulevat pois hallintarekisterin takaa. Sonera ei tässä suhteessa eroa muista suomalaisista pörssiyhtiöistä. Sonerassa se osuus on hyvin pieni, monissa valtionyhtiöissä se on lähes puolet, Nokiassa 70 prosenttia jne. Tässä on noudatettu ihan samaa menettelytapaa kuin muiden yhtiöiden osalta.

Ed. T u o m i o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka hallintoneuvostojen roolia on pyrittykin rajoittamaan viime aikoina, niin joka tapauksessa jokaisella hallintoneuvostolla on oikeus ja velvollisuus ottaa kantaa kaikkiin niihin asioihin, jotka menevät yhtiökokouksen päätettäviksi. Vaikka yhtiökokouksessa valtionyhtiöissä luonnollisesti valtio hallituksen ministerivaliokunnan kautta on tietenkin se, joka päättää, mitä päätetään, niin se ei poista hallintoneuvoston mahdollisuutta ja velvollisuutta ottaa kantaa ja tarvittaessa olla eri mieltä.

Olemme Fortumin hallintoneuvostossa, jolla on samanlainen rooli, käyneet Fortumin antiin liittyvät asiat yksityiskohtia myöten läpi, mikä myös johti siihen, että niitä päätöksiä, joita oli tehty, muutettiin ja tarkistettiin sen mukaan kuin hallintoneuvosto niihin kiinnitti huomiota. Sitä paitsi emme olleet hallintoneuvostossa myöskään yksimielisiä siitä, miten olisi tullut menetellä. Minä toivoisin, että Sonerassa olisi yhtä aktiivinen hallintoneuvosto, joka käyttäisi niitä mahdollisuuksia ja täyttäisi velvollisuuksia, joita yhtiöjärjestys sille antaa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. A l h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Uskallan väittää, että Soneran hallintoneuvosto on käyttänyt niitä vaikutusmahdollisuuksia, joita sillä yhtiöjärjestyksen mukaan on olemassa. Toinen asia on sitten se, että nykyisellä järjestyksellä hallintoneuvostot ikään kuin tippuvat omistajan ja yhtiön hallituksen toiminnan väliin. Hallintoneuvosto on muun muassa puoltanut henkilöstöantia, joka sittemmin toteutettiinkin.

Mutta se mielestäni on puute hallintoneuvoston puheenjohtajan toiminnassa, että hän ei esimerkiksi nähnyt aiheelliseksi kutsua hallintoneuvostoa koolle siinä vaiheessa, kun hallitus keskusteli yrityksen pääjohtajan tilanteesta ja päätyi erottamaan. Tosin tämä oli myös omistajan tahto, mutta sehän, totta kai, on pörssiyhtiössä erittäin kauaskantoinen asia, joka luonnollisesti kuuluisi hallintoneuvostonkin tietää.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laakso totesi saman asian, jonka itsekin totesin ryhmäpuheenvuorossa, että puolet myytyjen osakkeiden omistajista on piilossa hallintarekisterin takana. Eli kun myynnistä muodostui lahja, olipa se nyt sitten etukäteen mitenkään tarkoitus tai ei, mitä todellakaan emme voi tietää, vähintäänkin eduskunnan valiokuntien tulisi saada tietää, keitä hallintarekisterin taakse kätkeytyy.

Ministeri Aura vetosi siihen, että tämä on normaali käytäntö. Toistan ryhmäpuheenvuorossani esittämäni kannan, että systeemiä pitää kehittää sillä tavalla, että valtionyhtiöitä ensi kertaa myytäessä kaikkien omistajien omistus on saatava julkiseksi, jotta minkäänlaisia väärinkäytöksen mahdollisuuksia ei syntyisi.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jatkaisin tästä samasta teemasta koskien hallintarekistereitä. Tämähän on kansainvälinen tapa, että ulkomaalaisomistukset pörssiyhtiöissä monissa tapauksissa toimivat hallintarekistereiden kautta. Ulkomaalaisomistus tai ulkomaalainen omistaja ei konkreettisesti ole silloin nähtävissä. Mutta me hyvin myös tiedämme, ja tämä on se ongelma, että on tapauksia, että nimenomaan Suomen pörssin, Helsingin Pörssin osalta myös suomalaista omistusta piiloutuu näihin hallintarekistereihin. Suomalainen sijoittaja siirtää varansa ulkomaille ja käyttää siellä usein verokeidasyhtiötä hyväksensä, sijoittaa Suomen pörssiin hallintarekisterin kautta. Tässä tapauksessa yleensä kysymyksessä on veronkierto.

Nyt tässä erityistapauksessa Soneran osalta tietysti ongelma on monimutkaisempi ja mielenkiintoisempi. Tiedustelisin nimenomaan liikenneministeriltä tietoa siitä, onko Soneran tapauk-

sessa niin, että suomalaisomistusta kätkeytyisi näihin hallintarekistereihin, jotka nyt omistavat Soneran.

Ed. S a a p u n k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun täällä viitattiin aamulliseen tv-esiintymiseeni, haluan kertoa, että se perustui Soneran hallintoneuvostosta saatuun tietoon, joka minulla oli tuossa vaiheessa, kun osakeanti oli jo suoritettu. Tuon tiedon perusteella, jonka sieltä sain, ei minulla ole mitään syytä epäillä, ettei tämä olisi ollut onnistunut ja mielestäni erittäin hyvin onnistunut osakeanti. Minulla ainakaan ei voinut olla mitään muuta tietoa kuin se, mikä annettiin hallintoneuvoston kokouksessa.

Kyllähän se niin on, että turhaan ylläpidetään valtionyhtiöissä hallintoneuvostoja, jos meillä ei ole mitään muuta tekemistä, kuin jälkikäteen kuunnella, mitä on omistaja päättänyt. Kyllä pitäisi jollakin tavalla päästä aikaisemmin vaikuttamaan näihin asioihin kuin nyt tapahtui. Sellainen tunne sisäisesti minulla ainakin on.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tuomioja totesi, että valtionyhtiön hallintoneuvostolla on oikeus ja velvollisuus ottaa kantaa kaikkiin asioihin, jotka menevät yhtiökokouksen päätettäväksi. Niin tietenkin on. Mutta muistutan, että ei Soneran yksityistämisestä ja siitä, koska myydään, millä hinnalla myydään ja kenelle myydään, päättänyt myöskään yhtiökokous, vaan siitä päätti valtakunnan hallitus, eikä meillä ole siihen mitään mahdollisuuksia puuttua.

Arvoisa puhemies! Ed. Alho käytti minusta aivan asiallisen, rakentavan ja perustellun puheenvuoron. Kertoisin vain, että siitä hallituksen kokouksesta, jossa hallitus erotti pääjohtaja Vennamon ja joka alkoi sunnuntai-iltana kello 18, sain tiedon Pohjanmaalle samana iltana kello 17. Minulla ei ollut mitään mahdollisuuksia osallistua siihen tai kutsua siinä vaiheessa hallintoneuvostoa koolle.

Liikenneministeri A u r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuossa hallituksen kokouksessa, johon hallintoneuvoston puheenjohtaja ed. Saari viittasi, oli tärkeätä, että päätökset pystytään tekemään ennen pörssipäivän aloittamista, ja sen aikataulun mukaan siinä jouduttiin toimimaan. Näin ollen olen aivan samaa mieltä hallintoneuvoston puheenjohtaja Saaren kanssa, että siinä aikataulussa hallintoneuvoston kokoon saaminen ilmeisesti olisi ollut hyvin hyvin vaikeaa.

Ed. Kiljunen otti esille kysymyksen, piiloutuuko osakkeiden myynnissä ulkomaisten ostajien taakse suomalaisia ostajia. Tämä menettely toimii sillä lailla, että osakkeiden myynti jakautuu ensin kahteen osaan: kotimaiseen osaan, jossa oli kotimainen pääjärjestäjä Merita Corporate Finance, ja kansainvälinen osaan, jossa pääjärjestelijä on Merrill Lynch. Siitä eteenpäin pääjärjestäjät jakavat osuudet. Minulla ei ole sellaista tietoa, että sinne sisältyisi kotimaisia omistajia, ja pitäisin sitä kovin outona, koska Merrill Lynchin tehtävänä oli myydä eli allokoida osakkeet kansainvälisille sijoittajille.

Valtiovarainministeri N i i n i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vähän yleisemmältä kannalta. Täällä on kiinnitetty monissa puheenvuoroissa huomiota hallintarekisteriin. Sellainenhan luotiin tämän eduskunnan aikana vuonna 95. Syksyllä eduskunta hyväksyi tätä koskevan lainsäädännön.

Haluan muistuttaa, että ehkä juuri tässäkin keskustelussa ilmi käyneistä syistä lainsäädäntöä on terästetty tämän vuoden alusta niin, että mikäli hallintarekisterin pitäjällä ei ole tietoa oikeasta omistajasta, on nimettävä asiamies, joka joutuu antamaan vakuutuksen siitä, että hallintarekisterissä ulkomaalaisena oleva omistaja ei pidä sisällään suomalaista todellista omistajaa. Pyritään siis välttämään, kuten joku täällä totesi, ed. Kiljunen, lähinnä toistaiseksi verotuksen kautta esiin tullut epäkohta.

Ed. B r e m e r : Arvoisa puhemies! Kehnosta liikemiestaidostahan tässä on kysymys. Eihän ole vaikea nähdä Sonera-munauksen päätekijöitä: ne, jotka päättivät, että osakkeen hinta on vain 45 markkaa, kun myynti alkoi, ne, jotka valitsivat Merrill Lynchin, ja ne, jotka tekivät sopimuksen Merrill Lynchin kanssa järjestelyvastuusta. Provisio 2,7 prosenttia on tosi runsaskätinen, lisäosakeoptio on ylenpalttinen ja jo Merrill Lynchin valinta todistaa huonoa liiketaloudellista harkintaa.

Puhemies! Sonera-skandaalin sivujuonteena paljastui myös suomalaisen poliittisen kulttuurin moraalinen rappiotapa: kahdella tuolilla istuminen. Helsingin Sanomat ihmetteli ed. Saaren istumista kahdella tuolilla, ja samassa lehdessä ministeri Niinistö ihmetteli pääjohtaja Vennamon istumista kahdella tuolilla. Mutta tämähän on arkipäivää myös ministeri Niinistölle.

Onhan jotain täysin väärää siinä, että kun eduskunta äänestää siitä, nauttiiko hallitus eduskunnan luottamusta, hallituksen ministerit marssivat ministeriaitiosta kansanedustajapaikoille ja äänestävät omasta luottamuksestaan. Samahan toistuu kaikissa hallituksen esityksissä eduskunnalle, kun hallituksen jäsenet käyvät äänestämässä kansanedustajapaikallaan oman esityksensä puolesta.

Sama toistuu, kun valtionyhtiöiden hallintoneuvostoissa istuvat kansanedustajat ajavat kansanedustajina eduskunnassa valtionyhtiöidensä asioita yksityisiä kilpailijoita vastaan usein räikeästi vastoin äänestäjiensä ja rivikansalaisten etuja. Näin kävi muun muassa Yleisradion masinoimassa tv:n katselumaksu- ja toimilupamaksulain käsittelyssä, StoraEnson ja Neste-Imatran fuusiossa, Valtionrautateiden kilpailuunalistamiskäsittelyssä jne.

Olisi kyllä mielestäni korkea aika eduskunnan herätä korjaamaan vanhaa tsaristista tapaa kansalaisten oikeustajua ja myös länsimaista puolueettomuus- ja oikeustajua vastaavaksi.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Haluan jatkaa vähän samasta asiasta, sillä viime aikojen pääpuheenaiheet ovat olleet tapaukset Alho — Sundqvist ja Aura — Vennamo. Vaikka ne ovat aivan erilaisia, niille löytyy kuitenkin yhteisiä nimittäjiä, sillä ne ovat pienen pieni ilmentymä suurista virtauksista, joiden suunta kyllä pitäisi saada pikaisesti kääntymään.

Kummankin tapauksen yhteydessä on voitu ensinnäkin havaita, että niillä on loukattu kansalaisten oikeudentajua räikeällä tavalla. Vaikka voimassa olevia lakeja ei suoranaisesti ole rikottu, perinteinen suomalainen oikeuskäsitys ei hyväksy korkeassa asemassa olevien perusteetonta erityiskohtelua, vaan sotii sitä vastaan. Tästä ääneen puhuminen ei kerro kateudesta eikä populismista. Ilmiö kertoo demokraattisen yhteiskunnan rappeutumisesta. Ruohonjuuritasolla oikeudenmukaisuuden ja tasavertaisuuden toteutuminen lakien edessä on syvälle juurtunut piirre. Kannattaa muistaa, että tältä perustalta, siis korkeassa asemassa olevien erityiskohtelua vastustamaan, perustettiin vuosisadan alussa jopa kokonaisia puolueita, joita yhä kannattaa sama aatteellisuus.

Kyseisten tapausten toinen yhteinen nimittäjä liittyy valtion omaisuuden hoitoon ja siitä välittämiseen. Sundqvistilta ei saatu valtiolle tuomittuja korvauksia, Sonera myytiin selvästi alihintaan; tässä virheet. Lipposen hallituksella on ollut kiire yksityistää valtion omaisuutta. Eduskunta ei ole päässyt keskustelemaan kokonaisvaltaisesti sille aivan tärkeistä periaatteista, joilla valtion omistuksesta voidaan luopua, siis siitä, kenelle myydään, miten paljon ja millä ehdoilla sekä milloin. On esimerkiksi olemassa strategisesti tärkeitä teollisuudenaloja, joilla valtion enemmistöomistus on välttämätöntä kansalaisten etua ajatellen. Tällaisena pidän muun muassa energiayhtiö Fortumia, jota ei pitäisi kokonaan myydä ainakaan ulkomaille. Jos yritysten johto halutaan sitouttaa yritykseen optioiden ja osakkeiden avulla, pitääkö perhe ja johdon omistamat firmatkin sitouttaa?

Arvoisa puhemies! Kolmas yhteinen piirre näille tapauksille on se, että hallitus, pääministeri ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Puhuja: ... ja valtiovarainministeri etunenässä, yrittää nyt välttää poliittisen vastuun ottamista.

Ed. M. Koski: Arvoisa herra puhemies! Haluan puuttua hallintoneuvostojen tehtävään, josta tuli sellainen kuva, että hallintoneuvostot voisivat ruveta myymään valtionyhtiöitä. Tämähän on täysin mahdoton ajatus. Toivon, että tällaista soopaa ei enää kansalle kylvetä.

Valtionyhtiöitten osalta hallintoneuvoston tehtävä on valvoa yhtiön toimintaa ja kehittymistä ja ohjata sen kehityssuuntaa. Jos ajatellaan, että hallintoneuvoston puheenjohtaja lähtee puhumaan yhtiön hinnasta, sen myyntiajankohdasta ja muista vastaavista, niin hän on silloin kyllä väärällä tiellä.

Soneran osalta kurssit olivat liian matalalla, kun myyntipäätös tehtiin, se on ihan selvä. Tämän tajusivat myös ostajat, jotka halusivat ostaa enemmän kuin oltiin myymässä. Kurssit myös kertovat, että kun 45 markkaa oli hintaa, olisi tarjottu 60 markkaa. Nämä ovat selviä viestejä siitä, että Sonera meni halvalla.

Mutta olennaista tässä kysymyksessä on se, minkälainen tunne kansalaisille jäi tästä ympyrästä. Mitä kansalaiset ajattelevat? Toteutuiko tasavertaisuus tässä menettelyssä? Ei kerta kaikkiaan. Kansalaisille oli määrätty yläraja, jonka yli ei saatu osakkeitten osalta mennä. Sitten yrityksen johdolle annettiin mahdollisuus ostaa moninkertainen määrä. Tässä oli se ongelma,

joka loi kansalaisille aika tavalla oudon kuvan. Tämä on hiukan samaa kuin Sundqvist-juttu, jossa annettiin anteeksi enemmän kuin normaalisti kansalaisille. Mielestäni tämän kautta, jos tällä tavalla menetellään, me menemme siihen, että kyllä tämän joukon arvovalta laskee ja myös tämän kerman arvovalta laskee, joka toimii yhtiöitten johdossa, ja kansa alkaa todella kapinoida sitä vastaan, että tällä kermalla on erillisvapauksia verrattuna normaaliin kansaan.

Ed. Kallio: Herra puhemies! Viime syyskuun alussa tiedustelin kyselytunnilla laskeneiden pörssikurssien vuoksi muuttuneen markkinatilanteen vaikutusta Fortumin ja Soneran osakemyynnin aikataulutukseen. Tällöin ministerit Kalliomäki ja Aura totesivat, että asiassa edetään suunnitellun aikataulun mukaisesti. Vastauksessaan ministeri Aura totesi lisäksi muun muassa Soneran menevän ensimmäistä kertaa pörssiin, jolloin on myös tärkeätä, että osakkeiden myynti pystytään tekemään sellaisessa tilanteessa, jolloin Soneraan sijoittavilla ihmisillä on mahdollisuus saada sijoitukselleen myös hyvä kurssikehitys. Tässä on kieltämättä onnistuttu paremmin kuin hyvin, mutta onko se omistajan eli valtion kannalta ollut järkevää vai onko maineen ylimitoitettu varjelu kulkenut hyvän tuoton edellä?

Mitä tulee Vennamon erikoiskohteluun, olennaista on, että sitä ei kerrottu etukäteen antiesitteessä eikä sen julkaisemisen jälkeenkään. Jos yritysjohdolle tai jollekin muulle taholle sallitaan poikkeavia antietuja, mielestäni ne voidaan rinnastaa suunnattuun osakeantiin. Koska tällaisissa tapauksissa on kyse osakemarkkinoiden toimivuudesta ja yleisestä uskottavuudesta, kaikki erityisehdot pitää kertoa avoimesti. Se, onko Vennamon osalta tehty tarvittavat valvontailmoitukset, on sittenkin sivujuonne.

Keskeistä on se, miten viranomaiset ja Vennamo ovat tässä asiassa toimineet. Millä valtuuksilla liikenneministeriö salli Vennamon erityiskohtelun, ja miksi tästä ei kerrottu etukäteen? Miksi Vennamo ei kertonut heti annin yhteydessä hankkivansa osakkeita myös sijoitusyhtiölleen? Tässä on kyse erityisesti piensijoittajalle tärkeän tiedon salaamisesta.

Ed. Räsänen: Arvoisa puhemies! Tuore arkkipiispa Jukka Paarma nosti tiedotustilaisuudessaan esiin huolen siitä, että käsitys oikeasta ja väärästä on pahoin hämärtynyt yhteiskunnassamme. Hänen mukaansa raja vääristyy erikoisesti taloudellisissa kysymyksissä, joihin liittyy omia etuja.

Sundqvist-jupakka tai nyt käytävä Sonera-keskustelu ovat toisaalta myönteinen osoitus siitä, että päätöksenteko on tullut yhä läpinäkyvämmäksi. Mutta toisaalta ne surullisesti paljastavat sen, miten oikean ja väärän raja on hämärtynyt ja tulkinnanvarainen. Olemme tässä salissa monta kertaa tuskailleet sitä, miten nuorilla käsitys oikeasta ja väärästä on hämärä, mutta valitettavasti tämä ei koske pelkästään nuoria.

Se, että joku menettelytapa on laillinen, ei välttämättä merkitse sitä, että se olisi moraalisesti oikein. Sen vuoksi pidän aiheellisena sitä, että esimerkiksi osakemyynnin pelisääntöjä terävöitetään erityisesti siinä, miten yhtiön johtoa sitoutetaan yhtiöön, eikä jätetä niin paljon harkinnan ja oman moraalin varaan näitä asioita.

Lopuksi haluan henkilökohtaisesti todeta sen, että arvostan ministeri Auran tapaa kantaa poliittinen vastuu tapahtuneesta virheestä ja toivon, että hänen esimerkkinsä olisi luomassa uutta poliittista kulttuuria.

Valtiovarainministeri Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoroni teidän puheenvuoronne alkuosan johdosta. Sanoitte, että käsitys oikeasta ja väärästä on hämärtymässä. Minusta me olemme saaneet ilmeisesti ensimmäistä kertaa tässä talossa esimerkin varsin korkeasta oikeudentajusta juuri sen kautta, että ministeri Aura erosi.

Toinen kysymys: Olemmeko saaneet ollenkaan samaa tasoa olevaa kunniakäsitystä niistä kommenteista, joitten mukaan ministeri Aura erosi väärin perustein taikka joissa vihjaillaan, että todelliset syyt hänen eroonsa olisivat jossain muualla? Ne kommentit, joita valitettavasti tämänkin talon edustajilta on paljon tullut, taitavat hämärtää kyllä kansalaisten mielissä oikean ja väärän kuvaa. Ne antavat aivan selvän raadollisen käsityksen siitä, että oli väärin, että ministeri Aura erosi itse. Hänet olisi pitänyt saada erottaa. Se on minua painanut viimeisten päivien ajan. Antakaamme ihmisen, joka toteuttaa kunniantuntoaan, pitää oikeus se myös toteuttaa, ei riistetä sitä häneltä jälkikäteen.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Oikea ja väärä on aivan hyvä aihe. Sonera-tapaus nostaa tämän kyllä vahvasti esille. Yhdyn siihen, mitä ministeri Niinistö totesi. Ministeri Auran ero on oikeutta vahvistava toimenpide ehdotto-

masti ja ainutlaatuisen positiivinen tässä mielessä.

Mutta tuo ahneus, joka täällä on tullut monessa puheenvuorossa esille, puhuu taas sen väärän esiintymisen puolesta. Kun katsoo hallintoneuvostoakin, niin en tiedä. Osakemäärät ovat aika pieniä, mutta onko siellä jossakin ehkä ahneutta ajatellen sitä, että kansanedustajat kuka mitenkin omaa vaalirahoitustaan edesauttavat myymällä esimerkiksi alushousuja jne? Nyt myös tämä sijoitus on ehkä sen kompensaatio, lisää taloudellista tulosta.

Mutta ehkä tällaiseen isompaan asiaan, puhemies. Kyllä tämä tapa markkinatalouden pyörittämisessä lisää epätasa-arvoa ihmisten välillä, ja suuri kysymys on, miten nämä miljardit käytetään. Siitäkin pitäisi puhua.

Ja penni ministeri Siimeksen ajatuksista. Hän on tuollainen untuvikko, ekonomisti-ministeri, istuu siinä ja mietteissään katselee. Mitä hän ajattelee näistä asioista?

Ed. R o o s : Arvoisa herra puhemies! Minustakaan tässä ei ole tapahtunut yhtään mitään semmoista, joka voidaan todeta laittomaksi. Mutta on kolme sellaista periaatteellista asiaa, joita olen aikaisemmin tänään yrittänyt ottaa esille.

Eli minusta harjoitettu politiikka on ollut puhtaasti kokoomuksen ajaman politiikan suuntaista eli yksityistää niin paljon kuin mahdollista. Keskustan puheet sen sijaan yksityistämisen lieveilmiöistä eivät poista sitä, että keskusta on kuitenkin porvaripuolue, jonka pitää ajaa markkinatalouden asiaa. Eniten minua huolestuttaa tai kummastuttaa se, että oma pääministeri, puolueeni puheenjohtaja, totesi äsken, että yksityistämistä pitää jatkaa. Olen todella pahoillani, että pääministeri on poissa.

Tilanne ja kansallisomaisuuden siirtäminen tällä hallituskokoonpanolla minusta tuntuu pahalle. Minä en voi sille asialle mitään. Kaikki nämä konstit, jotka tässä Sonera-asiassa ovat olleet, johdon sitomiset ja muut, ovat semmoisia asioita, jotka eivät sovi minun ajatusmaailmaani eivätkä sovi siihen, että jos yhtiö tekee hyvää tulosta, se ei voi olla pelkän johdon ansio. Yhteiskunta ja yhtiössä oleva henkilöstöhän tämän tuloksen saa. Mutta mikäli tämän suuntainen ajattelutapa yleensä valtaa enemmän tilaa, minusta ei pidä yhtään ihmetellä. Tämmöinen sijoittajien edun tavoittelu ei ole syy, vaan se on seuraus harjoitetusta toiminnasta. Mielestäni järjestelmä on viety niin pitkälle, että tämäntapaista Vennamon kruununjalokivien kaappausta pidetään hyväksyttävänä asiana. Me hyväksymme tämän asian.

Juuri tässä SDP:llä, siis minun puolueellani, ja vasemmistoliitolla on tarkka paikka ja aika katsoa peiliin ja miettiä, kuinka pitkälle me hyväksymme yksityistämisen. Meidän pitää tässä olla hyvin tarkkana, koska kansallisomaisuuden myyminen pitäisi lopettaa. Aho totesi, että osakkeet on myyty liian halvalla. Minusta niitä ei olisi pitänyt myydä lainkaan.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Lyhyesti halusin tätä ed. Roosin puheenvuoroa kommentoida sillä tavalla, että silloin, kun valtion omaisuutta, osaa siitä, kyetään kohdentamaan tuottoja hyödyntäen kansalaisten ja maan ja kansantalouden kannalta paremmalla tavalla kuin se tuottaisi omaisuuden osana, silloin minusta pitää ja voidaan tällä tavalla menetellä. Tähänhän on koko ajan myös pyritty tämän hallituksen aikana.

Ed. L i n d é n : Arvoisa puhemies! Ministeri Aura kantoi poliittisen vastuun ja erosi. Se oli historiallista suomalaisessa politiikassa. Nyt, kun ei voida vaatia Auran eroa, väitetään jopa, että kokoomus onkin Soneran osakkeiden hinnoittelun takana. Erityisesti opposition riveissä tuntuu olevan runsain määrin niitä, jotka olisivat osanneet hinnoitella paremmin.

Pörssikurssien ennustaminen on vaikeaa. Soneran hinnoittelu pohjasi asiantuntijoiden näkemyksiin. Kurssin nousu ei ole varma edes hyvin menestyvällä telealalla. Esimerkiksi tästä voi nostaa telealalla toimivan koko ajan kasvavan alihankkijayritys Elcotecin, jonka osakkeiden arvo tippui viime syksynä puoleen siitä, mitä se oli yhtiön listautuessa pörssiin.

Sonera-osakkeen voimakkaan hinnannousun yhteydessä on hyvä muistaa, että Hex-indeksi on noussut voimakkaasti Nokian ja muiden tietoliikenneyritysten vetämänä. Sonera on yksi näistä, ja sen kurssinousu johtuu enemmän Nokian vetoavusta ja tietoliikenteen korkeasta arvostuksesta kuin Soneran osakemyynnin alihinnoittelusta.

Mielestäni ratkaisut Soneran osalta ovat olleet oikeita. Lähtökohtaisesti myös johdon sitouttaminen on oikeaa omistajapolitiikkaa. Tässä tapauksessa pääjohtaja ei välttämättä ymmärtänyt loppuun saakka sitouttamisen merkitystä, vaan halu maksimoida voitto oli suurempi. Viisautta

olisi ollut merkitä henkilökohtaisesti ja olla tekemättä minkäänlaisia osakesiirtoja perheen sisällä.

Arvoisa puhemies! Valtion yritysten yksityistäminen on monimutkainen prosessi. Osakemyyntien käytännön järjestelyt ovat olleet ammattilaisten hoidossa. Totta on, ettei osakemyyntejä johtavissa ministeriöissä ole ollut riittävän yhtenäisiä ja yksiselitteisiä malleja myyntien toteuttamiseen. Pääministerin näkemys siitä, että tulevaisuudessa valtionyhtiöiden yksityistämiset hoidettaisiin saman katon alla, on mielestäni kannatettava.

Ed. L a h t e l a: Arvoisa herra puhemies! Ministeri Aura teki oikean ja suoraselkäisen tempun, kun erosi. Mutta en nostaisi häntä sillä tavalla ritariksi. Ajatellaan, mitä olisi tapahtunut, jos ministeri Aura ei olisi eronnut. Tällä viikolla todennäköisesti olisi äänestetty hallituksen luottamuksesta, enkä ole ihan varma, mitä olisi kaiken kaikkiaan tapahtunut tälläkään vasemmalla laidalla sitä nappia painettaessa, koska uskon niin, että se laajasti kuvaa myös eduskunnan ajatusmaailmaa, että tämmöistä toimintaa ei hyväksytä. Ainakin itse koen näinpäin.

Tässä on selkeästi käynyt sillä tavalla, että Vennamo sai erityiskohtelun. Pitää kysyä niinpäin, onko joku liikenneministeriön virkamies tehnyt tämän omin päin, onko ministeri Aura ollut siunaamassa tätä. Ei oikeastaan ole sillä tavalla tullut julki, kuka tässä oikeastaan onkaan vastuussa. Joka tapauksessa tämmöinen menettely tässä on tapahtunut.

Hallintoneuvoston asemasta sen verran pitää todeta, että ed. Saari totesi, että hallintoneuvosto hoitaa myös linjat syrjäseuduille, koska maksumiehinä tässä tulevat olemaan syrjäseutujen asukkaat ja Soneran työntekijät kuitenkin pitkässä pelissä, kun halutaan isoja tuottoja saada aikaan ja odotusarvoja Sonera-firmassa. Nimittäin tällä hetkellä syrjäseutujen asukkaille tarjotaan jopa neljän tunnin puheaikaa siitä, kun he luopuvat linjaverkoista ja ottavat kännykän. Kun mummo ja pappa joutuvatkin soittamaan syrjäseudulta tänne kännykän varassa ja kun puheaika on loppunut, sen jälkeen voidaan kysyä, mitä se maksaa. Tai mitkä ovat etätyön mahdollisuudet, kun isketään tietokoneeseen kännykkä kiinni, joka on hyvin epävarma kalu siellä? Voi puhua, että se lisää muuttoliikettä tänne ruuhkaseudulle, ja tämä on hinta tässä loppujen lopuksi.

Liikenneministeri A u r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahtela kysyy, kuka kantaa vastuun. Kyllä minun mielestäni on täysin selvä, että ministeri kantaa vastuun ministeriössä tehdystä päätöksestä.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Viimeksi ed. Lahtelan puheenvuorossa kiitettiin ministeri Auran suoraselkäisyyttä ja avoimuutta ja rehtiyttä, enkä itsekään sitä vähääkään aseta kyseenalaiseksi. Luin hiljattain lehdestä, että ministeri Aura voi olla se, joka voisi kertoa mahdollisesti eduskunnalle, mikä oli entisen pääjohtaja Vennamon saama eroraha eli kultainen kädenpuristus. Kysyn ministeri Auralta, voitteko kertoa tämän vai onko se sellainen asia, jota ei voida kertoa. Se puhuttaa suomalaista yhteiskuntaa ja irtisanottavia ihmisiä, jotka eivät saa kuin olemattomia erorahoja.

Liikenneministeri A u r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on paljon keskusteltu omistajan ja taas yhtiön toimielimien välisistä kysymyksistä ja niiden vastuusta. Erorahakysymys on Sonera-yhtiön ja pääjohtaja Vennamon välinen asia. He päättävät siitä, julkistetaanko se vai eikö julkisteta ja missä muodossa. Ei omistaja sitä lähde sillä tavalla päättämään.

Ed. K u o s m a n e n: Arvoisa herra puhemies! Minusta Soneran ja osakkeen hinta ovat oikein määritellyt siinä mielessä, että jos yhtiön hinta on ennen pörssiinmenoa 8 miljardia markkaa ja siitä muutaman kuukauden päästä lähes 70—80 miljardia markkaa, niin ei voi kukaan kansanedustajista sanoa, että väärin on asetettu tämä hinta. Toisin sanoen 45 markasta 60 markkaan. Ei sellaista tietoviisasta löydy mistään maailmankolkasta, joka olisi voinut sanoa, että se hinta on 62—63 markkaa. Sen määräävät markkinat. Ed. Pekkariselle erityisesti totean, että Valmetin kurssi määriteltiin aivan väärin. Siitä nähtiin, että kun liian korkealla hinnalla Valmetin kurssi määrättiin, niin sen jälkeen Valmet on saanut kärsiä alhaisesta kurssista. Niinpä minä esitänkin parhaat kiitokset ministeri Matti Auralle, että asia on hyvin hoidettu minun mielestäni.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Kuosmanen mainitsi nimeni, niin totean vain, että minua paremmat asiantuntijat määrittelevät onnistuneen myynnin tai annin sillä tavalla, että ensiyön kurssi olisi

noin 10—15 prosenttia määritellyn hinnan yläpuolella. Tässä tapauksessa, ed. Kuosmanen, ensiyön kurssi tai ensipäivän kurssi oli 38 prosenttia korkeampi, lähes 40 prosenttia korkeammalla. Kyllä se kertoo selvää kieltä siitä, että hinnanasetanta oli kerta kaikkiaan väärä.

Siihen voin yhtyä, ettei kukaan voinut tietää, että oikean hinnan olisi pitänyt olla 63 markkaa, mutta ed. Kuosmanen, aivan yhtä selvää on, että jokainen vähänkin asiaa seuraava saattoi tietää, että oikea hinta ei taatusti ole 45 markkaa, vaan radikaalisti ja ratkaisevasti enemmän.

Vielä kertaalleen: oli erittäin iso asia, että vaikka hallituksen suuntaan indikoitiin, jos ei nyt Merita Corporate Financen suunnalta, niin ainakin Merrill Lynchin suunnalta, että hinta on liian halpa, niin hallitus siitä huolimatta pani korvat kiinni ja vahvisti alhaisen hinnan ja turvasi isot voitot, ei suomalaisille piensijoittajille pääsääntöisesti, vaan ihan joillekin muille.

Ministeri S i i m e s : Arvoisa puhemies! Totean vain hallituksen ja talouspoliittisen ministerivaliokunnan puolesta, että kumpaakaan elintä sinänsä ei konsultoitu hinnanasetanta-asiassa. Me kannamme vastuuta toki yleisistä järjestelyistä ja hintahaarukasta, mutta varsinainen hinnoittelupäätös on tehty yksinomaan liikenneministeriössä.

Ed. K u o s m a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Totean tässä esimerkiksi, että jos minulla on 100 000 markan asunto ja jos minä onnistun sen myymään miljoonalla markalla eli hinta nousee kymmenkertaisesti sen takia, että ostajia tulee ulkomailta, niin sama on tässä osakkeen hinnassa. Jos se olisi ollut suljettu talous, että suomalaiset olisivat ostaneet Soneraa, niin olen vakuuttunut, ed. Pekkarinen, että 45 markkaa suomalaisille ostajille olisi ollut liian korkea kurssi, mutta nyt, kun eletään kansainvälisillä markkinoilla, niin hintamäärittely suoritettiin niin, että ulkopuoliset asiantuntijat niin kotimaasta kuin ulkomailta otettiin arvioimaan hinta. Hintaa eivät arvioineet valtion virkamiehet vaan asiantuntijat. Asiantuntijoita pitää kuulla aina näissä asioissa.

Liikenneministeri A u r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koetan käyttää vähemmän puheenvuoroja jatkossa, mutta olen koettanut saada täällä läpi, että se asia, jonka hallitus pystyy valitsemaan, on markkinoillemenon ajankohta. Sen jälkeen hinta määräytyy markkinoilla. Ei ole kysymys siitä, mitä ministeriö, ministeriön virkamiehet tai talouspoliittinen ministerivaliokunta tai koko valtioneuvosto tulevat sanomaan. Hinta tulee markkinoilta.

Kun tehtiin päätös, että ei menty yli asetetun hintahaarukan, niin olen sen täällä toistuvasti selittänyt, minkä takia minusta oli viisasta, että ei menty hintahaarukan yli, mutta jos jostain haluatte käydä keskustelua, on viisaampi käydä ajankohdasta kuin hinnasta.

Ed. J ä r v e n p ä ä : Herra puhemies! Pari näkökantaa keskusteluun. Toinen on kysymys ulkomaalaisomistuksesta. Minä en oikein ymmärrä sitä kritiikkiä, joka kohdistuu tähän asiaan myös Soneran yhteydessä. Mehän olemme aina valittaneet sitä, että Suomessa on vähän pääomia. Me tarvitsemme tänne enemmän ulkomaista pääomaa. Nyt me olemme sitä saaneet, ja kuitenkin tämä valittelu tietyllä tavalla jatkuu. Mehän olemme tilanteessa, jossa 50 prosenttia tällä hetkellä Helsingin pörssin markkina-arvosta on ulkomaalaisten omistuksessa, enkä osaa nähdä siinä mitään ihmeempää ongelmaa.

Oleellistahan on se, että nämä suomalaiset yritykset, on ne omistettu millä tavalla tahansa, pysyvät suomalaisessa johdossa ja niitä johdetaan Suomesta. Siinä suhteessa tietysti eduskunnalla on mahdollisuus edellytyksiä luomalla taata se tilanne, että näin myös vastaisuudessa tapahtuu.

Toinen seikka on sitten kannustinjärjestelmät. Nykyaikaiseen yritystoimintaan kuuluu se, että johtoa ja henkilöstöä kannustetaan ja yritetään löytää sellaisia järjestelmiä, jotka ovat mahdollisimman motivoivia. Optioiden osalta esimerkiksi itse olen sitä mieltä, että järjestelmän pitäisi olla sellainen, joka kattaa johdon lisäksi myös koko muun henkilöstön.

Optioiden osalta tilanne on Suomessa se, että kun Helsingin pörssiin on listautunut 88 yhtiötä, niin vain viisi niistä on sellaisia, joilla ei ole optiojärjestelmää. Niilläkin on mahdollisesti muita kannustinjärjestelmiä. On tietysti täysin selvää, että kun valtionyhtiö listautuu, on sen toimittava samojen mallien mukaisesti, jotka ovat pörssissä muutoinkin vallalla. Soneran tapauksessahan ei optioista ollut mitään puhetta. Oli muut kannustinjärjestelmät, joita nyt onnettomasti pääjohtaja käytti myös väärin.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Herra puhemies! Keskustelussa on oikeastaan kaikki sanottu ja kysytty ja kysymyksiin on tullut vastaukset, mutta pari

kysymystä minulla kuitenkin ministeri Auralle olisi.

Ensiksikin, pääjohtaja Vennamohan erotettiin toimestaan hänen nähtävästi eettisesti arveluttaviin osakehankintoihin ryhtymisensä vuoksi. Uskon, että erottaminen oli nimenomaan paikallaan. Uskon edelleen, että ne ihmiset — joiden kotikadulta joka toinen postilaatikko on kadonnut — eivät ole siitä pahoillaan, vaikka se ei Soneran asioihin liitykään. Puhumattakaan lukuisista irtisanomisista, joissa työntekijöitä on joutunut työttömiksi Vennamon johtamissa laitoksissa.

Haluaisin toistaa tässä yhteydessä ministeri Auralle kysymyksiä, joita on eräissä puheenvuoroissa toki tullut, mutta kuitenkin vain käänteisesti esille. Voisiko hän toistaa, miksi hän oli ajamassa asiaa siihen malliin, että pääjohtaja Vennamo tuli erotetuksi? Sitten haluaisin kysyä ministeri Auralta myös sitä, miksi hän itse erosi. Hänhän oli suorittanut hänelle kuuluvan tehtävän, kun oli pannut toimeksi pääjohtaja Vennamon erottamisen. Eikö erottaminen ollut tarpeeton toimenpide vai tunsiko ministeri Aura, että hän oli itse laiminlyönyt valvontavelvollisuuksiaan, vai mikä oli perimmäinen syy? Toki ne osin selviävät talous-, valtiovarain- ja liikennevaliokunnan tekemissä selvityksissä vastaisuudessa, mutta olisi kiva tietää nyt myös "suoraselkäisesti ja rehellisesti" annetut vastaukset.

Liikenneministeri A u r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Joudun näköjään uudestaan nopeasti vastaamaan. Pääjohtaja Vennamon erosta ja omasta erostani voin vain toistaa sen, minkä viikko sitten maanantaina sanoin. Pääjohtaja Vennamon eron syy oli se luottamuspula pääomistajan ja hänen välillään, joka syntyi siitä, millä tavalla hän antoi tietoja omista osakekaupoistaan, omasta osakkeenomistuksestaan, sekä julkisuuteen että pääomistajalle. Mitään muuta moitittavaa pääjohtaja Vennamon työskentelyssä, hänen osakehankinnoissaan tai missään muussa ei ole ollut.

Miksi tämä ratkaisu johti minun omaan eronpyyntööni? Minähän olen hallituksessa vastuussa Sonera Oyj:stä ja minä kannoin vastuuta pääjohtaja Vennamosta. Osoittautui, että minä olin ollut väärässä käsityksessäni pääjohtaja Vennamosta, ja muiden valtioneuvoston jäsenien ja kansanedustajien täytyy tietenkin voida luottaa minun arviooni sellaisen pörssiyhtiön, joka on Suomen pörssiarvoltaan toiseksi suurin pörssiyhtiö, pääjohtajasta. Kun olin tehnyt väärän arvion, on toki luonnollista, että teen siitä omat johtopäätökseni.

Ed. M. P o h j o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kysyn ministeri Auralta: Kun Vennamo toimi oman sijoitusyhtiönsä hallituksen puheenjohtajana ja toisaalta Sonera Osakeyhtiön pääjohtajana ja kun listautumispäätöstä tehtiin ja hintaa määriteltiin, jääväsikö hän tällöin itsensä vai toimiko hän näissä molemmissa yhtiöissä päätöstä tehtäessä?

Liikenneministeri A u r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt en aivan täysin ed. M. Pohjolan kysymyksen kärkeä ymmärrä. Näin ollen en ryhdy siihen valitettavasti tässä yhteydessä vastaamaan.

Ed. A l h o : Puhemies! Muutama yksittäinen huomautus.

Täällä sisarkollega Isohookana-Asunmaa vertasi Alho — Sundqvist- ja Aura — Vennamotapauksia toisiinsa ja löysi aika paljon yhtäläisyyksiä, jotka tietysti ovat aika poliittisia sisällöltään, mutta eipä muistanut mainita kuitenkaan sitä, että kumpikin meistä, sekä ministeri Aura että minä aikanamme olemme tehneet asiassa henkilökohtaiset ratkaisut, joiden nyt olettaisi vahvistavan poliittisen järjestelmän toiminnan uskottavuutta. Haluan tämän nyt tässä mainita, kun oikeasta ja väärästä on niin kovasti puhuttu.

Keskustelun aikana on myös unohdettu sellainen asia, että Sonera on pörssinoteerattu yhtiö ja sen hallintoneuvosto on luonnollisesti myös sisäpiiriläinen. Tästä syystä tietysti täytyy nyt vähän katsoa sitä, mitä tietoja täällä halutaan kerrottavaksi ja minkälaisia puheenvuoroja sinänsä käytetään.

Vielä muutama huomautus kahteen asiaan, ensinnäkin hallintoneuvoston ja omistajan väliseen suhteeseen ja siihen, miten mielestäni omistajaohjaus tulisi järjestää.

Soneran hallintoneuvosto on toiminut yhtiöjärjestyksen mukaisesti. Se on valvonut yhtiön toimintaa ja antanut esimerkiksi lausunnon henkilöstöannin suhteen. Käsitykseni mukaan en ole jäänyt vaille mitään sellaista tietoa, joka olisi ollut tärkeää asian ympäriltä, mutta en ole myöskään nähnyt tarpeelliseksi puuttua omistajavallan käyttöön ja antaa omistajalle ohjeita siitä, miten omistaja käyttää valtaansa. Omistaja päättää osakeannin ajankohdasta ja siitä hinnasta, jolla se myy.

Omistajaohjausta sitä vastoin pitäisi valtionhallinnossa koota yhteen, mutta kuitenkin mielestäni se pitäisi pitää riippumattomana budjettivallan käytöstä. Mielestäni olisi myöskin poliittista vastuuta vahvistettava sillä tavoin, että hallinnossa tulisi olla enemmän myöskin niitä, jotka katsovat veronmaksajien etuja. En pidä onnistuneena tätä, että hallituksiin kootaan yksittäisten yritysten johtajia. Mielestäni ehkä se aikaisempi käytäntö, jossa myöskin hallintoneuvosto on vastuussa omistajavallasta, oli paikallaan.

Ed. H u r s k a i n e n : Arvoisa puhemies! Soneran pääjohtaja Pekka Vennamon osakekauppoihin kulminoituu se katkeruus, joka on kytenyt jo kauan kansalaisten keskuudessa yhtiöiden johtajien miljoonaoptioita kohtaan. Useiden yritysten johtajia on palkittu ruhtinaallisesti, jos yritys on menestynyt, mutta työntekijät, joiden avulla yritykset joko menestyvät tai eivät menesty, ovat jääneet lähes vaille palkkioita muutamaa modernia yritystä lukuun ottamatta.

Tapaus Sonera nosti päivänvaloon ongelman, joka esiintyy eri ministeriöiden järjestämissä osakeanneissa, sillä niissä ei näytä olevan minkäänlaista yhtenäistä linjaa eikä pelisääntöjä. Niinpä hallituksen tulisikin pikaisesti linjata selkeät säännöt, joiden mukaan sekä osakeanneissa että muissa johdolle ja myös työntekijöille annettavissa ylimääräisissä etuisuuksissa toimittaisiin tulevaisuudessa.

Viime vuosien kuluessa on yritysten johtajien sitoutuminen yritetty varmistaa ensisijaisesti rahallisilla etuuksilla. En tunne tilannetta niin hyvin, että rohkenisin ottaa kantaa siihen, onko raha paras tae sitoutumiselle vai onko jokin muu keino parempi. Silti olisi hyvä pohtia, voisiko yritysten johtoa sitoa ponnistelemaan yritysten eteen vaikkapa määräaikaistamalla johtajien paikat. Esimerkiksi Yleisradio Oy:ssä valitaan yhtiön johto määräajaksi ja kokemukset ovat tästä hyviä. Senpä vuoksi saattaisi olla hyvä, että vaikkapa Sonerassa ja myös muissa valtionyhtiöissä pohdittaisiin johtajien määräaikaisuutta. Ehkäpä sillä myös voitaisiin estää se, ettei valta turmelisi ja kääntyisi tilanteen tullen oman edun tavoitteluksi.

Ed. A a l t o n e n : Arvoisa puhemies! Tällaista keskustelua tässä salissa tuskin käytäisiin, jos osakemarkkinakehitys olisikin ollut heikko ja Sonera ei olisi sellainen menestys, jonkalaisen me tiedämme sen olevan. Oppositiokin olisi ehkä tyytyväisempi. Nyt tiedämme sen, että tiettyjä pelisääntöjä on rikottu, mikä on johtanut tiettyihin toimiin. Tutkittakoon eduskunnassa ja eduskunnan valiokunnissa nyt sitten tarkemmin, onko niiden suhteen syytä jotakin enemmän sanoa.

Sanotaan, että suomalaisten on vaikea kestää menestystä, ja sen tämäkin keskustelu osoittaa, jota nyt parin viikon aikana on käyty. Suuri ongelma nimittäin ei ole se, että meillä Suomessa on vain kaksi hyvin menestyvää yhtiötä, jotka ovat kansainvälisenkin mittapuun mukaan kyenneet sitomaan hyvällä tavalla johtonsa optiojärjestelyihin. Se olisi pitänyt saada silloin, kun televisiointiaika oli päällä, kertoa Suomen kansalle, koska tämä keskustelu helposti välittää ihmisille sellaisen kuvan, että me olisimme tekemisissä jonkin merkittävän kansantaloudellisen katastrofin kanssa, ja näinhän ei ole.

Meidän ehkä suurin ongelmamme on se, että meillä ei tällaisia Nokian ja Soneran kaltaisia yhtiöitä ole enempää. Jos niitä olisi enemmän, kuinka me sen sitten kestäisimme?

Ed. P a r t a n e n : Arvoisa puhemies! Minusta täällä käyty keskustelu kuvastaa tietysti sitä ajan henkeä, että kun ministeri Aura kansalaisteon tehtyään ilmaisi, että hän ei ole enää käytettävissä ja pyysi eroa tehtävästään, osalle edustajista näyttää jääneen vielä tämmöinen verenjanon maku suuhun. Kun ei saatukaan nyt uutta marttyyriä tänne, niin onpa tässä nyt sitten ihmettelemistä.

Sonera-asiat ovat kuitenkin kunnossa siltä osin kuin minä ymmärrän näitä asioita. Tunnustan, etten kaikkea läheskään ymmärrä, mutta olen nähnyt niin tämän tilanteen, että nyt tulee taas turhaa tuhinaa. Nyt käydään keskustelua siitä, millä tavalla Vennamon kohdalla on jokin potti pyörähtänyt ja millä tavalla sitten jotkut köyhemmät ovat jääneet ilman osakkeita tai eivät ole saaneet niitä riittävästi. Tämän ympärillä ei kovin pitkään kyllä kannata riekkua.

Tärkeintä on tulevaisuudessa nähdä, minkälainen ohjeistus tulee hallitukselta eduskunnan kautta, niin että se on sama kaikille valtionyhtiöille. Näin jossakin tiedotusvälineessä kysyttävän, pitäisiköhän koko kansallinen omaisuus ottaa tähän tutkintaan mukaan, ettei pelkästään yhtiöpolitiikka vaan myöskin maat, metsät ja rakennukset, ja katsoa tämän kokonaisuuden sisällä tätä koko hommaa.

Sitten tulevaisuudessa, kun yksityistetään, pitää kyllä tarkentaa myöskin kotimarkkinoiden osuus tässä ja määritellä myöskin se raja, jonka

sisällä valtiovalta pysyy omistajana omistamissaan yhtiöissä, onko se 30 tai 25 prosenttia. On oltava kunnon raja. Mikä on sitten se viisauden mitta, minä en osaa sitä sanoa.

Toinen tekijä on se, että meillä on olemassa teollisuussijoitustoimintamalli, ja rahat voitaisiin kerätä nyt kaikki sinne. Valtionyhtiöistä tulleet palautukset pitäisi sen kautta käyttää ja myöskin mahdollistaa se, että uusinvestointien kautta uudet sijoitukset ovat mahdollisia. Selvä säännöstö hallitukselta ja uusiin investointeihin.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o - m ä k i (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Totean sen minkä aiemmin totesin, että pelisäännöt ovat olemassa ja pitkällä aikavälillä rakennettuna ne ovat toimineet myöskin hyvin. On tietysti hyvä, että asiat vielä käydään läpi uudelleen.

Ehkä sellainen kohta, jossa nopeimmin tarvitaan valmistelua, koskee juuri kannustinjärjestelmiä. Koko henkilöstöä koskien on tässä hallituksessa tehty se linjaus, että johtajat ovat siinä samalla viivalla kuin muukin henkilöstö. Se osa, joka ei ole yhteistä linjausta vielä saanut, koskee nyt juuri merkintäoikeutta johdon osalta. Tässä tapauksessa lähdettiin Soneran osalta siitä, että johto sai enemmän merkintäoikeuksia kuin muu henkilöstö. Toinen linja, jota kauppa- ja teollisuusministeriö on noudattanut, on sitten se, että tältäkin osin ollaan samalla viivalla, mutta mekin sitten kannustamme johtoa ostamaan oman yhtiönsä osakkeita siinä vaiheessa, kun kurssi on määräytynyt pörssissä. Näin on myöskin tapahtunut ihan kohtuullisessa mitassa.

Ed. J u h a n t a l o: Herra puhemies! Tässä viimeisessä asiassa kyllä yhdyn ministeri Kalliomäen ajatuksiin; jopa kannustusta silloinkin, kun kurssia luodaan.

Itse tähän tutkintatilaisuuteen ei ole paljon uutta mahdollista tuoda. Minä kuitenkin palaan näihin syksyn keskusteluihin. Itsekin tässä katselin, kun joulukuun toinen päivä yritimme hiillostaa ministeri Auraa, joka ilmeisesti liian ylimielisesti suhtautui siihen aikaan keskusteluun verrattuna niihin tapahtumiin, joita tämäkin keskustelu ja silloin käyty keskustelu on nyt tuonut mukanaan. Minä ymmärrän hyvin, jos ministeri Aura olisi halunnut erota juuri siksi, että hän oli myötävaikuttamassa omalla tavallaan alan asiantuntijana väärän ajankohdan valitsemiseen. Tuo ajankohta toi tullessaan aika valtavankin teoreettisen tappion suomalaisille veronmaksajille. Mutta pääjohtaja Vennamon erottaminen on kyllä ylidramatisointia ja huomion kohdistamista muualle. Minä muiden mukana olen ja keskusta on Vennamoa moittinut monet kerrat Postin nopeasta alasajosta jne., mutta kuten hallituskin, olen antanut hänelle Soneran kehittäjänä yhdessä läheisten virkamiesten kanssa suuren tunnustuksen. On kyllä kohtuutonta tunnustuksen jälkeen potkuja antaa.

Tätä keskustelua seuratessa olen muistellut muutaman vuoden takaista keskustelua itseni osalta, jolloin yritin sanoa, että kyllä nyt on jälkiviisautta, kun minua neuvottiin, miksi en myynyt osakkeita oikeaan aikaan. Sanottiin, että ei pitäisi mennä sinne, ellei osaa haistaa sitä oikeaa aikaa. Täytyy vain todeta, että samanlaisia juristisähläyksiä näyttävät olevan ministerit Aura ja Niinistön näissä osakeasioissa.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki totesi äskeisessä puheenvuorossaan, että Soneran annissa lähes kaikki asiat ovat olleet linjassa tai hallinnassa. Hän otti vain pari asiaa esille. Mutta ainakaan edustajille ei ole tullut tietoa siitä, missä linjauksessa on nyt Soneran myyntitulojen käyttö.

Aikaisemmassa puheenvuorossanne viittasitte siihen, että tulojen käytöllä luodaan tilaa poliittiselle päätöksenteolle. Ymmärsin tämän näin, että tällä tarkoititte yleensä valtion yhtiöiden myyntitulojen käyttöä. Nyt täällä on puhuttu suurista tuloista, hyvä on, mutta tämä linjaus kiinnostaisi todella, mihin näitä myyntituloja käytetään.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o - m ä k i (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Senkin totesin täällä jo aikaisemmin. Kiteytettynä kysymys on siitä, että tuloilla vahvistetaan valtiontaloutta ja luodaan pelivaraa poliittisella päätöksenteolle määrittää ne kohteet, joihin politiikalla tähdätään ja joihin resursseja kohdennetaan. Oikea paikka määrittää tätä poliittista linjausta ovat seuraavat hallitusneuvottelut ja hallitusohjelma. Se on kaikkein oleellisin kohta. Jos hallitusohjelmassa kyetään sopimaan viisaista päätöksistä, niin silloin ollaan oikealla tiellä, ja ne kohdennukset tapahtuvat silloin tulevaisuuden hyväksi vähän pidemmällä aikavälillä ja pidemmälle linjalle.

Ed. K o r t e n i e m i: Herra puhemies! Pahinta Sonera-prosessissa on minunkin mielestäni se, että valtion omaisuutta on myyty alihintaan.

Osakkeen arvo hinnoiteltiin liian alas. Nyt jo tiedämme, että tässä on valtio menettänyt miljardeja. Jos omistus olisi siirtynyt oman maan kansalaisille, sen ymmärtäisi paremmin, mutta näinhän ei käynyt. Oman maan kansalaisten mahdollisuutta ostaa Soneran osakkeita rajattiin, pääjohtaja Vennamon erikoiskohtelua lukuun ottamatta.

Ministeri Aurahan ilmoitti täällä jo ennen joulua ja on saman toistanut tänäänkin, että omistusta haluttiin myydä enemmän ulkomaille, jotta osakkeet tulisivat aktiivisen pörssikaupan välineeksi eivätkä jää tavallisten kansalaisten piironginlaatikoihin. Perustelu on oikea pörssikaupan näkökulmasta, mutta tässä unohtuu se, että Sonera on Suomen kansallisomaisuutta, joka on rakennettu suomalaisella työllä ja rahoitettu Suomen kansan varoin. Hallitus, joka panee kansallisomaisuuden tällä tavalla kaupan ja myy sen alihintaan kansainvälisen pörssikaupan välineeksi, on kritiikin ansainnut. Hetkellinen hyöty vaalibudjetin tasapainottamiseksi ja rahoittamiseksi on karkeaa hämäystä ja kansalaisten arvostelukyvyn aliarviointia.

Tässä ei voi olla muistelematta vähän vanhojakin. Neljä vuotta sitten, silloinkin vähän ennen vaaleja, nousi esille Ahon hallituksen päätös myydä 35 prosenttia Veitsiluodon osakkeita Ensolle. Vasemmistopuolueet raivosivat asiasta kiihkeästi. Siitä oli silloin täällä epäluottamuslauseäänestys. Epäluottamuslausetta kannattivat silloin nykyisen hallituksen vasemmistolaiset ministeritkin, jotka silloin olivat eduskunnassa.

Mutta kun sosialidemokraatit ja vasemmistoliitto tulivat hallituksen, mitä ne tekivätkään? Veitsiluoto sulautettiin pikavauhtia Ensoon, ja myöhemmin Enso on yhtynyt ruotsalaisen Storan kanssa. Kuka olisi uskonut, että juuri vasemmistojohtoinen hallitus panee valtion omaisuutta sileäksi tällä tavalla, niin kuin pääministeri Lipposen hallitus on tehnyt? Tässä on syöty tulevaisuuden eväitä.

Ed. I m m o n e n : Arvoisa puhemies! Pääjohtaja Pekka Vennamon erottamiseen ja liikenneministeri Matti Auran eroon päätynyt Sonerajupakka tuo esille niitä ongelmia, joita valtionyhtiöiden yksityistämiseen ja pörssittämiseen liittyy. Soneran tapauksessa epäilyttäviä piirteitä on pitkä lista. Kysymys on yksinkertaisesti vain valtion tuottoisan omaisuuden myymisestä yksityiselle sijoittajalle alihintaan. Yksityistäminen on myös tuottoisaa liiketoimintaa pankeille, sijoitusyhtiöille ja konsulteille. Soneran osakekaupat järjestäneiden ja pankkien palkkiot on julkisuudessa arvioitu 200 miljoonaksi markaksi. Pelkästään omistusjärjestelyjen valmisteluun ja asiantuntijapalkkioihin varattiin vuoden 1997 budjetissa 4,5 miljoonaa markkaa.

Valtion liikelaitosten yhtiöittämiseen ja yksityistämiseen liittyy useita muitakin ongelmia. Työllistämisvastuu häviää. Työllistäminen, joka on keskeisin asia kansamme hyvinvoinnissa, on näin ollen toissijainen asia. Kun Posti- ja telelaitos oli yhtenäinen valtion liikelaitos, Telen tuotoilla voitiin tukea postipalveluja, mutta nyt niistä ei ole enää puhettakaan, varsinkin kun Posti ja Sonera on erotettu täysin eri yhtiöiksi.

Teletoiminta oli aiemmin valtion hallinnassa, mutta Suomessa kilpailu on viety pidemmälle kuin monissa muissa maissa. Kehityssuunnan järkevyydestä voi olla monta mieltä. Yksi todella erikoisuus ja haitta on päällekkäiset investoinnit. Esimerkiksi maahan rakennetaan monta matkapuhelinverkkoa, vaikka yksikin verkko riittäisi. Niistä maamerkit ovat kaikkien nähtävissä.

Ed. L a i t i n e n : Arvoisa herra puhemies! Nykyinen hallitus on pitkälti noudattanut niitä periaatteita valtionyhtiöiden omistuspohjan laajentamisessa, jotka luotiin aikoinaan Ahon hallituksen aikana, joten keskustan arvostelu tässä mielessä on vailla pohjaa.

Soneran antihintaakin lienee enää tässä vaiheessa turha käsitellä, koska kyseessä on tyhjänpäiväinen jälkiviisastelu. Lisäksi hintaa nyt arvostelevalla keskustalla olisi aikanaan ollut hyvät mahdollisuudet ilmaista oma kantansa asiasta ja toimia sen mukaisesti muun muassa yhtiön hallintoneuvostossa. Myös antiin liittyvien muiden järjestelyjen osalta hallintoneuvoston puheenjohtaja Aapo Saari olisi voinut halutessaan asiaan puuttua, mutta ei ilmeisesti katsonut aiheelliseksi.

Sen sijaan jatkossa on tärkeää tarkistaa valtionyhtiöiden omistuspohjan laajentumisen periaatteita. Mitä yhtiöitä vielä yksityistetään ja kuinka paljon, mihin myyntirahat kohdennetaan ja miten osakeannit toteutetaan, miten kohdellaan johtoa ja koko yhtiön henkilöstöä? Nähdäkseni nämä asiat ovat pitkälti eduskunnan käsissä ja täällä myös poliittiset linjaukset täytyy tehdä.

Selkeitä pelisääntöjä ei luotu Ahon hallituksen aikana, jolloin vimmattu valtionyhtiöiden yksityistäminen aloitettiin. Näin mahdollistettiin, ed. Aittoniemi, muun muassa Valmetin sataprosenttinen yksityistäminen. Tämänkin ovat Ahon hallituksen ministerit, muun muassa edus-

tajat Kääriäinen ja Pekkarinen, autuaasti poliittisista syistä unohtaneet.

Arvoisa puhemies! Jatkossa myyntitulot on suunnattava tulevaisuuden kannalta kestävällä tavalla. Näitä ovat valtiontalouden velkaantumisen hidastaminen sekä ennen muuta teollisen tuotannon vahvistaminen ja rakenteen uusiminen muun muassa tutkimuksen ja tuotekehityksen kautta.

Ed. T i u r i : Arvoisa puhemies! Huipputekniikan yrityksissä on avainhenkilöitä, joitten työpanos on ihan ratkaiseva yrityksen menestymiselle, puhutaan esimerkiksi vaikka tutkimusjohtajista tai tuotekehitysjohtajista ja vastaavista. Jos heitä ei sidota yritykseen ja joku kilpaileva yritys vie heidät, maksaa hitusen parempaa palkkaa, silloin voi yritykselle käydä paljon huonommin, tai ainakin vie aikaa, ennen kuin se taas pääsee kunnolla toimintaan. Siitä syystä on luonnollista, että on tällaisia kannustimia, jotka ovat siis huomattavan suuria verrattuna tavalliseen palkkaan. Jos tämä on sellainen asia, joka herättää kateutta, silloin voi todeta, että kateus vie kalatkin vedestä, koska yritykset eivät ilman näitä henkilöitä pysty kunnolla pärjäämään. Minusta täytyy hyväksyä se, että tällainen toiminta on olemassa.

Kun on todettu, että Sonera on myyty liian halvalla, niin jos myydään liian kalliilla, käy niin, että yrityksen osakkeiden myynti ei kovin helposti onnistu. Taas ostajan kannalta edullisesti myytäessä ostajat innostuvat, ja tähän liittyy psykologiaa niin, että innostutaan vielä enemmän kuin ehkä on järkeväkään. Sillä tavalla osakkeiden arvo nousee suuremmaksi. Jos alun perin olisi hinnaksi pantu vähän suurempi, joku 60 tai 70 markkaa, joka varmaan silloin tuntui jo mahdottomalta, olisi saatu muutama miljardi lisää. Nyt on todennäköistä, että kun ostoinnostus on levinnyt, niin todellisuudessa tällä hetkellä Soneran pörssiarvo on huomattavasti suurempi kuin 3 miljardia enemmän, mitä olisi saatu, jos olisi yritetty nyhtää mahdollisimman hyvää hintaa.

Minusta kansanedustajienkin täytyy vähitellen oppia pörssiasioita, kun maailma niitä tarvitsee.

Toivon, että kun rahaa saadaan, sitä pannaan myös tutkimukseen ja tuotekehitykseen velanmaksun lisäksi.

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Miksi Soneraa myytiin ulkomaille? Tätä on kysytty useilla tahoilla, ei yksistään täällä salissa tänä päivänä, vaan myös salin ulkopuolella, onhan kysymys kansallisomaisuudesta.

Osakkeista myytiin runsaat 100 miljoonaa institutionaalisille sijoittajille ja 39 miljoonaa osaketta yksityisille kansalaisille. Tästä valinnasta on päättänyt maan hallitus. Miksi osakkeiden myynnissä ei etusijalle asetettu Suomen kansalaisia? Osakkeiden kysyntä osoitti selkeästi sen, että kansalaiset olisivat olleet kiinnostuneita Soneran osakkeista. Tähän täällä on tullut vastauksia. En kuitenkaan oikein usko siihen, että ne olisivat jääneet yksistään pöytälaatikoihin, jos ne kansalaisilla olisivat olleet.

Myynnin kohdistaminen instituutioiden suuntaan johti siihen, että osakkeista myytiin noin 45 prosenttia ulkomaille suurimpien omistajien ollessa suuria eläke- ja sijoitusrahastoja. Onkin kysyttävä, mikä tällaisessa kohdentamisessa on tavoite. Eikö hallitus luota suomalaiseen sijoittamiseen, vaikka kotitaloudet viimeisten tutkimusten mukaan ovat selvästi lisänneet osakesäästämistä?

Hallitus on ilmeisesti harkinnut tarkkaan menettelynsä Soneran yksityistämisessä. Kysymys ei ole vain tästä yksittäistapauksesta, vaan myös jatkosta, kun valtion omistusta vähennetään yhtiöissä, joissa valtiolla on omistusta. Eli jatkuuko nykyinen linja?

Yhtenä tekijänä osakemyyntimenettelyssä hallituksen taholta on ilmoitettu, että yhtiön johto haluttiin sitouttaa yhtiöön. Sanottiin, että Euroopassa arvostetaan ja pidetään tällaista menettelyä luonnollisena järjestelynä. Tällaisen menettelyn voisi kyllä hyväksyä, jos olisi kysymys yhtiön osakeannista, jossa yritykselle haetaan markkinoilta riskipääomaa. Nyt on kuitenkin kysymys valtion omaisuuden myynnistä.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Kuten yleensä tämän salin työskentelytapoihin kuuluu, tämänkin asian yhteydessä on paljon muisteltu menneitä, sitä mitä on tehty, mitä sanottu, ja on taidettu vähän muistella sellaista, mitä ei ole tehty tai sanottukaan, ainakin kun kuulostelee ja tulkitsee tätä keskustelua. Niin aion minäkin tehdä, mutta en suinkaan muistella täällä salissa tapahtunutta, vaan jo aiemmassa työssä tapahtunutta tullakseni sitten optio- ja osakeantikeskusteluun hieman kiertoteitse.

Muistan, kun aiemmassa työssäni edunvalvontatehtävissä esimerkiksi palkkatyöläisten etuja ajaessani puhuimme muutaman kymmenen pennin palkankorotuksista ja perustelimme sitä mielestämme ihan oikein sillä, että ihminen paitsi

saa parempaa toimeentuloa, myös sitoutuu firman tuottamaan tulokseen. Oli yleensä kysymys muutamasta kymmenestä pennistä. Lyötiin rätingit kouraan useita kertoja, että työntekijää ei kiinnosta se raha muuta kuin kaksi kuukautta, korkeintaan kolme kuukautta, sitten palkankorotuksen vaikutus lakkaa.

Kun seuraa optiokysymyksiä ja johtajien sitoutumista johtamiinsa yhtiöihin, niin kyllä tässä aikamoinen ristiriita on senaikaisiin puheisiin, kun puhuttiin tavallisesta duunarista ja kun puhutaan johtajista.

Täällä on kehuttu kovasti muun muassa Sonera-yhtiötä. Varmasti saattaa olla, en kiistäkään ollenkaan, että se on hoidettu ihan kelvollisesti, mutta on muistettava mitalin toinen puoli. Tämä on merkinnyt runsaasti lopputilejä. Tänä päivänä odottaa 250 työntekijää lopputiliä tai lomautusta tuosta samaisesta firmasta. Siitä on seurauksena paitsi työsuhteitten lakkaaminen myös se, että tietyillä alueilla syrjäseuduilla suunnitellut puhelinverkoston korjaukset ja rakentamiset jäävät toteutumatta. Tämä pitäisi meillä aina muistaa. Ei tämä välttämättä ihan särötöntä kuvaa anna yhtiön johtamisesta ja niistä toimintatavoista, mitä on. Tässä suhteessa ymmärrän ihmisten katkeruuden oikein hyvin.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Niissä olosuhteissa, joissa tämä Sonera-operaatio suoritettiin, minun ja monen muun mielestä Matti Aura suoritti tämän todella loistavasti. Kiitoksia vaan, Matti Aura, siitä. Pekka Vennamo onnettomuudekseen ei ostanut Nokiaa. Olisi tänä päivänä paljon rikkaampi ja jatkaisi Soneran hoidossa, mikä Soneran kannalta saattaisi olla ihan hyvä asia.

Nyt, kun keskustalla on pallo hukassa, niin eikö teidän kannattaisi kysyä päästrategilta Tanja Vienoselta, mitä nyt tehdään?

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Täällä käytiin aikaisemmin keskustelua siitä, mikä on hallintoneuvostojen rooli tämmöisessä prosessissa. Silloin yritin saada vastauspuheenvuoroa. Kun se epäonnistui, käytän nyt varsinaisen puheenvuoron.

Nimittäin tämähän ei ole suinkaan ensimmäinen kerta, kun ollaan tämmöisessä niin sanotussa erottamistapauksessa valtionyhtiön kohdalla. Sellainen nimittäin oli Vapo Oy:n kohdalla tilanne kymmenkunta vuotta sitten. Silloin kutsuttiin hallintoneuvosto koolle ja hallintoneuvosto pani toimitusjohtajan, joka oli luottamuspulan kohteeksi joutunut, tosipaikan eteen, ja hän jätti sillä hetkellä eroanomuksen, ja niin erottamiseen ei tarvinnut ryhtyä. Se olisi muuten toteutunut.

Tämä on sikäli mielenkiintoinen tapaus, arvoisa puhemies, että tässä tapauksessahan se olisi johtanut siihen kysymykseen, että jos olisi noudatettu vanhaa käytäntöä, niin olisiko hallintoneuvosto noudattanut ministeri Auran tahtoa siinä, että luottamuspula pääjohtaja Vennamoon on todellakin se, mikä on. Tämän totean nyt sen takia, että kun olen tämän keskustelun kuunnellut, niin tässä on kaikenlaisia puheenvuoroja kuultu. Tämä on hyvin mielenkiintoinen asia näin jälkikäteen todeta. Tässä ministeri Aura ohitti hallintoneuvoston suvereenisesti ja käytti suoraa valtaa — joka olisi tullut yhtiökokouksen kautta joka tapauksessa.

Ed. Johannes K o s k i n e n : Herra puhemies! Keskustelussa on tullut monipuolisesti vastauksia kysymyksiin. Haluaisin ministeri Auran täsmennystä vielä pariin kohtaan, jotka on osaksi esitetty, mutta joihin ehkä vastausta ei ole ihan tullut.

Ensinnäkin, onko tarkistettu, ettei ollut muita tahoja, yhtiöitä tai yksityishenkilöitä, jotka ovat saaneet samanlaisen perusteettoman erityiskohtelun kuin Vennamoiden Sijoitus Oy. Nythän ei ole löytynyt dokumenttia siitä, millä perusteella tällainen yksityinen sijoitusyhtiö rinnastettiin Soneran korkeimpaan johtoon osakeannissa. Löytyisikö mahdollisesti muitakin tahoja, jotka ovat saaneet saman kohtelun, joko yksityishenkilöitä tai yhtiöitä?

Toiseksi, miksi lisäosakeoptio otettiin ensikertaiseen valtionyhtiön vähemmistöosakkuuden myyntiin? Sen perimmäinen tarkoitus kai on vakauttaa kurssia sellaisissa tilanteissa, joissa on vanhaa osakeomistusta, jonka arvon ei haluta heilahtelevan kohtuuttomasti ja joissa myös on todellinen riski pääjärjestäjällä, että se joutuisi tappiolle ostamalla ne osakkeet, joiden edelleenmyyntiin se sitoutuu tällä green shoe -menettelyllä.

Tässä tilanteessa, kun myydään vähemmistöosuus ensimmäistä kertaa yksin valtion omistamasta yhtiöstä, tällaista riskiä tavallaan huolettoman alas arvioidusta kurssista ei ole. Tämä on ehkä osaltaan johtanut siihen, että jo alun alkaen nämä haarukat ovat sijoittuneet, tietysti sen ohella, että pörssitilanne oli se, mikä oli, siihen, että kurssi on arvioitu niin alas kuin tehtiin.

Tästä ikään kuin filosofisesta kysymyksestä en ole kuullut kommenttia, minkä takia tässä

tilanteessa katsottiin välttämättömäksi tällainen ylimääräinen 19 miljoonan osakkeen lisäosakeoptiovara.

Liikenneministeri A u r a : Arvoisa puhemies! Käytän puheenvuoron luottaen, että se ei aloita uutta puheenvuorokierrosta täällä. (Ed. Hämäläinen: Se on suljettu jo!) — Se on suljettu, se on hyvä.

Green shoe näytteli keskustelussa vähäisempää osaa kuin kuvittelin, mutta tätä menettelyä on sangen yleisesti käytetty muun muassa Spondassa, Rapalassa, Jaakko Pöyryssä, Elcoteqissä, KCI Konecranesissa, Rautaruukissa, Nokiassa, Nokiassa, Valmetissa, Raumassa, Raumassa, Kemirassa, eli se on sangen yleinen menettelytapa näissä. Ensin te olette täällä arvostelleet, miksi me lähdimme liikkeelle epävarmassa tilanteessa. Nyt ed. Johannes Koskinen arvostelee sitä, että epävarmassa tilanteessa otimme käyttöön sellaisen menettelyn, joka on käytössä sen takia, että voidaan saada kurssikehitys sellaiseksi. Meidän käsityksemme on, että tässä asiassa on menetelty aivan normaalilla tavalla.

Ed. Pulliaiselle toteaisin, että valtionyhtiöiden yhtiöjärjestykset eroavat aika lailla ja ne ovat muuttuneet vuosien varrella. Vapo ei varmaan ollut silloin pörssiyhtiö, ja Sonera Oyj:ssä toimitusjohtajan ottaminen ja erottaminen on yksiselitteisesti hallituksen eikä hallintoneuvoston asia.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Keskustelu on päättynyt.

Eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen.

Asia on loppuun käsitelty.

---

1) Hallituksen esitys rakennuslainsäädännön uudistamiseksi

Ensimmäinen käsittely

Keskustelu jatkuu:

Ed. H e l l b e r g : Arvoisa herra puhemies! Kyseessä on siis hallituksen esitys rakennuslainsäädännön kokonaisuudistuksesta. Tämän esityksen tavoitteenahan on parantaa alueiden käytön suunnittelua kestävää kehitystä edistävään, ympäristöhaittoja vähentävään ja luonnonvaroja säästävään suuntaan. Tähän kaavajärjestelmäänhän tulevat edelleen kuulumaan maakunta- ja kuntataso, eli maakuntakaava tulee olemaan se taso, jonka pohjalta kunnat laativat kaavansa eli yleiskaavan, joka on mahdollista laatia nyt yhteisenä yleiskaavana eri kuntien kesken. Asema-, rakennus- ja rantakaava yhdistetään yhdeksi kaavamuodoksi eli asemakaavaksi. Valtion valvontaahan kevennetään poistamalla alistusmenettely nyt kuntien hyväksymistä kaavoista, mutta se edellyttää, että noudatetaan maakuntakaavoja. Lisäksi alueellisella ympäristökeskuksella olisi kuitenkin mahdollisuus puuttua kunnan kaavaratkaisuun uuden oikaisumenettelyn ja valituksen kautta. Muutoksenhaku näistä kuntien kaavoja koskevista päätöksistä siirtyisi myös hallintotuomioistuimiin.

Iso muutos on myös se, että kaupan suuryksiköiden sijoittumisen ohjausta kehitettäisiin kestävän yhdyskuntakehityksen ja palvelujen saatavuuden turvaamiseksi. Kuntien tulisi myös huolehtia kaavojen pitämisestä ajan tasalla. Myös suunnittelutarvealue korvaisi nykyisen taajaasutuksen käsitteen. Rantarakentamisen ohjaus ehdotetaan säilytettäväksi vuoden 1997 alussa voimaan tulleen lainsäädännön periaatteiden mukaisesti.

Haluan nyt puuttua muutamaan esille tulleeseen asiaan, josta on ollut hieman erilaisia käsityksiä. Totean kuitenkin valiokunnan jäsenenä, että me valiokunnassa pidämme hyvänä sitä, että uuden lainsäädännön keskeisenä tavoitteena on järjestää maankäyttö ja rakentaminen ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväksi, eli tavoitteet ovat varsin ylevät. Myöskin ympäristövaliokunta arvioi tämän uudistusehdotuksen vastaavan suomalaisen yhteiskunnan muutoksen haasteisiin.

Valitustien muuttuminen kaava-asioissa on herättänyt keskustelua. Eräät asiantuntijat epäilivät, että valitustien muuttuminen ympäristöministeriöstä ja alueellisista ympäristökeskuksista lääninoikeuksiin nostaa valituskustannuksia. Tiedotusvälineissä oli muun muassa aika paljon keskustelua näistä asioista, kun valiokunta asiaa käsitteli. Mutta saadun selvityksen mukaan valituskustannukset eivät nouse ainakaan oleellisesti. Se johtuu siitä, että päätösasiakirjamaksut ovat hallinnossa ja hallintotuomioistuinlaitoksessa tasoltaan vastaavia. Hallintotuomioistuimilla on hallintolainkäyttölain nojalla asian selvittämisvelvollisuus tehdyn valituksen johdosta, joten varsinaisen oikeudellisen avustajan käyttäminen ei ole välttämätöntä. Myöskin on mahdollisuus saada sekä kunnilta että ympäristöhallinnolta yleistä opastusta rakennuslainsäädännön

sisällöstä ja kaavoituksessa noudatettavista menettelytavoista. Myöskin yleisiltä oikeusavustajilta on mahdollisuus saada neuvontaa, joten mielestäni tämä valitustien muuttuminen ei ole minkäänlainen ongelma.

Toinen asia, joka on herättänyt myöskin paljon keskustelua, on suurmyymälöiden sijoittumisen ohjaus. Lakiehdotuksen mukaanhan yli 2 000 kerrosneliömetrin suuruista vähittäiskaupan myymälää ei saa sijoittaa keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle, ellei alue ole asemakaavassa erityisesti osoitettu tähän tarkoitukseen. Mielestäni tämä on erittäin hyvä asia. Tässä asiassahan meille on valiokunnan näkemykselle esitetty vastalause ja siitä on äänestetty. Vähemmistö olisi halunnut, että tämä 2 000 neliömetriä olisi ollut varsinaista myymäläpinta-alaa. Se olisi tietysti merkinnyt sitä, että varsinainen kerrosneliömetrimäärä ilmeisesti olisi noussut selvästi yli 3 000 neliön, mahdollisesti 3 500 neliöön, joka olisi tästä tehnyt jo varsin suuren yksikön. Täytyy muistaa, että tämä 2 000 neliötäkin on suurempi kuin komitean esitys ja ympäristöministeriön esitys oli alun perin, eli se oli 1 500 kerrosneliömetriä, joten hallitus tässä jo nosti 500 neliömetrillä kerrosneliömetrimäärää.

Asiantuntijat olivat monta eri mieltä nimenomaan suurmyymälöiden kohdalla siitä, mikä olisi oikea ja paras ratkaisu. Kuitenkin mielestäni se, että tähän 2 000 neliöön on päädytty, siis 2 000 kerrosneliöön, on mielestäni oikea ratkaisu. Näin voidaan selkeämmin ohjata suuryksiköiden rakentamista. Missään tapauksessahan tässä ei ole kyseessä näiden suuryksiköiden kieltäminen vaan se, että yhteiskunta paremmin pystyy suunnittelemaan rakentamisen. Tässä nimenomaan kuntien välinen yhteistyö kaupan suuryksiköiden ohjaamiseksi voidaan toteuttaa esimerkiksi kuntien yhteisellä yleiskaavalla, joka yhdyskuntarakentamisen kannalta on ilman muuta parempi ratkaisu kuin se, että poikkeusluvalla on rakennettu, niin kuin suurin osa nyt toteutetuista suuryksiköistä.

Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitoshan on tehnyt tutkimuksen siitä, mitkä päivittäistavarakaupan keskittymisen sosiaaliset vaikutukset ovat. Silloin on nimenomaan tutkittu suuryksiköiden rakentamista, siitä, miten ne ovat vaikuttaneet yleisesti alueelle. Näiden tutkimusten tulosten päätelmissä on todettu muun muassa, että kauppaverkoston harveneminen ja kauppamatkojen pidentyminen ovat yhteydessä kuluttajien ostovoiman lisääntymiseen.

Kulutusvoimaiset asiakkaat vaativat laajempia valikoimia kuin esimerkiksi lähikaupat pystyvät tarjoamaan, ja ostovoimaisten kuluttajien odotuksiin vastaaminen on varmasti kaupan intressissä. Tästä näkökulmasta kaupan kehitys eli suuryksiköiden lisääntyminen näyttää vastaavan kuluttajien odotuksia.

Kehityksen kääntöpuolella on kuitenkin liikuntaesteisten, autottomien ja heikon ostovoiman omaavien kotitalouksien vaikeutunut asema. Myymäläverkoston harventuminen lisää kauppamatkaan kuluvaa aikaa erityisesti autottomien henkilöiden kohdalla. Pienituloisten ja pienten kotitalouksien tarpeet ovat usein niin pienet, että ne tyydyttyisivät lähimyymälän toimesta. Automarketit eivät heille tuo juuri muuta kuin hankaluuksia ja tavarapaljouden keskellä tuntemuksia, että ei voida valita rahan puutteessa kuin välttämättömiä peruselintarvikkeita.

Toisaalta niissä tapauksissa, joissa lähikauppa jatkaa toimintaansa kiristyneestä kilpailutilanteesta huolimatta, on todennäköisenä seurauksena lähikaupan palvelutason lasku ja hintatason nousu. Kaupan rakennemuutoksen seurauksia voidaan näin ollen kuvailla hyvin eriarvoisiksi. Hyväosaisten asema paranee ja heikompiosaisten asema vaikeutuu sekä yrittäjien että kuluttajien keskuudessa. Lähikauppa ja sen asiakkaat jäävät häviölle. Siksi on erittäin tärkeää, että tässäkin päästään nyt huomattavasti parempaan suunnitteluun eli asemakaavoilla ratkaistaan se, miten suurmyymälät jatkossa sijoittuvat.

Tässäkin keskustan esitys oli valitettavasti se, että siirrettäisiin tätä ratkaisua, kun nyt hallituksen esitys on se, että market-ratkaisu tulisi nopeammin käyttöön eli esitys oli 1. helmikuuta. Me jouduimme sitten valiokunnassa muuttamaan sen 1 päiväksi maaliskuuta, koska se ei olisi ehtinyt myöhästyneen käsittelyn takia täysistunnossa helmikuun alkuun, mutta keskusta vielä äänestytti siitä, että olisi menty 1.4. saakka, kunnes tämä laki olisi tältä osin tullut voimaan.

Totean vielä myös sen, että rantarakentamisesta oli myös valiokunnassa aika paljon erimielisyyksiä. Tämä tietysti mielestäni nyt jälleen keskustan taholta osoitti sen, että siellä suunnitelmallinen ja asemakaavaan perustuva rakentaminen koetaan hyvin kielteiseksi. Viittaan nyt näissä molemmissa asioissa sekä rantarakentamiseen että suurmarkettien rakentamiseen. On tiedossa se, että rakentaminen esimerkiksi Natura-alueillakin ilman kaavaa poikkeusluvalla silloin, kun edellytyksiä kaavan laatimiselle ei yksittäista-

pauksissa ole ja kun rakennus on sijoitettavissa niin, ettei se vaaranna Natura-alueen luonnonarvoja, on mahdollista. Kuitenkin keskustan linja aika vahvasti tuntuu olevan se, että vain omistava taho pitäisi huomioida päätöksissä ja omistavan tahon etu ainoastaan pitäisi ottaa huomioon. Se on minusta erittäin valitettavaa.

Minä uskon, että kun tämä kaava nyt saadaan voimaan, siitä tulee erinomainen maankäyttö- ja rakennuskaava. Se antaa kunnille huomattavasti paremmat mahdollisuudet toimia. Kuntien asemakaavat vahvistetaan kunnanvaltuustoissa. Kuitenkin kuntien on otettava laajemmat alueet huomioon eli nimenomaan maakuntakaava on hyvin ratkaisevassa asemassa. Ympäristökeskuksilla on valitusmahdollisuus, ja tällä tavalla eri tahot tulevat huomioitua. Kun tämä myös lisää sitten muiden kuntien mahdollisuuksia esimerkiksi yhteisen yleiskaavan laatimisessa, tämmöinen ohjautuvaisuusmahdollisuus tulee ilman muuta kaavoitustoiminnassa lisääntymään, ja se tulee myös lähemmäksi niitä ihmisiä, joiden pariin kunnissa tämä kaava sitten aikanaan hyväksytään.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Rakennuslain kokonaisuudistus on enemmänkin kuin tarpeellinen ja kannatettava.

Peruslähtökohdiltaan tämä hallituksen esitys on myös onnistunut. Esitys selkeyttää kaavojen sisältövaatimuksia, lisää kunnallista päätösvaltaa maankäytössä, kehittää valtion ympäristöviranomaisten roolia ennakko-ohjauksen ja asiantuntija-avun suuntaan, kehittää myös kansalaisten osallistumista ja vuorovaikutusta koskevia menettelyjä sekä siirtää muutoksenhaun hallintotuomioistuimille.

Kunnallisen päätösvallan lisäämistä tervehdin erityisellä ilolla sekä sitä, että tämä rakennuslain kokonaisuudistus korostaa myös kuntien välisen yhteistyön merkitystä. Kunnat voivat nyt laatia vaikka yhteisen yleiskaavan, ja mielestäni on hyvä se, että yhtä kuntaa laajemmat talous- ja palvelualueet sekä seutukunnat voivat yhdessä suunnitella pitkäjänteisesti ja tarkoituksenmukaisesti omaa maankäyttöään.

Tällainen kestävä kaavoitustoiminta on kestävän kehityksen periaatteiden mukaista, sillä silloin on mahdollista järjestää maankäyttö ja rakentaminen myös ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväksi. Päätösvallan siirtyminen pitkälti kunnille elikkä paikallistasolle lisää kansalaisten mahdollisuuksia päätöksentekoon, mutta samalla aiheuttaa sen, että lain soveltamista on seurattava tarkoin, jotta samat periaatteet voivat toteutua eri puolilla maata.

Myös valitustien muuttuminen ympäristöministeriöstä ja alueellisista ympäristökeskuksista lääninoikeuteen on mielestäni kansalaisten oikeusturvan kannalta hyvä ratkaisu. Muutoksen myötä ympäristöministeriö ja alueelliset ympäristökeskukset voivat aidommin siirtyä ohjaamaan kaavoitus-, tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä neuvoa kuntia ja kuntalaisia, olla konsultteina.

Keskeisenä kiistanaiheena, jos näin voi sanoa — valiokuntahan oli huolimatta joistakin lehdistötiedoista hyvin rauhallinen ja pyrki hyvään kokonaistulokseen ja ratkaisuun — ehkä puhutti eniten suurmyymälöiden sijoittuminen ja lähinnä sijoittumisen ohjaus. Lakiehdotuksen mukaanhan yli 2 000 kerrosneliömetrin suuruista vähittäiskaupan myymälää ei saa sijoittaa keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle elikkä vanhalla sanalla sanottuna taajamaalueen ulkopuolelle, ellei alue ole asemakaavassa erityisesti osoitettu tähän tarkoitukseen.

Asian yhteydessä kuultiin monenlaisia asiantuntijoita. Osa niistä, lähinnä kaupan keskusliikkeiden edustajat, olivat sitä mieltä, että 2 000 kerrosneliömetrin ala on liian alhainen ja siitä seuraa, että kilpailuetu on jo nyt toimivilla suuryksiköillä ja voi johtaa siihen, että hinnat nousevat. Toisaalta tällaisen neliörajoituksen myöskin pelättiin supistavan tuotevalikoimaa niin, että koti- ja ulkomaiset suuret volyymituotemerkit ottavat sen hyllytilan ja pienet tavarantoimittajat jäävät nuolemaan näppejään. Erityisesti luomutuotanto olisi se, mikä tässä jäisi kärsijän osaan.

Samassa yhteydessä myös, niin kuin keskustan vastalauseessakin, nousi esille se huoli, että jos rajasta pidetään näin tarkasti kiinni, tulevaisuudessa myymälät voivat olla sellaisia 2 000 neliön laatikkomyymälöitä, joissa neliömäärä käsittää ainoastaan myymälätilat. Tällöin ympäristön kannalta merkittävät kierrätystilat saatetaan jättää rakentamatta taikka sijoittaa muualle, jolloin kestävän kehityksen periaatteet jäävät toteutumatta.

Toivottavaa siis on, että tulevaisuudessakin näitä suurmyymälöitä tai suurehkoja myymälöitä rakennettaessa myös sosiaali-, oheis- ja kierrätystilat voisivat sijaita myymälän yhteydessä. Tämä olisi edellyttänyt pientä joustoa tämän tiukan neliömäärityksen suhteen. Itse katson, että keskustan valiokunnassa esittämä kompromissiratkaisu 2 000 neliön rajaamisesta myymäläti-

laksi ja tämän lisäksi asiallisten sosiaali- ja kierrätystilojen mahdollistaminen samaan kiinteistöön olisi ollut toimiva ja hiukan parempi ratkaisu.

Joka tapauksessa asia ei kuitenkaan niin suuri kysymys ole, että siitä nyt minkäänlaista äänestystä täällä salissa lähtisin ehdottamaan tai käymään. Kysymys on hyvin pitkälle arvovalinnasta.

Arvoisa puhemies! Suurmyymäläasiassa saamamme informaatio oli hyvin ristiriitaista johtuen siitä, miltä taholta informaatiota tuli. Näin ollen asiantuntijalausuntojen pohjalta ei suoranaista ratkaisua voi tehdä, vaan se enemmänkin pohjautuu arvopohjaiseen valintaan. Nyt erityisesti kaupunkikeskuksissa olevien pienten elintarvike- ja erikoiskauppojen ääni tuli kuulluksi. Pieni on kaunista -ajatus voitti. Voi sanoa, että osittain hallituksen muissa yhteyksissä rakentama suuri keskittämispolitiikka ja suurien yksiköiden politiikka tässä suhteessa sitten hävisi.

Erityisenä pelkona tuntui siis olevan se, että suurmyymälät autioittavat kaupunkikeskuksia. Tästä voisi tietenkin sanoa niin, että eri puolilla maata kokemukset kaupan suuryksiköiden vaikutuksista ovat hyvin erilaisia. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla tuollaista 2 000 neliömetrin kokoista kauppaa ei välttämättä voida pitää vielä suurmyymälänä, joskin taas sitten haja-asutusseudulla ja pienemmissä maakuntakaupungeissa ja keskuksissa se selkeästi on suurmyymälä.

Joka tapauksessa pidän tärkeänä suurmyymälöiden sijoittumisen ohjaamista. Pidän sitä huomattavasti tärkeämpänä kuin tarkkaa neliömäärää. Tässä suhteessa Suomen sisällä on niin erilaisia paikkakuntia, että joustoa tähän olisi voinut laittaa eikä noin tarkasti sitä lähteä rajaamaan. Sijoittumisen ohjaaminen on sellainen asia, jossa meillä Suomessa on vielä paljon tehtävää. Muistaakseni myöskin eurooppalaisissa tilastoissa taidamme olla niitä harvoja maita, missä tällaista käytäntöä ei vielä kunnolla ole.

Arvoisa puhemies! Rakennuslain kokonaisuudistusta tarkasteltaessa on myös erittäin tärkeää selvittää sen vaikutusta maanomistajien oikeusturvaan. Maanomistajien oikeusturva on meillä valitettavalla tavalla kaventunut. Sitä on kaventanut luonnonsuojelulaki, Natura 2000 -ohjelma, ja kyllä sitä on kavennettu myös rakennuslailla. Nyt olemme yhteiskunnassa tulleet sellaiseen tilanteeseen, jossa maanomistusoikeutta ei enää voida kaventaa.

Tänään aikaisemmin täällä, päivällä, kun keskusteltiin rakennuslain uudistuksesta, tämä nousi esille muutamissa puheenvuoroissa, joissa mentiin jokamiehenoikeuksiin ja katsottiin, onko näin, että jos maanomistajien oikeusturvaa kavennetaan, sen jälkeen — esimerkiksi meidän piiristämme syytettiin — aletaan kiristää jokamiehenoikeuksilla. Jokamiehenoikeudet ovat tärkeä ja varjeltava asia, mutta on tässä yhteydessä sanottava, että kyllä hyvin voimakkaasti maakunnissa on sellaisia äänenpainoja, että moni maanomistaja kokee oman oikeusturvansa tulleen niin loukatuksi, että he tekevät ehkä tarpeetontakin vastakkainasettelua ja kyselevät omien oikeuksiensa, oman oikeusturvansa perään. Siitä tällainen hedelmätön vastakkainasettelu osaltaan johtuu.

Keskustalaisina me pidämme jokamiehenoikeuksia hyvin tärkeänä asiana ja niistä on pidettävä kiinni, mutta on myöskin muistettava mitalin toinen puoli, että maanomistusoikeus on sellainen asia, johon ei liiaksi tulisi kuitenkaan puuttua sillä tavalla, että omistajien oikeutta kavennettaisiin. Voi sanoa, että erityiseksi ongelmaksihan viime aikoina ovat nousseet maanomistajien kannalta Natura-korvaukset. Euroopan unionille esitettyjen Natura-alueiden joukossa on alueita, joista ei ole päästy maanomistajien kanssa yhteisymmärrykseen. Tästä johtuen marssijärjestyksen olisi pitänyt olla sellainen, että korvausjärjestelmästä sovitaan ennen omistusoikeuteen puuttumista.

Arvoisa puhemies! Uskon, että toisessa käsittelyssä ensimmäisen elikkä keskustan vastalauseen perustelulausuma Natura-korvauksista tulee esille. Tulen sitä sitten kannattamaan ja toivon, että tämä lausumaehdotus otettaisiin täällä hyvin vakavasti ja siihen voisi eduskunta laajemminkin yhtyä. Tämä olisi hyvä askel kohden sillä tavalla kestävää yhteistä ympäristöasioiden hoitoa, että myöskin maanomistajille osoitettaisiin, että heidän oikeusturvaansa ei ole tarkoitus erilaisilla suojelupäätöksillä tai laeilla kaventaa, vaan heidän oikeutensa voisi säilyä ja sitä kautta voidaan tässä yhteiskunnassa kestävällä tavalla rakentaa yhteiskuntaa ja uudistaa niin rakennuslainsäädäntöä kuin kaavoitusta ja koko tähän ympäristöhallinnon kehittämiseen liittyvää kenttää.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Takkula tuossa piti sijainnin ohjausta tärkeänä ja sitten hän kuitenkin arvosteli 2 000 neliömetrin rajausta. Minä toteaisin hänelle, että täällä pääkaupunkiseudulla ei taaja-

mien ulkopuolelle noin pieniä putiikkeja kyllä rakenneta, että kyllä nämä koskevat enemmänkin muita alueita ja siinä mielessä ovat hyödyttämässä nimenomaan muun tapaisia paikkakuntia. Sitten miten tämä 2 000 neliötä voisi toteutua, niin täytyy muistaa, että sen jälkeen kun on asemakaavoitettu, täytyy hakea vielä rakennuslupa, ja siinä yhteydessä on oltava kaupan osalta selvitykset myöskin kaikista muista tiloista, jotka liittyvät siihen. Se, että käsittelytilat sijaitsisivat jossain muualla kuin itse kaupan yhteydessä, ei ole kyllä mahdollista.

Haluaisin hänelle huomauttaa myöskin hänen esille ottamistaan luomutuotteista, että yleensä on todettu, että nimenomaan noin 2 000 neliön kokoisiin myymälöihin otetaan mielellään tämmöisiä, koska sitten taas suuremmat ovat nimenomaan sellaisia, että ne ovat keskusliikkeiden hallinnassa, jolloin itse asiassa valikoimat ovat vähäisempiä. Siinä mielessä tämmöiset tietyt yksiköt ovat joustavampia ja niitä pystytään sijoittamaan ja järjestelemään aivan uudelta pohjalta.

Vielä haluaisin tästä keskustelusta maanomistajien oikeudet/jokamiehenoikeudet todeta, että kyllä tämä on minun mielestäni keskustan edustajalta aika kovaa puhetta siinä mielessä, että minä ainakin koen, että tämä on teidän vaalilupauksenne, kun kaupunkiseudulle tulette. Mutta muistuttaisin, että kyllä ne jokamiehenoikeudetkin ovat lailla säädettävissä, niin että ainakaan niin kauan kuin minussa henki pihisee, niihin ei kosketa.

Ed. T a k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tulee kaupan suuryksikköihin, toteaisin, että asiantuntijakuulemiset, kuten omassa puheenvuorossani totesin, olivat hyvin ristiriitaisia, ja siltä osin voin sanoa, että miltä puolelta asiantuntija oli kuultavana, sen mukaan hän sitten myöskin asiaa esitti. Toivon, että tämmöisiin laatikkomyymälöihin ei mennä, mistä kannan huolta, joissa sitten nämä kierrätys- ja sosiaalitilat on jollakin tavalla sijoitettu muualle. Toivon, että se tulee toteutumaan niin, ja toivon, että myöskin kotimaiset, pienten tuotteiden tuottajat siellä voisivat näkyä. Tämmöisiä aiheellisia pelkoja voi ja tuleekin nostaa esille, ja olkoon tämä ohjauksena niin, että kaupat ja kaupan keskusliikkeet sitten myöskin valitsevat pieniltä tuottajilta tuotteita ja erityisesti myöskin luomutuotteita, mikä tässä erityisesti nousi esille.

Sen, mitä tulee jokamiehenoikeuksiin, totesin jatkona siihen aikaisemmin päivällä tämän hallituksen esityksen yhteydessä käytyyn keskusteluun ja peilasin vain niitä tuntoja, joita maakunnissa on. Emme me voi olla sokeita niille tunnoille. Meidän on muistettava, että ihmiset, jotka kokevat, että heidän oikeuksiaan poljetaan, ovat tästä loukkaantuneita ja kysyvät, mihin perustuu heidän jatkuva tämän tapainen riistämisensä. Siinä mielessä on kyllä hyvä myöskin tämä asia näin realistisesti ja kiihkottomasti käydä läpi ja huolehtia siitä, että jokamiehenoikeudet voivat säilyä. Ne ovat tärkeät ja ne ovat varjeltava asia, mutta on myös muistettava, että maanomistaja ei ole se, jota aina lyödään, jolta aina viedään pois ja otetaan, vaan on nähtävä, että oikeus maanomistajalla myöskin on omaan omaisuuteensa.

Ed. R i m m i : Herra puhemies! Rakennuslain kokonaisuudistus on nyt kyllä siinä vaiheessa, että nyt jo voi uskoa sen toteutumiseen. Tämä maankäyttöä ja rakentamista ohjaava laki on hyvin mittava kokonaisuus, ja sen vaikutukset ovat varsin laajat. Rakennuslain uudistuksen yhteydessähän muutetaan tästä laista johtuen, tosin ei mitenkään massiivisesti mutta kuitenkin jonkin verran 23:a muuta lakia.

Ominaista tälle rakennuslain uudistukselle on, että kansalaisten osallistumis- ja vuorovaikutusmahdollisuudet kehittyvät ja lailla luodaan käytännössä edellytykset Hallitusmuodon 11 §:n ja erikoisesti 14 a §:n toteutumiselle käytännössä. Nämä säädöksethän lähtevät siitä, että julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle kansalaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Hyvänä pidän myös sitä, että laki korostaa osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia asioiden suunnittelussa ja valmistelussa. Suositaan siis aidosti avoimuuden lisääntymistä, ja tästä ei ymmärtääkseni voi olla mitään muuta kuin pelkästään hyviä seurauksia.

On ollut aika, jolloin kunnissa valmisteltiin esimerkiksi niin sanotusti vaikeiksi ennakoitavia kaava- ja maankäyttöasioita pienessä piirissä ja tuotiin ne julkisuuteen vasta lähes valmiina. Toivottavasti tällä lailla nyt kaikki tällaiset tapaukset ovat tiensä päässä. Tällä salamyhkäisellä käytännöllähän paljon jouduttiin juuri sellaisiin suuriin ongelmakiistoihin kaavoitus- ja rakennusasioissa ja myöskin suuriin arvovaltakiistoihin, että kun oli tietty linja valittu, niin siitä ei sitten millään konstilla olisi voitu luopua, vaikka se olisi ollut kokonaisuuden, kunnan tai kaupungin ja koko yhteiskunnan edun ja kansalaisten, kannalta tärkeää.

Tärkeää tämän lain toteutumisen yhteydessä on myöskin huolehtia alusta alkaen siitä, että kansalaisten vaikutusmahdollisuudet maan eri puolilla toteutuvat yhdenvertaisina, koska maan eri osat kuitenkin ovat monessa suhteessa erilaisia ja kuntien valmiudet erilaisia. On senkin takia erittäin tärkeää, että tästä huolehditaan, koska päätösvalta siirtyy nyt hyvin suuressa määrin paikallistasolle.

Mikä tärkeintä, rakennuslain hyvin keskeinen tavoite on hoitaa maankäyttöä ja rakentamista ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestäväksi. Nämä asiat konkretisoituvat nyt jo lakiesityksen tekstissäkin kohtuullisen hyvin, mutta on toivottavaa, kun asetus asiasta aikanaan valmistuu, että näitä kohtia vielä selkiytetään asetuksella.

Arvoisa puhemies! Lain käsittelyn yhteydessä eräs asia, joka aika paljon puhutti, oli valitustien muuttuminen. Kannettiin erikoisesti huolta siitä, että kansalaisten vaikutusmahdollisuudet heikkenevät, kun alueellisilta ympäristökeskuksilta ja ympäristöministeriöltä valitusten käsittely siirtyy hallintotuomioistuimiin. Pelkona oli lähinnä se, että se tulee kalliimmaksi ja kansalaiset eivät sitten voisi niinkään herkästi valittaa tai ainakin valituskynnys nousisi.

Ympäristövaliokunta selvitti tätä huolta aika tarkasti ja tuli johtopäätökseen, että valitustien muuttamisella ei kustannuksiin ole juurikaan vaikutusta. Sen sijaan sillä, että valitustie muuttuu ja ympäristöministeriö ja ympäristökeskukset saavat aikaa muuhun työhön, on myönteisiä vaikutuksia, sellaisia myönteisiä vaikutuksia, että ympäristöministeriölle ja alueellisille ympäristökeskuksille jää tätä kautta huomattavasti enemmän aikaa olla aidosti mukana kaavoituksen kehittämisessä, kehittämistoiminnassa kuntien kanssa ja tehdä niiden kanssa yhteistyötä, käydä neuvotteluja sekä tietenkin myös kohdentaa neuvontaa ja opastusta kuntiin ja kuntalaisiin päin.

Tästä huolimatta valitustien muuttuminen ei kuitenkaan ihan yksiselitteinen asia ole. Ympäristövaliokunnassa keskustelimme siitä ja pidämme tärkeänä sitä, että kuitenkin tältäkin osin lain toimivuutta seurataan. Tästä asiasta on valiokunnan mietintöön myös kirjoitettu.

Suurmyymälöiden sijoittuminen, josta täällä on lähes jokaisessa puheenvuorossa varmaan tämän asian osalta puhuttu, oli todella asia, joka tämän lain yksityiskohtana puhutti kaiketi kaikkein eniten, yksityiskohta, joka yhtenä lain osana on kuitenkin erittäin merkityksellinen. Suuri vääntö käytiin nimenomaan suurmyymälöiden kerrosalaneliöistä. Hallituksen alkuperäinen esitys oli 1 500 neliömetriä, kuten muistaakseni rakennuslakitoimikunnankin esitys. Hallituksen sisäisissä väännöissä kompromissina hallituksen esitys oli sitten 2 000 neliömetriä.

Aika ajoin kyllä ympäristövaliokunnassakin vähän tunteetkin jo, muuten sinänsä hyvässä käsittelyssä, tämän asian kohdalla kuumenivat. Ympäristövaliokunta kyllä kuunteli ja punnitsi suurmyymäläproblematiikkaa erittäin laajasti ja monipuolisesti ja otti huomioon sinänsä kovin ristiriitaisia näkemyksiä puolesta ja vastaan. Valiokunnan mietinnöstä näkyy hyvin se, miten monipuolista harkintaa tämän asian kohdalla käytiin. Pidän nyt esitettävää 2 000:ta kerrosneliömetriä siedettävänä kompromissina. Kannatan sitä, vaikka henkilökohtaisesti olisin mieluummin nähnyt pienemmän määrän.

Toivottavaa on nyt se, että laki saadaan mahdollisimman nopeasti suurmarkettipykälän osalta voimaan, että voidaan vielä pelastaa jotakin, mitä on pelastettavissa. Saadaan jonkinlainen jarru villille suurien markettien perustamiselle ja asia hallintaan. Ympäristövaliokunta esittääkin tältä osin lain voimaantulopäiväksi 1.3.1999.

Henkilökohtainen pieni ihmettelyni suurmyymälöiden suuresta rakentamisinnosta tai lähinnä siitä, miten kuluttajat ottavat ne vastaan. Henkilökohtaisesti rakastan sellaisia pieniä kauppoja, joissa voi mahdollisimman nopeasti asioida kuluttamatta aikaa kauheasti tavaroiden etsimiseen ja satoja metrejä pakosta marketeissa kulkemiseen jne. Kun vain on mahdollista, aina tällaista kauppaa itse suosin. Ihmettelenkin joskus sitä omassa pienessä mielessäni, miten itsekkäät kansalaiset, jotka niin kovasti rahassa mittaavat kaikkea, eivät mittaa tässä kohden sitä, minkälaista arvokasta aikaa kuluu kilometritolkulla kaupoissa kävelemiseen vuoden mittaan. No, se siitä.

Arvoisa puhemies! Sitten muutama ajatus suunnittelutarvealueesta. Nykyisessä laissa on taaja-asutussäännös, joka on ollut keskeinen alueiden käytön suunnittelutarpeita määriteltäessä. Nyt tätä käsitettä ja tavoitetta laajennetaan niin, että kunnalla on mahdollisuus oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa ja kunnan rakennusjärjestyksessä osoittaa alueita suunnittelutarvealueiksi. Tämä uusi mahdollisuus korostaa suunnittelun merkitystä ja maankäytön ohjausta. Epäilyjä tuli esiin siinä, että suunnittelutarvealue voisi joutua kokonaan rakennuskieltoonkin. Se ei kuitenkaan ole mahdollista. Tämäkin asia on

hyvin tarkkaan selvitetty ja punnittu ympäristövaliokunnan käsittelyssä.

Ympäristövaliokunta korostaakin lausunnossaan, että suunnittelutarvealueeksi osoittamisen määräajan tulee olla vähintään kymmenen vuotta, jotta voidaan turvata pitkäjännitteinen maankäytön suunnittelu. Määräaika ei saa estää uutta päätöstä suunnittelutarvealueesta yleiskaavassa tai rakennusjärjestyksessä, jos siihen on tarvetta. Valiokunta ehdottaakin, että määräaika on kymmenen vuotta kerrallaan. Määräaikaan nimenomaan suunnittelutarvealueen osalta kiinnitti huomiota myös perustuslakivaliokunta omassa lausunnossaan.

Eräs asia, joka itseäni on hiukan mietityttänyt ja josta on otettu yhteyttä lain käsittelyn yhteydessä, on se, että nyt kunnat saavat yhä enemmän päätösvaltaa kaavoitusasioissa, mikä sinänsä on hyvä asia. Suomessa on yli 400 kuntaa, ja suurimmassa osassa päätöksenteko on demokraattista ja läpinäkyvää. Samaan aikaan maan hinnan nousu on kehitys- ja kasvukeskuksien ulkopuolella ollut tasaista, mutta taas kasvukeskuksissa maan hinta kohoaa voimakkaasti. On esitetty pelkoja ja saattaa olla vaarana, että tällaisilla alueilla tapahtuu korruption esiin nousemista tai ainakin sitä yritettäisiin nyt, kun järjestelmä hiukan muuttuu. En ole kovin tarkkaan arvioinut, kuinka suuri vaara tämä olisi, mutta tällaisiakin ajatuksia on esitetty.

Kaavoituksessa laki esittää myös sitä, että 6 000 asukkaan kunnassa tulee olla oma kaavoittaja. Tätä asiaa joidenkin pienten kuntien edustajat ovat voimakkaasti kritisoineet. Laki on kuitenkin kirjoitettu järjelliseen ja joustavaan muotoon, sillä se antaa mahdollisuuden siihen, että kaavoittaja voi olla kuntien yhteinen ja muun muassa kuntayhtymän palveluksessa. Joka tapauksessa on tärkeää, että kaavoittajan pätevyydestä pidetään entistä parempaa huolta.

Uuden lain kaikenpuolisen toimivuuden kannalta on tärkeää, että lakia eri tasoilla toteuttavien viranomaisten voimavarat tulevat riittämään. Erityisesti kaava-asiantuntemuksen tarve kunnissa tulee kasvamaan, ja on kyettävä turvaamaan se, että asiantuntemusta riittävästi on.

Aluearkkitehtitoiminta on ollut kokeilussa, ja siitä on saatu hyviä tuloksia. Valiokunnan mielestä sitä tulee kehittääkin juuri niin, että se on pienten kuntien tukena. Ympäristövaliokunta oli viehättynyt aluearkkitehtitoiminnasta ja sen tuloksista ja toi julki ajatuksen, että nyt kokeiluna olevaa asiaa voitaisiin esimerkiksi harkita vakinaistettavaksi.

Rakennustarkastukseen kiinnitettiin lain valiokuntakäsittelyssä myös runsaasti huomiota varsinkin niiltä osin, miten asia hoituu pienten kuntien kohdalla. Meille kerrottiin, miten samalle henkilölle saattavat kuulua kunnan omien rakennusasioiden valmisteluun ja valvontaan liittyvät tehtävät, ja tämä tilanne ei valiokunnan mielestä ole hyvä. Vaihtoehtona esitämmekin, että rakennustarkastuksen hoitaa 21 §:n mahdollistama useamman kunnan yhteinen rakennustarkastaja. Tämä on varmasti erittäin tärkeää näin toteuttaa. Samasta syystä ei myöskään aluearkkitehdin toimenkuvaan tule kuulua samanaikaisesti suunnittelu- ja ohjaustyötä ja varsinaista kaavoittamista. Nämä ovat sellaisia käytännön probleema-asioita, joita aika paljonkin valiokunnan työssä pohdittiin.

Arvoisa puhemies! Ihan muutamia asioita tästä erittäin mittavasta, hyvästä rakennuslakiesityksestä olen lyhyessä puheenvuorossani nostanut esiin. Omalta osaltani haluan lausua iloni siitä, että on ollut mahdollisuus olla mukana valiokuntakäsittelyssäkin lain valmistelussa. Kun tänään klo 14 joulutauon jälkeen aloitimme työmme rakennuslain ensimmäisellä käsittelyllä, se oli mielestäni ihan kunniakas avaus tämän eduskunnan viimeiselle työrupeamalle. Toivottavasti sitä ei hämärtänyt Sonera-keskustelu, jota tämän asian käsittelyn keskeydyttyä käytiin.

Lopuksi, arvoisa puhemies, yksi pieni huomio. Rakennuslaki on hyvä ja mielenkiintoinen, ja siitä kertoo muun muassa se, että omassa kotikaupungissani Tampereella huomenna pidettävässä kaupunginvaltuuston kokouksessa tehdään päätös maankäytön suunnittelun aloittamisesta eräällä kotikaupunkimme varsin merkittävällä ja suurta mielenkiintoa ja keskustelua jo herättäneellä alueella. Tämä on sellainen kokeilu ja avaus, jossa uutta rakennuslakia ennakoivasti lähdetään ottamaan käytäntöön.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mukava kuulla ed. Rimmiä. Hän ei löytänyt yhtään ainutta huomauttamisen aihetta tästä laista. Ennen vasemmisto löysi kaikesta huomauttamisen aihetta. Se on ihan hyvä. Hyvä lakihan tämä onkin, ei siinä mitään.

Mutta hän kiinnitti huomion kansalaisten vaikutusmahdollisuuksiin, kun valitustie muuttuu ympäristökeskuksista ja ympäristöministeriöstä hallintotuomioistuimiin. Tähän ovat muutkin kiinnittäneet huomiota. Aikaisemminkin olen todennut sen, että ympäristökeskukset ja ympäristöministeriö ovat, varsinkin ympäristökes-

kukset, sellaisia, joissa juoksevat poliittiset vaikuttajat ajamassa omia ja naapuriensa asioita. Toisin sanoen se ei ole mikään valitustuomioistuin, kaikkea muuta. Ympäristöministeriö on vähän saman tyyppinen. Siis asian ulkopuolella tapahtuva vaikuttaminen on näissä mahdollista.

Sen sijaan suomalaisessa käytännössä tuomioistuin, hallintotuomioistuin tai muu tuomioistuin, on tietyllä tavalla etäällä kansalaisista ja siellä ratkotaan asioita objektiivisesti ja asiaperusteisesti. Olen sitä mieltä, että tämä muutos on siinä mielessä erittäin hyvä, että hallintotuomioistuimista tulee varmaan enemmän objektiivisia, asiapitoisia päätöksiä, joihin eivät kaikenlaiset välikädet pysty vaikuttamaan.

Tämä suuntaushan on ollut yleensä kaikessa, liikennelupa-asioissa ja kaikissa, eli toisin sanoen ministeriö on sivuutettu ja hallintotuomioistuimet tulleet tilalle, ja tämä on siinä mielessä mielestäni hyvin positiivinen asia. En yhdy ollenkaan niihin näkemyksiin, että tästä olisi jonkinlaisia haittoja kansalaisille, jotka valittavat asioistaan, jos tämä muutetaan sinne, mihin valitus yleensä kuuluu, eli tuomioistuimeen.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen puheenvuoron käyttäjän kanssa samaa mieltä siitä, että on hyvä, että kaavoitusmääräyksiä ja kaavoittajaan liittyviä määräyksiä on tässä otettu mukaan, mutta kun nyt yli 6 000 asukasta käsittävässä kunnassa pitää kaavoittaja olla, niin en mietinnöstäkään löytänyt selvitystä siitä, mikä kaavoittajan koulutustason kuuluu olla. Kun toisaalta puhuja totesi, että kaupan suuryksikköjen pinta-ala voisi olla pienempikin kuin 2 000 neliömetriä, ja hänelle olisi tämä sopinut niillä perusteilla, jotka hän totesi, niin ei mietinnössä myöskään oteta kantaa muuhun kuin päivittäistavarakaupan kaavoitusmääräyksiin. Jos nyt on vaikka autokauppa tai huonekaluhalli yli 2 000 neliömetriä, niin ilmeisesti näin voidaan ilman kaavamääräyksiä rakentaa. En ainakaan löytänyt mietinnöstä vastausta tähän asiaan.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En nyt ihan tarkkaan kaikkea varmaan saanut muistiin, mitä ed. Karpio vastauspuheenvuorossaan kysyi. Mutta kaavoittajan pätevyydestä muistelisin niin, että valiokunnassa keskustelimme siitä, että tästä päätetään tarkemmin asetuksella, enkä nyt itsekään ehtinyt tarkkaan selaamaan, oliko mietinnössä tarkemmin siitä sanottu, mutta uskon, että ei, koska ed. Karpiokaan ei sitä sieltä löytänyt.

Mitä tulee valitustiehen, johon ed. Aittoniemi puuttui, niin muistan teidän käyttäneen aivan saman puheenvuoron tänään jonkin toisen vastauspuheenvuoron yhteydessä, kun oli kyse samasta asiasta.

Emme tulleet ympäristövaliokunnassa lainkaan siihen tulokseen, että tässä toiminta vaikeutuisi, ja kansalaiset, jotka haluavat valituksia tehdä, kyllä hallintotuomioistuimiinkin yhtä lailla valituksia osaavat tehdä ja tekevät, koska se ei myöskään taloudellisesti ole sen kalliimpaa, ja kaikin puolin tämä menettely on hyväksi katsottu.

Ed. V i i t a n e n: Arvoisa rouva puhemies! Myös minulle tuli sellainen ajatus vähän aikaa sitten mieleen, kun kuuntelin tätä keskustelua ja katselin tätä salia, että oli kyllä sinänsä aika harmi se, että tälle päivälle sattui myös tuo suuria tunteita ja kuohuntoja herättänyt Sonera-asia ja se keskustelu, sillä näinkin tärkeä ja iso ja jo vuosia vireillä ollut uudistus varmaankin oletettavasti jollakin tavalla hautautuu tämän alle.

Ed. Rimmi äskeisessä puheenvuorossa monessa asiassa vei vähän sanoja suusta. Mietin siinä, että ei varmaan turhaan olla molemmat Tampereelta nääs, eli hän myös viittasi Sonera-asiaan ja monta muuta hyvää huomiota toi puheenvuorossaan esille, aivan samalla tavalla kuin täällä monet aikaisemmat puhujat ovat keskeisiä rakennuslain kohtia valottaneet.

Sinänsä minunkin mielestäni itse lain tarkoitus, lain henki ja se, että ylipäätään on saatu tämä uudistus aikaan, on äärimmäisen hyvä asia. Ei kai voi olla huono seikka, jos tavoitteena on järjestää maankäyttö ja rakentaminen ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestävästi. Nämä ovat todella hyviä ja tärkeitä lähtökohtia.

Mielestäni ministeri Haavisto kuvasi ihan hyvin aiemmin päivällä omassa vastauspuheenvuorossaan, että tämän lain myötä kansalaisille ja ihmisille halutaan taata oikeus hyvään ympäristöön ja oikeus hyvään suunnitteluun. Niin minäkin oikeastaan lähtisin purkamaan tätä lain tarkoitusta, että nimenomaan lähdettäisiin tavallisen ihmisen ja kuntalaisen asemasta, sen, joka elää siinä lähiössä tai siinä kaupungissa tai

siinä kunnassa, jota tämä laki tulee koskettelemaan.

Sinänsä tässä laissa varmasti kaikki yleislinjat ovat ihan kohtuullisen hyviä. Ne ovat pitkään pohdittuja ja monessa yhteydessä niitä on väännelty ja käännelty ja kaikkein kiistanalaisimmista asioista on jälleen kerran tehty kuuluisia kompromisseja. Se lähtökohta, että tässä lisätään olennaisesti kunnan valtaa verrattuna valtion keskushallintoon, ainakin, jos ei muuta, on hyvin trendikästä. Kyllä oikeastaan itse uskaltaisin tässä vaiheessa luottaa siihen, että saa nyt ollakin myös tässä asiassa trendi siihen suuntaan, mihin se kaikissa muissakin asioissa on ollut viime aikoina.

Toki kyllä täytyy aina muistaa se, että kun valtaa lisää tulee, niin se kasvattaa myös hyvin paljon vastuuta. Kunnalliset päättäjät, luottamushenkilöt, kunnan asukkaat ja virkamiehet kaikki ovat entistä vastuunalaisempia jatkossa sen suhteen, saadaanko hyvää kaavoitusta ja hyvää maankäyttöä ja muistetaanko aina ympäristölliset seikat, kulttuurihistorialliset seikat jne. Joskus tosiaan on kuultu kauhutarinoita. Kuulin joskus siitäkin, että aikanaan on ollut yhden äänen päässä, että Tampereen kaupungin raatihuone olisi purettu. (Ed. Rimmi: Aivan!) Aika mielenkiintoista sinänsä, että onneksi ainakin näistä ajoista asenteet ovat jonkin verran muuttuneet.

Siis pähkinänkuoressa sanottuna hyvin suurta fiksuutta tarvitaan kunnalliselta tasolta tämän jälkeen, ja siihen tietenkin täytyy nyt luottaa, ja uskon, että totta kai, jos ajatellaan sellaista, että asuinalueita kehitetään, niin onhan paikallinen asiantuntemus kunnassa eikä suinkaan missään keskushallinnossa. Siinä mielessä on ihan perusteltu tämä suunta, mihin ollaan menossa.

Tärkeintä, kuten äsken jo sanoin, on se, että tässä tavallaan halutaan lähteä myös asukkaan ja kuntalaisen ja ihmisen lähtökohdista liikkeelle ja halutaan taata se etukäteinen vaikuttamismahdollisuus, joka minun mielestäni on tämän lain yksi tärkeimpiä oivalluksia.

Meillä oli tänään ympäristövaliokunnassa Luonnonsuojeluliiton asiantuntija kuultavana toisen asian yhteydessä, ja hän mielestäni ihan hyvin sanoi, että mitä aiemmin pääsee mukaan sopankeittoon — sopankeitto sinänsä vähän kalskahtaa tietenkin hämmingiltä, mutta sen ei välttämättä tarvitse tarkoittaa sitä — mitä aiemmin pääsee ripottelemaan mausteitaan ja hämmentämään sitä, niin sen enemmän totta kai vaikutusvaltaa on ja näkemykset tulevat huomioitua. Jos tulee mukaan prosessiin vasta siinä vaiheessa, kun soppa on melkein kypsää ja menee vähän pyörittelemään kauhaa siinä, niin siinä vaiheessa ei enää todellista vaikuttamismahdollisuutta samalla tavalla ole.

Minä uskon, että koska tämä tämmöinen ahaa-oivallus on etukäteen saatu siellä täällä kunnissa ja päätöksenteossa, niin on hedelmällistä sekä osallistujalle, asukkaalle että myös varmasti valmistelijalle kuulla erilaisia mielipiteitä. Enää ei tarvitse lähteä siitä ajatuksesta, joka joskus hallinnossa on ollut kymmenen vuotta sitten vielä, että jos virkamies päättää piirtää viivan tuohon ja vaikka osoittautuisi kuinka järkeväksi piirtää se viiva millimetri toiseen suuntaan, niin sitä ei liikuteta arvovaltasyistäkään, puhumattakaan mistään muista syistä. Minä luulen, että tässä on oppimisprosessi niin viranomaisen kuin kuntalaisen, joka tulee osallistumaan, kesken, ja minä suhtaudun siihen optimistisesti. En halua todellakaan ajatella siitä muuta, kuin että se tulee onnistumaan.

Tosiaan viittaan tässä nyt siihen, että kun olen optimisti, niin syy, miksi tämmöinen ajatus ylipäätään tuli mieleen, oli tietenkin se, että aika paljonkin julkisuudessa jotkut tahot ovat epäilleet sitä, että nyt kun kansalaiset pääsevät osallistumaan entistä aiemmin, se aiheuttaa kauheasti viivästymisiä jne. Minä en kyllä usko siihen. Päinvastoinhan se aiheuttaa sitä, että ne, jotka ovat mukana suunnittelussa, sitoutuvat tähän, vaikka lopputulos ei aina olisi niin sataprosenttisen miellyttävä. Mutta jos tunnetaan, että siinä on oman käden jälki ja on saanut itse vaikuttaa siihen, uskon, että sellainen sitoutuminen myös tulee vähentämään valitusrumbaa.

Tosiasia on se, että juuri erään Tampereen kaupungin hyvin johtavan virkamiehen kanssa kuukausi sitten löin vetoakin siitä, tuleeko valitusrumba lisääntymään vai vähentymään, ja itse olin sitä mieltä, että se tulee vähentymään juuri tämän takia, että etukäteen pystytään vaikuttamaan. Tietenkin virkamiestyyliinsä hän oli hyvin pessimistinen, että ei tule käymään näin ja kaikki menee huonosti, ja konjakkipullo siitä vetoa on lyöty.

Sitten oma kommenttini myös muutamaan asiaan, jotka ovat tulleet esille tämän päivän keskustelussa. Ed. Eila Rimmin mukaan ed. Aittoniemi on jo useaan kertaan todistanut, että muutoksenhaun siirtyminen hallintotuomioistuimiin on ihan hyvä asia. Itse olen päätynyt siihen, että se on ihan hyväksyttävä asia. Varmasti se on ihan järkevää siinä suhteessa, että resursseja ympäristöministeriöltä ja ympäristökeskuksilta vapau-

tuu muuhun toimintaan. Toki ne tarvitsevat myös hyvin paljon lisää muunlaisia resursseja kuin tänä päivänä tämän lain myötä.

Se, mikä itseäni ainakin kovasti askarrutti alkuun, oli juuri kustannuskysymys, kun aika paljon keskusteltiin siitä, onko kansalaisilla enää tämän jälkeen rahaa tai mahdollisuuksia valittaa. Sehän on tullut tämänkin päivän aikana keskustelussa ja tulee myös meidän mietinnössämme äärimmäiseksi selväksi, että ei pidä paikkaansa, että kustannukset nousisivat, monestakaan syystä. Tämä väärinkäsitys johtuu pääosin siitä, että hallintolainkäyttösysteemi on sotkettu nykyiseen siviili- ja rikosoikeusprosessiin, joka saattaa aiheuttaa kustannuksia enemmän.

Toinen, melkeinpä mielenkiintoisempi kysymys oli se, miten saada asiantuntemus tähän valitusviranomaiseen, koska on ihan selvää varmasti, että joissain hallintotuomioistuimissa ei välttämättä sen suuntaista ympäristöpoliittista asiantuntemusta ihan heti lähde löytymään. Mutta siitäkin oikeastaan mielestäni valiokunta on ihan hyvin kirjannut mietintöönsä sen oivalluksen, että kyllä ympäristöasioita koskevat valitukset ovat äärimmäisen monipuolisia. Siellä voi olla asioita laidasta laitaan, ja hyvin harvoin kaikki asiantuntemus missään tapauksessa on yhden ihmisen käsissä. Vaikka siellä olisi joku ympäristöasioista vastaava asiantuntija, välttämättä hänenkään käsissään ei voisi olla jokaisesta asiasta koukerot ja asiantuntemus. Sen vuoksi me pidämme tärkeänä sellaista menettelyä, että näissä tuomioistuimissa otetaan käsittelyn pohjaksi asiantuntijalausuntoja ja otetaan niitä huomioon ratkaisuissa. Minun mielestäni ihan oikein muun muassa tässä asiassa valiokunta edellyttää, että seurataan näitä juttuja, niin kuin kaikessa muussakin toki täytyy seurata, miten kehitys jatkuu.

Kuuluisista suurmyymälöistä sen verran, että ratkaisussa, jonka tässä yhteydessä valiokuntakin on lävitsensä päästänyt ja hyväksynyt, kyseessä on 2 000 neliömetrin raja. Tämähän oli oikeastaan se asia, josta kaikkein näkyvin eripura juuri ennen joulua syntyi. Itse suhtauduin siihen asiaan sillä tavalla, että kun se oli kompromissien kompromissien kompromissien kompromissi, en alun perinkään uskonut, että tässä kauheasti on liikkumavaraa mihinkään suuntaan, ja pidin ihan hyväksyttävänä ja hyvänä rajana tätä 2 000:ta neliömetriä. Toki oli selvää, että varmasti isoilla paikkakunnilla 2 000 on pieni ja pienillä paikkakunnilla jo suunnattoman iso, mutta siitä huolimatta ainakin minä tulin vakuuttuneeksi siitä, että valmisteluvaiheessa ja työryhmävaiheessa on kyllä selvitetty erilaiset vaihtoehdot, olisiko ollut mahdollista porrastaa asukasluvun mukaan tai muuten. Ilmeisesti se olisi ollut epätarkoituksenmukaista, epäkäytännöllistä. Käytännössä tämmöiset portaittaiset mallit eivät olisi onnistuneet, vaikka valiokunnassa ne ainakin välillä mielestäni tuntuivat olevan parempi ratkaisu.

Yksi seikka, joka minua yhdessä vaiheessa kovasti järkytti, oli mahdollisuus, että oikeasti käy niin kuin kauppa uhkaa, että nyt jotain jätteiden kierrätystä ja jätehommia laiminlyödään tämän rajan takia, mutta mielestäni käytännössä fiksuun kulttuuriin ei toki sellainen kuulu. Kun on tuotu esille pelottelu, ettei nyt jää kaupan hyllyille luomutuotteille tilaa, niin siitä sanoisin oikeastaan vain sen, että siinä taitaa olla aika hölmö kauppias kyseessä. Nimittäin kyllä minä itse ainakin katsoisin tulevaisuutta niin, että erilaiset luomutuotteet ja laaja valikoima niistä ovat kilpailuvaltti. Jos minä olisin kauppias, niin minun hyllyiltäni niitä kyllä löytyisi, ja uskon, että löytyisi sen jälkeen myös asiakkaita, ihan tyytyväisiä sellaisia. Siinä mielessä tämän tyyppiset pelottelut eivät välttämättä ole kovinkaan aiheellisia.

Tässä suhteessa 2 000 neliömetrin raja sopii minulle, ja haluan korostaa sitä, että eihän tässä todellakaan estetä suurmyymälöitten rakentamista, vaan halutaan niitä ohjata, mikä on ihan hyvä eurooppalainen käytäntö, joten otetaan käyttöön se myös Suomessa. Jos me haluamme jollakin tavalla suuryksiköiden kaupan rakennemuutosongelmaan, joka meillä varmasti on, puuttua, se puuttuminen olisi pitänyt varmasti tehdä jo huomattavasti aikaisemmin. Jos kuvitellaan, että nyt pystytään kauheasti siihen enää vaikuttamaan, se on myöhäistä, paitsi että tämmöisellä ratkaisulla varmistetaan sitä, että jatkossa menee paremmin kuin tähän asti on mennyt. Siinä mielessä pidän tätä ihan hyvänä asiana, että ohjata täytyy ehdottomasti.

Sitten ihan muutama sana lopuksi, arvoisa rouva puhemies, opposition vastalauseesta ja niistä argumenteista, joista täälläkin on keskusteltu. Äsken kun ed. Aittoniemi huusi ed. Rimmin puheenparteen, että ed. Rimmin mielestä tässä lakiesityksessä tai mietinnössä ei ollut mitään huonoa, niin minä huusin sinne väliin, että on siinä se huono, että keskustan vastalause siinä oli huono. Ehkä näin vähän leikillisestikin, mutta sinänsä kyllä mielestäni tämän päivän keskustelussa on heitetty muutamia kyseenalai-

sia kommentteja. Jo valiokunnassa ihmettelin kovasti sellaista logiikkaa, kuinka voidaan ylipäätään edes vaatia sitä, että jos joku ihminen ei saa poikkeuslupaa, pitäisi saada korvauksia siitä, ettei saa poikkeuslupaa, ihan kuin poikkeusluvan saaminen sinänsä olisi subjektiivinen oikeus. Mielestäni poikkeusluvan nimi on poikkeuslupa juuri sen takia, että se saatetaan myöntää poikkeuksessa. Tässä oli jotain älytöntä logiikkaa, jota minä en voi kerta kaikkiaan ymmärtää.

Kun täällä on kovasti vedottu siihen, että aina sitä maanomistajaraukkaa vain lyödään ja tukistetaan ja muuta, niin se maanomistajaraukka kohta vie meiltä jokamiehenoikeudet. Ihan oikeasti ed. Kautto sanoi ensinnäkin hyvin sen, että niin kauan kuin henki pihisee, näitä jokamiehenoikeuksia ei tule viedä. Toinen on myös se, että millä ihmeellä se keskustan "Oikeus onneen" todellakin ihmisille markkinoidaan, jos se tarkoittaa sitä, että pistetään metsiin kieltokyltit ja sanotaan, että tämä on "minun maitani", älä tule tänne tai jotain muuta. Kertokaa sitten ihmisille, että teidän vaalilauseenne "Oikeus onneen" tarkoittaa tätä! Minä ihmettelen, minkälaista onnea se sitten tulee olemaan.

Ikään kuin meidän maassamme maanomistajan asema olisi jotenkin lainsuojaton tai kyseenalainen. Suomessahan maanomistajan oikeudet ovat Euroopan kärkiluokkaa. Esimerkiksi maan ansiottoman arvonnousun korjaaminen on Euroopan kärkiluokkaa Suomessa. Minä luin Paasion Pepen viimeisintä kirjaa, joka oli mielestäni monessa suhteessa oikein hyvä. Muistaakseni juuri tässä kirjassa hän kertoi siitä, että jokin eduskunnan valiokunta oli matkustanut Saksaan juuri niihin aikoihin, kun maan ansiotonta arvonnousua ja sen leikkaamista täällä eduskunnassa käsiteltiin. Siitä oli kova tappelu, totta kai, vasemmisto olisi halunnut leikata enemmän ja oikeisto ei millään, ei varsinkaan tietenkään arvoisa keskusta. Sitten he olivat kuunnelleet siellä Saksan parlamentissa jonkun sikäläisen mahtimiehen kertomusta siitä, kuinka välttämätöntä on leikata maan ansiotonta arvonnousua. Joku poliitikko oli ruvennut ihmettelemään sitten, että ei voi olla totta, miten ne tuommoisia kommunisteja päästävät ministeriksi asti. Sitten hänelle oli kerrottu, että se on heidän johtava konservatiivipoliitikkonsa. Eli nämä asenteet ovat jossain Euroopassa ihan toisenlaiset kuin meillä. Ihan turha puhua, että meillä jollakin tavalla erityisen paljon lyötäisiin maanomistajaa. Minun mielestäni maanomistaja Suomessa on edelleen lainsuojainen. En todellakaan lähtisi nyt yhtään keskustelemaan siitä, että viedään jokamiehenoikeuksia tai jotain muuta suurta tragediaa tässä kohtaa.

Arvoisa puhemies! Näillä saatesanoilla toivotan tälle laille hyvää jatkoa ja menestystä myös käytännössä.

Ed. L i n d é n : Arvoisa rouva puhemies! Tämän vaalikauden yksi tärkeimmistä lakipaketeista ainakin ympäristövaliokunnasta katsottuna ollaan saamassa vihdoin päätökseen. Tätä kokonaisuudistusta on odotettu pitkään. Voimassa olevaa lainsäädäntöä on muutettu ja uudistettu moneen kertaan osittaisuudistuksilla, ja se onkin vaikeaselkoinen ja joissakin asioissa hyvin epäjohdonmukainen. Se ei vastaa nyky-yhteiskunnan haasteisiin eikä anna joustoa tämän päivän tarpeisiin.

Voimassa oleva lakikokonaisuus on säädetty tilanteessa, jossa rakentamisen pääpaino oli uudisrakentamisessa. Näin ei tänä päivänä enää ole.

Pääpiirteittäin uudistus on onnistunut. Hyviä puolia on lukuisia. Alueiden käytössä korostuu vuorovaikutus. Kansalaisten osallistuminen laajenee. Esitys korostaa kuntien päätöksentekoa. Valtion valvonnan keventyminen alistusmenettelyn poistuessa on omiaan parantamaan kaavoitusta.

Uuden lakipaketin tullessa voimaan nykykäytännöstä poiketen valitukset käsitellään oikeusistuimissa. Rakentaminen parantuu olennaisesti kaavajärjestelmän yksinkertaistuessa ja ajanmukaistuessa. Kestävää rakentamista luodaan sillä, että rakentamisessa huomioidaan niin laatu kuin elinkaarikin.

Rakennuslaissa halutaan lisätä kaupan rakentamisen ohjaamista. Asia on hyvä ja kannatettava, mutta mielestäni se tapa, jolla se laissa tehdään, ei ole välttämättä onnistunut. Asetettu 2 000 neliömetrin raja tuntuu kovin keinotekoiselta. Tämä tuli esille asiantuntijakuulemisessa. Kuten täällä useaan otteeseen on todettu, asiantuntijoiden lausunnot kävivät kyllä hyvin ristiin riippuen asiantuntijan näkökulmasta.

Suurissa keskuksissa tuon kokoista myymälää ei voi vielä kutsua suureksi yksiköksi, tuhannen asukkaan pitäjässä kylläkin. Ed. Kautto totesi, että pääkaupungissa tuskin enää keskusta-alueelle tällaisia suuryksiköitä rakennetaan. Näin varmasti on. Ainakin Vantaan osalta kaupan neliöt ovat lähitulevaisuudessa hyvinkin tyydytettyjä.

Neliörajasta, jos sitä nyt ylipäänsä tarvitaan, päätettäessä olisikin pitänyt mielestäni ottaa huomioon kunnan koko ja porrastaa raja siihen nähden. Ed. Viitanen totesi, että ilmeisesti rakennuslakitoimikunnassa tätäkin on pohdittu, ja siitä varmasti ed. Kautto meille kertoo. En tiedä, mitkä syyt ovat, miksi porrastukseen ei päädytty. Se mielestäni ei tullut asiantuntijakuulemisessa esille.

Voidaan sanoa, että siinä vaiheessa, kun asukasluku muuttuisi ja raja tulisi vastaan, aiheutuisi ongelmia, mutta kyllä minun mielestäni periaatteessa tällainen 2 000 neliömetrin raja koko Suomea koskien on paljon huonompi vaihtoehto kuin se, että tietyissä tilanteissa raja tulisi vastaan.

Mielestäni ne ajat, jolloin kerskarakentamista harrastettiin, ovat takanapäin. Tällä hetkellä kauppa hyvin tarkoin suunnittelee investointinsa.

Uudistetun lakipaketin hengen mukaista on palveluiden turvaaminen kaikille. Kaupunkien keskustoihin onkin tuotu joustavilla aukioloajoillaan kilpailevia pienmyymälöitä. Suuryksiköt ovat varmistaneet palveluiden saannin myös keskustojen ulkopuolella. Ne pystyvät tarjoamaan monipuolisen valikoiman noin 10 prosenttia matalammalla hintatasolla. Kaupan asiakkaita on monenlaisia. Jotkut haluavat palvelut läheltä ja henkilökohtaisina, kuten ed. Rimmi. Toiset taas arvostavat saavutettavuutta autolla. Itse kuulun siihen kuluttajajoukkoon.

Huolissani olen siitä, että laki pahimmassa tapauksessa pysäyttää 2 000 kerrosneliötä suurempien yksiköiden rakentamisen kokonaan. Tämä ei varmastikaan ole kuluttajien etu.

Joukko valiokunnan jäseniä oli vahvasti sitä mieltä, että tämä ei missään tapauksessa estä kaupan kaavoittamista ja siinä ei tule ongelmia. Itse olen tätä pohdiskellut ja miettinyt siitä näkökulmasta, että kun kaavoituksen avulla sitten kaupan rakentamista ohjataan, niin jos kunnassa on tarve ja halu rakentaa näitä suurempia yksiköitä — tällaisia tarpeita isoissa asutuskeskuksissa varmasti esiintyy — mikä on ympäristökeskuksen rooli sen jälkeen, kun kunta on kaavoituksen tehnyt? Uudessa laissa ympäristökeskuksille annetaan oikaisukehotusoikeus, jos katsotaan, että asemakaava ei vastaa yleiskaavaa. Mikä tulee sitten olemaan ympäristökeskusten rooli oikaisukehotuksen käytössä? Kunnioittavatko ympäristökeskukset kuntien päätöksentekoa ja kuntien kaavoitusmonopolia, jos kuntien päättäjät katsovat, että kunnassa tarvitaan myös suuryksiköitä ja haluavat sellaisia kaavoittaa? Mielestäni järkevää yhteistyötä olisi silloin kunnioittaa kaavoittajien tahtoa, mutta irvikuva on se, jos ympäristökeskukset maassa tulevat oikaisukehotuksen kautta käyttäytymään siten, että kaikki kaupan suuryksiköiden kaavoittaminen pysähtyy.

Toivon tosiaan, että ne näkökulmat ovat oikeita, että laki ei todellakaan estä tulevaisuudessa suurempien yksiköiden rakentamista. Nähdäkseni kaikki ne, jotka ovat kannattaneet kaupan ohjattavuutta tällä tavoin kuin tässä lakikokonaisuudessa on, ovat myös olleet sitä mieltä, että myös kaupan suuryksiköitä tarvitaan. Nähdäkseni kukaan ei ole ainakaan ääneen sanonut, että tulevaisuudessa pitää rakentaa vain pieniä kauppoja.

Se, että kaupan osalta uudet säädökset tulevat voimaan jo 1. maaliskuuta 1999, panee myös jo valmistelussa olleet kaupan hankkeet jäihin. Mielestäni keskeneräisiä hankkeita kohdellaankin tältä osin varsin epäoikeudenmukaisesti. Kaupan yksiköiden perustaminen, rakentaminen ja kaavoittaminen on pitkän prosessin synty ja vaatii kaikkinensa yli vuoden valmistelut. Se, että laki olisi tullut voimaan myös kaupan osalta ensi vuosituhannen alusta, olisi taannut nyt vireillä oleville keskeneräisille projekteille mahdollisuuden valmistumiseen. Kunnissa tehdään paljon turhaa työtä vain sen vuoksi, että on asetettu tällainen maaginen raja kuin 1. maaliskuuta. Jos eivät päätökset kunnallisissa päätöksenteko-elimissä ole valmiita, kaikki kaavoitushankkeet ja lupahankkeet menevät uusiksi.

Pelko, että myöhäisempi voimaantuloaika synnyttäisi uusia hankkeita, on mielestäni väärä. On hyvä muistaa, ettei kaupan suuryksiköitä ainakaan tähän asti ole rakennettu kuntien tahdon vastaisesti, vaikka julkisessa keskustelussa usein näin annetaan ymmärtää. Ainakin itse kunnallisena päättäjänä tiedän sen, että päätökset tehdään kunnassa jollakin tasolla, oli se sitten valtuusto tai tekninen lautakunta. Päätösvaltaa käyttävät aina kunnan luottamuselimet.

Rakennuslain uudistusta valmistellut parlamentaarinen työryhmä sai työstääkseen ison taakan. On selvä, ettei kaikkeen, mitä asiantuntijakuulemisessa nostettiin esille, voitu puuttua. Politiikassa on osattava tehdä myös kompromisseja, tällä kertaa isoista kysymyksistä. Määritys koskien kaupan suuryksiköitä jäi osittain keskeneräiseksi. Sen lopullisia merkityksiä on vaikea tässä vaiheessa tietää. Valiokunta kirjoittikin mietintöön lausuman, jossa se edellyttää, että

kaupan rakentamisen kehitystä seurataan. Uskon, että näin tullaan myös tekemään.

Arvoisa puhemies! Tämä eduskunta jää historiaan ainakin siitä, että se sai käsiteltyä ja säädettyä uuden rakennuslain. Pääsääntöisesti lähes kaikki osapuolet ovat jokseenkin tyytyväisiä. Näin ollen voinemme olla tyytyväisiä myös ympäristövaliokuntana ja eduskuntana.

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lindénille haluan kohteliaimmin huomauttaa, kun totesitte täällä aikaisemmin keskustellun pääkaupunkiseudusta ja näistä 2 000 neliömetrin yksiköistä ja siitä, että niitä tuskin tännepäin rakennettaisiinkaan, että taajama-alueella, nimenomaan keskustoiminnoille osoitetuilla alueilla ei tarvita tätä ohjaamista. Se on tällainen yleinen tilanne, joka on tietysti hyvä aina meidän kaikkien pitää mielessä.

Sitten viittasitte erikokoisiin kuntiin. Siinä on tietysti se ongelma, että esimerkiksi reikäleipäkuntatilanteessa on kaksi varsin erikokoista kuntaa naapureina. Tällöin, niin kuin valiokunnassakin monta kertaa keskustelimme, asia on vaikea ratkaista kahden eri tavan mukaisesti, koska silloin nämä kunnat joutuisivat hyvin erilaiseen tilanteeseen. Tästä kyllä valiokunnassa aika paljon useaankin kertaan keskusteltiin.

Lopuksi, puhemies — ed. Lindén, olette Oulusta ja tiedämme, että siellä on Arinan hanke, jonka kaava on tällä hetkellä nähtävillä aina 29. tammikuuta saakka. Tällaiset hankkeet voivat todella olla hankalia, koska jos kaavaratkaisuja ei ehditä saada, ne menevät sitten uuden lain mukaan. Ymmärrän, että nämä ovat hankalia. Tällaisia on muuallakin maassa. Uskon kyllä Oulun varmasti asemakaavoittavan tuon hankkeen.

Tuo problematiikka, mikä liittyy oikaisukehotukseen, on tietysti avoin.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkoitin sitä pääkaupunkiseudusta puhuessani, että 2 000 neliömetrin myymälöitä ei todellakaan rakenneta taajamien ulkopuolelle. Jos niitä rakennetaan, ne ovat vähintään 10 000 tai 20 000 kerrosneliömetriä. Meillä yleensä taajamien sisällä olevat ovat 1 000—2 000 kerrosneliömetrin myymälöitä. Minusta on aivan oikein, että nämä isot hankkeet tulevat myöskin nyt monella tapaa piiriin. En tarkoittanut tässä elintarvikemyymälää, vaan kokonaisia isoja myymälöitä, joissa on valtavia elintarvikemyymälöitä.

Sitten porrastuksesta asukasluvun mukaan. Siinä on erittäin vaikeata juuri se, että jos ei ole kyse reikäleipäkunnastakaan edes, usein kuitenkin vaikutusalueet koskevat vähintään toista kuntaa. Usein vaikutusalueeseen kuuluu laajempikin alue. Miten määritellään se, minkä kuntien asukasluvut otettaisiin huomioon?

Lisäksi voi tulla sellainen vaikeus, että alueelle on suunniteltu esimerkiksi asutusta, joka toteutuu lähivuosina. Miten se pitäisi ottaa huomioon? Eli aina löytyisi tämmöisiä selityksen selityksiä. En todellakaan näe vaikeaksi sitä, että kun on tietty raja, niin jos on sen suurempi elintarvikemyymälähanke, siitä täytyy tehdä asemakaavallinen tarkastelu, jossa yhteydessä on katsottava, mitä muita vaikutuksia sillä on, ja myöskin katsottava, miten se esimerkiksi liikenteellisesti pystytään järkevästi hoitamaan. En minä ainakaan ole tarkoittanut, että tämä olisi este.

Jos ajatellaan näitä keskeneräisiä hankkeita, jotka ovat ministeriössä makaamassa, niin sen jälkeen tätä lakia ei olisi tarvittu, jos ne olisivat menneet läpi. Kyllä niissä on monia sellaisia, joita täytyy tarkastella paremmin perustein kuin on nyt tehty.

Ed. L i n d é n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiusanen viittasi Oulun kaupungissa olevaan Arinan Limingantulli-kauppahankkeeseen. Minulla on kyllä sellainen käsitys ja viimeksi tänään olen asiantuntijoitten kanssa siitä keskustellut, että tätä hanketta ei uusi rakennuslaki koske. Sinällään Limingantullin kauppahankkeen kohdalta käsittelyjärjestys on eri.

Ed. Kautto totesi, että jos ympäristöministeriössä vahvistusta vailla olevat hankkeet vietäisiin päätökseen, niin tätä kaupan ohjattavuutta ei tarvittaisi. Itselleni kyllä jäi sellainen kuva asiantuntijakuulemisesta, että kun se luottamuselin kunnassa, jolle tämä kuuluu, on ratkaisun tehnyt, sen jälkeen tällä hetkellä käsittelyssä olevat asiat ovat sitten loppuun vietyjä, ja silloinhan laki ei koske ympäristöministeriössä vahvistuksen alla olevia hankkeita.

Ed. H. K o s k i n e n: Arvoisa rouva puhemies! Olen tyytyväinen, että ympäristövaliokunta sai mietintönsä niin nopeasti valmiiksi kuin sai. Tämähän edellyttää sitä, että laki ehditään käsitellä vielä näillä valtiopäivillä, ja se on todella hyvä asia.

Suurilta osiltaan laki on onnistunut ja uskoakseni parantaa selkeästi kuntien edellytyksiä suunnitella ja rakentaa toimivaa ja luonnon

kanssa tasapainossa olevaa yhteiskuntaa. Pidän hyvänä, että kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua elinympäristönsä suunnitteluun on parannettu. Samoin tervehdin tyydytyksellä kunnalle lisättyä suunnittelun päätöksentekovaltaa poistamalla alistusmenettely yleis- ja asemakaavoista. Tosin alueellisilla ympäristökeskuksilla on edelleenkin erittäin suuret mahdollisuudet ja oikeudet aina valitusoikeutta myöten puuttua kunnan suunnitteluun. Aika tulee näyttämään, miten suunnittelu käytännössä toimii. Itse uskon, että se tulee toimimaan nykyistä paremmin.

Pidän lain etuna säännöksiä kuntien yhteisistä yleiskaavoista. Käytäntö on osoittanut, että kuntien raja-alueet ovat usein varsin herkkiä ja vaikeasti suunniteltavia. Kaavamuoto on omiaan lisäämään kuntien yhteistyötä sekä raja-alueiden järkevää ja toivottavasti myös suunnitteluun osallistuvia kuntia tyydyttävää maankäyttöä.

On myös hyvä, että kaavanimikkeet on yhdenmukaistettu kaupunkien ja kuntien osalta, puhutaanhan nyt detaljikaavoituksessa pelkästään asemakaavoista. Itse olisin nähnyt kuitenkin tarkoituksenmukaisena, että rantakaava-nimike olisi säilytetty laissa. Se olisi lyhyempi ja selkeästi paremmin asemakaavasta erottuva kuin ehkä hiukan epävirallisesti käytetty ranta-asemakaava. Joka tapauksessa ranta-asemakaava on sen sisältöä ja tarkoitusta paremmin valaiseva kuin pelkkä asemakaava ranta-alueella.

Lakiehdotuksessa pidän onnistuneena myöskin 11 §:ään mukaan otettua mahdollisuutta maankäyttösopimuksen tekemiseen. Kunnathan ovat niitä tähänkin saakka tehneet mutta ilman lain suomia mahdollisuuksia.

16 §:ssä puhutaan suunnittelutarvealueesta. Se tarkoittaa aluetta, joka tulevaisuuden käytön tarpeita varten vaatii tarkempia suunnitelmia, mutta kunta ei ole laatinut alueelle maankäyttöä ohjaavaa yleis- tai asemakaavaa.

Perustuslakivaliokunta edellytti täydennettävän pykälän säännöksiä määräajasta, jonka kuluessa kunnan tulee hoitaa osoittamansa suunnittelutarvealueen suunnittelu. Ympäristövaliokunnan lisäys pykälän 3 momenttiin kuuluu: "Yleiskaavan tai rakennusjärjestyksen määräys alueen osoittamisesta suunnittelutarvealueeksi on voimassa enintään 10 vuotta kerrallaan." Mielestäni se ei vastaa perustuslakivaliokunnan edellyttämää täsmällistä määräaikaa. Pelkkä "10 vuotta" olisi ollut tarkoituksenmukaisempi tässä kohtaa.

Lakiehdotuksen 101 §:stä perustuslakivaliokunta huomauttaa: "Ehdotuksen mukaan 101 §:n lunastus- ja korvausvelvollisuussäännökset voivat koskea maa- ja metsätaloutta varten osoitettua aluetta vain, jos asemakaavassa on asetettu erityisiä rajoituksia alueen käytölle. Lunastus- tai korvausvelvollisuuden edellytyksenä on lisäksi se, että maanomistaja ei rajoituksen vuoksi voi käyttää aluetta kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla. Valiokunnan mielestä rajoitusten sisältöä tulee pyrkiä täsmentämään."

Ympäristövaliokunta ei katsonut aiheelliseksi tarkentaa lakitekstiä perustuslakivaliokunnan toivomalla tavalla. Pykälän tarkoittamia erityisiä rajoituksia olisi voitu täsmentää lauseella: "jotka merkittävästi rajoittavat alueen tavanomaista hajarakentamista taikka joista aiheutuu maa- ja metsätaloustuoton merkityksellistä vähenemistä". Myönnän, että ympäristövaliokunnan perustelutekstissä lähestytään perustuslakivaliokunnan kannanottoja.

Lopuksi vähittäiskaupan suuryksiköistä totean, että mielestäni pinta-alaraja olisi tullut määrittää korkeammaksi kuin mainitut 2 000 neliömetriä. Asiaa olisi auttanut, jos kaupan myyntipinta-ala olisi esitetty 2 000 neliömetriksi. Ed. Hellbergin laskelmien mukaan myymälän 2 000 neliömetrin kokonaispinta-ala merkitsee, että myyntipinta-ala on noin 1 100—1 200 neliömetriä.

Uskon kuitenkin, että kunnassa, jossa päättäjät ja suunnittelijat ovat päteviä sekä vastuunsa tuntevia ja kantavia, ei pinta-alarajoitus tule tuottamaan hämminkiä. Näissä kunnissa ennakoidaan kunnan rakentamistarpeet ja mahdollisuudet pitkällä ajanjaksolla eteenpäin varaamalla ensiksi yleiskaavoissa ja sitten asemakaavoissa tarvittavat ja sopivat alueet kaupan suuryksikköjä varten.

En minäkään pidä oikeana ja yhdyskuntarakennetta parantavana voimakasta poikkeusluparakentamista. Ajan tasalla oleva kaavoitus on paras lääke poikkeusluparakentamiseen.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin korjata pari asiaa tässä keskustelussa.

Ensinnäkin 10 vuoden suunnittelutarvealue kerrallaan. Täytyy muistaa, että se ei merkitse totaalista rakennuskieltoa, vaan jos katsotaan tarpeelliseksi, kunta voi myöntää poikkeuslupia. Jos kunta jatkaa rakennuskieltoa 10 vuodesta, täytyy tehdä taas päätökset asianomaisissa elimissä.

Ed. H. Koskinen huomautti, että tähän mennessä maankäyttösopimuksia on tehty ilman

lainsuojan mahdollisuutta. Tämä ei pidä paikkaansa. Kyllä ne ovat olleet laillisia. Mutta se, mikä eroaa nyt tässä tulevassa, on se, että niistä pitää tiedottaa. Maankäyttösopimukset eivät aikaisemmin olleet samalla tavalla julkisia kuin ne tulevat jatkossa olemaan. Tämä on se ero niissä.

Ed. H. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyllä minäkin sen ymmärrän, että 10 vuotta tarkoittaa sitä, että täytyy tehdä uusi päätös. Mutta joka tapauksessa, kun näitä päätöksiä tehdään, siinä ei ole rajaa, sehän voi olla vaikka 100 vuotta, 10 kertaa 10 vuotta. Sen vuoksi perustuslakivaliokunta olisi edellyttänyt tarkkaa rajausta. Tämä ei ole mielestäni tarkka rajaus.

Toinen kysymys koski maankäyttösopimusta. Myönnän, että on niitä voitu tehdä, mutta ne eivät ole sillä tavalla olleet julkisia. Pidän hyvänä, että ne tulevat julkisiksi, että niistä keskustellaan ja ne tulevat yleisölle tiedoksi. Kaiken kaikkiaan pidän tätä kohtaa erittäin onnistuneena.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Täällä on varsin moni puheenvuoron käyttäjä aloittanut toteamalla, että tämä on yksi niitä kaikkein tärkeimpiä lakeja koko yhteiskunnan kannalta, joita tässä eduskunnassa ollaan nyt viime vaiheessa säätämässä. Muun muassa ed. Lindén aloitti äskeisen puheenvuoronsa juuri näin. Yhdyn tähän näkemykseen.

Historiallisessa katsannossakin voimassa olevan lain pohjalta tarkasteltuna asianlaita on näin. Onhan kysymys laista, jossa tämän laatuisessa yhteiskuntapolitiikassa todetaan, että perusteena ja tavoitteena tulee olla kestävä kehitys. Se on aika paljon sanottu.

Silloin tietysti joudutaan, arvoisa puhemies, ajattelemaan, ketä varten itse asiassa pitää näin tehdä. Pitääkö tämän laatuista suunnittelutyötä, maankäytön suunnittelua ja yhteiskuntasuunnittelua, yhdyskuntasuunnittelua toteuttaa tämän yhteiskunnan varakkaimman kansanosan hyväksi vai ehkä joittenkin muiden? Se liittyy myös siihen, mitä ed. Lindén äsken pohdiskeli kauppapuolella, kun hän totesi, että on olemassa erilaisia kuluttajia. Hän kuuluu tähän autoilevaan porvarikuluttajakuntaan, ja sitten on niitä muita, jos ymmärsin lyhyesti ilmaistuna, mitä hän tarkoitti. Näin on asianlaita myös muussa yhdyskuntarakentamisessa.

Arvoisa puhemies! Minulle on tullut sellainen tunto ja vakaumus näiden vuosien varrella, että yhdyskuntasuunnittelua tarvitaan sen muun kuin varakkaimman väen osalta, juuri sitä varten, sen takia että se varakkain osa aina saa, mitä se haluaa. Se saa itselleen sellaiset tontit, joilla se voi rakentaa, niin kuin meillä Oulussa. Sielläkin Pateniemen Rajakylän suuralueella on nyt niitä pilvenpiirtäjiä, "omakotitalopilvenpiirtäjiä" rakennettu. Kun on oikein paljon rahaa, saa riittävän suuren tontin ja siihen mahtavan pytingin rakennettua ja sillä siisti.

Oulun kaupungissa on oikein loistava esimerkki kauppakäytännöstä, tässä mainittu Limingantullin Arinan hanke, jossa ei ole mitään lupaa. Arina vaan rakentelee sinne kaikenlaisia päivittäistavarahalleja. Ne ovat nyt käytännöllisesti katsoen valmiita, eikä mitään lupaa ole. Se vain lähtee siitä, että kun on tarpeeksi röyhkeä ja kun on tarpeeksi rahaa ja poliittista vaikutusvaltaa, jonka käyttäjiin juuri Arinan puolesta ed. Lindén kuuluu, niin silloin saa tehdä ihan mitä lystää. Sen takia tässä talossa pitäisi jonkinlainen valta kuitenkin säilyttää näissä asioissa.

Minusta on erittäin hyvä asia, että edes jossakin asiassa se valta on vielä jollakin tavalla säilynyt, ja se on juuri kaupan sijoittumisessa. Meillä Oulussa on oikein hyvä esimerkki siitä, että tällainen ketju vielä valtaa, ostaa lähikaupat, ja tietysti nyt kun marketit ovat valmiina, se lakkauttaa ne. Eli se lakkauttaa vain omia yksiköitään eikä mitään muuta. Tämä on hyvin näppärää ja oivaa yhdyskuntapolitiikkaa, joka tapahtuu suuren eduilla. Ne, joilla ei ole autoja, joilla terveystilanne on sellainen, ettei voi edes ajokorttia saada jne., ja jotka ovat sidotut paikkaan, ovat ihan onnettomassa asemassa. Tässä suhteessa se, että edes jollakin tavalla yhteiskunta pystyy valvomaan näitä asioita, on minusta erinomaisen hyvä asia.

Arvoisa puhemies! Sitten tullaan mitalin toiseen puoleen, kun alistusmenettely häipyy pois. Kun suunnittelutyö lähti käyntiin, totesin, että näkemykseni poikkeaa totaalisesti siitä, mihin tässä ollaan pyrkimässä. Myönnän, että tämä malli on äärimmäisen kaunis, siis tällainen vuorovaikutteinen suunnittelu jnp. ja yhdyskunta on siinä mukana ja järjestöilläkin on jopa joku rooli jnp. ja sillä tavalla, ja ympäristöministeriö on kaukaisuuteen heitetty, huitsin nevadaan.

Tämä on, arvoisa puhemies, kaunista. En usko, että tämä tulee käytännössä toteutumaan. Vaikka on luotu tällainen systeemi, se ei tule koskaan kunnolla tällä tavalla toimimaan. Ainut tapa, jolla voitaisiin pitää yhteiskuntaa kokonaisuudessaan hallinnassa ja yhdyskuntarakentamista kokonaisuudessaan hallinnassa, on viime-

kätinen sen järkevän rakenteen valvominen, että se on niin kaukana siitä yhteisöstä, että voidaan katsoa kokonaisuutta.

Arvoisa puhemies! Mikä on lopputulos, joka tästä todennäköisesti on tuloksena? Se on yhdysvaltalainen normaali taajamakulttuuri, jossa ei ole mitään tolkkua. Sen rumemmiksi, sen epäkäytännöllisemmiksi yhdyskunnat eivät voi enää tulla, se on absoluuttista. Mutta kun tähän on menty, minä olen fanaattisesti puolustanut hallituksen esitystä, kun kerran hävisin puolueeni piirissä keskustelun kaikilla tuomariäänillä. Olin edellisen komitean jäsen, ja kun uudessa en ollut enää mukana ja kun lähtökohtaisessa keskustelussa kaiken hävisin, ei mitään muuta kuin tyydytään nyt tähän ja katsotaan, mitä tästä tulee.

Ed. L i n d é n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin korjata edustaja ja valtuutettu Pulliaisen virheellisiä tietoja Osuuskauppa Arinan osalta kaavoituksesta. Osuuskauppa Arina omistaa Limingantullissa tontin, jossa on kaavoitettuna yli 60 000 kerrosneliötä kaupan tilaa. Oulun kaupunki ja Arina ovat yli vuosi sitten tehneet kaavoitussopimuksen, jonka Oulun kaupunki on omalta osaltaan allekirjoittanut, jossa Arina luopuu yli 40 000 kerrosneliöstä tontin osalta, luovuttaa pari hehtaaria maata ja kaupunki vastavuoroisesti kaavoittaa 3 000 neliötä päivittäistavarakauppaa Arinalle.

Selvää on, että kaavoituskäsittely on kesken, mutta kun sopimus on olemassa ja voimassa, on tietysti myös päivänselvää se, että jonain päivänä, kun tämä prosessi saadaan loppuun, myös päivittäistavarakaupan osalta 3 000 neliötä kaavassa on. Arinalla on kaikki oikeudet rakentaa se tila, jota siellä tällä hetkellä rakennetaan, ja toiminnat siellä aloittaa siltä osin kuin se ei koske päivittäistavarakauppaa. Mielestäni on myös selvää, että Osuuskauppa Arina odottaa siihen asti, kunnes kaavoitus siltä osin on valmis, ja vasta sitten aloittaa päivittäistavaratoiminnot. Tämä tiedoksi myös valtuutettu Pulliaiselle!

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hämmästelen ed. Pulliaisen pessimismiä ammattitaitoisten kaavoittajiemme suhteen, koska kyllähän Suomessa on aivan ainutlaatuinen kunnallinen monopoli kaavoitusjärjestelmässä. Sen varaan on hyvin paljon rakentunut hyvä ympäristösuunnittelu.

Tietysti voi sanoa, että taitamattomuus on tullut mukaan sen demokraattisen päätöksentekokoneiston myötä, joka ei välttämättä aina ole ymmärtänyt kaavoittajan intentiota. Nyt laki vielä edellyttää 6 000 asukkaan kunnissa kaavoittajan resurssien käyttöönoton, ja tätä pidän äärimmäisen tärkeänä. Se, mikä kuuluu tietysti demokraattisen valvonnan piiriin kunta- ja kaupunkitasolla, on se, että siellä olevat luottamushenkilöt vaativat hyviä, ammattitaitoisia kaavoittajia ja vaativat käyttämään hyviä, ammattitaitoisia konsultteja. Korkeakoululaitoksemme kouluttaa erinomaisen hyviä arkkitehteja, joilla on kyky ja taito ympäristösuunnitteluun.

Toinen asia, joka tähän kytkeytyy, on miljöökoulutusprosessi, joka on aikoinaan lähtenyt liikkeelle ja jota kautta pyritään myös tuomaan rakennetun ympäristön ymmärtämistä ja arvostamista mukaan. Kun meillä tällä hetkellä puhutaan ympäristöstä, hyvin paljon puhutaan luonnonsuojeluarvoista, mutta yhtä tärkeä on rakennetun ympäristön laadun kohottaminen ja sen arvostaminen, rakennusperinteemme arvostaminen, ja siihen liittyy hyvin arkkitehtikunnan eteenpäin ajama miljöökasvatus.

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siitä, mihin ed. R. Korhonen viimeksi viittasi, olen samaa mieltä. Lakiesityksessä on esimerkiksi rakennetun ympäristön suhteen hyviä puolia. Muun muassa rakennusten purkamiseen vaaditaan enemmän perusteluja ja se on enemmän luvanvaraista kuin tähän saakka, ja se liittyy nimenomaan miljööseen.

Mutta ed. Pulliaisen käsityksen ymmärrän siltä osin, kun hän ajattelee, että jos ihmiset eivät ole aktiivisia ja jos ei todellakaan kaavoituksen alkupuolella olla liikkeellä, se jää ikään kuin kuolleeksi kirjaimeksi. Tiedämme, että valituksen loppupuoli on vaikeampaa, toisenlaista, ja ympäristökeskusten rooli on toinen kuin aikaisemmin. Mutta itsekin uskon ihmisiin ja aktiivisuuden ja tiedon tason nousuun etenkin tulevaisuudessa.

Ympäristökeskusten rooli on aika monenlainen. Alueellisten ympäristökeskusten kannat ja kannanotot varmasti poikkeavat maassa toisistaan, ja näin ollen ei aina niistäkään ole tukea saatu.

Mutta vielä keskusteluun, johon ed. Lindén viittasi, kun hän vastasi minullekin aikaisemmin, toteaisin vielä Arinan asiasta, että kaava on esillä 29.1. saakka ja vasta sen jälkeen se menee tekniseen lautakuntaan ja sitten kaupunginhallitukseen ja -valtuustoon. Tämä pohjautuu Arinan hallintojohtajan Kari Salmisen tämän päivän tie-

toihin. En ole toki oululainen, vaikka sunnuntaina kävinkin Oulussa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lindénille totean vain, että ei päivittäistavarakauppaa varten Arinalla ole mitään lupia Oulussa, ei minkäänlaisia. Asia on juuri prosessina menossa, niin kuin äsken kävi selväksi, ja tila on kuitenkin rakennettu valmiiksi, ei mitään muuta kuin hyllyt vain ja sillä siisti. Tämä vain kuvaa sitä kulttuuria ja on sitä arkipäivän realismia, jossa eletään Oulussa jo nyt olemassa olevan systeemin puitteissa, saati sitten, kun siirtyy kunnalliselle tasolle ihan kokonaan tämä päätöksenteko. Voihan sitä hartaasti kuvitella kauniita ja sanoa, että on hyviä arkkitehteja ja suunnittelijoita jnp. Ihan samalla tavalla on hyviä vasaroita ja hyviä puukkoja ja kaikkia talttoja, mutta niitä käytetään erittäin huonosti, tulee huonoa veistosta ja muuta jälkeä. Välineitä voi olla, mutta minä en ainakaan usko tämän laatuiseen hommaan ollenkaan ja uskon, että tämä tulee olemaan heiluriliikettä, jossa heiluri heilahtaa toiseen suuntaan aika rajulla tavalla ennen pitkää.

Toinen varapuhemies: Kun tämä debatti käynnistyi ed. Pulliaisen puheenvuoron johdosta ja kun ed. Lindén on saanut jo yhden vastauspuheenvuoron, en myönnä tässä vaiheessa vastauspuheenvuoroja enempää.

Ed. Karpio: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Pulliainen totesi Osuuskauppa Arinasta, ja samalla tavalla nyt ed. Lindén on käynyt asiasta keskustelua. Olen itse myöskin ollut jo vuosikymmenet Suomen menestyksekkäimmän osuuskaupan hallituksen jäsenenä, Osuuskauppa Keskimaan hallituksen jäsenenä. Hivenen ihmetellen kuuntelen debattia, jota täällä käydään. Tilannehan tietenkin on niin, kuten on todettu, että tilat ovat valmiina Oulussa ja siellä voidaan aloittaa toiminta, ei tosin päivittäistavarakaupan toimintaa, koska siinä on vielä siltä osin kaava kesken ja toivon mukaan asiat tulevat kuntoon, mutta varmasti asia ei aivan niin pelkistetty ollut kuin ed. Pulliainen puheenvuorossaan totesi.

Rakennuslainsäädännön kokonaisuudistuksen tavoitteet ovat hyvät, kun siinä on nyt pyritty aikaansaamaan yhdyskuntarakentamisen ja rakentamisen edistämistä sekä on pyritty luomaan paremmat edellytykset elinympäristöllemme. Edelleen kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia on nyt lisätty päätöksenteossa, niin kuin esityksen yleisperusteluissakin todetaan. Kokonaisuudessaan ehdotus luokin edellytykset asetettujen tavoitteiden saavuttamiselle, vaikka mietintöön onkin jäänyt kohtia, joihin lähivuosina eduskunta vielä joutuu puuttumaan.

Asian ongelmallisuutta ja vaikeutta kuvaa parhaiten se, että uudistustyö on aloitettu 30 vuotta sitten ja edellisen eduskunnan aikana tämä uudistus ja tämä laki jäi toteutumatta. Hallitus ei liioitellutkaan lakiesitystä antaessaan todetessaan sen vuosikymmenen uudistukseksi, mikä nyt ei ole herättänyt niin negatiivisia kannanottoja kuin esimerkiksi Natura-esityksen yhteydessä tapahtui, vaikkakin kaupan keskusjärjestöt pitävätkin nyt toteutuvaa lakia kannaltaan huonona ratkaisuna eikä se vastaa asutuskeskuksissa nykyajan vaatimuksia.

Hyvää esityksessä on ainakin se, että siinä korostetaan kuntien päätöksentekoa siten, että valtion valvontaa kaavoituksessa kevennetään poistamalla alistusmenettely kuntien hyväksymistä kaavoista. Valtion rooli tuleekin korostumaan tulevaisuudessa neuvovana ja asiantuntijaelimenä, samoin kuin alueellisilla ympäristökeskuksilla näyttää tulevaisuudessa olevan mahdollisuus puuttua kunnan kaavoitusratkaisuihin joko neuvottelemalla ja ohjaamalla tai valittamalla.

Arvoisa puhemies! On ilahduttavaa, että ministeriön roolia kunnallisen päätöksenteon yhteydessä nyt pienennetään, ja vastaavan kehityksen soisi jatkuvan muillakin hallinnonaloilla vastustuksesta huolimatta.

Valiokunta on mietinnössään myös aivan oikein kiinnittänyt huomiota ympäristökeskusten resurssitarpeeseen valvovana viranomaisena. Se, että muutoksenhakumenettely muuttuu alueellisiin hallintotuomioistuimiin, olisi ollut sinänsä aivan hyvä muutos ainakin, jos muodostettavien tuomioistuinten määrä olisi vastannut aikaisempien lääninoikeuksien määrää eli jos paikallistuntemus oikeuden jäsenillä asioita ratkaistaessa olisi ollut riittävä ja ettei kansalaisten asioiminen ja prosessaaminen tapahtuisi satojen kilometrien päässä, niin kuin nyt on hyvinkin vaarassa tapahtua.

Kun mietintö nyt on valmistunut hallituksen esityksen pohjalta, on se kompromissien tulos ottaen huomioon asian taustat ja sen, että uudistusta on todellisuudessa valmisteltu, niin kuin äsken totesin, jo 30 vuotta. Myös kaupan suurmyymälöiden rakentamista koskevat rajoitukset ovat olleet valmistelussa. Ne tulevat varmaan

edelleen olemaan erilaisten mielipiteiden kohteena.

Olen muun muassa lukenut ympäristöministerin todenneen, että suurmyymälöiden rakentamista on rajoitettava, ettei kokonaan ajauduttaisi autoyhteiskuntaan Amerikan malliin. Vaikka suuryksikön määritelmää onkin nyt korotettu 2 000 neliömetriin, kaupan keskusjärjestöjä edustavat järjestöt ovat esittäneet mielestäni aivan oikeutetustikin voimakasta kritiikkiä tätä kohtaa vastaan. Onhan todettu, että vähittäiskaupan suuryksiköiden asettamista muusta kaupasta ja elinkeinotoiminnasta poikkeavaan asemaan ei voida pitää kilpailupoliittisesti eikä myöskään yleisemmin elinkeinopoliittisesti perusteltuna. Lähtökohtana on se, että lainsäädännössä ei kaavoittajalla tulisi olla niin laajaa oikeutta päättää minkään elinkeinotoiminnan sijoittumisesta kuin nyt on tapahtumassa. Todennäköistä onkin, että vähittäiskaupan uusien suuryksiköiden rakentaminen näillä näkymin loppuu useiksi vuosiksi kokonaan, koska lakiesitykseen kirjattu osallistumis- ja vuorovaikutusmenettely tulee varmasti pitkittämään kaavoitusprosessia nykyisestään.

Vaikka monet tahot ovatkin esittäneet tyytyväisyytensä esityksen tämän kohdan suhteen ja lausuneet huolensa nykyisten kaupunkikeskusten autioitumisesta ja kauppojen vähenemisestä, voidaan myös aiheellisesti kysyä, kuinka hyvin rajoitukset soveltuvat nykyiseen tilanteeseen varsinkin, kun sisäinen muuttoliike vaatisi kaupalta nopeaa reagointia kulutuksen muutoksiin. Nämä kaavamääräykset esityksen mukaan eivät kuitenkaan koskisi paljon tilaa vaativia erikoistavarakauppoja, joten esimerkiksi huonekaupalleja ja autokauppoja voitaisiin edelleenkin rakentaa ilman, että alueelle olisi pakko ensin vahvistaa kauppa, vaikka neliöpinta-ala ylittääkin mainitut 2 000 neliömetriä. Näin olen tulkinnut hallituksen esitystä ja mietintöä. Tosiasiahan on, että myyntipinta-ala ei jää nyt huomattavasti alle mainitun 2 000 neliömetrin, 1 100—1 200 neliömetriin, ja vaara on myös sitten, että varasto- ja sosiaalitilojen minimointi tulee tapahtumaan voimakkaasti.

Arvoisa puhemies! Vaikka mietintöä ja esitystä on mielestäni pidettävä varsin tyydyttävinä, monia avoimiksi jääviä kysymyksiä siellä vielä on, joihin varmasti lähivuosina tulemme puuttumaan.

Ed. L e k m a n : Arvoisa puhemies! Oli virkistävää seurata tätä oululaisten keskustelua. Onneksi se käytiin ennen puheenvuoroani, sittenpähän kestätte nämä helsinkiläisheitot, joita täältä nyt väistämättä ja väkisin joudun muutaman heittämään kehiin.

Olen pääosin tyytyväinen ympäristövaliokunnan mietintöön, koska laissa selkeytetään kaavojen sisältövaatimuksia ja lisätään kunnallista päätösvaltaa maankäytössä.

Kunnat valmistelevat yhteistyössä maakunnan liitossa maakuntakaavan, jonka vahvistaa ympäristöministeriö. Maakuntakaava ohjaa kunnan kaavoitusta, eikä siitä saa poiketa. Maakuntakaavan tekovaiheessa maakunnan liitto neuvottelee ministeriön ja alueellisen ympäristökeskuksen kanssa. Kun maakuntakaava on valmis, siitä ei saa poiketa muuten kuin kuntien yhteisellä yleiskaavalla tai koko prosessin uudella käynnistämisellä kaikilta osilta kaikissa kunnissa.

Valiokunta painottaa mietintönsä yleisperusteluissa sitä lainkohtaa, jolla mahdollistetaan kuntien yhteisen yleiskaavan laatiminen. Perusteluna esitetään, että yhden kunnan ylittävät talous- ja palvelualueet sekä seutukunnat muodostavat kokonaisuuksia, joissa asuntoalueiden, työpaikkojen, teiden ja muiden sijoittumista ja niiden tarpeista lähtevää maankäyttöä pitää voida suunnitella yhteistyössä. Tämäkin yhteinen yleiskaava vahvistetaan ministeriössä, eikä siitäkään saa poiketa muuten kuin koko prosessin uudella käynnistämisellä ja jälleen kaikilta osiltaan kaikissa kunnissa.

Jos pykäliin olisi otettu mahdollisuus, että yhden kunnan aluetta tai sen osaa koskeva yleiskaava, jossa perustellusti poikettaisiin maakuntakaavasta, voitaisiin alistaa ympäristöministeriön vahvistettavaksi, olisi helpotettu kaikkialla maassa suurten kasvukeskusten kasvupaineista aiheutuvia vaikeuksia saada nopeaan prosessiin esimerkiksi kokonaan uuden asuinalueen kaavoittaminen. Silloin ei tarvitsisi käynnistää koko prosessia uudelleen kaikilta osiltaan kaikissa kunnissa.

Arvoisa puhemies! Olen valmistellut lakiehdotuksen 48 §:ään seuraavasti kuuluvan vastalauseen: Maakuntakaavasta annetaan mahdollisuus poiketa kuntien yhteisellä yleiskaavalla, joka alistetaan ympäristöministeriön vahvistettavaksi. Vastaavasti tulisi olla mahdollista alistaa yhden kunnan aluetta tai sen osaa koskeva yleiskaava, jossa perustellusti poikettaisiin maakuntakaavasta. Maakuntakaavan uusiminen on erittäin hidas prosessi ja saattaisi aiheuttaa tarpeetonta viivästystä kunnan kaavoitukselle.

Jätin tämän vastalauseeni esittämättä, koska siitä olisi tullut aivan liian järeä ase minulle, minun käytössäni, koska olen hallituspuolueen edustaja. Olen sen nyt sanellut merkittäväksi pöytäkirjaan, jotta voin myöhemmin olla jälkiviisas ja vedota tämän sanoneeni, jos epäilyni tämän asian kohdalla osoittautuu oikeaksi. (Ed. Aittoniemi: Todistetaan!) — Kiitoksia!

Toinen asia, jota olen pitänyt tärkeänä, on Helsingin erityisasema Suomen pääkaupunkina. Helsingin olisi pitänyt saada jatkaa kaavoitustaan neuvotellen ympäristöministeriön kanssa. Alueella, jossa suurimmalla osalla kaavakysymyksiä on valtakunnallista merkitystä, ei pitäisi päästää ympäristökeskusta peukaloimaan alueen rakentumista. Lakiuudistus on laadittu hyvin eritasoisia kuntia varten, joiden kaavoitusvalmiudet ja resurssit ovat hyvin erilaiset. Saattaa olla, että joissakin kunnissa ei ole lainkaan pätevää kaavoitushenkilökuntaa. Tästä syystä lakiehdotuksessa korostuu valtion viranomaisten ohjaus ja valvonta kaavoitusprosessin eri vaiheissa.

Helsinki ja koko pääkaupunkiseutu muodostavat aivan erilaisen kokonaisuuden kuin jotkin pienet kunnat haja-asutusalueella. Pääkaupunkiseudun rakentamispaineet johtavat usein vaikeasti ratkaistaviin ristiriitoihin yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, liikenteen järjestämistä, luonnon ja rakennetun ympäristön suojelua, maanpuolustusta ja muuta koskevien tavoitteiden välillä. Helsingissä kaavoitusprosessi perustuu laaja-alaiseen asiantuntijayhteistyöhön ja vuorovaikutukseen eri osapuolten kesken. Suunnitteluun panostetaan kasvavan pääkaupungin kehittämisen edellyttämällä tavalla. Helsingin kaavoituksessa tarvitaan ympäristöministeriön sovittelevaa tukea valtakunnallisesti merkittävien ongelmatilanteiden ratkaisemisessa, ei valtiovallan viranomaisvalvontaa kaupungin sisäisissä kaavoitusratkaisuissa ja menettelytavoissa.

Toivottavasti pelkoni osoittautuu turhaksi, kun nyt epäilen, että ympäristökeskuksilla ei ole sellaista osaamista ja kapasiteettia, jota tarvitaan, kun laki astuu voimaan. Edelleen epäilen, että ympäristökeskuksista ainakin alkuvaiheessa tulee kaavoittamisen pullonkaula, jossa tottumattomat ja kouluttamattomat, hyvääkin tarkoittavat virkamiehet saattavat tahtoen tai tahtomattaan torpedoida rakentamisen erityisesti pääkaupunkiseudulla. Oikein huimaa ajatella, mitä tapahtuu, jos juuri se ympäristökeskuksen virkahenkilö, jonka vastuulla on pääkaupungin kaavoitus, sattuukin tunnepohjaisin perustein itse vastustamaan sellaisia Helsingin kärkihankkeita kuin Vuosaaren satama tai keskustatunneli tai koko pääkaupunkiseudulle elintärkeitä hankkeita kuten ytv-alueen suuret liikenne- tai voimansiirtosuunnitelmat.

Alueellisen ympäristökeskuksen rooli kuntien kaavoituksessa korostuu lakiesityksessä mielestäni tarpeettoman suureksi. Koska esitys on kompromissi, jota on hiottu vuosikausia, ei sen yksityiskohtiin enää ollut mahdollisuutta vaikuttaa. Monien mielestä laki on tarpeellista nyt vihdoin uudistaa. Helsingin kannalta suurta tarvetta uudistukselle ja varsinkin sen kiireiselle voimaantulolle ei ollut.

Yli 6 000 asukkaan kunnalta edellytetään kaavoituksessa asiantuntemusta. Sitä Helsingillä on kymmenkertaisesti omastakin takaa, ja se on valtakunnan oloissa niin suurimuotoista, että alueellinen ympäristökeskus joutuu sitä melko sisukkaasti ainakin aluksi pureskelemaan. Mielestäni lain voimaantuloa olisi voinut hyvin siirtää parilla kolmella vuodella, jotta väki ympäristökeskuksissa olisi ehditty kouluttaa ja opettaa ajattelemaan uudella tavalla. Mutta koska budjetissa ei ole erityisiä määrärahoja uuden lain yksityiskohtien toteuttamiselle, ei voimaantulon lykkäämisestä tässä mielessä olisi tietenkään ollut minkäännäköistä apua.

Myös lääninoikeus on eräs pelkoni kohde. Vaikka siellä olisi kuinka paljon hyvää tarkoitusta, saattaa helsinkiläisten valituksista muodostua melkoinen suma ja sokkikin aluksi. Valituksia nimittäin meillä tulee aina ja kaikesta, eikä kaikille voi olla mieliksi. Kun lääninoikeuden on mahdollista tutkia ainoastaan laillisuutta, pitäisi tarkoituksenmukaisuuden arviointi kyetä pitämään poissa mielestä. Aikaisempien kokemusten valossa tämä saattaa aiheuttaa vaikeuksia.

Kaupan suuryksikköasia ei tällaisenaan liikauta Helsinkiä, koska täällä isot myymälät on sijoitettu lain edellyttämällä tavalla hyvien kulkuyhteyksien päähän. Valiokunnassa oli huvittaviakin hetkiä, kun tämä seikka niin voimakkaasti kuohutti tunteita. Kun jollekin 5 000 asukkaan kunnalle laajalti koko ympäristöä puhuttava kaupan suuryksikkö on 2 000 neliömetrin halli, se on Helsingin mittakaavassa vasta parin kadun kulmassa sijaitseva muutaman korttelin asukkaiden lähikauppa.

On syytä toivoa, että lain uudistukselle asetetut tavoitteet kansalaisten osallistumisesta ja vuorovaikutuksesta toteutuvat. On syytä toivoa, että kaavajärjestelmän yksinkertaistaminen tuo tullessaan toivottua arvonlisää kaavoituksen sisältöihin. Kun kaavojen ajanmukaisuus paranee,

asukkaiden ei ehkä tulevaisuudessa tarvitse taistella pöytälaatikoista löytyviä haamuja vastaan, kuten Espoossa oli käydä erään kuuluisan tornitalon kohdalla.

Arvoisa puhemies! Tämän lain valmisteluun kuluneista paperitonneista ja tuhansista työtunneista huolimatta ihmisten asuminen on lopultakin kiinni siitä, kuinka rakennusmies työnsä tekee. Jaksaako hän tuhertaa kosteussulut kuntoon niin, että kosteus ja home eivät pääse turmelemaan asuntojen ilmaa? Jaksaako hän painella eristeet ja tiivisteet niin, että tuuli ja tuisku eivät ujella sisätiloissa? Jaksaako hän asetella katteet ja vuorilaudat niin, että rakenteet säilyvät kunnossa? Uskon, että jaksaa, kunhan suunnittelu on mielekästä, ja sitähän tällä lakiuudistuksella nyt tavoitellaan.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin huomauttaa siitä, että maakuntakaavan ei pidä olla sillä tarkkuudella kuin yleiskaavan. Yleiskaavassakin pitää vuosikymmeneksi eteenpäin varata esimerkiksi tulevaisuuteen varatut asuinalueet, eli maakuntakaavat eivät voi mitenkään olla este sille, että asemakaavoitusta päästään suorittamaan. Yleiskaavojakin täytyy tarkastella tietyllä aikajanalla uudestaan.

Toisekseen tässä laissa ei ole mitenkään määritelty sitä, miten kunnat sopivat keskenään, jos rupeavat yleiskaavaa tekemään, miten se käsitellään ja miten se menee eteenpäin.

Sitten kolmas asia eli Helsinki-poikkeavuus muusta Suomesta. Minusta siinä olisi ollut tärkeä juuri nimenomaan tämä, mistä vedetään raja: Otetaanko pääkaupunkiseudun muut kunnat siihen mukaan? Miten otetaan kehyskunnat? Ja sitten minä katson, että monet maakuntakeskukset, Tampere, Oulu, Turku et cetera, ovat jo ihan samanlaisessa problematiikassa, eli olisi ollut erittäin vaikea luoda kahdenlaista lainsäädäntöä maan sisälle tässä asiassa.

Sitten toisekseen ympäristöministeriö on jatkossakin ympäristökeskusten yläpuolella, ja ympäristöministeriöstä on tarkoitus siirtää henkilökuntaa, niin kuin kuulemisissa tuli esiin.

Sitten viimeinen korjaus: hallinto-oikeuksilla tulee olemaan oikeus käsitellä myös sisällöllisiä kysymyksiä eikä vain sitä, onko valitukset lain mukaisesti käsitelty.

Ed. H. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minäkin kiinnitin huomiota Helsingin seudun erikoiskysymykseen.

Minä näen sillä tavalla ja yhdyn tässä ed. Kauton näkemykseen, että maakuntakaava ei missään nimessä saakaan olla niin yksityiskohtainen, että se olisi ongelma yleiskaavoitukselle ja yleiskaava ei tietysti saa vastaavasti olla asemakaavaan nähden samassa tarkkuuskriteerissä.

Helsingin kohdalla näen sillä tavalla, että Helsingin ja Helsingin seudun, Vantaa, Espoo ja Kauniainen, näiden kuntien, jos keiden, pitäisi löytää maankäytön suunnittelussa toisensa ja tehdä pitkän ajan suunnittelussa yhteiset yleiskaavat. Se on ainut mahdollisuus täällä selvitä ilman, että tullaan tähän tilanteeseen, jonka ed. Lekman toi esille, että yksi kunta haluaisi ruveta yleiskaavaansa muuttamaan ja haluaisi siihen joitain erikoisoikeuksia. Tämä on kysymys semmoisella paikkakunnalla, joka on kasvava.

Toinen kysymys, joka tuli esiin tässä puheenvuorossa, oli tämä 6 000 asukkaan kunta. Minulla on semmoinen mielikuva, että jokainen suomalainen kunta, jossa tänä päivänä on 6 000 asukasta, on asukkaitaan menettävä. Nyt, kun heille pannaan pakolla kaavoittaja, niin kaavoittaja on semmoinen negatiivinen kaavoittaja, joka katsoo, millä tavalla supistetaan kunnan aluetta. Se on aika oleellinen kysymys tästä eteenpäin, ja siinä mielessä yksi nykyinen suomalainen 6 000 asukkaan kunta ei pysty ylläpitämään kaavoittajaa, vaan se vaatii yhteistyötä monen 6 000 asukkaan kunnan kanssa, joilla on sitten yhteinen kaavoittaja, jolla on sitten näitä tehtäviä.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan ed. H. Koskisen asettamaan problematiikkaan jo heti kättelyssä, että selkeästi kävi valiokunnan asiantuntijakuulemisissa ilmi ja muistaakseni mietintöönkin kirjattiin, että voidaan käyttää yhteistä kaavoittajaa. Voidaan jopa osittain käyttää ympäristökeskusten osaamista siinä hyväksi. Se on minusta äärettömän tärkeää ympäristörakentamisen hallitsemisen kannalta: jotta saadaan hyvää miljöötä, tulee olla ammattitaitoisia suunnittelijoita.

Siinä olen ed. Lekmanin kanssa pikkasen eri mieltä, että kyllähän meillä on osaavia kaavoittajia jo ja osaamista vaaditaan jopa pienemmissäkin kaupunkikeskuksissa. Mieleen tulevat Kuopio, Kajaani, Jyväskylä ja Oulu, jotka ovat erittäin hyviä hyvän suunnittelutaidon näytteitä, ja sitten vastavaihtoehtoina Imatra, Kouvola ja Varkaus, joissa keskustarakenne on murtunut juuri näiden liikekeskuksien jakautumisen vuoksi. Sama on myös tuolla joissakin itärajan kunnissa esillä. Elävä, hyvä kuntarakenne lähtee rik-

koutumaan, ellei ole osattu kaavoitus- ja keskusten rakentamistilanteessa miettiä asioita vähän pitemmälle.

Näen ympäristökeskuksen roolin Uudellamaalla ehkä juuri Uudenmaan pienten kuntien opastajana, koska niissä saattavat resurssit olla niukassa. Kun ajatellaan meidän arkkitehtikuntaamme, jota on pitkästi yli 2 000, heistä puolet on Helsingin seudulla. Kyllä täällä ammattitaitoista kaavoittajaa riittää varmasti Helsingin, Espoon ja Vantaan käyttöön. Ehkä ongelma on juuri se, että kun niitä ammattitaitajia on niin paljon, ammattitaitojen intressiristiriidat tahtovat törmäillä.

Ed. L e k m a n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siinä se ongelma juuri onkin, että kun täällä on totuttu tekemään isoja kaavoja ja suurille väkimäärille, kuntien kaavoittajat ovat edellä ympäristökeskusten kaavoittajista, enkä halua asettaa missään tapauksessa kyseenalaiseksi ihmisten ammattitaitoa. Ei puheenvuorostani toivottavasti sellaista käsitystä voinut saadakaan. Kun tulee uusia suuria asioita kerralla ja todella paljon ilman asianmukaista koulutusta, sillä kohdalla saattaa tulla vaikeuksia ainakin alkuvaiheessa.

Olisin toivonut, että olisi voitu tehdä erillinen Lex Pääkaupunkiseutu, jolla olisi puheenvuorossani esiin nostamani ongelmat saatettu jollakin tavalla ratkaista. Olen sitä mieltä, että muut suuret kasvukeskukset ovat kuitenkin asukasvolyymiltaan sen verran pieniä, että ne olisivat voineet mennä mukaan tähän lainsäädäntöön. Mutta tämähän nyt on jossittelua tässä jälkeenpäin, kun lakiesitys on menossa ja me olemme sen valiokunnassa hyväksyneet ja tulemme toivon mukaan hyväksymään täälläkin.

Samaa mieltä olen ed. Kauton puheenvuoron perusteella kuin hänkin. Minun puheenvuorossani oli tulkintaeroja.

Ed. S m e d s : Arvoisa puhemies! Ed. Riitta Korhonen äskeisessä puheenvuorossaan totesi jotenkin niin, että Kouvolan keskusta on murtunut. On ed. Korhoselle todettava, että tiettyjä ongelmia Kouvolan keskusta-alueen rakentumisessa on ollut, mutta minulla on iloista kerrottavaa ed. Riitta Korhoselle. Kouvolan seudulla uskotaan tulevaisuuteen. Jos teillä on tilaisuus käydä tutustumassa Kouvolan seudun keskusta-alueen uuteen muotoutumiseen, ehkä tutustumisen jälkeen joudutte hiukan myönteisempään suuntaan tarkistamaan näkökulmianne.

Mielestäni on vallan hyvä asia, että tämä eduskunta on saamassa päätökseen vuosia kestäneen rakennuslainsäädännön kokonaisuudistuksen. Edellinen eduskuntahan ei tähän kyennyt. Käsittely ympäristövaliokunnassa oli pitkä ja perinpohjainen, joskin on sanottava, että varsinkin loppuosaltaan myös värikäs, osin jopa uhkaava johtuen hallitusryhmien sisäisistä jännitteistä, jotka osoittautuvat mielestäni yllättävän suuriksi huomioiden, että tätä uudistusta on sentään valmisteltu pitkään ja hartaasti.

Tässä keskustelussa ja myös valiokuntatyöskentelyssä yhdeksi keskeiseksi keskustelunaiheeksi nousi suurmyymälöiden asema, voisi sanoa jälleen kerran tällä vaalikaudella. Vaalikauden alkupuolellahan samanhenkinen teema oli esillä kauppojen aukioloaikoja käsiteltäessä. Tuolloin kokoomus sai synnytettyä hallituskriisin, kun markettien sunnuntaimyynti oli peräti luottamuskysymys. Rakennuslainsäädännön käsittelyn yhteydessä sama näytelmä vaikutti olleen lähellä, kun suurmyymälöiden sijoittumiselle haettiin kestäviä pelisääntöjä. Olen pohdiskellut saamatta vastausta, mikä mahtaa olla se voima ja mitkä ne mahdolliset asiaperusteet, jotka saavat kokoomuksen unohtamaan pikkuporvariston, pienkauppiaat, ja niin herkästi kuuntelemaan kaupan suuryksikköjä edustavien ääntä.

Arvoisa puhemies! Uudistuksessa on paljon kannatettavaa, joskin korjattavaakin on jäänyt, kuten mietintöön liitetyistä vastalauseista käy ilmi. Toivon, että jonkin vuoden päästä, kun uudistuksesta on saatu käytännön kokemuksia, mahdollisiin epäkohtiin voitaisiin pikaisesti palata.

Olen liittynyt mietintöön liitettyyn 1. vastalauseeseen muilta paitsi kolmelta osin.

Ensiksi, hyväksyn ja pääosa kristillisen liiton eduskuntaryhmästä hyväksyy rantarakentamisen periaatteet sellaisina kuin ne ovat olleet voimassa vuoden 97 alussa voimaan tulleessa lainsäädännössä. On tärkeää, että myös rantarakentaminen perustuu suunnitelmallisuudelle eikä usein niin hetkellisten vaikuttimien piirissä olevalle poikkeuslupamenettelylle.

Toiseksi, vähittäiskaupan suuryksiköiden osalta olen esittänyt rakennuslakitoimikunnan linjausta suuryksikön määrittämiseksi 1 500 kerrosneliömetrin suuruiseksi myymäläksi. Hallituksen esitys oli 2 000 kerrosneliömetriä. Esitykseni on mielestäni perusteltu, koska varsinkin pienemmillä paikkakunnilla jo 1 500 kerrosneliömetrin rajan ylittävät myymälät ovat suur-

hankkeita, jotka jättävät usein haitalliset jälkensä paikkakunnan kaupan, varsinkin erikoiskaupan, rakenteeseen. Esitykseni ei kuitenkaan saanut kannatusta valiokunnan muilta jäseniltä, ja se raukesi. Ymmärrän kyllä, että monen kollegan kädet olivat asiassa vahvoin hallituspuolueen pelisäännöin, köysin, sidottuja.

Kolmanneksi, olen ollut valmis hyväksymään lain voimaantulon ilman viivyttelyä, jotta vältyttäisiin harkitsemattomilta suurmyymälöiden rakentamispäätöksiltä, mihin lain voimaantulon viivyttäminen helposti saattaisi johtaa.

Arvoisa puhemies! Muilta paitsi näiltä kolmelta osin tulen äänestämään 1. vastalauseen mukaisesti, kuten valiokuntakäsittelyssäkin tapahtui.

Ed. J ä ä s k e l ä i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tuo kaksi minuuttia saattaa ylittyä, joten pari sanaa korokkeelta näin myöhäisenä hetkenä. Voisi tietysti jatkaa Kouvolasta, koska täällä näkyvät kaikki olevan Kouvolan asiantuntijoita, kuten myös minä. Kyllähän tuo keskustarakenne todellakin siellä on juuri liikkeiden siirtymisen vuoksi aika rajusti järkkynyt jossakin vaiheessa, mutta niin kuin tässä ed. Smeds paikkakunnan asiantuntijana totesi, näyttää jo paljon paremmalta toki tällä hetkellä.

Ed. Smeds toi esille 1 500 kerrosneliömetriä suurliikkeissä. Ryhmämme on kyllä tässä hänen kanssaan aivan samaa mieltä. Se olisi tuoksi rajaksi riittänyt. Siinä, vaikkakin teknisillä säännöksillä, kuitenkin jossakin määrin olisi voitu estää niitä ongelmia, joita saattaa tulla.

Toinen suuri ja tärkeä asia tietysti koko tässä lainsäädännössä on kunnan roolin vahvistuminen. Valitus- ja oikeudenkäyttöasiathan tässä jonkin verran nyt muuttuvat. Kunnalle tulee lisää valtaa ja vastuuta. Samalla tietysti säilyy mahdollisuus näihin asioihin puuttua, mutta vähän erimuotoisesti kuin tähän asti. Kotikaupungistani Vantaaltakin tietysti näistä olisi joitakin esimerkkejä. Ei kannata niihin mennä, mutta voi vain toivoa, että ne, jotka asioista tietävät, ovat myöskin asioista valppeilla, ja jos huonoja suunnitelmia jostakin pääsee eteenpäin, valitustiethän siinä tietysti ovat olemassa, vaikka, niin kuin todettu, toisella tavalla.

Mutta, arvoisa puhemies, varsinaisesti halusin käyttää puheenvuoron sanoakseni aivan pari sanaa asiasta, joka liittyy juuri kunnissa tehtävään työhön, joka tietysti korostuu koko tässä lainsäädännössä, asiasta, joka ei suoranaisesti ole vielä laissa, mutta näkyy asetusluonnoksissa jo ja liittyy tietysti siinä mielessä tähän lainsäädäntöön.

Nythän on käyty jonkin verran keskustelua siitä, miten pienten hankkeiden eli rakennuslupahakemusten kohdalla tieto naapureille välittyy. Olen saanut käsiini omastakin kaupungistani aineistoa, jossa siihen on otettu kantaa, ja varmasti muuallakin käydään tuota keskustelua, minkä kokoisista hankkeista, miten tiukasti ja miten määrämuotoisesti näistä asioista pitää naapureille tiedottaa. Haluaisin vain tässä tuoda tähän asiaan mukaan oman näkökulmani, joka tietysti perustuu kansalaispalautteeseen tästä asiasta.

Pitäisin varsin tiukkana velvoitteen siitä, että nimenomaan rakennusvalvontaviranomaisen tulisi silloin, kun rakennuslupahakemus on tehty, antaa kaikille naapureille tieto asiasta ja varata heille aikaa. Tiettävästi asetusluonnos puhuu seitsemän päivän määräajasta. Määräaika voisi olla kaksikin viikkoa.

Ajatuksena ilmeisesti on se, että jos tiedotus on kovin tarpeetonta, ei tiedotusvelvollisuutta olisi. Sen tarpeettomuuden mitta on tietysti hirveän vaikea silloin, kun itse viranomainen, joka siinä on toimimassa, joutuu sen määrittelemään. Mielelläni pitäisin velvoitteen hyvin tiukkana. Se voisi olla pääsääntöisesti jopa se, että aina kun tällainen hanke tulee, kirje ja tieto lähetetään, ja silloin asiaan voidaan puuttua. Tiedän, että tämmöiset hallinnolliset seikat ovat aina vähän veteen piirrettyjä viivoja, mutta kuitenkin. Siinähän myöskin naapurisopu rakentuu, kun avoimesti tiedetään, mitä tapahtuu, ja voidaan puuttua, jos on tarpeen.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Keskustan vastalauseessa on puututtu rantarakentamisen poikkeuslupaan, joka tämän lain mukaisesti ei jää kuntien päätettäväksi. Olen samaa mieltä kuin keskustan vastalauseessa ollaan. Näin olisi pitänyt tapahtua, eli toisin sanoen niin kuin äsken mainitsin, että rantarakentamisen poikkeuslupa käsitellään lopullisesti kunnassa.

Ne, jotka ovat näiden poikkeuslupien kanssa joutuneet tekemisiin ja olleet esimerkiksi valitusprosessissa mukana — niin kuin kansanedustajat monta kertaa joutuvat tekemään erilaisia valituksia ja lausuntoja näissä asioissa — yleensä on nähty, että ympäristökeskuksen päätös poikkeuslupa-asiassa on täsmälleen sama kuin on ollut lausunto kunnasta. Hyvin harvoin ympäristökeskus poikkeaa näissä asioissa, ja siinä mielessä minun mielestäni ei ole mitään perusteita sille,

että poikkeuslupa-asiat ovat kunnan päätöksenteon ulkopuolella. Mutta näin nyt on käynyt, ja toivottavasti tulevaisuudessa, kun tämä rantarakentaminen, joka edelleenkin on tietyllä tavalla käymisvaiheessa, tasoittuu, ehkä tämäkin asia saadaan korjattua.

Sitten vielä poikkeusluvan hylkäämisestä maksettavan korvauksen vaatimukseen, kun täällä on ihmetelty sitä, että ei ole minkäänlaista oikeutta maanomistajalla vaatia korvausta siitä, että poikkeuslupa-anomus hylätään. Yleensä varmasti tällä tavalla on, mutta on aina otettava huomioon, että silloin kun poikkeusluvan hylkääminen tapahtuu yhteiskunnallisen intressin vuoksi, joita nyt en ala tässä luettelemaan, niitä on olemassa useitakin, niin ei ole mitenkään perusteetonta se, että maanomistaja tällöin saisi korvauksen siitä, että hän ei tälle alueelle saa rakentaa, kun tällainen poikkeuslupa hylätään jonkin yhteiskunnallisen intressin vuoksi eikä pelkästään siitä syystä, että kyseiselle alueelle ei ole rakennusoikeutta, vaan kysymyksessä on tietynlainen yhteiskunnallinen intressi. Silloin tämän tietysti täytyy olla mahdollista.

Ed. Kuosmanen: Arvoisa rouva puhemies! Minusta tämä rakennuslain uudistus on tarpeellinen ja ajankohtainen lähinnä siitä syystä, että kunnille tässä annetaan entistä enemmän päätöksentekovaltaa kaava-asioissa ja kuntien yhteistyötä tällä pystytään tiivistämään. Otan esimerkin Kouvolan seudulta.

Aikaisemmin Kouvolan seudulla seitsemän eri kuntaa teki oman yleiskaavan. Tällä hetkellä meillä on seitsemän kunnan yhteinen kuntayhtymä ja kuntayhtymä laatii alueelle oman yleiskaavan hyvässä yhteishengessä niin, että maakuntakaava ja yleiskaava kulkevat käsi kädessä. Maakuntakaava tarkennetaan nyt niin, että yleiskaava ja maakuntakaava ovat synkronissa keskenään. Siinä huomioidaan kaikki paikalliset tarpeet ja kaikki päällekkäisyys puretaan.

Aikaisemmin oli esimerkiksi Kuusankoskella semmoinen malli, että Kouvolan ja Kuusankosken rajan toiselle puolelle piirrettiin teollisuuskaava ja toiselle puolelle asuntokaava. Nyt esimerkiksi Kuusankoskelle rakennetaan uusi putkitehdas ja siitä on tullut nimenomaan valituksia, kun toinen kunta rakentaa asuntoja ja toinen teollisuutta 300 metrin päähän. Nyt tällainen poistuu, kun kunnat ryhtyvät yhdessä laatimaan yleiskaavan.

Maakuntakaavasta sen verran, että ympäristöministeriön kanssa maakuntakaavan laatimisessa ei ole mitään ongelmia. Maakuntakaavaa voidaan täydentää. Otan Haminasta esimerkin, miten siellä laaditaan maakuntakaavaa tieratkaisun yhteydessä niin, että neljä eri vaihtoehtoa piirretään maakuntakaavaan Haminan ohituksessa. Aikaisemmin tämän tyyppistä yhteistyötä valtion elinten kanssa oli erittäin vaikea tehdä.

Sitten vielä yksi asia, arvoisa puhemies ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Pyydän puhujakorokkeelle.

Puhuja (korokkeelta): Arvoisa rouva puhemies! Asemakaavasta vielä sen verran, että yleiskaava pyritään laatimaan niin tarkasti, että asemakaavassa nimenomaan määritellään ne painopistealueet, millä tavalla esimerkiksi kaupunkialueelle rakennetaan täydennyskaava niin, että tukeudutaan niihin palveluihin, jotka ovat jo voimassa olevia. Tällainen asemakaavoitus Suomessa, jos tarkastellaan 30 vuoden ajanjaksolla taaksepäin, ei ole eurooppalainen malli, kun kaavoituksella rakennetaan metsään omakotitaloalueet 5—6 kilometrin päähän kaupungista. Euroopassa on malli, että kaupunkikaavaa ja asemakaavaa täydennetään niin, että kortteli korttelilta rakennetaan umpeen ja sillä tavalla kasvatetaan kaupunkia ja hyödynnetään jo voimassa olevat vesi- ja viemäripalvelut jne. Nyt me vasta olemme tulossa siihen, että ydinkeskusta rakennetaan niin kuin Keski-Euroopassa.

Kouvolassa teimme niin, että professori Markelin, joka on Saksassa eräässä yliopistossa toiminut professorina yli 30 vuotta, laati meille yleiskaavamallin, asemakaavamallin, ja sitä me nyt toteutamme. Jos nyt ajatellaan esimerkiksi Pohjois-Kymenlaaksoa, niin siellä on monta pientä kuntaa. Asukasluku on esimerkiksi Jaalassa 2 000 ja Iitissä noin 6 000 jne. Nämä kunnat jatkossa tilaavat kuntayhtymän kaavoituskeskukselta kaikki palvelut ostopalveluina. Tämä uusi kaavalainsäädäntö, joka juuri on meillä käsittelyssä, mahdollistaa tämän. Olen henkilökohtaisesti todella iloinen, että tällainen kaavalainsäädäntö nyt saadaan eduskunnassa nytkähtämään näin pitkälle, että se vuoden päästä tulee voimaan.

Ed. Ranta-Muotio: Arvoisa rouva puhemies! Rakennuslakiuudistus on yksi merkittävimpiä lakiuudistuksia, joita tällä vaalikaudella on tekeillä ja tehdään. Sen vuoksi on syytä, vaikka on myöhäinen ajankohta, muutamia ajatuksia esittää.

Hallintovaliokunta esitti asiasta ympäristövaliokunnalle lausunnon. Yksi asia, johon kiinnitimme huomiota, oli suunnittelutarvealue. Alkuperäisessä esityksessä ei ollut määräaikaa tarvealueelle. Mielestäni on hyvä asia, että ympäristövaliokunta on ottanut huomioon kymmenen vuoden määräajan. Suunnittelutarvealue voidaan määrittää kymmeneksi vuodeksi kerrallaan. Näin voidaan turvata kaikkien osapuolten, myös maanomistajien, kohtuulliset edut.

Mielestäni tähän lakiin jäi vielä kuitenkin muutamia sellaisia kohtia, joita en voi hyväksyä. Ongelmallinen on 58 §:n 4 momentti koskien rakennuskieltoa, jonka kunta voi kolmeksi vuodeksi kerrallaan myöntää. Tässäkin tulisi olla määräaika, muuten saattaa syntyä kohtuuttomia tilanteita. Tämä kielto voi olla aivan miespolven ajan voimassa.

Myös 101 § on epäselvä. Se koskee lunastus- ja korvausvelvollisuutta. Mikäli asemakaavassa tai yleiskaavassa maankäyttö rajoitetaan, kunta tai valtio on lunastusvelvollinen, mutta maa- ja metsätaloutta tämä koskee vain tietyissä tapauksissa. Tähän on perustuslakivaliokuntakin kiinnittänyt huomiota ja todennut, että maa- ja metsätalousaluetta se koskee vain silloin, jos kaavassa on esitetty erityisiä rajoituksia alueen käytölle.

Ainakin hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisessa tuli esille, että maa- ja metsätalouden käytölle asetetaan muuta kautta rajoituksia näillä alueilla, muun muassa terveyslain perusteella, ja niitä on muitakin, joiden vuoksi käytännössä rajoituksia asetetaan. Maatalous saattaa tällaisella kaava-alueella joutua hyvinkin kohtuuttomaan asemaan. Ympäristövaliokunta ei tältä osin hallituksen epäselvää alkuperäistä esitystä valitettavasti muuttanut.

Hallintovaliokunnassa kuulemamme asiantuntija tältä osin totesi, että maa- ja metsätalous voitaisiin rajoittaa kokonaan kaava-alueen ulkopuolelle näissä tapauksissa, koska on toiminnallisia rajoituksia ja toiminta on hankalaa muutenkin. Olisi ollut syytä harkita näiden alueiden kokonaan rajaamista rakennuskaavan ulkopuolelle. Näin ei nyt valitettavasti tapahtunut.

Mielestäni myös rantarakentamiseen kunnan pitäisi voida antaa poikkeuslupia. Yksi epäselvä kohta on myös Natura-korvaukset. Jos Natura tulee rantakaava-alueelle, niin korvaukset suoritetaan, mutta ei niissä tapauksissa, joissa on voinut rakentaa poikkeusluvalla. On arveltu, että tässä voi olla jopa miljardin suuruusluokan epäkohta. Jää selvä aukko siihen, että näissä tapauksissa ei korvausta suoriteta.

Suurmyymäläkoosta olen sitä mieltä kuin hallintovaliokunnan eriävässä mielipiteessä todettiin, että myymäläkoko 2 000 neliömetriä olisi selkeä määrä.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En käy toistamaan, mutta pyydän, että ed. Ranta-Muotio lukee ympäristövaliokunnan perusteluiden sivun 16 toisen kappaleen. Voin antaa sen suhteen lähempää ymmärrysoppia.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kauton huomautus on ihan paikallaan, mutta haluaisin itse arvoisan ed. Pekka Kuosmasen puheenvuoroon, siltä osin kuin se liittyy maakuntakaavaan, todeta, että mainitsemassanne Kymenlaakson maakuntakaavassa ei ole, niin kuin sanoitte, neljää eri vaihtoehtoa Haminan ohitustiestä, vaan kysymys on kuulemisesta, jossa on tuotu neljä eri vaihtoehtoa kuulemistilanteeseen. Myöhemmin maakuntakaavaan varmaankin tulee yksi vaihtoehto. Tämän halusin selvyyden vuoksi vielä todeta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys laeiksi vakuutusoikeudesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta hallintolainkäyttölain voimaantulon johdosta

Hallituksen esitys 83/1998 vp
Lakivaliokunnan mietintö 22/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

3) Hallituksen esitys raideliikennevastuulaiksi ja laiksi liikennevakuutuslain muuttamisesta

Hallituksen esitys 234/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 23/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

4) Hallituksen esitys laiksi julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajista

Hallituksen esitys 242/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 65/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

5) Hallituksen esitys maaseutuelinkeinojen rahoituslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 60/1998 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 15/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

6) Hallituksen esitys laeiksi kiinteistönmuodostamislain, kiinteistörekisterilain 5 ja 14 b §:n ja kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 49 a §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 110/1998 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 16/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

7) Hallituksen esitys laiksi eläkeoikeuden siirtämisestä Suomen työeläkejärjestelmän ja Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmän välillä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 258/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 36/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

8) Hallituksen esitys eräiden asuntolainoitusta koskevan lainsäädännön muutoksenhakusäännösten muuttamiseksi

Hallituksen esitys 237/1998 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 7/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 21.40.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen